IVAN ARALICA

MENTALNI KOMUNIST

Zagreb, 2012.

Postupci i mantre jednog predsjednika kao društveni, mentalni i personalni predložak „Sebastijanovih priča“ („Ambre“, „Fukare“, „Svetinke“) i „Puža“

SADRŽAJ

PRVO POGLAVLJE
Zašto sam se odlučio na pisanje ovog neveselog traktata.....9

DRUGO POGLAVLJE
Otkuda dva mandata predsjedniku koji je popularan u narodu.....25

TREĆE POGLAVLJE
Emitiranje komunističkog mentaliteta.....41

ČETVRTO POGLAVLJE
Mantra o podjeli Bosne i Hercegovine sa slovom o pomirbi.....65

PETO POGLAVLJE
Kako opetovanje javnih ugriza postaje mantra.....85

ŠESTO POGLAVLJE
Mantra o „antifašizmu“.....99

SEDMO POGLAVLJE
Mantra o tragu pokradena novca.....133

OSMO POGLAVLJE
Mantre o demokratizaciji i otvaranju prema svijetu.....167

DEVETO POGLAVLJE
Mantra o sprečavanju državnog udara.....201

DESETO POGLAVLJE
Mantra o odvojenosti Crkve od države.....225

JEDANAESTO POGLAVLJE
Mantra o pojavi neoustaštva.....269

DVANAESTO POGLAVLJE
Mantra „neka institucije rade svoj posao“ u praksi mentalnog komunista na primjeru zaplotnjačkog progona autora „Ambre“.....289

TRINAESTO POGLAVLJE
Mantra o nasljedniku i naslijeđu kao recidiv komunističke mentalne osobine o svojoj nesmjenjivosti i nezamjenjivosti.....337

PRVO POGLAVLJE

ZAŠTO SAM SE ODLUČIO NA PISANJE OVOG NEVESELOG TRAKTATA

Nisam ravnodušan kad pročitam da sam *u posljednje vrijeme* objavio tri romana s ključem, *Ambru, Fukaru* i *Puža*, koji *su svojevrsni romansirani politički pamfleti;* nisam ravnodušan ni kad to napiše kompetentni i, vjerujem, dobronamjerni Milivoj Solar u svom *Književnom leksikonu*. Ne smeta me previše što se ti romani zovu romani s ključem, iako ja, dok sam ih pisao, nisam imao u vidu, kao uzor, takav obrazac romana. Imao sam u vidu američki žurnalistički roman! Ne smeta me ni što se svođenjem na politički dio građa tih romana osiromašuje, jer u njima uz političko ima mnogo više onoga što se odnosi na širok spektar života ljudi i puževa. Mene smeta samo ono što je vezano s etiketom pamflet! Koliko god tu etiketu Solar uspio ublažiti preinačujući je u *svojevrsni romansirani politički pamfleti* A smeta me zato što ja pamflet, ni onaj ogoljeni, plakatnog oblika, ni onaj na moj način romansirani, pisao nisam. Ja taj književni rod, za koji se traži spretnost jednoga Pietra Aretinia, pisati ni ne znam. Dakle, smeta me taj pamflet!

Da bih ja, pišući ta tri romana imao namjeru *izvrgnuti ruglu neku osobu* sa ciljem *da je potpuno onemogućim i postidim,* što se traži i što sadrži svaki pamflet! Ni govora! Rušiti nekoga strano je mojoj naravi i nespojivo je s mojim pismom, a da bih mislio kako je pričom moguće nešto spriječiti, strano je mom načinu mišljenja i mojim nazorima o učinkovitosti literarnog teksta. Sve su to slučajni prividi ili tendenciozni previdi. Omogućilo ih je sasvim nešto drugo od onoga što se privida i onoga što se previđanjem namjerno zaobilazi.

Svaki od romana što sam ih napisao ima svoj predložak u pisanom ili zapamćenom obliku. Ja, naprosto, romane nisam izmišljao, ja sam ih preuzimao iz pisma ili pamćenja, iz jednog i drugog istovremeno, iz prethodno postojećeg predloška u svim slučajevima. Kako je bilo sa svima ostalima, tako je bilo i sa spomenutima. I što se dogodilo da su tretirani na drugi način?

Dok je predloške drugih romana, jer su bili arhivski i lokalni, malo tko prepoznao, predlošci su ova tri romana, jer su preuzimani iz dnevnog tiska i javnog znanja, lagano prepoznati od svih koji prate ono što dnevne novine bilježe i onih čije je znanje uglavnom sastavljeno od javnog znanja. Među onima koji su te predloške prepoznali, ako su bili moji politički neistomišljenici, ubrzo je postignu ta suglasnost da su to *politički pamfleti*. Zato jer pamflet, jedini od književnih rodova, u sebi sadrži nešto što ga unaprijed, kakva mu god, objektivno gledano, vrijednost bila, moralno diskreditira i estetski obezvređuje. Koliko god taj *pamfletizam* svojim eufemizmom *svojevrsni romansirano politički pamflet* umanjio, Solar je, pristajući na bilo koju količinu pamfletizma, podlegao mišljenju onih koji su otkrili predloške romana i nije im se dopao kritički stav prema njima. A u *Ambri* i *Fukari*, pogotovo u *Pužu* od pamfleta ima taman onoliko koliko ga ima - primjerice, ali ne slučajno odabrano - u *Smrti Smail-age Čengića*, epa koji je također građen na stvarnom događaju i epa čija građa, i u prikazu glavnog lika i u prikazu onoga što se oko njega događa, više od predloška odstupa nego se s njim podudara.

Dakle, pišući ta tri romana, dva u maniri, za naše prilike prilagođena, žurnalističkog romana i jedan u maniri basnovite i bajkovite parabole, nisam imao namjeru ni nekoga grditi ni nešto pogrdom onemogućiti, što se, navodno, kako tvrdi teorija književnosti, može postići pisanjem pamfleta. Imao sam drugu namjeru, želio sam da doživljeno, spoznato i proanalizirano iskažem u obliku pričanja priče, romana, na sebi primjeren način, kao što sam dotada činio, pretvarajući predložak u romaneskno štivo, pa kud puklo da puklo i bilo što bilo. Pa puklo i tako da mene raznese na komade; pa bilo i tako da se u sebi zbog smjelosti i njenih posljedica pokajem!

Buka, koja je nastajala nakon pojave svakog od tih romana, bila bi manja i za mene bezbolnija da predlošci, preuzeti iz javnog života nisu prepoznati i da se prototipovi likova, koliko god lik odstupao

od svog prauzora, sami nisu prepoznali i to prepoznavanje osobno objavljivali javnosti. Mesić Jedan od prototipova, koji se prepoznao i kojega su prepoznavali, u prvi će mah javno reći: *Nisam čitao Araličinu Ambru, niti namjeravam, neka piše što hoće*. Kad bi se pridržavao toga što reče, da neće čitati i da poštuje stvaralačku slobodu, bilo bi to dobro i pametno. Ali ubrzo zatim Mesić će pokazati da nije održao riječ: da je *Ambru* pročitao i da prema umjetničkoj slobodi ima stav sa zadrškom. On će reći: *Pa, ja bih volio da imam sina. No, tu je izmišljotinu iznio Ivan Aralica. Ali on ima pravo pisati što god hoće, jer to je produkt njegove fantazije. Istina, on nije spomenuo moje ime, ali je dao naslutiti da bi se moglo raditi o meni.* U toj izjavi, očito, netom je pročitao *Ambru*, ima svega i svačega, uglavnom, netočnog i protuslovnog. Ja se nikad nisam bavio sinom Stipe Mesića, ja sam se bavio sinom glavnog junaka *Ambre*, Žepe Bevande! Dakako, da ja imam pravo pisati što želim i bez Mesićeva dopuštenja i, dakako, da je književno djelo plod piščeve fantazije i da pripada posebnom krugu duhovnosti. Ali uz te proizvoljnosti postoje u Mesićevoj izjavi i dvije postojane istine koje bi bilo šteta zaobići: da ja nigdje u *Ambri* nisam spomenuo njegovo ime i da sam samo *dao naslutiti da bi se moglo raditi o* njemu. U drugim prilikama, na drugi način, davali su slične izjave brojni prototipovi likova romana *Ambre*, *Fukare i Puža*, da njihova imena u romanima nema, ali da bi se, po opisu nekog lika, dalo naslutiti kako se radi o njima! I ne samo prototipovi likova tih triju romana, sa sličnim izjavama javljali su se i prototipovi likova svih romana koje sam napisao. Bilo je i onih koji su se u nekom liku prepoznali, iako ja, rišući dotični lik, na njih nisam pomišljao! Ah, to prokletstvo prepoznavanja! Tim postojanim istinama - da ne imenujem, da samo dajem naslutiti - Mesić me je gotovo obvezao da jednog dana kažem na koga i na što sam mislio dok sam pisao tri navedena romana, da izravno, neknjiževnim govorom, kažem ono što sam književnim govorom govorio. Nakon dugog skanjivanja odlučio sam da je trenutak to sada kazati.

Neću reći ništa novo kažem li da mi je predložak za pisanje tih romana, i društveni i personalni, bilo razdoblje predsjednikovanja Stipe Mesića, jer se to iz tekstova, kako Mesić ispravno primjećuje, *dalo naslutiti.* Ali se nadam da ću ponešto novoga reći kad budem govorio o Mesićevu ponašanju i pogubnoj politici toga desetogodišnjeg razdoblja u kojemu je došlo do zastoja u prevladavanju komunističkog mentaliteta i razvoju demokracije i, s prethodnim povezano uzročno posljedičnom vezom, pojavom beznađa i dezorijentacije. Isto kao što se nadam da će mi uspjeti opisati motiv koji me je nagnao da pišem te romane već u prvoj polovici toga retrogradnog desetogodišnjeg razdoblja, kad se činilo da samo ja mislim kako će to predsjednikovanje završiti u zbrci i jadu punu poniženja i beznađa. Razjedinjenosti u sferi svijesti ponajviše! Jedan mi bliski prijatelj ovih dana povjerava ono što je u tih deset godina od mene tajio: *Znaš, bit ću ti iskren! Dok sam čitao tvoje romane, odmah kad su tiskani, mislio sam da malo pretjeruješ, da si podlegao pamfletizmu. Ali sada, kad je desetogodišnje Mesićevo, Račanovo i Sanaderovo razdoblje iza nas i kad smo tu gdje jesmo, da se moramo izvlačiti iz beznađa i mentalnog gliba, uvjeren sam da pretjerivao nisi, da si čak bio i suviše blag i suviše obziran.* Kad mu kažem što me danas muči, da li da šutim ili da progovorim i neknjiževnim jezikom o predlošku i mentalnom profilu prototipova tih romana, on mi odgovara da to svakako učinim jer njegovo mišljenje, da sam u literarnoj obradi bio blag i obziran, nije osamljeno i jer bi bilo potrebno učiniti sve što se učiniti može da se komunistički mentalitet Mesićeva desetljeća, komu je on bio protagonist i kreator, ne nastavi i u slijedećim godinama.

Priče su u tim romanima ispričane kako su ispričane. I kasno je da se u njima bilo što preinači. Je li bilo dobro da su pričane u prvim godinama predsjednikovanja na koje se odnose ili bi bilo bolje da su bile ispričane kad to predsjednikovanje završi - jer je jedno kad se nešto u žaru kuje, a drugo kad nešto hladne glave oblikuješ - koliko

god bilo respektabilno pitanje, sada ga treba samo postaviti i ostaviti bez odgovora. Neka je bilo kako je bilo! Jedno je, kako god okrenuli, neupitno! Meni je nekada bilo teže na osnovu toga predloška pisati romane, nego mi je danas teško taj predložak predočiti u spisu što ga, evo, ispisujem. Kao pisac priča bio sam usamljen, a danas je onih koji o tom predlošku misle kao i ja mnogo! Danas je onih koji misle kako u svojim romanima nisam ni u čemu pretjerao, suprotno, kako sam bio odveć blag, danas je onih koji misle kao i moj prethodno citirani prijatelj - velik broj! Od mnogih koji u dijelu ili u cijelosti dijele moje mišljenje navest ću samo nekoliko.

Dok je bio u opoziciji, dok nije došao na vlast i s njim otpočeo višegodišnju političku i ideološku kohabitaciju, HDZ je - iako Sanaderov, *detuđmaniziran i reformiran* – kroz usta svoga glasnogovornika Vladimira Šeksa o Mesiću, svom nekadašnjem članu, izricao najtočnije objekcije: *Stipi Mesiću bilo bi najbolje da prizna kako je nesposoban obavljati svoju dužnost te da kao predsjednik Perua podnese ostavku. To bi mu dalo častan uzmak, a ne da čeka opoziv... Sramota za Hrvatsku da ima takvog predsjednika... To je izjava za ludnicu i psihijatriju.* Vrijeme je prolazilo, Šeks je zajedno sa *sanaderiziranim, reformiranim i detuđmaniziranim* HDZ-om došao na vlast i taj će što daje izjave za *ludnicu i psihijatriju,* iako slične kroz čitavih deset godina neće prestati plasirati, postati sa Sanaderom druga cijev na svirali *detuđmanizma,* a sa Šeksom će izmijeniti dodjelu visokih odličja - on njemu, a on njemu! U tim obrtima jedno je ostalo nepromijenjeno: kako god obrnuo, stvar je bila za *ludnicu i psihijatriju!* Rudnik za romanopisca!

U povodu otkrića snimke razgovora između Mesićeva savjetnika Perkovića i generala Zagorca Dražen Budiša je kazao: *Mesić je točka političke nestabilnosti i morao bi dati ostavku.* To je, s moje strane gledano, temeljna objekcija: Mesić je kroz proteklih deset godina bio točka političke nestabilnosti i snosi najveću krivnju za sve ono što

se za tih deset godina zbilo, a zbilo se da je osobnim komunističkim mentalitetom, pretežitim sadržajem svoga duhovnog habitusa spriječio prevladavanje komunističkog mentaliteta u društvu i njegovu zamjenu humanizmom i demokracijom.

Istim povodom odvjetnik i bivši predsjednik Vrhovnog suda Krunoslav Olujić na pitanje novinara misli li da je predsjednik Mesić prekršio Ustav Republike Hrvatske odgovara: *Njegovo je djelovanje apsolutno protuustavno. Držim da je predsjednik RH svojim, blago kazano, nesmotrenim ponašanjem prekršio najmanje četiri odredbe Ustava RH. Prije svega, odredbu Ustava o trodiobi vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu, zatim odredbu Ustava o djelokrugu i nadležnosti predsjednika RH među kojom je, među inim, predsjednik RH ovlašten brinuti se za redovito i usklađeno djelovanje državne vlasti i za stabilnost državne vlasti, zatim odredbu Ustava koja izrijekom propisuje da sva imenovanja u Uredu predsjednika RH ne smiju biti u suprotnosti s trodiobom vlasti Zato držim da je predsjednik RH slanjem svoga savjetnika, ne bilo kojega, nego savjetnika za nacionalnu sigurnost, prekršio odredbe hrvatskog Ustava tako što se izravno miješao u poslove sudbene vlasti nakon što je protiv generala Zagorca pokrenut kazneni postupak pred Županijskim sudom u Zagrebu. Da predsjednik ima osjećaj odgovornosti, koji kod njega, nažalost, ne postoji, onda bi u svakom slučaju, svjestan posljedica svoga djela i svoga protuustavnog ponašanja, trebao podnijeti ostavku.*

Međutim, Mesić je ostao čovjek bez savjesti i odgovornosti. Ostavku sam nije podnio, a predsjednika koji krši Ustav u zemlji, u kojoj caruje komunistički mentalitet, mentalitet koji i takve propuste dopušta, na ostavku nije imao tko prisiliti.

Milan Ivkošić, lucidni komentator onoga što se dogodilo kroz minulih deset godina vlasti, Mesića i njegovih premijera, Račana i Sanadera, po mom sudu, najpotpunije sagledava štetu koju su ta trojica

nanijela ekonomiji i moralu hrvatskog društva kad kaže, ne jednom, više puta u različitim kontekstima: *Nad Hrvatskom je učinjeno inozemno gospodarsko-financijsko i političko nasilje koje je teklo paralelno s nametanjem osjećanja krivnje naciji što je imala „diktatora" Tuđmana i ratne zločine. Stalno se, pak, pokazuje da su oni koji nam taj osjećaj nameću moralne ništarije, beskrupulozni trgovci politikama, ratovima, ljudima i sudbinama zemalja*. Imenovana trojka ne samo da se nije suprotstavila ekonomskom porobljavanju i političkom nasilju bjelosvjetskih ništarija, kako ih Ivkošić imenuje na drugom mjestu, nego su bili njihove sluge - ili kao svjedoci i krivokletnici, ili kao *građani pokorni*, ili kao tvorci i izvršitelji akcijskih planova - u pljački dobara i u nametanju krivnje što smo se usudili braniti i pobijediti. Bili su to ljudi puževa mentaliteta! I moja inspiracija za *Puža!*

Ivo će Banac - koji je uz još nekolicinu intelektualaca dao Mesiću političku platformu, s koje će se, kad izbačen iz HDZ-a na nju najaše, iskazati kao gorljivi borac za cjelovitost Bosne i Hercegovine - nakon niza sukoba s Mesićem i niza razilaženja s njegovom politikom, kad mu je postalo jasno što u političkom smislu znači taj čovjek, u žaru polemike oko „antifašizma", reći će *da je Mesić najveća kočnica hrvatske demokracije*. Baš tako – kočnica! Uze mi Banac tu tvrdnju iz usta! Meni, koji sam književnim jezikom i rekvizitima o tomu govorio u Ambri na samom početku Mesićeva predsjednikovanja!... Pričali su mi, ne znam je li to i istina - ne da mi se provjeravati, a ne da mi se ni prešutjeti - kako je Banac upravo tom prilikom, prije nego će navedena tvrdnja novinaru biti kazana u pero, rekao da bi se svi oni koji su, kad je bila tiskana, napali Ambru, sada, nakon spoznaja o Mesiću, trebali piscu Ambre ispričati... Bio ovaj dodatak o isprici istinit ili ne bio, Bancu hvala i na samoj izjavi tko je kočničar hrvatske demokracije! Nakon nje isprika je nepotrebna, jer je u nju samu isprika ugrađena.

Milovan Baletić, u vrijeme *Hrvatskog proljeća* glavni urednik *Vjesnika*, a tajnik vlade dok je njen predsjednik bio Mesić, nakon višetjednog putovanja uz svog predsjednika po Australiji i Novom Zelandu, došao mi je u kancelariju i rekao: „*Strašno!*“ Što? „*Kako onaj Mesić može na stotinu mjesta govoriti uvijek isto. Ma, fraze, vicevi - sve isto! Od riječi do riječi. Taj ni o čemu ne misli! Taj samo ponavlja i ponavlja!*“ To da Mesić ne misli, bolje kazano, da ne proizvodi misao svojom glavom i to da bjesomučno ponavlja čega se dohvati, a dohvati se onoga što mu trenutno paše, u to ću se ubrzo uvjeriti i ja iz neposredne blizine i, kad dode vrijeme, svoja ću saznanja ugraditi u *Ambru.* Ali će trebati proći deset godina Mesićeva predsjednikovanja da se u Baletićeve i moje spoznaje uvjere i mnogi drugi. Da je ono što Mesić govori mantra do mantre, da su sve te mantre sastavni dijelovi njegova korijenitog komunističkog mentaliteta i da je te mantre, jednu po jednu, potrebno raščlaniti kako bi se spoznalo tko je taj čovjek i kakvu društvenu pošast predstavlja. Trebalo je proći deset godina da netko napiše ono što je napisao dr. Mario Mikolić, doajen hrvatske diplomacije: *Mesića sam doživio kao čovjeka i državnika bez potrebne dubine i mudrosti, ali i kao čovjeka koji ne može na bitnim pitanjima zadržati koncentraciju duže od petnaest minuta...Naš predsjednik Mesić sigurno neće oboljeti od posljedica stresa...* On sigurno neće, ali je od njegovih komunističkih mantri ozbiljno oboljelo hrvatsko društvo.

U Ambri sam pričao kako komunistički mentalitet uspijeva preživjeti komunističko društveno uređenje, njegove brahijalne oblike iz svih faza revolucije koja teče i njegovu posljednju fazu *samoupravni socijalizam;* u Fukari kako nasilje apatrida, ne pravih, u apatride prerušenih nosilaca komunističkog mentaliteta, rastače naciju kao ljudsku zajednicu, kao što bi razorilo svaki drugi oblik ljudskog zajedništva, umjesto, ako ga tolerira, da se u zajedništvo uklopi; a u Pužu što je puzavost, dodvoravanje ili, sad već ustaljenim terminom rečeno, podanički mentalitet što ga je komunizam kroz desetljeća

torture u ljudima stvarao do razine otupljenja i zaglupljivanja. Do razine tuposti i gluposti! Nekoliko godina potom kardinal će Bozanić u jednoj propovijedi ustvrditi: *Komunizam u Hrvatskoj još uvijek živi na razoran način.* Savršeno točno! A kako bi drukčije nego *razorno* i mogao živjeti, kad zemljom vladaju dvojica, Mesić i Račan, kojima je komunizam i forma i suština stečena odgojem i obrazovanjem, i jedan, Sanader, koji se toj formi i suštini neće ili ne zna suprotstaviti - neće radi osobnih probitaka, ne zna, jer je, iako drukčije odgajan i obrazovan, i sam dionik toga mentaliteta - pa s tom komunističkom formom i suštinom u totalu kohabitira.

U najnovije vrijeme Mesić je imao dva sudara s urednikom *Glasa Koncila* Ivanom Miklenićem; oba na način kao što se sa mnom sudario u *Ambri:* Miklenić ga nije imenom spomenuo, ali se Mesić, i ne spomenut, sam prepoznao u Miklenićevu tekstu.

U prvom sudaru Mesić se prepoznao u dijelu Miklenićeva teksta gdje uvodničar *Glasa Koncila* tvrdi da političar koji pred strancima govori protiv svoje zemlje može biti samo izdajnik. Miklenić je komentirao Mesićev javni ugriz koji je uslijedio netom kad je Sanader otišao u Ameriku da pokuša umanjiti kritiku svoje vlade pred Vijećem sigurnosti za nesuradnju s Haškim sudom. Radilo se o traganju za famoznim topničkim dnevnicima! Dok se Sanader pravdao da te dnevnike ne može pronaći, a da može rado bi ih ustupio tužiteljstvu Haškog suda - u što se zbilja, obzirom na Sanaderov podanički karakter, moglo vjerovati - Mesić je u rezidenciji na Brijunima sazvao diplomatski zbor, kako bi čitavom svijetu mogao obznaniti da *hrvatska vlada nema političke volje surađivati s Haškim sudom.* Da te volje kod nje ima, topnički bi se dnevnici pronašli!

Tko god ima zrno soli u glavi zaključit će da je to što Mesić na Brijunima radi zabijanje noža u leđa. Čista izdaja! Ali ne kao politički čin, jer on tom izdajom Sanadera samo podupire da topničke dnevni-

ke pronađe, nego kao karakterna osobina. Kako je Mesić alergičan na kvalifikaciju izdajnika, jer on svoju karakternu osobinu i ne može doživljavati kao izdaju, tražio je da se Crkva od urednika *Glasa Koncila* ogradi. A kad je ona to odbila, nije htio prisustvovati kninskoj misi u povodu Dana domovinske zahvalnosti. Kad se, riskirajući blamažu, zbog imenovanja izdajnikom toliko javno durio na Miklenića, lako mije zamisliti koliko je, skriveno, bjesnio na mene kad je u izdajniku Žepi Bevandi, glavnom licu *Ambre*, prepoznao sebe i svoje izdajstvo u svjedočenju pred Haškim sudom. Inače sam ja po sudu Davora Butkovića - koji se upleo u spor - imenujući Žepu Bevandu izdajnikom, Mesića izdajnikom imenovao davno prije Miklenića! Ako, preuzimajući uloge književnih kritičara, Butković i Mesić tako misle, da sam prvi takvu kvalifikaciju o izdaji ja izrekao u *Ambri*, nema mi druge nego šutjeti i šutnjom, kako se to obično misli, priznati da su u pravu.

Drugi sudar između Mesića i Miklenića uslijedio je uskoro. Toliko brzo da je teško reći jesu li se sudari dogodili odjednom oko dvije stvari ili u dva navrata oko različitih stvari. Mesić je danima u javnosti, gdje je god dospio, crtao lik svoga nasljednika, koji bi, dakako, prema tom crtežu, morao biti *antifašist* kao i on. Time je, čini se, izazvao Miklenića da napiše komentar u kojemu će, nasuprot Mesiću i njegovu *antifašizmu*, nacrtati lik predsjednika kakvog bi mogli poželjeti demokršćanski orijentirani birači. U tom, smireno i lijepo pisanom, komentaru Miklenić je napisao i ovu rečenicu: *Isto tako budući hrvatski predsjednik trebao bi biti zdrava i psihički uravnotežena osoba*. Kako je Miklenićeva idealna slika hrvatskog predsjednika sve ono što sadašnji predsjednik, kako je moguće vidjeti na kraju drugog mandata, nije, Mesić je rečenicu protumačio kao tvrdnju daje on, Mesić, bolesna i neuravnotežena osoba. Je li Mesić bio u pravu? Bio ne bio, ostaje činjenica da je Mesić samo na atribuciju Izdajnik osjetljiv isto onoliko koliko je osjetljiv na atribuciju psihički nestabilne osobe, koja ga je u politici učinila političkim prevrtljivcem. Da

uzvrati udarac, ovoga puta nije napao Crkvu, koja, navodno, stoji iza Miklenićeve atribucije, već križ, simbol kršćanstva. I ne znajući, jadnik, na kako tvrd orah udara golom šakom! I baš tim lupanjem šakom po križu dokazujući daje psihički neuravnotežena osoba! I tvrđe su se šake na tom orahu ozlijedile, ali ga smrvile nisu!... Sjećam se kako su Mesićevi apologeti, kad je *Ambra* tiskana, na mene bili silno bijesni što sam glavno lice Žepu Bevandu usporedio s majmunom koji skače s plota na plot i tim skakanjem crta putanju svoje psihičke nepostojanosti i političke prevrtljivosti. Tko je tada - zanemarujući pisca *Ambre* - mogao predvidjeti da će birači na kraju Mesićeva dugog mandata poželjeti da im novi predsjednik bude *zdrava i psihički uravnotežena osoba.*

Eto, ima toga još i svakim danom biva sve više, ali je i ovo dovoljno za dokaz da, što se predloška mojih žurnalističkih romana tiče, odavna nisam osamljen i da iz književnog mogu prijeći na publicistički diskurs. Koliko god razlog da u mišljenju nisam osamljen bio značajan, on nije ni jedini ni najvažniji da sam se prihvatio pisanja ovog traktata i time, donekle, prekršio obećanje dano nakon završetka Domovinskog rata, da više političke oglede neću pisati. Donekle, jer si umišljam da ovdje nije riječ o čistoj politici, daje ovdje riječ o politici kao književnoj građi. Čak i o novom motivu za književno djelo: da Mesić nakon dva mandata ne želi otići u zaborav! Kako onda i dalje o tomu ne govoriti! Pogotovo ako nove književne tekstove o tomu ne želiš pisati!

Mimo dobrih demokratskih običaja u zadnje vrijeme, ne kraće od dvije godine, Mesić se i ne brine o ničem drugom nego o tomu tko će mu biti nasljednik i što će biti s njim kad ne bude to što je danas. U demokratskom svijetu o nasljedniku predsjednika, zapravo, o izboru novog predsjednika raspravlja javnost, a konačnu odluku na izborima donosi narod. Ali tom svijetu, tom političkom mentalitetu Mesić

nikad nije pripadao. On se i u ovom slučaju kao i u svakom drugom ponašao kao pripadnik komunističkog mentaliteta, gdje je prirodno i očekivano da netko vlada do kraja života, a, ako se ipak mora skloniti u sjenu, da izabere svoga nasljednika i kroz njega nastavi vladati. Da za nasljednika izabere svoga klona! Dakle, komunistički mentalitet rađa želju da se ostane trajno na vlasti i, ako se mora, da stari instalira novog predsjednika, pa je danas i slijepcu vidljivo što zapravo znači Mesićeva briga oko svoga nasljednika i svoga statusa nakon odlaska s Pantovčaka. A znači, simplificirano rečeno, kako on nizom trikova, ozakonjenih ili samo prihvaćenih u javnosti, želi produžiti svoje vladanje tako da komad vlasti ima sam ili tako da vlada kroz svog klona koji će njegovom voljom i zaslugom doći na njegovo mjesto. Možda će opet netko misliti da pretjerujem, jer je takva želja u demokraciji morbidna i stupidna; ja, pak, tvrdim daje to njegov cilj! A ovog sam se pisanja uhvatio i zato da tu želju rasvijetlim, a taj cilj, koliko bude moguće, onemogućim. A, čini se, da ovo potonje, sudeći po učinku *Ambre* neće biti moguće postići. Komunistički mentalitet, koji Mesić u sebi nosi i koji ga održava na javnoj sceni, trajniji je od komunističkog društvenog uređenja. I nije samo on njegov baštinik!

I Mesić i njegova dva premijera u proteklom su desetogodišnjem razdoblju, javno i prešutno, vodili politiku koja se može zvati *detuđmanizacija*. Sad, kad su dva premijera nestala s političke pozornice, jedan u neumitnom zaboravu a drugi u neizbježnoj sramoti, Mesić je brigu o svom nasljedniku i brigu što će biti s njim kad ode s Pantovčaka povezao s mogućnošću da novi predsjednik i novi premijer ne odustanu od *detuđmanizacije*, koja je dovela do beznađa i dezorijentacije, i ne pokušaju *retuđmanizaciju* koja će nam vratiti pobjednički duh i sjaj prvih deset godina samostalnosti. U paničnom strahu od te mogućnosti, on bezočno kleveće neke predsjedničke kandidate i gazi sve obzire i sva zakonska ograničenja, samo da bi onemogućio povratak *tuđmanizma*. U toj panici, na sebi svojstven način - za neke šeretski,

za mene, koji sam izbliza upoznao njegovu duhovnost, primitivan, zločest i podmukao - u svakodnevnim izjavama svakomu tko takvu izjavu od njega zatraži, tvrdi da bi danas povratak tuđmanizma, što ga traži veliki dio biračkog tijela i neki od predsjedničkih kandidata, bio besmislen. I to argumentira nebulozama, u skladu s onim kako argumentira sve i svašta, da bi se bilo besmisleno vraćati u *pljačkaško razdoblje privatizacije* i da nam ne treba ponovno ustoličenje *dvjesta bogatih obitelji*.

Na stranu činjenica što je daleko više bilo *pljačkaške privatizacije* u deset godina Mesićeve nego u deset godina Tuđmanove vlasti i na stranu činjenica što Tuđman tim bogatim obiteljima svoj dolazak na vlast ne duguje, a Mesić je zahvaljujući upravo novcu tih bogatuna na vlast uzdignut, gurajući, dakle, u stranu te objede, svaka normalna pamet zna da ni *pljačkaška privatizacija* ni *dvjesta bogatih* nije sadržaj *tuđmanizma*. Ni to dvoje ni bilo što od onoga što je Mesić u *tuđmanizmu* vidio i *tuđmanizmu* pripisivao - o čemu ću podrobno govoriti kad na to dođe red - nije sadržaj *tuđmanizma*.

Tuđmanizam je nacionalni ponos u miru i u ratu, koji je Mesić bacio pod noge i doveo se u situaciju da se o njemu samu raspravlja je li ili nije nacionalni izdajnik; *tuđmanizam* je svjesno odabrani asketizam u funkciji narodnog spasa u kritičnom trenutku, sasvim suprotan hedonizmu koji će Mesića dovesti u situaciju da se o njemu govori kao o psihički neuravnoteženu čovjeku; *tuđmanizam* je nacionalna pomirba, preduvjet za pomirenje nacije unutar sebe same i preduvjet za njeno izmirenje s drugim narodima u okruženju, nešto korijenito suprotno Mesićevu *antifašizmu* koji bez ustaša ne može i koji cijepa naciju i dovodi je u situaciju da se ni u sebi samoj ni sa susjedima ne može izmiriti; *tuđmanizam* je prioritet nacionalnog interesa bez obzira na nužnu otvorenost i uviđavnost prema drugima, a ne ono što su Mesić i njegovi premijeri činili, da im je bio preči tuđi nego

naš interes; *tuđmanizam* je priključenje zajednici europskih naroda uspravne kičme, kad se prihvaćaju uvjeti koje je razumno prihvatiti i odbija ono što se neopravdano i nepotrebno uvjetuje, a ne priključenje u europsku zajednicu kako su ga zamišljali i provodili Mesić i njegovi premijeri, da su prihvaćali i ono što se od njih tražilo i ono što se od njih tražilo nije; sve je to i još mnogo šire od toga - o čemu ćemo ponešto još reći - *tuđmanizam*, a nije ono što je Mesić u njemu vidio i njemu pripisivao. Nalazeći u *tuđmanizmu* čega tamo nije bilo i dodajući mu ono što u nj ne spada, Mesić je stvorio nešto što bi se moglo zvati aberacijom nacionalne politike, nešto bez nade i optimizma. Tko god da dođe na mjesto predsjednika nakon njega, s tim ne može nastaviti, s tim treba prekinuti. I te se mogućnosti Mesić uplašio. Pa anuliranje svoje politike, nazovimo je *mesićizma*, vidi kao povratak *tuđmanizma.*

Bojao se ili ne bojao, činio što god da činio, ne postigao ništa ili postigao nešto u nastojanju da *mesićizam* produži kroz sebe ili kroz nekog drugoga - u što debelo sumnjam, makar taj i bio *antifašist* - do *retuđmanizacije* će doći, ne zato što će se novi vlastodršci zaklinjati u Tuđmana, već zato što je *tuđmanizam* jedina moguća politika koju jedan narod, bilo koji, može voditi želi li ostati svoj i želi li biti siguran i kad je budan i kad mu se spava. *Mesićizam* je aberacija i zastoj uvjetovan preživljavanjem komunističkog mentaliteta. I da nam se ne bi ponovio, trebalo ga je opisati i literarnim i publicističkim pismom.

DRUGO POGLAVLJE

OTKUDA DVA MANDATA PREDSJEDNIKU KOJI JE POPULARAN U NARODU

Prije nego prijeđem na središnji i najopsežniji dio ovoga traktata, na mantre koje je Mesić deset godina ponavljao, uveseljavajući sobom opčinjene a rastužujući sve ostale, da kažem nešto o dva mandata koje je Mesić, bez dvojbe, dobio na izborima i na Mesićevu *popularnost u narodu*, koja je dvojbena od početka do kraja. Zato što oni koji su Mesićem očarani s te dvije stvari zatvaraju usta svima onima, a povelik ih je broj, koji imaju primjedbe i na Mesićevo ponašanje i na njegovu „antifašističku" politiku, koju emanira kamo god krene i koju ugrađuje u sve što izusti.

Pokojni predsjednik Tuđman znao bi govoriti da, što god poduzimali i što nam se god dogodilo, trebamo imati u vidu dvadeset postotaka stanovništva Hrvatske koje je bilo protiv stvaranja samostalne hrvatske države. Je li to baš dvadeset posto ili je neki drugi postotak po srijedi ne znam, kao što to ni Tuđman egzaktno nije znao. Toj njegovoj opasci možemo pridodati iskustvo što smo ga imali s tih dvadeset postotaka biračkog tijela nakon njegova odlaska. I prije toga, odmah nakon učvršćenja hrvatske samostalnosti! Dok je država nastajala u ratu i muci, oni su zauzeli poziciju pasivnog neprijateljstva iščekujući pogodan trenutak ili poziciju otvorene opstrukcije vodećoj i većinskoj političkoj orijentaciji na samostalnost, a kad je pobjeda u ratu dobivena i država postala neupitna, ta se grupacija od dvadeset postotaka nastojala organizirati, legalno i ilegalno, i preuzeti vlast u toj za njih, pred koju godinu, nepoželjnoj državi. Ili tako da okupe oko sebe sve opozicionere HDZ-u i pobijede na izborima ili tako, ako već do tada to nisu uspjeli, da se infiltriraju u gremije moći koji upravljaju gospodarstvom i društvenom sferom. I preuzimanje vlasti i infiltracija u gremije išla im je od ruke, jer je tih dvadeset posto učilo vladati u kumrovečkoj školi, a praksu vladanja je obavljalo u samoupravnom komunizmu. Išlo im je i zato jer su nasuprot sebe imali one s krunicom oko vrata koji, ili zato što su upravljanju bili nevješti ili zato što su se među njima našli tipovi poput Sanadera, dr-

žavu nisu znali povesti putem daleko od Kumrovca i samoupravnog komunizma. Razumije se, tih dvadeset postotaka više nije moglo biti protivnikom hrvatske države, ona je bila tu, ali su na vanjskom planu, obnovom starih poveznica, mogli umanjiti njenu samostalnost, srozavati njen ugled, postiđivati je i činiti onim što su oni zvali *pristojnom državom*, a što se, radi jasnoće, može zvati *državom klimoglavaca*. Dok su na unutarnjem planu, i zato da bi vanjski plan proveli, nametali krivnju onima koji su bilo kada, u bilo kojoj formi poželjeli državnu samostalnost, ubijali im ponos i u njima, što su i u samoupravnom komunizmu radili, progonili nacionalizam i kad je bio samo domoljublje i osjećanje zajedništva. Tih i takvih, kako bi kazao Tuđman, *dvadeset posto* bit će jezgra koja će Mesiću dati dva mandata, a svi ostali koji su tima pomogli bili su naivčine koje su povjerovale njegovim mantrama.

Nema političkog promatrača koji nije ostao začuđen činjenicom da političar koji je do nogu potučen na izborima za mjesto zastupnika u Sabor do koji mjesec zatim pobijedi na predsjedničkim izborima. Mesić i njegovi apologeti vjeruju da je to posljedica fasciniranja biračkog tijela Mesićem i njegovom *detuđmanizatorskom* politikom. Tu fasciniranja doista ima, ali samo kod onih dvadeset posto, kad su otkrili da je Mesić njihov čovjek; svi ostali koji su mu dali glas učinili su to pod pritiskom nemilih prilika da, ako su na biralište ipak odlučili izići, nisu imali ni za koga boljega od njega dati svoj glas.

Pošto je izgubio na izborima za mjesto saborskog zastupnika i pronašao financijere, koji će do danas ostati nepoznati, Mesić se kao autsajder upustio, činilo se beznadno, u utrku za predsjedničko mjesto. Imao je novac nepoznata porijekla i za biračko tijelo na koje je ciljao dva aduta u rukavu. Jedan, razlaz s Tuđmanom i državni puč što ga je tom prilikom pokušao izvesti; i drugi, svjedočenje pred Haškim sudom u kojemu je Tuđmana optužio za dijeljenje Bosne i Hercegovine, a Hrvatsku za vojnu agresiju na tu susjednu zemlju. U oba

aduta bilo je, za većinu biračkog tijela, nešto sramotno, pa će Mesić prvi adut svjetlati time što će tvrditi kako je bio blizak s Tuđmanom, prvi njegov suradnik, sve dok ga od njega nisu odvojile hercegovačke ustaše; a drugi će pokušati prikazati kao svjedočenje protiv Dokmanovića, srpskog ratnog gradonačelnika Vukovara, a ne kao tajno svjedočenje, što je stvarno bilo, na strani optužbe protiv generala Blaškića. Ta dva aduta, koliko god bila krivo predočena u javnosti, bila su mu dovoljna da na svoju stranu pridobije onih dvadeset posto birača, koji znaju cijeniti i protimbu tvorcu hrvatske države i tajno svjedočenje protiv te države, dovoljno da u drugi izborni krug izbije pobijedivši nesretnog HDZ-ova kandidata Matu Granića. Nesretnog zato što je dijelom sam kriv za svoj poraz, jer je napravio bespotrebni otklon od Tuđmana, a dijelom je za taj poraz kriva stranka koja ga je kandidirala, a nije do kraja i podržavala. Naime, distancirajući se u pojedinim segmentima politike od Tuđmana, Granić je pružio priliku Šeksu, tada i od tada pa nadalje, zlom duhu HDZ-ove politike, da mlakom podrškom opstruira njegov izbor. Zato se može zaključiti da su Mesićev animozitet prema Tuđmanu i njegovo tajno svjedočenje pred Haškim sudom, koje je nesmotrenošću toga suda bilo otkriveno, protiv Tuđmana i Hrvatske, što se svidjelo biračkom tijelu od *dvadeset postotaka*, te Granićev otklon od dijela Tuđmanove politike i Šeksova opstrukcija, što je dezorijentiralo HDZ-ovo biračko tijelo, zaslužni, krivi - kako hoćete - da je beznadni autsajder prošao prvi i ušao u drugi izborni krug.

U drugom izbornom krugu, što su upućeni očekivali, s novom količinom novca nepoznata porijekla, uz podršku onih *dvadeset posto*, među kojima se nalazio veliki broj reformiranih komunističkih novinara, Mesić je, ne više kao autsajder, jer je iza sebe imao prepoznatljivu političku formaciju, lagano pobijedio Dražena Budišu. Taj nedvojbeno moralni čovjek, taj čovjek kristalno jasnog domoljublja, taj lirski pjesnik među političarima, taj čovjek britke fraze, taj Dražen

Budiša, ime puno značenja, izgubio je na izborima od čovjeka mutne prošlosti i još mutnijeg političkog mišljenja iz tri razloga. Prvi leži u naravi politike koja u prevratničkim vremenima, a takvo je vrijeme bilo ono nakon Tuđmanova odlaska, više odgovara političarima tamna postanja koji mnogo obećavaju nego političarima za koje se zna što su i što mogu dati. Drugi je razlog u tomu što su Budišu napustili glasači koalicijskog partnera, Račanovi reformirani komunisti, koji su, kad im se iznenada ukazala takva prilika, radije glasali za svoga srodnika, *„antifašistu“* Mesića, nego za Budišu, koji bi, na svoj način interpretiranu, vodio Tuđmanovu kroatocentričnu politiku. I treći je razlog, što HDZ, vođen egoizmom Šeksa i onih oko njega, nije smogao mudrosti i nesebičnosti pa u tom iznenada nastalom kritičkom trenutku pozvao svoje glasače neka glasaju za Budišu; čime je olakšan plasman Mesićeve laži kako je on bio nokat i meso s Tuđmanom dok ih nisu posvadile hercegovačke ustaše, kako je i dalje u duši izvorni hadezeovac i kako HDZ-ovi glasači za njega trebaju glasati. Što nije ostalo bez učinka!

Kad se to dogodilo, kazao sam jednom prijatelju: *„Nije nevolja što je na čelo države došao Mesić; nevolja je što je na čelo države došao njen izdajnik. Ako je ne uspije rasturiti, a neće, sigurno će je sa svojim komunističkim mentalitetom uspjeti rastrojiti, posvaditi i dezorijentirati...Na meni je da o tom ispričam priču!"* Toga trenutka nisam znao ni da će se priča zvati „Sebastijanove priče", ni da će imati tri knjige, *Ambru*, *Fukaru* i *Svetinkul* A pogotovo nisam znao da će za njom uslijediti *Puž*, basnovita i bajkovita parabola o lopovima i ljigavcima!

Drugi predsjednički mandat, upravo kad je očekivao sići s Pantovčaka, pa je uz Račanovu pomoć kroz Sabor gotovo inkognito progurao zakon o situiranju isluženih predsjednika, Mesiću je darovao Ivo Sanader. Zašto je Sanader to učinio, zašto je iznevjerio sve što je biračima prije izbora obećao i stupio s Mesićem u nužnu administrativnu i nepotrebnu političku i ideološku kohabitaciju možda ću jed-

nom podrobnije govoriti na drugom mjestu, a ovdje ću reći najnužnije, samo toliko da se vidi kako je HDZ i po drugi put izabrao Mesića dodajući mu na sigurnih *dvadeset postotaka* za pobjedu potreban broj glasova. Sanader je sitna duša i napuhana veličina koja u svojoj blizini, ni kao odana suradnika, ne podnosi čovjeka od formata, kakav je, bez dvojbe, Andrija Hebrang. Pogotovo ne njega, komu, a toga je bio tragično svjestan, može zahvaliti što je na saboru stranke uspio izvesti izbornu prijevaru; ne što bi Hebrang u toj prevari svjesno i djelotvorno sudjelovao, već zato što mu je, pristajući da bude upisan na Sanaderovu izbornu listu, donio dovoljan broj glasova da se približi Pašaliću i da potom, kako bi Pašalića i pobijedio s minimalnim brojem glasova, uz pomoć Glavaša, Šeksa i Puljića izvrši dotada nezabilježenu prijevaru na stranačkim izborima. Sitničavi kalkulator Sanader, uplašen za postojanost svoje nadmenosti, nije za predsjedničkog kandidata HDZ-a predložio Andriju Hebranga, koji bi u tom trenutku sigurno porazio, u očima birača demokršćanske orijentacije, kompromitiranog Mesića, nego Jadranku Kosor koja je u to vrijeme slovila kao lutka na Sanaderovu koncu i koja je za demokršćane tada bila odbojna koliko i sam Sanader. Hebrang dotada gotovo sigurni kandidat HDZ-a, uočivši da ga Sanader ne želi kandidirati, a po naravi nesklon da izaziva unutarstranački razdor, nalazi u bolesti razloge za odustajanje od kandidature. Jadranka Kosor, što je Sanader dobro znao kad ju je žrtvovao, u tom času nije protiv Mesića imala nikakve šanse, jer nije mogla privući dovoljan broj konzervativnih birača ni da izađu na izbore ni da nju biraju. Umalo joj se dogodila sramota da je u borbi za drugi krug preteče autsajder Mrkšić. Da se to dogodilo, Mrkšić bi vjerojatno u drugom krugu na svoju stranu privukao HDZ-ove birače koji su u prvom krugu glasali za Jadranku Kosor i Mesić drugi mandat ne bi imao. Dogodilo se nije, a u drugom krugu na svoju stranu Jadranka Kosor nije mogla privući Mrkšićeve birače i Mesić je, i ovaj put uz manju podršku HDZ-ovih birača, sa svojih bazičnih *dvadeset posto* pobijedio.

Na osnovu tako dobivena dva mandata ljevičarski nastrojeni novinari i medijske kuće deset godina tretiraju Mesića kao vrlo popularna predsjednika. Neki od njih, kad god ga spomenu u tekstu, a on se trudio da ga na jelovniku imaju svaki dan na ručku i večeri, ne propuštaju priliku da, u funkciji apozicije, dodaju umetnutu rečenicu *koji je popularan u narodu*. Iz dana u dan, punih deset godina! A istina je sasvim suprotna, da Mesić među osamdeset posto stanovništva, među onima koji za njega nisu glasali, među onima koji ni zbog njega ni zbog njegova protukandidata na izbore nisu izišli i među onima koji su za njega s unutarnjim otporom ipak glasali, nije bio popularan, nego je bio izrazito omražen; toliko omražen da se u biračkom tijelu pojavila sadržajna uzrečica kako *za Mesića nije grijeh glasati, jer smo svi grešni, ali je sramota koje se moramo stidjeti.*

A kako s tom popularnošću stoji u svijetlu brojki, vidjet ćemo na statistici pobjede u drugom mandatu. To je pobjeda koju će razuman pobjednik prije prešućivati nego je držati dokazom *popularnosti u narodu*. Poslužimo se samo postotcima! U prvom krugu na izbore je izišlo 49,43 posto, a u drugomu gotovo jednak broj 48,96 posto birača. Više od pedeset posto stanovništva na izborima nije sudjelovalo! Bio je to rezultat neprivlačnosti kandidata i utjecaj lijeve promidžbe da su to nevažni, samo formalni izbori, jer se pobjednik unaprijed zna, to je onaj koji je *popularan u narodu*. A taj *popularni* u prvom je krugu od ukupnog broja birača, kojih je 4.403,933, uspio dobiti 24,73 posto glasova. Upravo onih postojanih *dvadeset postotaka* na kojima je i dobio dva mandata! U drugom je krugu od onih koji u svim okolnostima obavljaju građansku dužnost izlaska na izbore, pa čak i onda kad moraju birati ono što nije njihov izbor, dobio još desetak postotaka i tako je s 33,02 posto glasova od ukupnog biračkog tijela postao pobjednik *popularan u narodu*. Istina da je s tih *dvadeset postotaka čvrste jezgre* i tih deset posto zalutalih, koji će se tješiti uzrečicom da za Mesića *nije grijeh glasati ni kad je to sramota*, Mesić je mogao legitimno administrirati, ali ovladati duhom nacije, postati omiljen

u narodu, istisnuti iz naroda demokratska uvjerenja i naklonost kri-žu, pa mu nametnuti svoju interpretaciju komunizma nije mogao ni za trajanja dva mandata. Jer, to što je on sam pokušao, nije mogla sprovesti ni komunistička strahovlada za punih pedeset godina. Svoj *„antifašizam*" kao interpretaciju komunizma nije mogao, ali je mo-gao unijeti dezorijentaciju, kočiti mirno demokratsko sazrijevanje, zaobilaziti zakone i sijati beznađe. To je mogao i to je činio!

I nakon izbora će ta Mesićeva *popularnost među narodom* biti klimava i napuhana. To možemo vidjeti po anketama o podršci na-roda politici i političarima i po načinu kako je Mesić komunicirao s narodom, a kako narod s njim.

Za primjer kako je Mesić preko anketa dnevnih listova, tjednika, televizijskih kuća i agencija za ispitivanje javnog mnijenja postajao u *narodu popularan* uzimam jednu jedinu od tisuću navlas sličnih koje su vođene – ako su vođene, ako nisu izmišljene – kroz deset godi-na njegova predsjednikovanja. Odabrao sam taj obrazac ispitivanja popularnosti predsjednika jer je bio primjenjivan u daleko najvećem broju slučajeva, iako se na prvi pogled vidjelo da je on čista manipula cija javnim mnijenjem, a ne ispitivanje njegova mišljenja. Na uzorku od 900 ispitanika, na pitanje *kojeg biste hrvatskog političara izdvojili kao najboljeg u proteklom mjesecu*, odgovoreno je da Mesića drži najboljim 9,2 posto ispitanika, Sanadera 6,6 posto, Zorana Milanovi-ća 6,2 posto, Vesnu Pusić 3,3 posto, Đurđu Adlešić 1,2 posto, nekoga drugoga (ne navodi se koga) 11,6 posto, a ne želi vidjeti nikoga među najboljima 61,9 posto. Na stranu što usporedno s ovim pitanjem po-stoji i pitanje *tko je od političara najlošiji* sa sličnim rasterom glasova na već spomenuta imena - što za moj zaključak nema značenja - ova-kva je anketa, i to deset godina vođena, čista manipulacija i po načinu kako je koncipirana i zato što stavlja predsjednika države u istu razinu s trećerazrednim političarima, kakvi su, primjerice, Vladimir Šeks, Đurđa Adlešić i Vesna Pusić. Predsjednik države je jedan i, istražuje

li se njegova popularnost, na anketnom listiću mora biti sam. Sa svojom osobnošću i onim što je u politici trenutno napravio! A takvih ispitivanja javnog mnijenja za ovih deset godina nije bilo. Da ih je bilo, pokazalo bi se da je Mesićeva *popularnost u narodu* izmišljotina novinara koji su provodili i prenosili takve ankete, novinara koji pripadaju grupaciji onih *dvadeset postotaka* glasačkog tijela.

Međutim, čak i navedena anketa, kakva je takva je, do kraja manipulatorska, otkriva svu bijedu Mesićeve popularnosti. Kad predsjednik države dobiva podršku 9,2 posto ispitanih građana – na uzorku od 900 od kojih se 61,9 posto odbilo izjasniti za bilo koga – onda je to razlog, ako mu radi savjest, da ostavku podnese isti trenutak, a ne podloga da u novinama osvane naslov *Mesić najpopularniji među političarima;* a drugog mjeseca, kad mu popularnost u takvoj anketi skoči na 11 posto, naslov preko čitave stranice *Mesićeva popularnost raste iz mjeseca u mjesec*. A da su se provodile prave ankete Mesiće ve popularnosti, iz mjeseca u mjesec, od jednog do drugog njegova ekscesa, vidjelo bi se da njegova popularnost niti pada niti raste, već ostaje čvrsto ukotvljena u onih *dvadeset postotaka*. Uz lagan priljev ili odljev onih koji drže da dignuti ruku za njega nije grijeh ni kad može biti sramota!

Od slučaja u splitskoj vojarni na samom početku svoga deseto godišnjeg predsjednikovanja, kad ga je okupljeni narod nazvao izdajicom, a on s njim stupio u psovačku raspravu, što su snimile televizijske kamere, Mesić se nikad nije miješao s masom, iako će gotovo svaki dan odlaziti nekamo u posjetu. Odlazeći svaki dan nekomu u posjetu, vjerojatno i ne znajući kamo odlazi - ako je to znao onaj dan kad je odlazio, sutradan bi zaboravio i mjesto i svrhu posjete - on je pazio da se kreće u grupi ljudi koja se, jer ne bi brojila više od stotinjak osoba, dade lako kontrolirati. Pa ni u tako sastavljenim grupama, probranim i kontroliranim, on nije izazivao nikakav izraz oduševljenja što ga vide i dočekuju. Osmijesi pristojnosti, formalan pljesak,

puka radoznalost! Nikakve frenetičnosti ni u pljesku ni u verbalnoj dobrodošlici! Najrazvučeniji osmijeh na ustima i najveća razdraganost na licu u tim prilikama mogli su se vidjeti na njemu. Što je tu, i što je tu u ulozi predsjednika! U oku televizijske kamere samo se on frenetično smije i samo on frenetično dočekuje sebe sama!

Ako se u nekim prigodama, ipak, morao naći oči u oči s nekom masom naroda i ako taj narod ne bi sav potjecao od onih *dvadeset posto*, znači, ako sav po duhu ne bi bio istovjetan njemu i ne bi se mogao kontrolirati, danima bi se prije toga stvarala tenzija u javnosti kako će ga taj narod dočekati. Premda na tim skupovima, jednom ili dva puta godišnje, nikad ništa značajno ne bi rekao, svaki bi se put dogodili incidenti koji bi pokazivali da *predsjednik omiljen u narodu* u najvećem dijelu naroda omiljen nije bio. Incidenti su bili dvovrsni!

Zviždalo bi se njemu osobno, na pojavu, iz čista mira; i zviždalo bi se, ogorčeno, na pojedine njegove izjave. Bilo je to tužno i smiješno slušati i gledati! Masa zviždi, a Mesić, tobože, stoički nastavlja govoriti! Tko će koga nadglasati!

Drugi oblik protesta bio bi dugotrajan pljesak kad bi netko od drugih govornika na istom skupu spomenuo Tuđmanovo ime. Snimatelji bi se pobrinuli da gledaoci vide kakav izraz ima Mesićevo lice dok masa plješće na spomen Tuđmanova imena. Takav pljesak njemu nikad nije poklonjen! Takvo lice ima personifikacija zavisti!

I početni šok u splitskoj vojarni, i zvižduk svojoj pojavi i svojoj riječi i pljesak na spominjanje Tuđmanova imena naveli su *predsjednika popularna u narodu* da se od narodnih masa odvoji i zakloni iza televizijskih kamera i radijskih mikrofona. Čak je i glamurozno najavljivani susret naroda s predsjednikom u Predsjedničkim dvorima, nakon loših iskustava, morao reducirati na posjet malih kontroliranih grupa i na razgovor s novinarom što je, kao točku *kod predsjednika na kavi*, prenosio radio.

Sklonjen iza kamera i mikrofona, daleko od narodnih masa, taj je *predsjednik omiljen u narodu*, izabranik onih *dvadeset posto*, iz dana u dan, okružen odabranim i kontroliranim grupicama, hodajući ni sam ne znajući kamo i posjećujući ni sam ne znajući koga, komentirao dnevna zbivanja, svađao se s protivnicima, prijetio se onima koji ga nisu htjeli slušati, obećavao koješta kojekomu da bi se prisutnima svidio i najčešće, i kad u suđenju nismo strogi, govorio koješta, prizemno, plitko i neodgovorno. Iz onog što je govorio, o bilo čemu da je govorio, iz onoga kako se pred kamerama ponašao u svim prilikama moglo se pročitati da je taj čovjek beznadni zarobljenik komunističkog mentaliteta, da se od toga mentaliteta ne može osloboditi, da mu taj mentalitet iz usta poteče čim zine da nešto izusti i da on, u skladu sa svojom temeljnom mentalnom supstancom, oko sebe širi mržnju, bezakonje, laž i osvetoljubivost - sva četiri bitna sastojka komunističkog mentalnog sklopa.

One koje je Mesić, mrzeći, gazeći zakone, lažući i osvećujući se - bez obzira koliko su u nečemu bili krivi ili nedužni, što je na sudovima, bez predsjednikova uplitanja, da utvrde - na razne načine progonio, upozoravali su javnost da Mesić svoju popularnost u narodu i dva uzastopna mandata može zahvaliti povezanošću s podzemljem. Jedan od njih, general Zagorac - kad ga se gleda iz vizure Mesićeve mržnje i osvete, sadržaj za roman i film - u završnoj je riječi, prije nepravomoćne presude, kazao ono što će Mesićevi apologeti proglasiti nedopustivim propustom suca što je okrivljenomu to dopustio reći: *„Za mene je sve krenulo nizbrdo kad sam se zamjerio kriminalnom miljeu, jer nisam kao drugi, htio šutjeti o otmici svoga sina... Koja je to moć mafije i kriminala! To je strašno. Samo, pitanje je zašto predsjednik Mesić podržava tu ekipu a diže hajku na mene!*“ Obzirom na osobu generala Zagorca, na ono što je bio, na ono zašto je zaslužan i što mu se stavlja na dušu, na ono što je učinio i ono što mu je učinjeno trebalo je stati i zamisliti se nad tim što govori žrtva o svom progonitelju, kad su i slijepi mogli vidjeti Mesićeve veze s onima koji Zagorca optužuju

i kad je vidljiv Mesićev motiv da se Zagorcu osvećuje - jer Zagorac nije htio baciti blato na Tuđmana, što je Mesić od njega tražio. Trebalo je stati i zamisliti se nad Zagorčevim riječima! Ni radi Zagorca ni radi Mesića! Već radi mentalnog zdravlja u depresivno stanje potonule nacije! Od tog bi virusa, da predsjednik države ima i *najtanahnije* veze s mafijom, oboljele nacije i kršnije i zdravije od naše.

Stjecajem okolnosti, tragajući za dokumentima u čisto literarne svrhe, došao sam u priliku vidjeti dokument pisan rukom državnog odvjetnika Radovana Ortynskog u kojemu je Mesić proglašen šefom mafije u Hrvatskoj. Dokument je, moram priznati i ja koji sam se nagledao različitih dokumenata, neobičan po tomu što ga piše državni odvjetnik i što ga piše rukom u obliku rodoslovnog stabla na čijem je čelu predsjednik države čiji je on javni tužitelj. Pa, čekaj, gdje to još ima! Toga nije bilo ni u državi u kojoj su se pisale *ahdname* i *katulfermanil* U one davne *zemanel*

Kod takvog je dokumenta osnovno pitanje je li rukopis onoga tko ga potpisuje ili onoga, jer je bez potpisa, komu se pripisuje. Dano je da se u tom smislu dokument provjeri i utvrđeno je da ga je Ortynski napisao svojom rukom. Original dokumenta nalazi se kod onoga tko mi ga je stavio na uvid u obliku fotokopije. I ta je kopija pohranjena u jednoj od naših odvjetničkih kancelarija. Sadržaj dokumenta je zanimljiv i kad se mafija, na čijem je čelu Mesić, gleda kao udruga ljudi koji se međusobno povezuju u karijerističke svrhe, ali i kao veze politike i kriminalnog miljea, o čemu govori Zagorac. Najveću težinu dokumentu daje činjenica da ga je pisao državni odvjetnik, da je po svoj prilici zbog toga dokumenta smijenjen, a da to tako javnosti nije prikazano. Osim, kako je otišao s dužnosti jer u rukovodstvu države nije našao volje da se progoni mafija.

Doduše, u tisku su se o tomu s vremena na vrijeme pojavljivali napisi, kakav je ovaj s nadnaslovom *Kome se sve zamjerio* i naslovom *Ortynski već pet godina ne može dobiti posao*, u kojemu piše: *Bivši*

državni odvjetnik Radovan Ortynski, poznat po optužnici protiv zločinačke organizacije, za sebe je govorio da ga je smijenila sprega mafije, politike i medija. U svakom slučaju, nekomu se gadno zamjerio jer je prema evidenciji nezaposlenih već dulje od pet godina na burzi rada, gdje neuspješno traži posao. Nakon što mu je Sabor dao otkaz, zbog kojega nije imao čak ni pravo na naknadu zbog nezaposlenosti, Ortynski se, prema vlastitim riječima javio na četrdesetak natječaja za posao, ali nijednom nije prošao.

Nekomu se gadno zamjerio! Kaže se i nakon toga nikomu ništa! Evo opisa kako sam došao do spomenutog dokumenta iz kojega se može lijepo vidjeti komu se to zamjerio!

Jedan od petorice Račanovih koalicijskih partnera podupirao je Radovana Ortynskog da dođe na mjesto državnog tužitelja, nadajući se da će on na mafiju i podzemlje udariti žešće nego su to činili dotadašnji tužitelji. To je i postigao. Ali, kad je prošlo izvjesno vrijeme, koalicijski je partner u Račanovoj vladi, zagovornik Ortynskog, pred jednim ministrom iz svoje stranke iskazao razočaranje Ortynskim, kazavši da tužitelj ne radi ono što je od njega očekivao da će raditi. Da ne progoni mafiju i podzemlje! Taj ministar je razočaranje njegova zagovornika prenio Ortynskom. A Ortynski, kao odgovor na to razočaranje, šalje razočaranom Račanovu koalicijskom partneru svojom rukom pisane razloge zbog kojih mafiju ne može uznemirivati a podzemlje pročešljati željeznim češljem. Šalje mu rukom pisano *rodoslovno stablo* hrvatske mafije čiji je patrijarh predsjednik drža ve Mesić. Ako je šef države na čelu mafije, kako onda javni tužitelj protiv mafije može bilo što učiniti! Zbilja valjan razlog da državni tužitelj stoji skrštenih ruku!

Čim je preko ministra, svoga stranačkog kolege, dobio rukom Ortynskog pisani nacrt mafije, koalicijski je partner, ne bez sumnje u vjerodostojnost dokumenta, njegovu kopiju dao predsjedniku vlade

Računu. I, zadržavši original na sigurnom mjestu, zamolio Računa da vidi o čemu se tu radi, jer nije mala stvar da državni javni tužitelj vidi predsjednika države na čelu mafije. Ma i kad bi ga vidio samo kao običnog člana mafije. Predao, zamolio i čekao, ali od Računa odgovor nije dobio!

Odgovor je došao na drugi način. Ortynski je smijenjen, a da ni on sam ni bilo tko drugi javnosti nije kazao zašto ga smijeniše po, zbilja, hitnom postupku. To je obrazloženje prepušteno nagađanju otada pa sve do danas, jer nagađanje je i ono što smo vidjeli u navedenom citatu – kad se općenito kaže da su uzrok njegovoj smjeni *sprega mafije, politike i medija.*

Računov koalicijski partner, s originalom tužiteljeva nacrta mafije u džepu, ostao je zatečen. Račun mu nikada nije dao nikakav odgovor. Nije ni sam tražio da mu odgovor dade. Jer je mogao pretpostaviti što se dogodilo! Račun je dokument, kopiju, pokazao Mesiću, a Mesić je pod hitno, najurio Ortynskog. Sam Ortynski, umjesto da Mesiću pruži kakav-takav otpor, podvio je rep i otišao tražiti novi posao. Kako smo pročitali, dugo godina, na mnogo mjesta, uzaludno! Koalicijskom partneru, nekad zagovorniku Ortynskog, nije preostalo ništa drugo nego da čuva original dokumenta. Ustupajući mi kopiju, izrazio je spremnost da original, dođe li ikada do suđenja, na sudu pokaže i posvjedoči kako je do njega došlo. Da bi se konačno vidjelo što stoji iza izjave Radovana Ortynskog kako on nije uspio *jer u državnom vodstvu nije bilo volje da se obračuna s mafijoml*

Pošto Mesiću završi predsjednički mandat, kad prije toga nije bilo moguće, trebalo bi istražiti koliko ima istine u onomu što je napisao Ortynski. Jer, ponavljam, krupna je stvar kad javi tužitelj ugleda predsjednika države na čelu mafije i još krupnija kad ga taj predsjednik smijeni bez obrazloženja i začepi mu usta. Od više sudskih procesa, koji bi se morali voditi protiv njega kad ostane bez imuniteta, ovaj bi

trebao doći na prvo mjesto, kako bi se, nakon višegodišnjih nagađanja, rasvijetlile Mesićeve veze s podzemljem, jer one sa silama iznad zemlje, s udbašima, bile su vidljive i bez sudskog procesa.

I da privedemo kraju poglavlje o Mesićevoj popularnosti među narodom! S onih *dvadeset postotaka* čvrste jezgre njegova biračkog tijela, s anketama kakve su vođene o njegovoj popularnosti, u okolnostima kad mu je dezorijentacija unutar desnog biračkog tijela, nakon Tuđmanova odlaska, išla u korist, kod situacije da je to bilo vrijeme političara malog kalibra i sitnih duša, s razvijenim vezama među bivšim udbašima kojima je i sam djelatno i formalno pripadao i kod naklonosti sveukupnog lijevog novinarstva - sa svim tim i kod svega toga Mesić je mogao biti i *popularan u narodu* i *najpopularniji među političarima*. Mogao, ne mareći što ta silna popularnost počiva na biračkom tijelu od 9 do 20 postotaka! Ali, uzimajući u obzir postotke biračkog tijela s kojima je na izborima pobjeđivao, a u anketama dolazio na prvo mjesto najpopularnijih, izbjegavanje masa koje su mu redovno zviždale, način komuniciranja s javnošću, njegov komunistički mentalitet, odbojan, ofucan i anakron većini naroda i njegove bjelodane veze s ljudima koji se bave sumnjivim poslovima - uzimajući sve to u obzir može se zaključiti da on *u narodu popularan nije bio*. Štoviše, većini naroda bio je izrazito mrzak. I takav, kao omražen i u svemu nedjelatan, bit će zapamćen! Jednom, da se vidi kakav je bio, morat će se posegnuti i za *Ambrom*!

TREĆE POGLAVLJE

EMITIRANJE KOMUNISTIČKOG MENTALITETA

Zato što su sva Mesićeva djela na tragu nedjela, u vrijeme njegova desetogodišnjeg mandata nije se dogodilo ništa po uspjehu spektakularno. Bivalo je ono što se podrazumijeva kad se kaže – ni dodaj ni odbij! Država je međunarodnim priznanjem i ulaskom u međunarodne institucije bila potvrđena izvana, a pobjedničkim oslobodilačkim ratom učvršćena iznutra. Sve ostalo je, pa i put u NATO i EU, bilo zadano inercijom iz minulog, doista, državotvornog desetljeća. Ni on ni bilo tko drugi nisu mogli ni usporiti ni pospješiti to kretanje, jer su dinamiku diktirale sile izvan državnih okvira.

Ono što je on po svom duhovnom habitusu mogao i ono što je od njega očekivala čvrsta ljevičarska jezgra od *dvadeset posto* birača bilo je da preuzme kontrolu nad već iznutra i izvana učvršćenom državom i da u nju vrati dobrano poljuljani komunistički mentalitet kao njegovu varijantu *detuđmanizacije.*

U tom je trebao pomoć premijera i dobio ju je. Od jedva po nečemu reformiranog komunista Račana sasvim lako, a od kriptodemokršćanina i hedonista sklona politici krimogenog klijentizma Sanadera još i lakše! Sanader je, naime, i u državi i unutar stranke, kao tobožnji reformator HDZ-a, provodio prikrivenu i neprikrivenu *detuđmanizaciju*, pa mu je savezništvo s deklariranim *detuđmanizatorom* Mesićem dobro došlo. Da, pod izlikom kako s njim mora kohabitirati, prepusti Mesiću neka komunistički mentalitet kao *detuđmanizaciju* širi po miloj volji! Njegovi sudari s Mesićem upravo oko toga mentaliteta bili su samo pucnjevi u prazno. *Da se Vlasi ne dosjete!*

Djelujući kroz tri ingerencije predsjednika države - zapovjednika vojske, nadležnog za sustav sigurnosti, kreatora vanjske politike, te kroz četvrtu, u Ustavu difuzno određenu ingerenciju, da je suodgovoran za državnu stabilnost, što je on protumačio da bude *korektiv vladi* na način da dnevno komentira politička zbivanja - pokazalo se da Mesić ima širok prostor za nametanje naciji svog komunističkog

mentaliteta. Iako mu ga, također će se s vremenom pokazati, neće biti lako nametnuti, jer se u prethodnom desetogodišnjem razdoblju demokracija razvila i dala mogućnost punktovima individualnog i institucionalnog otpora da se povratku komunizma, u odgovarajućoj mjeri, suprotstave. Stoga će Mesić na širenju komunističkog mentaliteta malo što postići! Na oživljavanju zamrlog i obeshrabrenog - da! Takvim će djelovanjem izazivati sukobe između starog, komunističkog, i novog, demokratskog duha, na sve strane, i pretvoriti predsjedničku funkciju u neku vrstu cirkusa, a sebe sama u klauna na mjestu predsjednika.

Mandatori iz grupacije *dvadeset posto* birača, oni koji nisu željeli hrvatsku državu, a kad im se ona ipak dogodila, pokušali su njome ovladati tako da je iznutra ispune komunističkim i projugoslavenskim duhom a prema vani ponize i učine jadnom i poslušnom, u Mesiću su, zbilja, našli pravu osobu za taj posao. Jedinstvenu osobu! Rišući tu osobu Slaven Letica zapaža njene dvije bitne osobine. Prvu opisuje ovako: *Zbog naravi predsjednika Mesića pogrešno je u njegovim javnim istupima tražiti dosljednost ili kritizirati nedostatak dosljednosti i prisustvo brojnih kontradikcija.* Dakle, Mesić je u načelu nedosljedan! Što sam ja u *Ambri*, služeći se metaforom, vidio kao preskakanje s tarabe na tarabu. I s Leticom se slažem! Drugu odrednicu Mesićeve ličnosti Letica vidi kao Mesićevu želju da *sa svima* bude *jedan od njih.* Tu se s Leticom slažem uz jednu ogradu, a ta je ograda i u *Ambru* ugrađena. Naime, dosljedan u nedosljednosti, što nije drugo nego prijevara, bitna sastavnica komunističkog mentaliteta, on se samo pretvara da je u svakoj skupini *jedan od njih.* On glumata, kako bi grupu preveo žednu preko vode, kao što čini svaki komunist, a ostaje vjeran samo onoj grupi od *dvadeset postotaka* u biračkom tijelu, osta- je vjeran svojim mandatorima. I stoga se kao dosljedno nedosljedan može činiti *jedan od sviju nas*, svačiji, a doista je politički i ideološki predstavnik i igrač samo svojih mandatora.

Članstvo komunističke partije, kako god se ta partija službeno zvala, bilo je slojevito društvo, rekao bih, unutar sebe, gotovo pluralno po nizu osnova, najviše po nacionalnoj i socijalnoj, naplavljeno na jednu hrpu u raznim vremenskim razdobljima, prije, tijekom i nakon partizanskog rata, a najcjenjeniji je, vodeći, bio sloj boljševika, kako su se zvali prije rata, ili *prekaljenih komunista*, kako su sami sebe zvali u poratno vrijeme. Mesić je po naslijeđu i odgoju spadao u taj sloj komunista! Porijeklom iz ortodoksne komunističko-boljševičke obitelji, u dječaštvu partizan koji je, po vlastitom priznanju, prekapao po džepovima mrtvih neprijatelja, on je odgajan tako da iznad svega mrzi klasnog neprijatelja, u što su ubrajani Crkva, bogataši i nacionalisti, svih nacija, a u prvomu redu nacionalisti njegove nacije, po komunističkom pravilu da se svaki komunist u prvom redu bori protiv svoga nacionalizma, da *svatko ispred svoga praga željeznom metlom treba pomesti nacionalističko smeće*. On prije toga nije imao nikakva drugog odgoja i obrazovanja, kao što su ga imali mnogi drugi članovi partije; prethodnog odgoja i obrazovanja koje je na njihovo ponašanje djelovalo tako da je otupljivalo imperativnu borbu protiv klasnog neprijatelja, bogatih, Crkve i nacije; on je odgojem i obrazovanjem bio čisti produkt boljševizma. Stoje potvrđeno i sudjelovanjem u partijskim tijelima koja su se bavila represijom nad vjerom i nacijom, i u njegovu pripadništvu Udbinoj agenturi i u njegovu govoru za saborskom govornicom u povodu objavljivanja Deklaracije o hrvatskom jeziku. Dakako, naknadnim trudom, čitanjem, učenjem i drugim oblicima spoznaje, on je mogao doznati što je zapravo komunizam, i od njega dijelom ili u cijelosti odustati. Obraćenje i pročišćenje je kod svakog čovjeka moguće! Ali on to nije učinio. Ostao je trajno zadivljen svojom mladenačkom indoktrinacijom. Štoviše, divinizirao ju je! I ostao njome očaran čak i u vrijeme *Hrvatskog proljeća!*

Po mojoj spoznaji *Hrvatsko proljeće* nije bio jedinstven pokret. Među pristašama toga pokreta postojala su tri politička segmenta, sva tri međusobno antagonizirana: nacionalisti, reformatori i arivisti. Nacionalisti su, tražeći hrvatsku državnu samostalnost, rušili Jugoslaviju, a tražeći višestranačje, rušili su komunizam. Reformatori su namjeravali reformirati socijalizam, što se može čitati i kao komunizam, u smjeru *socijalizma s ljudskim likom*, što je njima bio *samoupravni socijalizam*, a Jugoslaviju reformirati u pravcu konfederacije, labave, *koja federira*. Arivisti su od svih ideja koje su tada bile u opticaju k srcu primili samo ideju o *rotaciji kadrova*, što će reći, neka s vlasti odu stari komunisti, a na njihovo mjesto dođu mladi, makar vodili i staru politiku. Može i reformističku, samo ako su oni na čelu!

Dvije potonje grupacije, reformisti i arivisti, za volju Tita i po inerciji komunističke borbe protiv svih *nacionalističkih zastranjenja*, riješili su se prve grupacije, nacionalista, još u tijeku *Hrvatskog proljeća*, tako da su ih represivnim mjerama prognali iz pokreta, kako bi dokazali komunističku pravovjernost. One dvije u pokretu preostale grupacije, reformisti i arivisti, slili su se ujedno i tek će se, kad pokret bude ugušen, vidjeti pukotina koja ih dijeli. Ni poraženi reformisti ariviste neće rado vidjeti u svom društvu i, kao i separatiste, krivit će ih za svoju kompromitaciju u Titovim očima.

Mesić je pripadao arivistima, pa poraženi vrh reformatora i nakon poraza držat će ga podalje od svog kruga. To će biti razlog da će se Mesić u osvit demokracije naći uz Tuđmana, najistaknutijeg separatista iz dana *Hrvatskog proljeća*, kojemu ni po čemu, a pogotovo po političkim vizijama, nije pripadao.

Mesić se kroz proteklih desetak godina, šaljući zvučne ugrize svojim protivnicima, nacionalistima, znao pohvaliti da je on robovao za hrvatsku državnu samostalnost. Istina je da je on nakon *Hrvatskog proljeća* osuđen na višemjesečnu robiju, ali nije istina da je osuđen

zato što se borio za samostalnost hrvatske države. Arivisti se nikad za ništa ne žrtvuju, osim za svoje napredovanje! On tu podmeće i, kao dionik komunističkog mentalnog sklopa, komu je laž prirodna stvar, govori neistinu. Koju, vjerojatno, kao neistinu i ne doživljava!

Nisam vidio njegovu osudu na tu robiju, ako sam je želio vidjeti, ali, ako je u njoj i njegov arivizam proglašen separatističkim nacionalizmom, jer su komunisti nekada, kao i on sada, separatizmom i nacionalizmom proglašavali i bezazlenije stvari od arivizma - što su zvali *bolesnom ambicijom* - on, prema svjedočenju onih koji su s njim robijali, nije odavao čovjeka komu bi hrvatska samostalnost ležala na srcu, a pogotovo ne čovjeka komu bi ta samostalnost bila pred licem komunista opsesivni grijeh. Odavna zavrbovan kao suradnik komunističkih tajnih službi, on nikada neće prestati s njima surađivati, u zatvoru i kad iz njega iziđe, o čemu postoje pouzdani dokumenti, koji su dijelom i objavljeni, a s tim će službama živahno surađivati i kad se nađe uz Tuđmana.

„Gdje ste našli ovoga?“ pitao sam Tuđmana kad sam došao u priliku da izbliza promatram Mesića i zapazim koliko je prijetvoran, površan i sve ostalo u tom smislu.

„Htio sam da uza se imam nekoga iz Savkina i Mikina kruga“, odgovorio mi je, a ja sam mu pokušao protumačiti da je Mesić tom krugu samo djelomično pripadao, nimalo po političkim ciljevima, samo onoliko koliko su reformatori komunizma i konfederatori Jugoslavije mogli udovoljiti njegovu jako izraženom arivizmu. Tuđmanu nije trebalo otkrivati Mesićev nezajažljivi arivizam, on se s njim već bio suočio i nastojao ga obuzdati.

O Mesićevoj političkoj i mentalnoj supstanci u danima kad se Hrvatska osamostaljivala i kad se on nalazio uz Tuđmana postoji zanimljivo svjedočenje generala Aleksandra Vasiljevića, šefa KOS-a, što ga je dao novinaru *Nina*. I kod nas je to svjedočenje pretiskano,

ali se na njega nije nitko ozbiljno osvrnuo. Prošlo se preko toga kao da je to obična i beznačajna stvar. Možda i jest u smislu - ništa novo! Meni se, ipak, čini da je to svjedočenje generala Vasiljevića lijep prilog slici Mesićeva mentaliteta i politike, što se kod njega nikada ne može razdvojiti.

Vasiljević opisuje pripreme za akciju *Štit*, u čijem su središtu bili general Špegelj, Đuro Dečak i kupnja oružja u Mađarskoj, a cilj joj je bio oboriti Tuđmana i hrvatsku ideju o osamostaljenju zatrti na samom početku. Evo toga i danas zastrašujućeg svjedočenja o Mesićevu izdajničkom arivizmu: *S Mesićem sam, kao glavni čovek KOS-a, imao dvadesetak sastanaka na kojima smo razmenili informacije i podatke jer smo mislili da možemo da sprečimo sukobe i ekstremizme. Mnogo smo upravo od Mesića doznali o ustrojavanju paravojnih jedinica u Hrvatskoj, naoružavanju HDZ-ovaca. Mesić nam je poslužio kao hadezeovski insajder i informator. Mnogo su nam koristile tih dana informacije i podatci koje sam dobivao od Mesića. U jednom našem razgovoru Mesić je rekao kako bi tolerisao hapšenje svih funkcionera MUP-a i obrane iz Hrvatske osim Špegelja i Boljkovca. Inzistirao je na njihovoj zaštiti. Složili smo se oko toga. Razmena informacija i podataka s Mesićem ipak nam je bila mnogo važnija i nismo hteli da ugrozimo te kanale. Mesić je dao zeleno svetlo za akciju Štit i hapšenja. Kad je utvrđen točan datum, požurili smo, svako na svoje mesto, da obavimo poslednje pripreme. Poslednji dogovor svih učesnika u akciji bio je 30. novembra u Zagrebu. Na tom sastanku je svaki detalj, po ko zna koji put, ponovo proveren. Svesni da je to bio početak kraja „slučaja Špegelj nismo želeli da nam neka mala neopreznost ugrozi ogroman višenedeljni trud... "*

Znakovito! Uz Tuđmana sjedi, a dvadeset se puta sastaje sa šefom KOS-a i otkucava Tuđmana! Mesić, Tuđmanov suradnik, daje Vasiljeviću *zeleno svjetlo za akciju Štit i uhićenja* Tuđmanovih suradnika!

Strašno je to za svakoga osim za dionika komunističkog mentaliteta komu je špijuniranje i izdaja onih oko njega, na čija mjesta pretendira, sastavni dio svakodnevnog posla. Zar se na taj način vlasti nije domogao Tito i zar se na taj način na vlasti nije održao do kraja života! A tek Staljin! A tek svi ostali Staljinčići i Titići do Mesića! To je mentalitet! Mesiću je Tito do danas ostao ideal!

Usput, najpouzdaniji dokaz da Mesić nakon sloma *maspoka* u zatvor nije išao zbog nacionalističkih skretanja je činjenica da on Tita drži simbolom svoga „antifašizma“, da ga divinizira, a njegov kult brani i štiti od svake kritike. Ako u zatvor nije išao po partijskom zadatku, neshvatljivo je da može obožavati čovjeka koji ga je nevina, zbog političkog mišljenja, strpao u zatvor. Ako je ta mogućnost ipak točna, da Mesić divinizira onoga tko ga je poslao na robiju, onda je on mazohist koji želi da ga se kažnjava, pa bilo to i za nacionalističko skretanje. Ili s pameću toga čovjeka nešto nije u redu! Jer, nađite mi onoga tko je nakon sloma *maspoka* zbog verbalnog delikta dospio u zatvor i, kad se iz zatvora vratio, nastavio divinizirati Tita, da bi ga danas smatrao simbolom „antifašizma“. Nađite mi takvoga!

Sve je to pomalo i čudno i strašno, ali je najstrašnije i najčudnije što će taj i takav Mesić jednom stati na čelo države koju je pokušao satrti dok je bila tek zametak! Odmah da dometnem, utjehe radi: mora da smo u deset Tuđmanovih godina stvorili čvrstu državu i demokraciju kad nam se pod deset godina Mesićeve *detuđmanizacije* nije dogodilo ništa gore nego što su nas nasmijavali njegovi postupci i kinjile njegove mantre.

Kad je takav kakav je, arivist, doušnik i vjerolomnik, dospio na vlast, Mesić se okružio savjetnicima koji su obavezno morali imati komunističku partijsku knjižicu, koji su provjereni „antifašisti“ boljševičkog kova, koji su radili u komunističkom represivnom i propagandnom aparatu, koji su bili teoretičari i praktičari samoupravnog

socijalizma, koji su se dokazali kao egzekutori komunističke represije i koji su u njemu nalazili posljednju priliku da bar još neko vrijeme produže život mentalnom sklopu kojemu su pripadali, uz obavezno prepozicioniranje na liberalna stanovišta koja im dopuštaju da i dalje neprijatelja traže u vjeri i naciji i svima onima koji iz tog rakursa promatraju i doživljavaju sebe i svijet.

Predsjednik su i njegov savjetodavni tim oko sebe okupili, kao prikrivene glasnogovornike sa stalnim pristupom svježim informacijama, ono što je admiral Domazet nazvao *vučjim čoporom*, čoporom lijevo orijentiranih novinara koji će kroz tisak lijevo orijentiranih korporacija promicati komunistički mentalitet, što ga je Mesić konzervirao i zaogrnuo plaštem „antifašizma“, nastojeći u svakoj prilici na zid srama pribiti sve što je orijentirano desno, što je rješenja nalazilo kroz tradicionalne, vjerske i nacionalne vrijednosti. Ne bi se moglo reći da su kao likvidatori bili sasvim uspješni, iako su mnoge i mnogo što likvidirali *detuđmanizirajući* vojsku, policiju, vanjske poslove i cjelokupan društveni život, jer nisu uspjeli neutralizirati središnji desni otpor ukotvljen u vjeri i nacionalnom ponosu, ali su uspjeli komunističkim mentalitetom bitno zagaditi društveni prostor i po takvoj vrsti zagađenja postati vodeći u tranzicijskim zemljama. Na mjestu je pitanje kako je to u postkomunističko vrijeme bilo moguće?

Kad je nakon pada komunizma, uvođenja demokracije, a kod nas i osamostaljenja države uz žestok vojni otpor, na širom otvorena vrata, u zemlje socijalističkog lagera i u zemlje samoupravnog socijalizma, nahrupio kapitalizam, koji tolerira i vjeru, i naciju i tradiciju, ali ih iskreno ne ljubi i, stanu li mu na put, spreman ih je progoniti, u obliku novčanih potpora i pomoći u organiziranju, on je pružio priliku pripadnicima totalitarnog režima, ortodoksnim, *prekaljenim komunistima* da prihvate konverziju u liberale, globaliste i zagovornike novčarskog kapitalizma. Tu su priliku boljševici odreda prihvatili!

Pred tim što čini kapitalistički oslobodilac izvana, oslobodilac od komunizma iznutra, onaj s krunicom oko vrata, nacionalnom zastavom iznad glave i puškom u ruci našao se na mukama. Kako onaj koji mu je pomogao da zbaci komuniste s grbače i stvori samostalnu državu može više voljeti komuniste i dojučerašnje zagovornike jugoslavenskog nasilnog *bratstva i jedinstva*, istinskog uzročnika bratoubilačke borbe, od njega, vojnika s krunicom oko vrata, zagovornika pluralne demokracije i u tom okviru stjegonoše sloge među narodima. Što je sad ovo? Ništa posebno, tek podloga za priču o fukari! I prije nego će *Fukara* biti napisana!

Ali, dajmo, priberimo se, mjesta čuđenju nema! Čuđenje bi bilo znak neupućenosti u korijene dva svjetonazorska pravca, komunizma i liberalnog ateističkog globalizma. Današnja liberalistička vladajuća elita na zapadu i propali marksisti i lenjinisti s istoka potječu iz iste ideološke epruvete, iz materijalizma i ateizma, pa su kao srodnici jedni drugima pružili ruke u nevolji i slili se ujedno. Stvarni oslobodioci od komunističkog jednoumlja i jugoslavenstva kao oblika velikosrpske tiranije za njih su postali fašisti, nacisti, klerikalci, antiglobalisti i antieuropejci; a oni sami, koji su bili stupovi komunističkog i jugoslavenskog totalitarizma postali su liberali, globalisti, europejci, zagovornici ljudskih prava i čega sve lijepoga ne. Ukratko, samoupravni je socijalizam - gledajući ga iz personalne perspektive - preko noći prerastao u zapadnoeuropsku demokraciju, a radničko samoupravljanje u tržišno gospodarstvo!

Oni koji su s krunicom oko vrata ispod nacionalnog stijega izvojevali državnu samostalnost i demokraciju u poplavi revivala komunističkog mentaliteta, koji se samo prividno transformirao u zapadnjačku demokraciju i liberalizam, preko noći su ponovo postali ono što su i u vrijeme socijalističke revolucije i samoupravnog socijalizma bili, fašisti, klerofašisti, ultra i povampirena desnica, ognjištari, zatucani

konzervativci, jednom riječi, roba za otpad. Kad je do *detuđmanizacije*, kao drugog imena za povratak komunističkog mentaliteta, došlo, povrh svega još i tuđmanovci!... Šok za šokom! Zbunjenost i bijeg u poznatu nam hrvatsku šutnju!... A to, bogme, nikad nisam prihvaćao, pa sam, i sam tim povratkom nematerijalnog komunizma zatečen, pisao *Sebastijanove priče* i *Puža*. Ako i pričanje *Sebastijanovih priča* nije svojevrstan bijeg u šutnju!

Dakle, konverzija s komunizma na liberalizam, na čuđenje dezorijentirane desnice, bila je i podržana izvana i prihvaćena iznutra. Mesić kao eklektik, bez i najmanje volje da zbog potrage za novim idejama, gubi arivističko koračanje naprijed, objeručke je prihvatio konverziju i njome se od svih političara najviše okoristio. I pretjerano! A pretjerujući u mentalnom komunizmu, koga je nazvao „antifašizam", otišao je toliko daleko da ga je i veliki dio istinskih liberala, od kojih sam na početku ovog traktata neke i citirao, vidio kao širitelja mržnje, kočničara demokracije i prekršitelja zakona. Vrijedi pogledati u čemu je Mesić, šireći revno komunistički mentalitet, čak i u očima onih koji su mu omogućili konverziju od komunista u liberala, pretjerao i doveo *cara do duvara*, kad su mu i sami morali reći da se zaustavi. Da je stvar krivo shvatio! Da to, naprosto, nije to što on misli da jest!

A to u čemu je Mesić pretjerivao bile su njegove mantre. Kroz te mantre, u tijeku deset godina svoga predsjednikovanja, on je širio temeljne oznake komunističkog mentaliteta. Na prvom mjestu mržnju protiv političkih protivnika. Takvu mržnju, kakva je bila utemeljena samo u komunističkoj duhovnosti, da se omraženu osobu kriminalizira i kao kriminalnu učini i narodu omraženom. Potom revolucionarni odnos prema zakonu; onaj i onakav koji je i kakav je, kao segment komunističkog nemorala formulirao Tito političkom direktivom da se *zakona ne treba držati kao pijan plota*. Uz to dvoje i, humaniziranom društvu stranu, a u komunizmu posvećenu, osvetoljubivost! Osveto-

ljubivost povezanu s osjećanjem bezgrešnosti, ma koliko i ma u čemu god griješio! O svim tim segmentima komunističkog morala u ovom ćemo poglavlju reći ponešto, tek da se zna o čemu se radi, a kad prijeđem na opširniji opis mantri, dajući svakoj posebno poglavlje, bit će o tim segmentima komunističkog morala mnogo više rečeno i bit će zorno predočeni na više primjera.

Od komunističkih doktrinara u liberale preobraženi komunisti, među kojima je Mesić na prvom mjestu, govor su mržnje pripisivali isključivo desnoj političkoj opciji, među kojima je doista bilo onih koji su se tim govorom služili, primjerice, nacisti i fašisti, ali je među desničarima bilo i onih koji se tim govorom nikad nisu služili, što nema potrebe primjerima dokazivati, jer je i sam liberalizam izniknuo iz tih opcija. Pri tom su zaboravili na genezu te sintagme prije nego će postati zakonska kvalifikacija; zaboravili su da govor mržnje svoj suvremeni korijen ima u marksizmu i lenjinizmu, pandanima nacizma i fašizma. Tamo je mržnja postala ideološka institucija i glasila je, u stotinu varijanata, kako je *sveta dužnost komunista mrziti klasnog neprijatelja*. Što se, kad je socijalistička revolucija počela, pretvorilo u mržnju protiv svakog političkog neistomišljenika, svakog i najmanjeg stupnja neslaganja, od prvog do završnog revolucionarnog čina, od dizanja revolucije do njene pobjede. A nakon pobjede, kad je klasni neprijatelj pobijeđen na bojnom polju, ta se mržnja pretvorila u mržnju protiv revizionista, koji da su agenti klasnog neprijatelja u *našim redovima*, što rovare iznutra, pa ih u čistkama treba čistiti gvozdenom metlom. Ta je mržnja komuniste bitno obilježavala, a takva je vrsta mržnje, čak i u rudimentu, pouzdan znak da je u komunistu, površinski preobraženom u liberala, komunistički mentalitet preživio. Ta je mržnja komunizam poživinčila, jer se ni jedno društvo dugoročno na mržnji ne može temeljiti. Ta ga je unutarnja mržnja, kad nikakve reforme da se *stvori socijalizam s ljudskim likom* nisu uspjele, i dovela do propasti, do unutarnjeg urušavanja.

Ne samo Mesić, i njegovi savjetnici i njegovo okruženje, od najužeg do najšireg kruga, u svom su mentalnom sklopu nosili takvu mržnju i kad su se preimenovali u liberale i globaliste. I kad su strani podupiratelji baš to u njima vidjeli! Međutim, s tom se mržnjom nisu dičili kao što su to komunisti činili, niti su je otvoreno mogli stavljati u djelatnu funkciju, što im je komunističko *samoupravljanje* širokogrudno dopuštalo. Oni su se sada dičili svojim novootkrivenim liberalizmom i globalizmom, a od komunizma sačuvanoj mržnji, govoreći o *govoru mržnje* govorom mržnje, davali su maha na dva načina.

Budući da je i nekim aktualnim liberalizmima strano vjersko i nacionalno, ali ih podnose, kohabitiraju s njima, jer se drukčije liberalizmima ne bi mogli zvati - i jer se zna, jedno, da je liberalizam potekao iz kršćanstva i nacija i, drugo, da bi bez kohabitacije s kršćanstvom vrlo brzo aberirali u ekstrem koji dokida svaki oblik liberalizma - u liberale su preobraženi komunisti predmet svoje mržnje našli u onomu što su i kao deklarirani komunisti mrzili. U vjerskom i nacionalnom, tako da su sve što je zasnovano na vjeri i narodnosti proglašavali fašizmom, nacizmom, klerikalizmom i sličnim, a one koji su imali takve svjetonazore onim što su i u *samoupravnom* komunizmu za njih bili, ekstremnim desničarima, zadrtim konzervativcima, klerikalcima i tomu nalik.

Osim u liberale konvertiranih komunista to, da nacionalno i vjersko pretvaraju u nacističko i klerikalno, kako bi istinskim govorom mržnje govorili o navodnom *govoru mržnje*, čine i nasilnici iz *vučjeg čopora*, kao slobodni strijelci ili kao predstavnici urbanih plemenskih skupina, kojima je jedini razlog postojanja da osporavaju identitet većine, u ovom slučaju vjerski i nacionalni identitet. Jedan je od njih, onaj koji mi je poslužio kao prototip gradnji glavnog lika u romanu *Fukara*, u toj je vještini, da govorom mržnje govori o *govoru mržnje*, što ga vidi u svakom izražavanju vjerskog i nacionalnog identiteta,

dotjerao do krajnje granice i omogućio mi da ocrtam glavno lice romana i da tu pojavu prepoznam kao - *fukarizam*. Nešto jadno, smiješno i nedoraslo vremenu! Ali nakon kraha komunizma, kao preživjeli komunistički mentalitet, i te kako prisutno!

Svi oni, i komunisti konvertirani u liberale, i *fukaristi* kao slobodni strijelci ili kao predstavnici urbanih tribalista, osim objekta mržnje u vjerskom i nacionalnom identitetu, objekt mržnje nalaze i u hrvatskom državno-pravnom okviru. Ne bi bilo točno kazati da su svi komunisti bili protivnici stvaranja samostalne hrvatske države; bilo ih je koji su za to i glavu gubili, koji su radi toga postajali objektom mržnje pravovjernih komunista; ali najveći dio komunista bio je protivnik i federalizma i konfederacije, a da se o broju protivnika samostalnosti, secesije, separatizma i ne govori. Do te mjere protivnih da je to protivljenje postalo temeljna supstancija njihova mentaliteta. I kod dobrog dijela ta je mržnja patološka! Pa kad se ona poveže s mržnjom na vjerski i nacionalni identitet, može se sagledati objektivna prijetnja od koje bi se hrvatska država trebala braniti i zakonskim mjerama i duhovnim otporom.

Mesić je bio kreator takve mržnje, njen poticatelj i njen zaštitnik. Oprostiti bi mu se moglo samo tako da ga se proglasi onim koji ne zna što čini! Ali je on dobro znao što čini! Liberalizam, kad ga prigrabe konvertirani komunisti i izopače svojim mentalnim naslijeđem, postaje sam svoja suprotnost. Postaje nasilje! Kakav mi je to liberalizam koji novinaru i piscu osporava pravo da iznosi svoje konzervativno mišljenje, a pjevaču zabavnih melodija da pjeva nabožne i nacionalne pjesme! O čemu ćemo još govoriti!

U demokratski ustrojenim zajednicama vrijedi ozakonjeno pravilo da predsjednik, prvi čovjek, čuvar zakonitosti, kad sam hotimice ili nehotice prekrši zakon, mora podnijeti ostavku, biti podvrgnut istrazi u zakonodavnom tijelu i sankcioniran u sudskom postupku. Da je to

u našoj mladoj demokraciji bio slučaj, Mesić bi već na početku prvog mandata izgubio predsjedničku funkciju. Počeo je na bezočan način, s dalekosežnim negativnim posljedicama po državnu stabilnost i živote nedužnih pojedinaca, čim je došao na Pantovčak, kršiti zakon o čuvanju arhivske građe kad je odlučio tisku i privatnicima, u tuzemstvu i inozemstvu isporučivati transkripte iz arhive predsjednika Tuđmana. Kako ostavku nije dao ni kad je na to od mnogih javnih djelatnika pozvan, a nitko ga nije imao volje zaustaviti, jer su i Račan i Sanader u bezakonju bili njegovi suradnici, nastavio se i dalje *ne držati zakona kao pijan plota* - kako ga je učio i naučio Maršal Jugoslavije – i dogurao do slučaja generala Zagorca, gdje nije samo prekršio zakon – kako reče bivši predsjednik Vrhovnog suda, koga sam citirao – nego je i, rušeći trodiobu vlasti, postao trajni izvor državne i društvene nestabilnosti – kako reče još jedan od citiranih političara. I nikomu ništa! *Ujeo vuk magare!* Kad selo ostaje ravnodušno, jer daje veće pravo vuku da grize - kako ne bi davio ovce - nego magaretu da ne bude ugrizeno!

Osvetoljubivost je lajtmotiv koji u jedinstven niz povezuje svih deset Mesićevih mantri. Do najvišeg je izraza došla u mantri koju sam nazvao *zvučni javni ugrizi*. Gotovo polovica *javnih ugriza* – samo sa zvukom ako su plasirani preko radija, sa zvukom i slikom ako su emitirani preko televizije - bio je sirov iskaz osvetoljubivosti. Grizao je direktno, aludirao na onoga koga želi povrijediti jer mu je za nešto bio na zubu, izražavao trajnu netoleranciju!

Svoju osobu doživljavati kao mesijansku, dostojnu apoteoze i deifikacije, osobina je komunističkog mentalnog ustroja i potječe od temeljnog doživljaja samih sebe: da su oni *avangarda radničke klase i dijela naprednog čovječanstva*. Da su oni sveopći – *naj*! Sve dok se taj mesija drži *pravog puta*, na što osobito treba paziti, puta što su ga utrli patrijarsi komunizma i tvorac samoupravljanja, bravarski šegrt,

on je u svojim očima moralna vertikala, kako su Mesiću tepali njego vi apologeti, a on u to vjerovao dva puta više od njih. Na đe li se takav na vlasti, a on se na nekoj od stotinu razina vlasti mora naći, jer je i koncipiran da bude vlast, i to *avangardno*, on sebe ne doživljava kao vlast prema kojoj narod, i kad ga je izabrao, zadržava trajno kritičan odnos, do te mjere da ga u svakom trenutku može smijeniti, već sebe doživljava kao onoga koji je supstituirao narod, kao suverena, koji je postao inkarnacija naroda, suveren sam, pa bi on sam, dođe li do poremećaja u odnosima između naroda i njega trebao mijenjati narod, a ne narod njega. A mijenjanje naroda gadna je stvar, jer se to obično čini nasilno! Podjelom naroda na svoje i one druge!

Zar se u ovom opisu mesijanstva kao segmenta komunističkog mentaliteta ne može prepoznati Mesićevo proglašenje sebe kao *građanina predsjednika*, kao *jednog od vas*, da bi tako dokinuo pravu narav odnosa vlasti - naroda. U takvom pozicioniranju *ja* postaje *vi*, pa ste *vi* postali *ja* otkako ste na izborima pristali da *ja* budem *vi*. Jest ta inverzija komunističkog mesijanstva u liberalnu igrariju s *građaninom predsjednikom* poprilična mutljaža, degutantna i teško shvatljiva, ali kako drukčije, ako je ne shvatimo, protumačiti sve ono što je Mesić u minulih deset godina s tim *građaninom predsjednikom* izvodio?

Kako drukčije protumačiti da se Mesić, koji ima ustavne ingerencije nad sustavom sigurnosti građana, pa i novinara, koji je prvi odgovoran ako je ta sigurnost od nekoga ugrožena, pridružuje povor ci novinara koji su protiv propusta vlasti da ih zaštiti protestirali pred Kamenitim vratima, kad je nekoliko novinara bilo brutalno napadnuto, a policija nije napadače ni spriječila ni otkrila. Kako protumačiti logiku toga postupka, pridružiti se protestantima protiv sebe sama! Ne, nije to šala, nije to previd i nije to vic! To se dade protumačiti samo tako da je Mesić u mentalnom smislu samo fosil, koji i kad je

vlast, *građanin predsjednik*, ne smatra da je nivo vlasti koji nekomu, ovoga puta novinarima za dobivene batine, odgovara za svoje propuste, nego se smatra vrhovnim slojem vlasti, koji ne odgovara nikomu, štoviše, kojemu odgovara njegova vlast tek stepenicu niža od njega sama. Nismo li mi to negdje vidjeli i nismo li mi to imali priliku dugo gledati? Jesmo, tako je drug Tito vladao desetljećima! Sebe je držao mesijom radničkog samoupravljanja; podržavao je kao *opravdane zahtjeve* sve demonstrante koji bi krenuli na njegovu vlast; mijenjao bi za volju demonstranata stepenicu vlasti ispod svoga postolja, a on bi na tom postolju ostajao nedirnut. I dok je to bilo moguće, komunističkom mesijanstvu išlo je sjajno! Ali nije bilo vječno! A sada ovo, Mesićevo, pred Kamenitim vratima, bila je jadna demonstracija komunističkog fosila!

I nije se to dogodilo samo toga puta pred Kamenitim vratima; zbivalo se to mnogo puta, na raznim mjestima i u različitim prigodama kroz proteklih deset godina. I kad je to lako upadalo u oči i kad se to, ako nisi upućen u čaroliju, teško prepoznavalo! Gledaj što se zbiva dok ovo pišem! *Corriere della Sera* na cijeloj stranici donosi članak u kojemu piše: *Hrvatska Ive Sanadera sagradila je, kao knez Potemkin, koji je podizao lažna sela, demokratske fasade od prešanog papira iza kojih su se skrivala misteriozna ubojstva, netransparentnost, nejasne veze između političko-ekonomskog i svijeta kriminala*. I dok taj list to piše, a piše ono što znaju mnogi i u svijetu i kod nas, Mesić bez trunka osjećanja vlastite odgovornosti, na otvorenju zagrebačkog jesenskog velesajma drži prodiku o tomu da je za ovo u čemu smo, u moralnoj i materijalnoj krizi, kriva politika koja se vodila posljednjih šesnaest godina. Pogađate zašto šesnaest a ne dvadeset! Zato što je u prve četiri godine on participirao u našoj politici. A zašto ne amputira i ovih deset godina otkako je u toj politici predsjednik države? Zašto? Nakon onoga što rekosmo o mesijanstvu u komunističkom mentalite tu na to nam ne bi trebalo biti teško naći odgovor.

Za posljedice politike vođene u zadnjih deset godina, dok je bio predsjednik, on ne odgovara, bez obzira na mišljenje Ortynskog da je upravo on glava mafije i bez obzira na činjenicu da se ono iz *Corriere della Sera o nejasnim vezama između političko-ekonomskog svijeta i svijeta kriminala* odnosi na njega koliko i na njegova suvladara Sanadera, graditelja *demokratskih fasada od prešanog papira*. Pa, ako se o mišljenju Ortynskog u javnosti dosada ništa nije znalo, svi dobro znamo za Mesićeve prisne veze s Pukanićem i njegovim prijateljem Petračem... Uzaludna je tu primjena svake logike! Mesić je baštinik komunističkog mentalnog segmenta o svojoj nepogrešivosti, o svojoj poziciji u vlasti, koja, iako u vlasti, stoji iznad te vlasti, o svojoj supstituciji onih koji su ga birali, pa ga nikada i ni u čemu nećete uvjeriti da je on ta vlast, u dobrih deset godina, koju optužuje za moralne i gospodarske nevolje koje su, i po njegovim riječima, snašle zemlju. Još teže daje on kao mentalni fosil glavni krivac za depresivno stanje u kojemu se našlo hrvatsko društvo! On da je za išta kriv!? Ma, o čemu govorimo! On se pored svog mentalnog sklopa ne može osjećati ni odgovornim ni krivim! On je, po svom dubokom uvjerenju, iznad svake odgovornosti i svake krivnje!

Na kraju ovih razmatranja o emitiranju nekih sastojaka komunističkog mentaliteta, koje su u liberalizam prenijeli komunistički konvertiti, da kažem nekoliko riječi i o posebnom obliku govora mržnje, također sastojku komunističkog mentaliteta, koji Mesić nije samo prakticirao nego je baš po njemu upravljao mnoge od svojih postupaka. To je prisiljavanje na šutnju! Jedan od najgorih i po društvo najpogubnijih oblika govora mržnje! Svi znamo što je *hrvatska šutnja*, koja ponekad traje godinama, a znamo i kako to izgleda kad ta šutnja progovori. Primjerice, u Deklaraciji o hrvatskom književnom jeziku ili u trenutku kad se raspadao komunizam kao ljepilo kojim je slijepljena Jugoslavija! To i Mesić zna, jer je govor te šutnje, u prvom slučaju, pokušao smjestiti na robiju, a u drugom, njeno upokojenje

povjeriti generalu Vasiljeviću. Ovdje se radi o posebnoj vrsti šutnje, o psihološkoj, više nego političkoj kategoriji! Istina, i kao psihološka kategorija ona je uzrokovana političkim činom. O čemu se, konkretno, radi?

Komunisti su za čitavo vrijeme svoje vlasti, osim pred kraj, kad im je vlast počela izmicati iz ruku, jer se komunizam u svjetskim razmjerima počeo urušavati, branili i spominjanje svojih ratnih zločina i svaki oblik sjećanja na te zločine, pa i na onaj najveći, koji se dogodio nakon završetka Drugog svjetskog rata u slovenskim prostorima, poznat pod skupnim i simboličnim imenom Bleiburg. Branilo se javno iskazivanje sjećanja, od polaganja cvijeća na stratišta do misa zadušnica za pobijene! Ali se branilo, što nije moja izmišljotina nego moje svjedočenje onoga što sam vidio, i intimno sjećanje na pobijene ili u ratu izginule ljude, ako su se igrom nesreće našli na komunistima suprotnoj strani u ratu ili pred streljačkim vodovima komunističkih egzekutora nakon rata.

Kad su u jeku raspada komunizma i nastupa demokracije, komunisti konvertirali u liberale, sjećanje na svoja zlodjela nisu mogli zabraniti, ali su mogli ignorirati i Bleiburg i sve ostale komunističke zločine. I to su činili, na razne načine! I to čine i danas, dovijajući se svemu i svačemu! I načini i dovitljivosti vrlo su zanimljive i dušu su dale da ih se ugrađuje u priče. Mesić je u proizvodnji načina i dosjetki za to ignoriranje pokazivao zavidne stvaralačke mogućnosti, doduše, na rubu neukusa, ponekad toliko da sam se zdvajao uvrstiti ih ili ne uvrstiti u *Ambru* i *Fukaru*.

Za njega je misa zadušnica kao sjećanje na one koji su na Bleiburškom polju položili oružje, bili na prijevaru izručeni jugoslavenskoj komunističkoj vojsci i bez suda i suđenja pobijeni, za Mesića su ta misa i to sjećanje običan *ustaški dernek*. Ima onih koji to zovu duhovitošću. Meni je takva duhovitost komunističko prostaštvo. I kao

prostaštvo u svojim sam ga pričama prikazao... Tjerati na šutnju, prisiljavati na zaborav, dok je komunizam bio na vlasti, i nazivati misu za pokojnike *dernekom,* kad si, ne odijelivši se od komunističkog mentaliteta, došao na čelo demokratske države, kojoj bi zločini fašista i komunista morali imati jednak tretman, nije isti, ali, bome, nije ni sasvim različito. I jedno je i drugo govor mržnje kojemu je cilj prisiliti na šutnju i zaborav one koji oživljavaju spomen na nevine žrtve komunizma. Poseban govor mržnje!

Kad sam nakon *Hrvatskog proljeća* doživio što sam doživio - navodno, s *lijeve* prešao na *desnu* stranu, iako se ja ne sjećam da sam ikamo išao - dojučerašnji prijatelji i znanci počeli su mi povjerljivo prilaziti i uz suze i očaj pričati svoje priče s *Križnog puta*. Zašto mi to tek sada govore? Zato što su bili prisiljeni na šutnju! I zato što su sebe na šutnju silili i na šutnju navikli! Zar ne znam da je o tomu zabranjeno govoriti, čak se na to i podsjećati!... Kad sam napisao *Četverored* i kad je odmah potom prema njemu Jakov Sedlar snimio film, očekivao sam da će komunisti obraćeni u liberale film dočekati na nož, tobože, jer nema visoku umjetničku vrijednost, u stvari stoga što na filmskom platnu nisu navikli gledati vojnika s petokrakom na glavi u ulozi ubojice i mučitelja. Očekivao sam i da će mi ljudi kojima je ta tema bliska zavidjeti što sam je ja, koji sam pretrčao s *lijeva* na *desno,* obradio, a nisu je obradili oni koji su to doživjeli i dugo godina živjeli s tim događajem ne znajući što bi s njim učinili. Očekivao sam i još mnogo toga, primjerice, da će me se odricati drugovi koji su kao i ja u trinaestoj godini nosili partizansku pušku, sve sam to očekivao i očekivano dočekao, ali jedno nisam očekivao, da ću se suočiti s najgorom posljedicom onog posebnog govora mržnje, s pristankom na šutnju i zaborav.

Neki od onih koji su preživjeli *Križni put*, preko telefona ili putem pisama, umjesto da mi budu zahvalni što sam napisao roman po kojemu je snimljen film, u suzama, ako sam ih preko telefona slušao, u gorkim rečenicama, ako sam čitao njihova pisma, prigovarali su mi što sam to učinio, što sam ih, kad su uspjeli to potisnuti u zaborav, jedva, teško, na to podsjetio i primorao da još jednom prožive sve te strahote. Plaše se da, pošto su film pogledali ili knjigu pročitali, više neće imati snage ni s tim živjeti ni to potisnuti u zaborav. To nisu bili racionalni prigovori, bili su to krici opsjednutih zloduhom pristanka na šutnju i zaborav. Osjećao sam se pred tim jadno! Valjda onako kako bi se osjećao egzorcist koji je istjerao zloduha iz opsjednutoga i doživio da taj zloduh napadne njega sama.

Poslušajte ovu priču! Samo jednu o govoru mržnje komu je cilj bio utjerivanje šutnje i prisile na zaborav. Djevojčica je rođena u jednom imotskom selu četrdeset i treće, a otac joj je poginuo na nekom od *križnih putova*. Kad je porasla, majka ju je podučila da je oca imala, da je on bio ustaša i da su ga ubili tamo gdje su ga ubili. Neka zna da je oca imala, toga i toga, ali neka ga zaboravi, neka ga nikad nigdje ne spomene. Djevojčica je postala profesorica, nikada oca nije spomenula! Postala je i majka sina koji se oženio! Njena nevjesta, mlada, nevina, ne znajući što čini, jednom, noseći pod pojasom profesoričina unuka, upitala je svekrvu:

„Mama, ti nikad ne spominješ svoga oca. Zašto? Ako si mule, ne moraš se toga stidjeti! Prošla su vremena kad je biti mule bila sramota. Reci, čije si mule!“

Oko profesorice se zavrtio svijet i svojoj je nevjesti u očaju rekla:

„Ja nisam mule! Ja sam imala oca, ali su me prisilili da o njemu šutim. Jer, kad bih gajila uspomenu na njega, ne bih mogla biti nastavnica u školi. Ne bih mogla ni živjeti!“

A meni je ta profesorica hrvatskog jezika poručila da *Četverored,* iako je čitala sva moja djela, neće čitati i da ga, što se nje tiče, nisam ni trebao napisati. Dovoljno joj je bilo i što je pogledala film. Očigledno, profesorica iz šutnje, u koju ju je natjerao govor mržnje, ne može izići. I budući da znam što je sve morala činiti da oca zaboravi, ja je u cijelosti razumijem.

Dakako, emitirajući zajedno sa svojim savjetnicima, apologetima i pristašama i veći broj segmenata komunističkog mentaliteta nego sam ih u ovom poglavlju naveo, Mesić u novim, demokratskim društvenim okolnostima nikoga nije mogao prisiliti na šutnju. Ni kad je mise zadušnice nazivao *ustaškim dernekom*! One koje je on govorom mržnje silio na šutnju i zaborav itekako su mu glasno odgovorili, pa je Mesićeva ostavština u tom pogledu, nakon deset godina vlasti, *verbalni građanski rat,* nastavak pravog rata iz njegovih *antifašističkih vremena,* koja u mentalnom smislu nikad nije prestao živjeti. Onaj tko ga naslijedi, tko god taj bio, taj bi *verbalni rat* morao privesti kraju i uspostaviti mir. Zato su istinski liberali - Banac, kad je kazao da je Mesić kočničar demokracije, a Budiša, kad ga je vidio kao izvor društvene nestabilnosti - u svojim mišljenjima bili u pravu.

ČETVRTO POGLAVLJE

MANTRA O PODJELI BOSNE I HERCEGOVINE SA SLOVOM O POMIRBI

U liberalizam preobraženi komunistički mentalitet Mesić nije mogao provoditi kroz zakonodavstvo, a nije ga provodio ni kroz neke druge oblike državne politike, iako je oboje pokušavao. Zakonodavstvo je bilo u nadležnosti Sabora, a politiku je vodila vlada. On je to provodio kroz nešto zbilja posebno, kroz nešto u demokratskim društvima neviđeno, kroz nešto što sam, u nedostatku odgovarajućeg termina, zajedno s još nekim autorima, nazvao mantrama. Na to me je potaknulo ono Baletićevo zapažanje s puta po Australiji: da Mesić iz dana u dan, od jednog do drugog skupa, ponavlja istu misao, priča iste viceve i poentira ih na istovjetan način. Nije to Mesić činio samo na putu po Australiji ni na putu u Mađarsku, gdje sam tom ponavljanju bio sam svjedok, činio je to Mesić posvuda gdje je dospio doći kroz proteklih deset godina.

To mi se njegovo ponavljanje učinilo sličnim mantranju poklonika veda i, unaprijed se ispričavajući tim poklonicima, njegova sam ponavljanja prozvao mantrama. Iako ih je mnogo, neću ih prikazati više od desetak. Mantre, *ritualne i mistične formule, sastavljene od više slogova, koji se višekratno ponavljaju i kojima se pripisuje magična moć,* učinile su mi se boljim izrazom od *slogana*, za političke svrhe složenih mantri, u prvom redu zbog iracionalnosti što je sadržava vedska mantra; u jednakoj mjeri koliko je iracionalnosti sadržavalo i ono što je Mesić mantrao. Mesićeve mantre, koliko god usporavale razvoj demokracije i remetile moralnu stabilnost društva, zbog te su iracionalnosti površinske i, čim s Pantovčaka ode onaj koji ih je s tako visokog mjesta emitirao, s njim zajedno otići će i one. Tko god bio njegov nasljednik s mantranjem tih mantra neće moći nastaviti. Mantranje je s njim nastalo i mantranje, bar što se tiče njegovih mantri, s njim će završiti. Ništa neobično: kad komunist odlazi, s njim odlaze i njegove mantre i pamte se samo po štetnim učincima!

Ovih dana na pitanje novinarke hoće li Josip Friščić, ako se ne ispune obećanja seljacima, sjesti na traktor i krenuti na prosvjede, protiv vlade koju podržava i njegova stranka, Mesić po tko zna koji put u minulih deset godina ponavlja svoju mantru o razlazu s Tuđmanom zbog politike prema Bosni i Hercegovini: *Ne vjerujem. Mislim da će kriza biti prevladana jer nitko tako lako ne napušta vlast. To sam jedino ja napravio kad sam bio u sukobu s politikom oko BiH i kad sam napustio mjesto predsjednika Sabora.*

Ja sam svjedočio mnogim lažima u politici koju sam bio prisiljen živjeti; ja sam se suočio s brojnim lažnim političkim smicalicama u politikama koje sam proučavao; ja sam se u oba slučaja imao prilike uvjeriti u istinitost izreke da je *politika kurva*, ali veće laži od ove Mesićeve mantre ja nisam susreo ni u životu ni u onomu što sam o politici pročitao. Upravo je ona bila poticaj da roman naslovim *Ambrom* i da taj naslov u romanu razjasnim po izreci *s vana gladac, a iznutra jadac*. Što će reći, miris izvana, smrad iznutra! On da je lako napustio vlast! On je na groteskan način zbačen s vlasti, kad se nije dao uvjeriti da s vlasti mora otići. Na smiješan i žalostan način, što sam u *Ambri* vjerno opisao!

Da se on sukobio s Tuđmanom zbog politike prema Bosni i Hercegovini! Koješta! Da se Mesić razišao s Tuđmanom uzrok je Mesićev „antifašizam", odnosno njegova interpretacija antifašističke borbe prije i u tijeku Drugog svjetskog rata. Oni koji ovu tvrdnju drže smionom neka se vrate natrag i još jednom pročitaju svjedočenje generala Vasiljevića o njegovoj suradnji s Mesićem u akciji *Štit*, planu uhićenja i smjene Tuđmana i čitavog državnog vodstva izabrana na demokratskim izborima.

Vasiljević kaže da mu je Mesić u dvadeset susreta davao podatke korisne za planiranje akcije i da je dao zeleno svjetlo za početak akcije. Ali Vasiljević, usputno, otkriva i pojedinost koja podupire moju

tvrdnju da je klica razdora između Mesića i Tuđmana bio Mesićev mentalni „antifašizam“. I interpretativni! Mesić prihvaća da se uhićuje sve odreda, ali ne bi želio da se uhite i neki „antifašisti“, poimenično, Boljkovac i Špegelj. Čak ni kad je Špegelj središnja ličnost protiv koje je usmjerena akcija *Štit*. Zar to ne upućuje na zaključak da Mesić vrši razdiobu HDZ-ove vladajuće garniture na one koji dolaze iz komunističkog i one koji dolaze iz demokratskog sustava. Po kriterijima njegova mentalnog i interpretativnog „antifašizma“, na partizane i ustaše. Ustaše bi rado izručio šefu KOS-a, a partizane ne bi ni kad su upleteni u ono, u separatizam, zbog čega ustaše, na čelu s Tuđmanom, partizanskim generalom, treba uhititi i poslati na robiju. A ne bi ih dirao jer oni nisu nacionalni ekstremisti, ne traže hrvatsko osamostaljenje, oni su partizani s količinom nacionalnog osjećanja koju komunizam dopušta i zadovoljni su jugoslavenskim državnopravnim okvirom bio centraliziran, federalan ili konfederalan. Svakojakim, samo neka je jugoslavenski!

Istinu reći, ta se razdjelnica, bazirana na političkoj prošlosti, prosto kazano, partizanskoj i ustaškoj, u HDZ-u vidjela i prostim okom od samog početka. Vidjelo se i to da i na jednoj i na drugoj strani postoje ljudi koji te razlike, pod snažnim Tuđmanovim uplivom žele nadići i neutralizirati. Isto tako kao što se prostim okom vidjelo da i na jednoj i na drugoj strani postoje ljudi koji tu razdjelnicu žele proširiti i stranku očistiti od onih na suprotnoj strani crte razdvajanja. Među potonje, na partizanskoj strani, spadao je Mesić, koji je, vidjeli smo, pred Vasiljevićem poželio da se uhite i smijene svi oni koji rade na osnivanju Zbora narodne garde. Dakako, s Tuđmanom na čelu!

Pomirba supstancijalnih elemenata što ih sadrži hrvatsko državotvorno biće, grubo i neprecizno kazano, partizanskog i ustaškog, koji su dotad kroz različite političke opcije, globalnog porijekla, tražili ostvarenje hrvatske države, bila je doista krupno unutarnje pitanje

HDZ-a, jer je taj pokret bio sastavljen od obje supstancije, dotada nikad neobjedinjene, iako je ideja o tom jedinstvu dugo vremena bila u opticaju, kao ideja, opet grubo kazano, o jedinstvu partizanskih i ustaških sinova u ostvarivanju hrvatske državne samostalnosti. Koliko politici toliko je, i još više, pomirba bila potrebna hrvatskoj vojsci koja je nastajala iz ničega, iz patriotskog oduševljenja i vjere u krunicu obješenu oko vrata vojnika spremnih na žrtvu i zapovjednog kadra sastavljena od samoniklih zapovjednika, od vojno educiranih časnika pristiglih iz dijaspore i od aktivnih i umirovljenih časnika koji su prekidali mirovanje ili prelazili iz jugoslavenske vojske; i jedni i drugi odzivljući se na Tuđmanov poziv da pomognu obrani domovine. Trebala je silna homogenizirajuća snaga i vještina da se ta raznolikost objedini i pretvori u subordinirano jednodušje, bez čega ni jedna vojska ne može biti djelotvorna, osobito ne ona, a takva je Hrvatska vojska u tom trenutku bila, koja je pred protivnikom u početnoj fazi inferiorna i koja nakon niza poraza i defenziva, u konačnici, treba prijeći u ofenzivu i pobijediti. Ništa se od svega toga bez pomirbe nije moglo postići, a pomirba se nije lako postizala, iako se moglo činiti da tu nema problema. Volje je obostrano bilo napretek, ali se mentalitet u pojedinim slučajevima, na jednoj i drugoj strani, ispriječio u svoj žestini, obično tamo gdje je taj mentalitet bio fosilne naravi.

Pomirba je bila potrebna i u političkom životu, u tek uspostavljenom višestranačju, kad se razlikuje politički neistomišljenik, koji drugim sredstvima teži istom cilju, od neprijatelja koji želi osujetiti postizanje cilja. Svi su oblici pomirbe bili teški, ovaj u domeni čiste politike bio je najteži i najopasniji, jer je postojala objektivna mogućnost da politički protivnik, u želji da dođe na vlast, prihvati suradnju s neprijateljem i od protivnika se, od neistomišljenika u ostvarenju zajedničkog cilja, pretvori u neprijatelja, u osporavatelja toga cilja. Figurativno rečeno, trebalo je spriječiti generala Vasiljevića da pronađe dovoljan broj suradnika sličnih Mesiću, koji će, radi osobnog

probitka, izvršiti preobrazbu od političkog protivnika u neprijatelja i dovesti ostvarenje cilja u opasnost. A cilj nije bio neka sitnica - cilj je bio državni suverenitet.

Tuđman, koji je bio povjesničar, i to posebne vrste, onaj koji je i iz povijesti učio politiku, poučen brojnim slučajevima devize *zavadi pa vladaj*, toga se silno bojao; toga da se politički protivnik izvrgne u neprijatelja s protivnim ciljem. A suprotni su ciljevi bili ostvari ti državnu samostalnost ili je spriječiti! U toj bojazni poduzimao je najčešće četiri koraka: educirao je neuke što pomirba znači; težio je da oporbu učini suodgovornom za ostvarenje državne samostalnosti (stvaranje Vlade demokratskog jedinstva); jačao je HDZ kao pokret, a ne kao stranku, jer mu se činilo da bi strogo profiliranje stranke smanjilo snagu HDZ-a; nije želio ozlojediti one koji pomirbu nisu lako ili nisu nikako prihvatili i, ako ih je morao micati s određenih položaja, smještao ih je tamo gdje će biti manje štetni i gdje će lakše doći do spoznaje što pomirba između dviju supstanci hrvatskog državotvornog bića znači. Je li mu taj delikatni posao s naslijeđem u ljudskim dušama, s fosilnim mentalitetom, polazio za rukom?

Koliko sam vidio, u globalu jest i to je omogućilo ostvarenje cilja. Ali u svim slučajevima nije. Mesića, Manolića, Boljkovca i mnoge druge *slijeva* nije uspio uvjeriti! Nije ni mnoge *zdesnal* Ali, srećom, Gojka Šuška jest i to će ga s njim, po mom sudu, učiniti bliskim. Njih će dvojica postati personifikacija te pomirbe. Šušak je bio sretno i snažno pomirbeno premošćivanje između Tuđmana, partizanskog generala i potomaka partizanima suprotne strane u prošlom ratu i zato su ga Mesić i njegovi „antifašisti“ toliko mrzili i toliko blata na njega bacili. I to će biti razlog da se Mesić i Manolić od Tuđmana odvrgnu!

Mentalni „antifašizam“, bolan, a nikakva Bosna i politika o njoj, bili su razlog Mesićeva odcjepljenja. To i saznanje da u Tuđmanovim očima, ni kao djelatni političar ni kao politički mislilac, ne vrijedi

mnogo. A on je baš obrnuto želio! Ne da bude drugi do prvoga, nego drugi prvi, po svemu ravan prvom prvomu. Svakom loncu poklopac! Pa i loncu na najvišoj polici! I nezgoda nije bila u njegovoj želji, nego u činjenici da on ni jedan od lonaca, jer je bio malen, nije mogao poklopiti. On nije bio državnik da bi udovoljio zahtjevima koje je postavljala bilo koja od visokih državnih funkcija; on je bio političar komu je i mjesto zastupnika u Saboru više od onoga što može doseći i pokriti. U *Ambri* sam se potrudio ispričati kakva se nevolja izleže iz toga - kad se ne zna razlikovati državnika od političara!

A onda su se u kratkom vremenu, gotovo usporedno, zbila tri događaja koja će Mesiću pružiti priliku da počne mantrati kako se on s Tuđmanom razišao zbog politike prema Bosni i Hercegovini, koja je postala krupan problem, kad su se zbivanja u toj zemlji našla u središtu pažnje svjetske javnosti.

Prvi je bio da se SAD, kad je vidio da to europske zemlje ne mogu riješiti, odlučio jače angažirati u balkanskom sukobu. Njegove tajne službe - namjerno izbjegavam preciznost - zatražile su od Tuđmana da iz operativne politike, pogotovo iz sigurnosnih službi, ukloni pripadnike tajnih službi bivše države i da u operativu dovede mlađe ljude, koji su stručni, koji znaju strane jezike i koji nisu opterećeni udbaškom prošlošću kao oblikom zadržanog komunističkog mentaliteta. To se u prvom redu odnosilo na Manolića i Mesića. O tom će zahtjevu, kad sukob s Mesićem i Manolićem postane neizbježan, Tuđman u dva navrata govoriti na zatvorenoj sjednici državnog i stranačkog rukovodsva u prostorijama Sabora, a jedan će od tih istupa, iako tajan, naknadno biti objelodanjen.

Tuđman nikada iz vida nije gubio nužnost pomirbe i u kadroviranju je pazio da svoje suradnike razmjesti tako da ih ne bi povrijedio pridajući prevelik značaj njihovoj političkoj prošlosti. U skladu s tim Mesića i Manolića nije ni udaljio od sebe ni degradirao u odnosu na

položaj koji su imali prije novog razmještaja. Mesić je i prije sugestije Amerikanaca bio na čelu Sabora, u političkoj hladovini, koliko god to bila značajna politička funkcija. Manoliću je nuđeno jedno od predsjedničkih mjesta u vrhovnim sudskim instancama, mjesto predsjednika Vrhovnog ili Ustavnog suda. Kad je on to odbio, postavio ga je za predsjednika tek osnovanog Županijskog doma Sabora. Ja sam mu bio jedan od dvojice potpredsjednika. I zbog toga jedna uzgredna, ali važna napomena!

Prisiljen sam u ovom slučaju Mesiću uz bok stavljati Manolića naprosto zato jer su njih dvojica involvirana u zbivanja od neprihvaćanja pomirbe, preko američke intervencije do prihvaćanja mantre o podjeli Bosne i Hercegovine i pokušaja državnog udara u Saboru. Ali, koliko god ih „antifašizam“ i u mentalnom i u interpretativnom smislu vezao, i koliko god da su uz pomoć Dušana Bilandžića mantrali o podjeli Bosne, Manolić je kao čovjek i političar bitno različit od Mesića. Mesić je vrdalama, vrtirep, cirkusant i jebivjetar u totalu, a Manolić je odgovoran i do izvjesne mjere i u zadanim okvirima misaon čovjek. Bilo mi je iskreno žao što se priklonio Mesiću, tim više što mi se u jednom razgovoru povjerio da o njegovu karakteru i pameti misli samo nešto malo bolje nego ja. Bilo mi je žao što Manolić pomirbu iz mentalnih ograničenja nije mogao prihvatiti, iako je racionalno shvaćao i prihvaćao njenu nužnost. On je iracionalnom mržnjom mrzio Šuška, a mene, koji sam o pomirbi imao stavove identične Šuškovima i Tuđmanovima, donekle je prihvaćao, uostalom, kao i Tuđmana, mislim, u dobroj mjeri samo zato što sam kao dječak bio partizan, što sam u nacionalni pokret dolazio slijeva.

No, i slučaj Manolićeve secesije, koja je mentalna a ne politička, iracionalna, a ne racionalna, dokazuje da je Mesiću Bosna i Hercegovina bila mantra, a da se s Tuđmanom razišao jer nacionalnu pomirbu, kao ni Manolić, organski, mentalno nije mogao prihvatiti.

Iako je Tuđman učinio sve što je učiniti mogao da ih ne povrijedi i ne okrene protiv sebe, zavjetrinu u Saboru, na mjestu predsjednika dvaju saborskih domova, daleko od Pantovčaka gdje se politika kreirala, Manolić u manjoj a Mesić u većoj mjeri, doživljavali su kao degradaciju i izopćenje iz političkog vrha. Kad do raskola dođe, to će osjećanje, pretvarajući i njega u mantru, Mesić izražavati kao jedan od razloga raskolu: *Ja u Saboru nisam znao ništa o tomu kakve oni tamo na Pantovčaku odluke donose.* Zapravo, Mesića je tresla „antifašistička" šizofrenija da mu „ustaše" sada, kad ga tamo nema, rade o glavi. A bilo je sasvim u redu da kao predsjednik Sabora bude postrance dnevnoj politici.

S osjećanjem da su iz aktivne politike maknuti, šizofreni koliko su u to vrijeme, kad su sve komunističke vrijednosti dovedene u pitanje, ljudi s komunističkim mentalitetom šizofreni mogli biti, oni su se krišom povezivali s Tuđmanovim protivnicima okupljenim oko časopisa *Erazmus*, Slavkom Goldsteinom, Vesnom Pusić i drugima, za nacionalnu pomirbu nepripremljenim baštinicima komunističkog mentaliteta, u trenutku kad su tek imali konvertirati u liberalizam. Tako je, spajanjem praktičara, Mesića i Manolića, i teoretičara, Goldsteina i Vesne Pusić s ostalima nastala „antifašistička" jezgra, o čemu ću podrobnije govoriti kad dođem na tu mantru, jer sam o tomu, u narativnoj formi, govorio i u *Sebastijanovim pričama.*

Drugi događaj koji je Mesiću omogućio da se od protivnika pomirbe *prešalta* na zagovornika cjelovite Bosne i Hercegovine bio je, po svemu nesretni koliko i neizbježni, sukob Bošnjaka i Hrvata. Tuđman me je pozvao da kao nijemi svjedok prisustvujem njegovu razgovoru s predstavnicima HVO-a i HDZ-a Rame, jer je prvi veći sukob između Bošnjaka i Hrvata izbio u Prozoru. Bio je od prvog trenutka žestoki protivnik toga sukoba i to je prisutnima neskriveno dao do znanja, ali se našao pred dva teška problema. Htio je daljnje sukobe

spriječiti, ali pri tomu hrvatsku stranu ne oslabiti i ne obeshrabriti da pruži otpor. I pred nečim sasvim novim, pred zagonetkom otkuda kod Bošnjaka volja da u tijeku rata sa Srbima zarate i protiv Hrvata. Njemu su kao povjesničaru i političaru bile poznate sve moguće opcije eksponirane kroz proteklih stotinjak godina o rješenju bosanskog pitanja, ali on ni jednu od tih opcija nije prihvatio kao svoju; držao je otvorene sve mogućnosti, vodeći brigu o tomu da do konačnog rješenja ojača hrvatski vojni i politički faktor u Bosni i Hercegovini. Ako je ikad - a meni se čini, jer u njegovoj blizini tada nisam bio, da nije nikad, osim kao mogućnost ravnu svima ostalima - mislio da se bosansko pitanje može riješiti podjelom Bosne i Hercegovine između Hrvata i Srba, ili, parcijalno, između Hrvata i Bošnjaka, što mu je Izetbegović u tim danima nudio, podjela je u tim danima od njega bila dalje nego i jedno drugo rješenje.

On je postao svjestan da međunarodna zajednica neće dopustiti razbijanje državnog okvira Bosne i Hercegovine; on je spoznao da su Bošnjaci narod a ne nedefinirana etnička skupina koja se lomi oko pripadanja nekom od dva susjedna naroda; i on je išao na opstanak Bosne i Hercegovine vodeći isključivu brigu o njenu unutarnjem uređenju. Otada za njega podjela, ako se i spominje, ne znači eliminaciju Bosne i Hercegovine, već njenu unutarnju artikulaciju. Njeno unutarnje uređenje, u kojemu će, uz ostala dva naroda, Hrvati biti u svemu ravnopravni i imati posebno normirane veze s hrvatskom državom, dvojno državljanstvo i sve ostalo što iz toga slijedi. Na taj način on postaje zagovornik, ne samo na riječi, nego i na djelu državne opstojnosti Bosne i Hercegovine. I nemale su njegove zasluge - i do trenutka o kojemu govorimo – da je ona opstala!

Nije li Mesić uništio tragove, kad dokumenti o tomu dođu u prave ruke i kad se preslušaju snimci razgovora sa stranim državnicima, vidjet će se da njemu međunarodna zajednica nije nametala mir

s Bošnjacima, nego je on zajedno s njima taj mir tražio i vidjet će se da mu federacija Bošnjaka i Hrvata nije nametnuta, nego ju je dobrim dijelom on sam koncipirao i imao velikih muka da uz Šuškovu pomoć uvjeri tamošnje Hrvate u njenu nužnost.

Sukob između Hrvata i Bošnjaka, uz mnogo ostaloga, bio je i posljedica rastućeg islamskog ekstremizma. Da je došlo do njegova razmaha, Zapad ga ne bi mogao trpjeti. Krenuo bi na njegovu pacifikaciju kao što ga danas pacificira u Afganistanu i na mnogim drugim stranama. Nisam siguran da pacifikacija ekstremnog islamizma nije bila u tijeku! Da ona nije bila razlog jačeg angažiranja Amerikanaca! Da sve što će uslijediti nije radi te pacifikacije uslijedilo! Stoga je mir između Bošnjaka i Hrvata i nastanak Federacije bio prvi praktični iskorak iz ratnog kaosa prema očuvanju države Bosne i Hercegovine. Prvi, a odlučujući će biti vojne pobjede nad agresorom u Hrvatskoj, a potom u Bosni i Hercegovini!

Podjela Bosne i Hercegovine između Srba i Hrvata, kao povijesna činjenica ostvarena u Banovini Hrvatskoj, jest postojala kao jedna od teoretskih mogućnosti rješenja bosanskog spora, ali je ta mogućnost, u okolnostima koje nastaju devedesetih godina, a generira ih raspad Jugoslavije - potpuno neostvariva. Zbog koječega, a pogotovo zbog toga što Srbi nisu željeli samo svoj dio Bosne i Hercegovine, nego i dobar dio Hrvatske, koji, kad bi se pripojio Srbiji, Hrvatskoj podjelu Bosne i Hercegovine čini besmislenom, jer dio što bi ga u toj podjeli dobila ostatku se Hrvatske teritorijalno ne bi moglo pripojiti. I tko da na takvu besmislenu podjelu pristaje! Pripisivati taj pristanak Tuđmanu, izuzetnom državniku, mogu samo politikanti koji bi, da su bili u prilici, možda na takvu ponudu Srba i pristali. Jedino je rješenje bilo oslobodilačkim akcijama u Bosni i Hercegovini i u Hrvatskoj poraziti vojnu silu agresora, osamostaliti Hrvatsku i zajamčiti samostalnost Bosne i Hercegovine, što je Tuđman i učinio. To je istina! A ono o

podjeli Bosne i Hercegovine i agresiji Hrvatske u Bosni i Hercegovini izmišljotina je teoretičara skupljenih oko *Erazmusa* i Mesića koji je tu njihovu teoriju pretvorio u svoju mantru.

Usporedo s bošnjačko-hrvatskim sukobom i traganjem za mirom uz redakciju časopisa *Erazmus* pristala je grupa intelektualaca s izrazitim političkim nagnućima i objavila poznato *Pismo šestorice*, u kojemu zbog autokratskog vladanja i zbog politike dijeljenja Bosne traže od Tuđmana da podnese ostavku. O tom sam *Pismu*, kad je tiskano, napisao opsežan ogled i, nadam se, dokazao njegovu bespredmetnost. Jer se nije radilo o autokratskoj vlasti! Jer se nije radilo o dijeljenju Bosne i Hercegovine! I jer se radilo o obrani Hrvata u Bosni i Hercegovini, a ne o napadačkim akcijama! I jer je sukob završio mirom i stvaranjem Federacije i prije nego je *Pismo* tiskano! Sad nema potrebe da o tomu išta više kažem, osim kako sam bio slučajni svjedok da su šestorica *Pismo šestorice* napisala u suradnji s Mesićem, tada predsjednikom Sabora i Manolićem, tada predsjednikom Županijskog doma. S Manolićeve strane u to bi *Pismo* moglo biti ugrađeno mnogo toga, jer Manolić zna politički misliti; s Mesićeve strane najvjerojatnije nije bilo ničega osim, kao i u slučaju Vasiljevića i akcije *Štit, davanje zelenog svjetla*, jer on politički misliti ne zna. Ali, kad nešto zgrabi, kao što je iz toga pisma zgrabio ono o autokratskom vladanju i ono o podjeli Bosne, taj to, majci, ne pušta. Taj to pretvara u mantru!

Ima nešto logike, dovoljno da se stvari zamute i da Mesić u mutnom izvrši prijelaz od sukoba oko pomirbe na sukob oko bosanske politike, ima nešto logike u povezivanju pomirbe i događanja u Bosni i Hercegovini. Po mišljenju Mesića i Manolića, partizana čiji je komunistički mentalitet ostao nenačet, Šušak je bio onaj „ustaša“ s kojim se ne može i ne treba miriti. A Šušak, i većina onih koje je u njihovim očima prezentirao, bili su Hercegovci i po svom su porijeklu bili predodređeni da odrađuju najveći dio političkih poslova koji

su se ticali Bosne i Hercegovine. Povezivanje nemirenja s „ustašama“ i onoga što se zbivalo i radilo u Bosni i Hercegovini nametalo im se samo po sebi, pa promjena uzroka razlaza s Tuđmanom s pomirbene na bosansku politiku i nije bilo tako teško ni, na prvi pogled, sasvim besmisleno.

Međutim, uzme li se u obzir da Mesić i Manolić započinju s pučem u Saboru u trenutku kad je dogovoren mir između Bošnjaka i Hrvata i uspostava Federacije, što je prvorazredan dokaz da Tuđman ne dijeli Bosnu i Hercegovinu nego joj udara temelje, njihova izlika da se odvajaju od Tuđmana zbog sukoba s Bošnjacima i podjele Bosne i Hercegovine sa Srbima postaje besmislica. Zatupljujuća glupost! Pa što bi se s Tuđmanom sukobljavali i od njega odvajali, ako je činio ono što su, navodno, i sami od njega tražili da čini, da uspostavi mir s Bošnjacima i prizna cjelovitost Bosne i Hercegovine. Rekao bih na najbolji način, jer će to što je učinio imati dalekosežne pozitivne učinke na zbivanja koja će uslijediti u Hrvatskoj. Zbilja, zašto se u tom trenutku zbog toga od Tuđmana odvajati! Zato što zbivanja oko Bosne i Hercegovine, ni podjela ni sukobi s Bošnjacima nisu bili razlozi Mesićeve secesije. Razlog je sukobu bio Mesićevo i Manolićevo nepristajanje na politiku nacionalnog pomirenja!

Mesić su i Manolić mislili da je prijelomni trenutak politike prema Bosni i Hercegovini, uspostava mira i Federacije, i pravi trenutak da se Šuška i njegove „ustaše“ ukloni, pa su otpočeli s pučem. A Tuđman je mislio baš suprotno, da tek sada, kad je mir uspostavljen i Federacija dogovorena, treba čovjeka kakav je Šušak, čovjeka koji će dogovoreno sprovesti u djelo. A to je samo Šušak mogao! Time je Mesićev puč unaprijed bio osuđen na propast. Štoviše, osuđen da postane lakrdija u izvedbi neuka klauna! Uz Mesića su i Manolića stali samo oni zastupnici, njih nekolicina, koji su kao i vođe puča bili nekadašnji djelatnici jugoslavenske tajne policije, ljudi neokrnjena komunističkog mentalnog ustroja, kojima je nacionalno izmirenje bilo

nešto kao kad bi *ostali bez duše*. Boljkovac je, dakako, bio uz njih! Od plana da se dobije većina u Saboru i Tuđmana prisili na pregovore nije bilo ništa!

Ne Mesiću, on za njenu samostalnost i njeno unutarnje uređenje nije učinio nikad ništa, jer o tom složenom pitanju nikad ništa nije ni znao, Bosna bi i Hercegovina Gojku Šušku spomenik trebala napraviti, ne samo u Širokom Brijegu, što je već učinjeno, nego i usred Sarajeva. Preko toga spomenika zahvalila bi se i Šušku i Tuđmanu za samostalnost i cjelovitost koju danas ima! Zahvalila bi se pravima! Iza Mesićeve mantre o Tuđmanovoj podjeli Bosne i Hercegovine i njegovu, Mesićevu, zauzimanju za cjelovitost Bosne i Hercegovine ne stoje ni Bosna ni Hercegovina. Iza te mantre stoji njegov mentalni i interpretativni „antifašizam“, njegovo nepristajanje na nacionalno izmirenje u strahu da *ne bi ostao bez duše*, bez onoga što jest - a jest komunist.

Opisao sam to u *Ambri*! Tu sjednicu, tu večer u sabornici! Tuđman pred svim HDZ-ovim zastupnicima izvodi dokaz što znači raskol u nacionalnom biću malog naroda. Aludira na Mesića! Kad Mesić dobije riječ, bježi od središnjeg problema, posljedice raskola, i prihvaća se mantranja o cjelovitosti Bosne. Mislim: zaludu su ti, predsjedniče, trudi, taj iz sebe sama ne može iskočiti, ostaje ono što jest i nikad neće znati što koja stvar znači. Tuđman je držao da je nacionalna pomirba *condicio sine qva non*, uvjet bez kojega se samostalnu hrvatsku državu ne može ostvariti, a Mesić, građen od doušničkog „antifašizma“, udbaškog i cinkeraškog, to nikako nije mogao shvatiti, jer taj je „antifašizam“ baziran na podjeli i izdaji u službi *viših ciljeva.* Razumije se, *stvaranja pravednog društva*! To je ješka na koju komunisti do danas pecaju ljudske duše! I, za čudo, uspijevaju, umjesto da po tom budu prepoznati kao lašci!

Mesićev i moj razlaz s Tuđmanom dogodio se na pitanju Bosne, i to je ono što me, možda, spasilo od Haaga. Da sam ostao i dalje u HDZ-u, ja ne bih mogao a da ne budem ukomponiran u sve to, kaže u jednoj od desetak sličnih izjava Josip Manolić. Navodim tu izjavu jer mi se ona našla na stolu dok ovo pišem, a mogao bih navesti bilo koju, njegovu ili Mesićevu, od mnoštva koje su kroz proteklih petnaest godina dali mantrajući o diobi Bosne kao uzroku njihova razlaza s Tuđmanom. Kao neposredni svjedok onoga što se zbivalo potrudio sam se dokazati da je to neistina koja će se ponavljanjem pretvoriti u Mesićevu mantru. U ambru, koja ugodno miriše onomu koji njen miris želi udisati, ali i pored toga mirisa ne prestaje biti ono što je izvorno bila - izmet ulješure. Da je to tako postoji i niz dokaza koji će se očitovati kroz proteklih petnaestak godina, pogotovo kroz deset godina Mesićeva predsjednikovanja. I kroz način njegova predsjednikovanja!

Čim dođe na položaj predsjednika, Mesić će sa stotinu postupaka i još više izjava svoju politiku deklarirati kao detuđmanizaciju. Budući da detuđmanizacija nikada nije bila zajednički definirana, za svakog detuđmanizatora teško je odrediti što mu je bila detuđmanizacija. Za Mesića je, međutim, lako reći što mu je detuđmanizacija bila. Na prvom je mjestu vidio zamjenu nacionalne pomirbe, onoga zbog čega se s Tuđmanom doista razišao, njegovom, Mesićevom, interpretacijom i njegovim mentalnim „antifašizmom“. To je vodilo duhovnom raskolu nacije, koji bi bio mnogo razorniji da se Mesiću nije suprotstavila Crkva i desetogodišnje naslijeđe tuđmanizma. Srećom, tuđmanizam se pokazao otpornim, Crkva još otpornijom, pa će Mesić ostati ono što je od početka bio - „antifašistički“ fosil. Komunistički relikt prolaznog karaktera!

Da se Mesić s Tuđmanom nije razišao zbog politike prema Bosni najpouzdaniji je dokaz što on, kad je došao na mjesto predsjednika, taj segment hrvatske vanjske politike, u kojoj je sukreator, nije ničim

unaprijedio; nego je, što je nakon deset godina kristalno jasno, tu politiku osiromašio, unazadio i iskarikirao. Uspio bi je osiromašiti, unazaditi i učiniti karikaturalnom još i više da u toj politici nije zatekao Tuđmanovo naslijeđe ozakonjeno u Washingtonskom i Daytonskom sporazumu. Sreća da je bar to iza Tuđmana ostalo! I koliko se održati moglo, održalo se protivno Mesićevoj volji! Srećom da nije mogao, a pokušavao je, anulirati dvojno državljanstvo i biračko pravo tamošnjih Hrvata na izborima za Sabor i na izborima za hrvatskog predsjednika! Srećom da ga je bar dio Tuđmanova naslijeđa iz tih sporazuma nadživio, a velika je nesreća što je mnoge odredbe uspio anulirati ili anestezirati!

Umjesto da pokaže svoje adute u politici prema Bosni i Hercegovini, da se vidi što je on to htio, a Tuđman nije dopuštao, on se – ne prestajući mantrati ispraznu mantru da je on za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu, kao da to netko relevantan osporava ili kao da je to nekad netko osporavao - sav posvetio slanju javnih ugriza hercegovačkim Hrvatima, a ni one iz ostalih krajeva nije štedio, ako nisu pripadali uskoj grupaciji onih koji s hrvatstvom, kao ni on, nemaju nikakva duhovnog spoja. Ta serija javnih ugriza bila je ispod dostojanstva predsjednika države, ali zahvalna građa za književno djelo, pa sam je tamo i smjestio, a ovdje je ispuštam. Osim jedne napomene! Već sam kazao da su korijeni njegova animoziteta prema Hercegovcima u njegovu mentalnom „antifašizmu“, kojemu je logično Hercegovca i ustašu držati sinonimima. Ali se razmjeri njegova animoziteta prema toj etničkoj skupini nalaze i u njegovim obiteljskim traumama. Koga to zanima, neka to istražuje; ja o tomu ne želim više reći ništa. Ne bih ni ovoliko kad se ljudi ne bi u čudu pitali otkuda kod Mesića patološka mržnja prema Hercegovcima, mržnja koja se, po dubini rasističke patologije, ne može objasniti ni njegovim komunističkim mentalitetom, koji Hercegovca, ako treba, učas pretvori u ustašu, kako bi mržnju prema njemu pravdao političkim razlozima.

Ako je u tim rasističkim invektivama sadržana sva razlika između njegove i Tuđmanove politike prema Bosni – a čini se da jest, jer, dok je Mesić javno ujedao i mantrao o cjelovitosti Bosne i Hercegovine besmislenu mantru, Tuđman je Bosnu i Hercegovinu Washingtonskim sporazumom, vojnim pobjedama i Daytonskim sporazumom gradio – onda je mudro što te invektive Tuđman nije prihvatio. Jer, da ih je prihvatio, odbio bi od sebe i Hercegovce i bosanske Hrvate u cijelosti, bez čije pomoći ne bi bilo ni samostalne Hrvatske ni cjelovite Bosne i Hercegovine.

Na stranu šala i kad je gola istina! Kroz deset dugih godina i dva još duža i pogubnija mandata Mesić će pokazati da se njegova politika prema Bosni svodi na dva momenta: s jedne strane tamošnje Hrvate ušutkati i prepustiti ih milosti i nemilosti druga dva naroda; a s druge, što više ih udaljiti od hrvatske države i otuđiti, učiniti mrskima, glavnini hrvatskog naroda. Pokazalo se da takva politika nanosi štetu tamošnjim Hrvatima i destabilizira Bosnu i Hercegovinu. Sud o tomu ovih je dana izrekao Milorad Dodik, predsjednik Republike Srpske. I, jer ne dolazi sa strane mrskih Hercegovaca, hrvatski predsjednik na odlasku morao bi ga shvatiti kao zrelu ocjenu svoje bosanske politike, zbog koje se, navodno, razišao s Tuđmanom.

A u toj poruci, razgolićujućoj i za Mesića kao čovjeka i za njegovu mantru o cjelovitoj Bosni i Hercegovini, Dodik Mesiću savjetuje, neka se okane statusa Srba u Bosni i Hercegovini, neka ne zauzima stranu Bošnjaka u oporbi prema Srbima i Hrvatima i neka za Hrvate, ako je predsjednik hrvatske države, traži isti onaj status što ga imaju Srbi u Republici Srpskoj. Dodik to nije izgovorio, čovjek je pristojan, ali se dobro zna kakvo ime zaslužuje onaj koji za interese drugih izdaje svoje. A to je ime ujedno i suština Mesićeve bosanske politike!

Tako stvari u konačnici stoje s Mesićevom bosanskom politikom, zbog koje se on, ipak, s Tuđmanom razišao nije, koju će on tek nakon razlaza promovirati u razlog razlazu! A kako stvari u konačnici stoje s Mesićevim odnosom prema nacionalnom pomirenju, koje je bilo stvarni razlog razlaza s Tuđmanom i pokušaja državnog udara u Saboru?

Manje za samog Mesića - jer on u svim slučajevima u svom djelu uživa - a više za sve nas, velika je nesreća što Mesić nije shvatio značenje nacionalne pomirbe, čak ni onda kad su takve preporuke počele stizati, ne od njemu mrskog Tuđmana, nego od predstavnika njemu, navodno, mile Europe. Kao što je ova koju je jednom prigodom izrekao voditelj ureda OESS-a u Zagrebu gospodin Fuentes: *Pomirenje je glavni napor u bilo kojoj zemlji. Ništa neće biti dobro i ne može uspješno funkcionirati, gospodarstvo, izgradnja, kultura, ako nema izmirenja među narodom.*

Zanimljivo je da to Mesić nije shvatio ni onda kad je izrekao svoj poznati zvučni ugriz, da se svi jugoslavenski narodi trebaju izmiriti tako da se međusobno ispričaju za nedjela koja su jedni drugima učinili. Naime, ako traži izmirenje među narodima, logično bi bilo da traži i pomirenje među pripadnicima jednog naroda, u ovom slučaju hrvatskoga. Tim logičnije kad se zna da pomirenja s drugim narodima ne može biti ako ti narodi nisu unutar sebe samih postigli pomirenje. Ne, Mesić do te spoznaje nije došao, pa je, istrajavajući i u komunističkom mentalitetu i u svojoj interpretaciji *„antifašizma“*, preko zavade i omraza u svom narodu tražio nemoguće, izmirenje s drugim narodima. I tako je doveo do toga da će nam se nakon njegova odlaska s mjesta predsjednika trebati miriti sami među sobom, a kad se u sebi izmirimo, pristupiti mirenju sa susjedima s kojima je Mesić postojeće razmirice kroz deset godina svojim neznanjem i mutnim namjerama samo produbio.

PETO POGLAVLJE

KAKO OPETOVANJE JAVNIH UGRIZA POSTAJE MANTRANJE

Čim sam došao u prigodu da s Mesićem sjedim za istim konferencijskim stolom, zapazio sam kako on ne podnosi da je netko drugi, voditelj skupa ili onaj koji trenutno ima riječ, u središtu pažnje, a on sam sjedi nevažan, izvan svačijeg interesa. Imao sam dojam da se u tim trenucima osjeća manjim od makova zrna i da prati o čemu se govori samo zato da pronađe priliku i trenutak kad će sam doći u središte pažnje. To je u redu; kad bude imao što reći, zatražit će riječ i doći u središte pažnje; i bit će u središtu te pažnje, i dok bude govorio i za vrijeme čitavog trajanja skupa ako je kazao nešto krupno i značajno o predmetu rasprave. Ali, tu mogućnost, da uzme riječ i da u toj riječi zabljesne i postane središnja figura Mesić nije imao priliku doživjeti ni kad bi je pokušao doživjeti.

Naime, on nije znao ni raspravljati ni zaključivati, on je znao samo zauzimati stavove, svrstati se uz jedno mišljenje, a time se u središte pažnje ne dolazi. Nemoćan da na uobičajen način dođe u središte, a želeći upravo to, on je u središte pažnje dospijevao upadicama, nekada koliko-toliko umjesnim i bar donekle šaljivim, najčešće neumjesnim i čisto žalosnim. Upali li mu upadica, oslobađao bi se osjećanja da je manji od makova zrna, a ne upali li, postajao je sitan do neprepoznatljivosti i, što se dobro vidjelo, nečim ozlojeđen i neraspoložen. Za razliku od nekih koji takve ljude drže duhovitima, ja se u njihovu prisustvu ježim od nelagode, jer sam se mnogo puta uvjerio da se ispod te duhovitosti krije neka od neuroza, nerijetko i teška šizofrenija. U *Ambri* sam tu tezu dosta opširno predočio. Vrijeme će mi dati za pravo! Mesić je te upadice pomno pripremao; a, kad bi ih plasirao, pamtio bi ih i davao im važnost; što sve znači da on to nije tek tako olako, tako nonšalantno izricao, već da je to prije plasmana bolno i neurotično proživljavao. Primjerice!

Trinaest godina nakon Masleničke akcije, ne slaveći je kao svi ostali, nego je dovodeći u pitanje kao stoje u pitanje dovodio sve pobjede hrvatske vojske, Mesić je u obliku javnog ugriza rekao: *Operacija Maslenica bila je Tuđmanova predizborna manipulacija u kojoj je uzaludno poginulo sto osamdeset i pet hrvatskih branitelja*. Dobro se sjećam te večeri. Za stolom su sjedili vojnici i političari, a sastanak je vodio Tuđman. Pobjeda, oslobođenje Masleničkog ždrila, bila je postignuta, ali ne i učvršćena. Te je noći general Mladić s Banjalučkim korpusom krenuo u kontraofenzivu i prijetila je opasnost da izgubimo i ono što smo oslobodili i ono što smo držali prije početka akcije. Te smo noći u borbu, da suzbijemo napredovanje Mladića morali ubaciti nove dvije brigade. Međunarodna nas je zajednica silila da se povučemo na polazne položaje. Mi smo to odbijali pravdajući akciju gradnjom pontonskog mosta bez kojega nam je država, što se kopna tiče, u dva komada, a kad bura udari na Prizni, nemamo ni veze morskim putem. Te je večeri ta Maslenička pobjeda bila gorka kao pelin!

Na rubu te gorčine, ne dijeleći je s nama, sitan kao zrno prosa, da se nametne kao glavni, kao vic-maher koji se ničeg ne boji, Mesić je kazao, otprilike, da jest situacija kompliciranа, ali je dobro da nakon oslobođenja Masleničkog ždrila promidžbu za izbor zastupnika u Županijski dom Sabora ne moramo ni voditi. Da su izbori dobiveni!

Netko uzdahom, netko nekom gestom, netko znakovitom šutnjom i nepomičnošću, svi smo odbili sudjelovati u toj neumjesnoj upadici i Mesić se osjetio postiđenim. Ušutio je, ali povrijeđenost nije zaboravio i ona će iz njega, kao šizofreni javni ugriz, šiknuti nakon punih trinaest godina. Javno će ugristi: *da je to bila Tuđmanova predizborna manipulacija u kojoj se uzalud ginulo*. A Maslenička akcija bila je ohrabrujuća prekretnica u nametnutom nam ratu. Zločesto i šizofreno do kraja! I samo zato što se njegovoj neumjesnoj upadici pred trinaest godina nismo nasmijali! Zar samo zato?

Između Mesićeve biografije, o kojoj, kako se vidi, vodim računa dok ovo pišem, i moje, koju zaboraviti ne mogu ni kad pokušavam, ima jedna poveznica. Iako je od mene četiri godine mlađi, nas dvojica pripadamo djeci-partizanima i dobro su mi poznate prilike u kojima smo stasali. Upoznavši Mesića, u njemu sam prepoznao jednog od onih dječaka na partizanskoj strani na čijem je odgoju rat ostavio neizbrisiv trag. Kako sam se od njih po kršćanskom odgoju u djetinjstvu razlikovao i kako me partizanija nije uspijevala doktrinirati, od njih sam doživio brojne neugodnosti i, ako sam mogao, od takvih sam se ljudi držao podalje. To je razlog što se njemu, iako sam mogao, namjerno nisam približavao, ali sam njegovo ponašanje pratio. I, prateći ga, zapazio sklonost prema javnim ugrizima. Sklonost karakterističnu za mlade doktrinirane komuniste, skojevce, odgojene na parolama, koji prije doktrinacije komunističkim naukom nisu imali nikakve druge naobrazbe i nikakvog drugog odgoja.

S političkog i ideološkog aspekta gledani, ti su ugrizi zanemarivi, jer su do te mjere kakofonični da ih, koliko god želio, u određeni sistem ne možeš staviti. Nema tu nikakve logike i dosljednosti, nije to ni lijevo, ni desno, ni u centru. To je s političkog i ideološkog gledišta totalna zbrka. A ti javni ugrizi, gledani kao psiho-materijal vrlo su zahvalna građa u pričanju priče i karakteriziranju likova, jer smisao priče i dubinsku psihologiju lika pretaču u narativnu materiju. Kad sam se odlučio napisati *Ambru*, nisam se mogao ne koristiti tim materijalom. Kako ne opisati okolnosti u kojima je nastao i ne navesti ugriz: *Jedan je pod zemljom (Tuđman), a drugi ne može iz zemlje (Milošević)*! Kako ne opisati i ne navesti, kad ništa drugo koliko taj ugriz, koji ne nosi Mesićevo autorstvo, koji je on preuzeo, izgovorio na javnom mjestu i učinio svojim, ne može iskazati Mesićevu mržnju prema Tuđmanu!

Kad sam napisao *Ambru*, kad sam u nju ugradio zapamćene i pribilježene Mesićeve javne ugrize, nisam se više time bavio; na jedno uho uđu, na drugo iziđu. Žao mi je što nisam, bilo je tu krasnih ujeda, bilo je tu dobra materijala za priče, pa sada, kad se tim ugrizima u ovom traktatu ponovo bavim, što to mogu, moram zahvaliti Slavenu Letici koji ih je, ne sve, ali lijep broj, sakupio. Letica je te ugrize razvrstao prema predmetu, poput sakupljača narodnih umotvorina. Iako sam neke od njih upotrijebio u *Ambri*, a dva i prethodno spomenuo, navest ću ih u cijelosti, da ne bih sakatio Letičin citat i da se vidi u cijelosti kako ti javni ugrizi nisu samo meni zapali za oči:

O Srbima: „*Srbi iz Krajine oru zemlju u Hrvatskoj, a mole Boga da kiša pada u Srbiji“; „Svi će Srbi pod jedan kišobran stati!“; „Srbi će iz Hrvatske odnijeti onoliko zemlje, koliko su na opancima donijeli“.*

O Domovinskom ratu i Franji Tuđmanu: *„Tuđman je jednako kriv za rat u Hrvatskoj i BiH kao i Milošević“; „Operacija Maslenica bila je Tuđmanova predizborna manipulacija u kojoj je uzaludno poginulo 185 hrvatskih branitelja“; „S Crnom Gorom nismo nikada ratovali“; „Hrvatska je bila agresor u Bosni“.*

O NDH i ustašama: *„U Drugom svjetskom ratu, vidite, Hrvati su dva puta pobijedili i mi nemamo razloga nikom se ispričavati“; „Ustaše su bili borci za Hrvatsku“.*

O samu sebi i drugima: „ *Nemam ni vreću cementa, kamoli cementaru“; „Nisam bio u Hagu i nisam svjedočio protiv Hrvatske“; „ Nisam znao da u Splitu ima toliko četnika“; „Ovo (Široki Brijeg) je hrvatska zemlja“; „Zgazite bosansko-hercegovačke Hrvate“; „Hercegovci su škorpije“; „Čačić je gangster nad gangsterima“; „ Jutros sam u ruke uzeo smeće, pogledao ga i bacio u smeće, a smeće se zove Jutarnji list“; „Jedan je pod zemljom (Tuđman), a drugi ne može iz zemlje (Milošević)“.*

Ako Letičinoj zbirci dodam još dva ugriza, nastala u najnovije vrijeme i vezana uz mantru o „antifašizmu“, nisam ni izdaleka iscrpio sve *narodno blago* nastalo iz istih usta i na isti način. Prvi, uz obilježavanje petnaestog svibnja na Bleiburškom polju: *Bleiburg se pretvorio u ustaški dernek.* Drugi, prilikom otkrića da su u zabetoniranim rudarskim oknima u Hudoj jami ugušeni zarobljenici, ustrajući na tezi da je to bio obračun s onima koji su ratovali i nakon sklopljenog mira - po naslovu knjige Milana Baste *Rat poslije rata* - kaže da *je tu riječ o stradalim vojnicima u bitkama vođenim poslije završetka rata*. I to kaže pored bjelodane činjenice da u kosturima nema tragova metaka i da se po položajima ostataka vidi kako su ti ljudi u tim jamama zabetonirani živi. E!

Otkuda kod Mesića toliko mnoštvo javnih ugriza, budući da predsjednici država racionaliziraju razgovore s javnošću i izbjegavaju istupe u prilikama kad im se može omaknuti i ono što nisu htjeli reći? Suprotno ostalima, on je, koliko je god to mogao, izbjegavao ono što se zove konferencije za tisak, susret s novinarima svih redakcija, vjerojatno u strahu od pitanja na koja ne bi znao odgovoriti, koja bi ga zbunila, povrijedila i razljutila. Volio je kontakte s javnošću preko radija i televizije, što sam već rekao, kad bi odgovarao na pitanja samo jednog novinara, kako bi u duetu lakše izborio dominantnu ulogu, iako bi mu se i tu dogodilo, ako novinar počne zanovijetati s neugodnim pitanjima, da pobjesni i napusti razgovor. Volio je, i takve je birao, one novinare koji ga neće provocirati, ali je takvih, kako je vrijeme prolazilo, bilo sve manje. I zato je od svih oblika komuniciranja s javnošću najviše volio javne ugrize, odgovore na pitanja u prolazu, tobože spontano, na brzinu, s hinjenom ležernošću. Taj oblik komuniciranja s javnošću, obzirom na Mesićevu oskudnu duhovnost, dade se razumjeti, ali, obzirom na položaj predsjednika, ne da se ničim opravdati; ni spontanošću ni ležernošću, kad i ne bi bile hinjene, jer je to čisto podcjenjivanje javnosti. I upravo su javni ugrizi srozali

ugled predsjednika do dna, do onog: *predsjednik može biti svatko, jer mu je dopušteno govoriti svašta.*

Mesić nije čovjek koga *drži mjesto,* najmanje ako je to mjesto predsjednička kancelarija sa spisima za čitanje i knjigama za proširivanje znanja. On se mora kretati u grupi, u njoj biti po rangu prvi i u njoj biti predmet opće pažnje. Zato je za njega protokol organizirao svakodnevne posjete nekomu i nečemu. Kao i Tito, još više, kao Milutin Baltić, poznat po tom hodanju u komunističkim vremenima, Mesić je te posjete opravdavao *silaskom u narod* i *druženjem s narodom* i u tomu vidio ostvarenje svoje predizborne krilatice da će biti *predsjednik građanin*. Usput kazano, jedne od otrcanih fraza u politici! Na stranu što je takav oblik bliskosti s narodom vrlo dvojben, jer mnogo bliži narodu može biti onaj predsjednik koji sjedi u kancelariji, razgovara s pametnim posjetiocima i uči vladati iz onoga što čita, od onoga predsjednika koji ispija zdravice i mezi s narodom na punim trpezama. Na stranu to, stoji činjenica da je u *silasku među narod,* u pratnji televizijskih kamera, Mesić pronašao način da svakodnevno u javnost plasira svoje javne ugrize. Neprikrivene i prikrivene! Skandalozne i otrovne! Privikao je novinare da mu ne postavljaju pitanja u vezi mjesta koje posjećuje i svrhe posjeta - recimo, o sajmištu u Gudovcu i o unapređenju stočarstva - nego da ga pitaju o dnevnim zbivanjima u zemlji. Kao da je u Gudovac morao doći i među bikovima se zateći, da bi rekao što misli o misi zadušnici na Bleiburškom polju i kosturima u Hudoj jami! U tomu je dotjerao do takvog apsurda da bi za vrijeme posjeta dalekim zemljama, s puta u trajanju od desetak dana - recimo, u Mongoliju - komentirao tričava zbivanja u zemlji - ispijajući s Mongolima kobilje kiselo mlijeko i sjedeći na ćilimu u jurti, mongolskom šatoru! Temeljeni na nedovoljnoj količini podataka, ishitreni, nepripremljeni, a uz to apodiktični, izrečeni s pozicije arbitra, njegovi su komentari, iz Gudovca ili Mongolije, svejedno, mogli biti samo javni ugrizi i kad u njima nije bilo građe za Letičinu zbirku.

Već i letimičan pogled na Letičinu kolekciju Mesićevih javnih ugriza - koja je reprezentativna i kao takva predstavlja samo mali dio onoga što je, javno ujedajući, kroz deset godina namantrao - nameće nam pitanje njihove originalnosti. Oni svrstani u grupu o Srbima, svi odreda, a iz ostalih grupa velik broj, zasnivaju se na poznatim izrekama. Recimo, onaj da oreš zemlju ovdje, a moliš Boga da kiša padne drugdje! Ili onaj o zbijanju ispod kišobrana! I onaj o zemlji na potplatima opanaka! Sve su to narodne umotvorine izrazom varirane u raznim oblicima, a primijenjene u mnogim odgovarajućim prilikama. U određenim prigodama Mesić bi ih pretvorio u efektan javni ugriz. On i inače tako gradi javne ugrize, bilo koje vrste. Poznati sadržaj iz predaje ili kolokvijalne konverzacije pretvara u strjelicu protiv onoga tko mu je zbog nečega na zubu. Istina da i na takav način nastaje humor, ali u književnim djelima, dok se takvim humorom u politici nije dolično pretjerano služiti. Međutim, ako se lik književnog djela gradi na prototipu koji se u politici takvim humorom služio, ništa neočekivano nađe li se taj humor i u književnom djelu i pripiše liku građenu po tom prototipu - koliko god da se pristalicama lika i djela prototipova to učinilo neumjesnim.

Kad je Velimir Visković ocjenjivao *Ambru*, razumije se, ocjenom manjom od ništice, imajući u vidu javne ugrize glavnog lika koji su se našli u tom romanu i prepoznajući prototip tom liku, primijetio je kako se ja trudim biti humoristični - što je daleko od istine, ja se humoristični ne trudim biti, meni je to nastojanje strano, koliko god volio humor - ali da ima više humora u jednoj Mesićevoj doskočici, nego u čitavom mom romanu. Čudi da Viskoviću Mesićev javni ugriz s Mesićevih usana djeluje smiješno, a kad ja taj isti ugriz ugradim u roman, smiješno mu ne djeluje!

Stvar je u tomu - da to dokažem i spomenuo sam Viskovića - što se Mesićevim javnim ugrizima, bili priča ili od priče u poslovicu pretvorena njena poanta, nema humora, da je to zlobno podbadanje, sprdnja, šegačenje s predumišljajem da protivnika ponizi. Ako se Viskovića, na pitanje kakva je razlika između Tuđmana i Miloševića, šaljivim doima ugriz da je razlika u tomu *što je Tuđman pod zemljom, a Milošević ne može izići iz zemlje*, nije moguće da mu se dopada i Mesićev odgovor na pitanje što će biti sa Srbima kad bude vojno slomljena njihova pobuna. Nije moguće da se nasmijao Mesićevu ugrizu kako će tada *svi Srbi preostali u Hrvatskoj moći stati pod jedan kišobran.* Nije moguće, pa mu se stoga i dogodilo da u *Ambri*, dok je te ugrize čitao, u njima nije mogao naći ništa humoristično. A i kako bi kad u njima humora i nema! E pa, što bih ja tomu bio kriv! Ja, kojemu Mesićevi javni ugrizi odreda nisu smiješni!

Letica je, kako smo vidjeli, svoju kolekciju ugriza razvrstao po predmetima, ograničavajući se na manji broj predmeta, ali, da je imao veći izbor ugriza, mogao je te predmete proširiti do ne znam kojeg broja, jer je Mesić javne ugrize davao o svemu i svačemu, punih deset godina, pa ih se nakupio lijep broj o svemu i svačemu. Zato mi se, za potpun uvid u ono o čemu se tu radi, čini prikladnija podjela po kontekstu iz kojega ti ugrizi iskaču. Prikladnija stoga što je mnogo manji broj grupa od predmetnih i stoga što se samo iz konteksta može vidjeti prava narav tih ugriza. Tako gledane, te bih ugrize svrstao u četiri grupe: ugrize impostacije, ironične ugrize s dozom otrova, ugrize patološke mržnje i ugrize iza kojih se ili u kojima se krije istina.

Na takav način razvrstane, one ugrize koje sam poznavao prije nego ću početi s pisanjem *Sebastijanovih priča* ugrađivao sam u romaneskna tkiva. I kako ih nisam ugrađivao ogoljene, kao što ih sada prikazujem, kako sam ih donosio u obilno opisanom kontekstu, oni bi se, kad iz toga konteksta iskrsnu, čitaocu učinili pretjerano groteskni.

Dakle, učinili bi mu se pamfletom! Kao, ja se rugam i nagrđujem! Ali tu groteske i tu želje da se rugam i nagrđujem nije bilo! Radilo se tu o sirovoj realnosti i radilo se tu o želji da se realnost, onakva kakva je, pretoči u priču. Bez konteksta iz kojeg su ponikli ti se ugrizi kako tako trpe; s kontekstom te se ugrize bez odbojnosti ne da čitati.

Ugrizi impostacije – kakav je onaj *Ustaše su bili borci za Hrvatsku*, i onaj *U Drugom svjetskom ratu*$_f$ *vidite, Hrvati su dva puta pobijedili i mi nemamo razloga nikomu se ispričavati* - nastaju u prilikama kad se Mesić nađe u okruženju, u ovom slučaju među poklonicima ustaša, i, tražeći način da im se dopadne, da bude jedan od njih, da bude prvi među njima, govori ono što bi oni željeli da kaže. Ako se nađe u grupi politički drukčije nastrojenih, recimo, među svojim „antifašistima", njega neće smetati da, želeći se i njima svidjeti, podvikne *Zgazite bosansko-hercegovačke Hrvate*. Svaki od konteksta u kojima nastaju ugrizi impostacije živopisan je materijal, sam po sebi priča, koju nisam mogao ne ugrađivati u svoje priče. A što iz tih priča proizilazi da je glavno lice ono što su komunisti zvali *masovik*, zapravo mješavina ulizice i satrapa - o Bože moj, što ja tu mogu!

Ironični ugrizi s dozom otrova – kakav je onaj općepoznati i u *Ambru* ugrađeni o *razlici između onoga pod zemljom i onoga u zemlju zatočenog* - sračunati su na to da budu duhoviti i da izazovu smijeh; ali, budući da kod Mesića duhovitosti nema, jer mu ugrizi imaju tendenciju, ta se ironija strmoglavljuje u najgori cinizam. Cinizam obezvređivanja i likovanja nad tuđom nevoljom! Ove ugrize prate i posebne geste i poseban izraz lica, što se pred televizijskim kamerama ne da sakriti, što pred kamerama dolazi do punog izraza i što se njegovim apologetima dopada, pa to drže njegovim načinom šale. Pri tomu zaboravljaju kako se ta šala doimlje onoga koga je Mesić ugrizao i u ranu mu, da brzo ne zacijeli, ubrizgao otrov. Ova se vrsta ugriza može prepoznati i po posebno udešenom izgovoru. Ali s

koliko god vještine zvučnim i vizualnim sredstvima okitio plasiranje svojih ugriza, njihovu otrovnu narav ne može prikriti kako bi ih prikazao kao nedužnu šalu. Njegovi apologeti, jer i sami uviđaju da je takav ugriz nedoličan čovjeka, eufemiziraju ga pa zovu to šeretskim, ležernim načinom komuniciranja. Nema tu šeretluka, to je čisti jed, nedostojan bilo koga, a nekmoli predsjednika države. Toliko jedak jed da se ni meni, piscu romana, ne mili što ga, istine radi, moram ugrađivati u priču.

Ugrizi patološke mržnje nastaju iz dva oprečna konteksta: kad reagira na iznenadnu neugodnost, kakve su psovke s narodom koji ga je dočekao u splitskoj vojarni s poklicima da je izdajnik i kao reakcija na dugotrajnu iritaciju nečim što od početka ne podnosi, kakav je slučaj s obljetnicama na Bleiburškom polju, kad će izvaliti da je to *ustaški dernek*. U tu vrstu ugriza spadaju i ugrizi iz Letičine kolekcije: *Hercegovci su škorpije* i *Čačić je gangster nad gangsterima*. Posebno onaj o *Jutarnjem listu* kao smeću namijenjenu smeću, kad je u njemu pronašao nešto što mu nije po volji.

Ugrizi iza kojih se ili u kojima se krije istina česti su kao i ugrizi impostacije. Ilustrativan i po posljedicama najteži je ugriz nastao u trenutku kad se počelo šuškati da je bio u Hagu kao svjedok optužbe protiv generala Blaškića: *Nisam bio u Haagu i nisam svjedočio protiv Hrvatske*. Kad se otkrije da je ipak tamo bio, reći će: *Bio sam i svjedočio protiv Dokmanovića.* A kad se otkrije da je i jedan i drugi ugriz bio pokušaj prikrivanja istine o pravoj naravi njegova svjedočenja pred Haaškim sudom i kad se u novinama objave transkripti toga svjedočenja, počet će progon glavnog urednika novina koje su otkrile laž, protiv Josipa Jovića. Taj je ugriz u *Ambri* našao dolično mjesto. I to jest građa za priču, kakva bila da bila! A kakva god bila, ja je nisam izmislio; ni prezentirao, da bih nekoga vrijeđao; ja sam je ispisao samo zato da bih kazao kako je nešto bilo. Taj živopisni kontekst

dvaju ugriza ove vrste našao je mjesto u priči; i drugi su zaslužili da ga nađu. A mnogo ih je i nisu bezazleni kakav se čini ovaj: *Nemam ni vreću cementa, a kamoli cementaru*. Nije nemoguće da je ta vreća iza sebe zaklonila cementaru! Tako, naime, u kontekstima funkcionira ova vrsta ugriza!

I da ovo poglavlje javnim ugrizima završimo! Nema ničega lošeg u tomu ako političar na pitanja odgovara dosjetkom, dapače, svaki je oblik govora bolji od suhoparne političke fraze. Ali Mesićeva dosjetka, što dosjetku političara čini vrijednom, nije ni duhovnost ni duhovitost. Kod njega se radi o ulagivanju kako bi postao *jedan od vas*, o stvarnim strelicama i ugrizima, o iskazima neugasive mržnje i o izmotavanju i lakrdijanju da bi se prikrila istina. Njegovi pismeni i nepismeni apologeti, oni iz glasačkog kontingenta od 20 posto, i kad bi se sramili toga što čini, i kad bi postajali svjesni da to ne smije činiti jer ide na njegovu štetu, u svim slučajevima, opraštali su mu i ulizivanje, i otrovne strijele, i manijakalnu mržnju i izbjegavanje istine. Opraštali i proglašavali to njegovim šaljivim i ležernim komuniciranjem s javnošću. Njegovim šarmantnim stilom! Suprotno njima, oni iz kontingenta od osamdeset posto birača ili su mislili da se to može i tako ili su, ako su znali da se tako ne može, bili tužni na što je Mesić sveo ulogu predsjednika i brojili dane kad će nepovratno otići i on i takav način predsjednikovanja. Bez obzira na jedno i drugo stanovište, jedno je neupitno, da su Mesićevi javni ugrizi u dobroj mjeri krivac za duhovnu razjedinjenost hrvatskog prostora i da su uzrok usporenu razvoju demokracije, pa, ako je vjerovati onima koji kažu da u tomu uloga nacionalne svijesti nije zanemariva, i ekonomske krize koja nas je snašla pod kraj njegova predsjednikovanja.

ŠESTO POGLAVLJE

MANTRA O „ANTIFAŠIZMU“

Kad sam govorio o pravim razlozima zbog kojih se Mesić razišao s Tuđmanom, zbog nacionalne pomirbe a ne zbog politike prema Bosni, ja jesam želio kazati kako je Mesićeva konstanta izvrtanje istine, kako o Bosni i Hercegovini zna malo i kako za njih nije učinio ništa, ali sam istovremeno želio uprti prstom na ono što će biti temelj njegove mantre nad mantrama, temelj njegove mantre o „antifašizmu“, koja će dovesti do verbalnog rata u zemlji, do razjedinjenosti, više u sferi politike nego, srećom, u narodu i kako će njega sama i politiku koju zastupa dovesti u raskorak s *europskom savješću* ili, kako sam to sam nazvao, europskim mentalitetom, suprotnim komunističkom mentalitetu što ga je kroz deset godina sam u zemlji širio. Upravo, pokušavao konzervirati!

Pretvarajući sudjelovanje hrvatskog naroda u otporu fašizmu i antifašizmu u svoj mentalni i interpretativni „antifašizam“, kako bi ga učinio instrumentom borbe protiv vlastitih političkih protivnika, pripadnika raznih demokratskih političkih uvjerenja, koji o njemu i njegovu „antifašizmu“ nemaju dobro mišljenje, on je - nadajmo se, bez trajnih posljedica - naškodio upravo borbi hrvatskog naroda protiv fašizma, prema vani i prema unutra, na kojoj je, što je navedeno u preambuli Ustava, građen temelj hrvatskog društva i države. On je svojim „antifašizmom“ naudio istinskom antifašizmu i antinacizmu, jer nije dopuštao da tu borbu, sa suvremenih, neideologiziranih, stanovišta, interpretira struka, nego joj je, zlorabeći položaj predsjednika države, nametao svoju, komunističku interpretaciju. To što on priča da je antifašizam bio, antifašizam je samo u njegovu „antifašizmu“! A njegov je „antifašizam“ u svakom slučaju stran europskoj svijesti i savjesti.

Militantno razvijajući crvenu zastavu s petokrakom zvijezdom svoga „antifašizma“ kad netko nekom mrtvom ustaši podiže križ na grobu, kad na kućnom pročelju vidi napisano slovo „U“, a posebno

kad na koncertu zabavne glazbe među nekoliko tisuća posjetilaca ugleda neku budalu koja je nabila ustašku kapu na glavu, on je trubio i pozivao na uzbunu, jer da je Hrvatsku preplavila plima fašizma. Time je u zemlji stvarao političku napetost, a u svijetu nas prikazivao kao naciste, protiv kojih se žilavo bore on i njegovi „antifašisti". Dakle, vodeći verbalni „antifašistički" rat uznemirivao je naciju i denuncirao je u demokratskom svijetu na različite načine, od svjedočenja na Haaškom sudu za agresiju u Bosni i Hercegovini do svjedočenja o vlastitom priviđenju da je jedna kapa poklopila deset tisuća glava kad im je Marko Perković zapjevao *Lijepa ti si*. Ne bilo mu ni to dosta, dosljedan svom „antifašističkom" mentalitetu, utuvio je u glavu da naciju neće moći prikazati kao fašističku, ako u to ne pretvori i srčiku te nacije, Crkvu katoličku, u kojoj se moli osamdeset i pet posto Hrvata. Nije se dao smesti činjenicom da ta Crkva, i narod koji je slijedi, imaju blaženika koji je blaženikom postao kao mučenik njegova „antifašizma". „Antifašizma" što ga svijet poznaje kao komunistički totalitarizam! Nije se dao urazumiti ni tisuću puta posvjedočenom činjenicom da je i čitav vjernički puk, na kojoj god strani u tijeku rata bio, na onaj ili ovaj način, bio žrtva ili fašizma ili njegova „antifašizma".

Da ne bi pomislili kako su ove tri opaske – da je došao u sukob s europskom sviješću i savješću, da je, zloupotrebljavajući svoj „antifašizam" u borbi protiv političkih protivnika, štetio sudjelovanju hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma i da nas je denuncirao europskoj javnosti kao narod opterećen desnim totalitarizmom - na klimavim nogama, navest ću jedno od mnoštva mantranja o „antifašizmu", što ih je izricao u brojnim prigodama. Poprilično opširno i u neodređenom obliku; sirovo, onakvo kako Mesić doista mantra. Takvo sam tražio i takvo sam našao, da bih mogao izreći i dvije opaske o Mesićevu mantranju ove mantre.

Kad sam govorio o javnim ugrizima Stipe Mesića i spominjao način kako ih plasira u javnost, namjerno sam izostavio njegova predavanja u dvoranama, mada ni ona, u segmentima onoga što čita, ugriza nisu bila lišena. Ti su istupi gotovo redovno bili u pisanom obliku. Kako Mesić pisati ne zna, tekstove koje bi čitao ili su u cijelosti bili djelo njegovih *ghost writera*, onih koji za drugoga pišu tekst u cijelosti i taj drugi postaje autor toga teksta, ili su nastajali tako da bi on usmeno ili pismeno dao sirovinu, a njegov bi *re-writer* to obradio nastojeći u tekstu sačuvati stil Mesićeva kolokvijalnog govora. Bili jedno ili drugo, djelo *ghost writera* ili dorada *re-writera* i na prvi se pogled zapaža da to nije pisao onaj koji to čita. To mu ne uspijeva prikriti ni kad čita bez emocija, činovnički, ni kad u čitanje unosi emocije. Ako nastupi emotivno, čitanje mu postaje karikaturalno. Premda sam pred sobom za ovu prigodu imao obrasce takvog mantranja o „antifašizmu“, pretpostavio sam im tekst razgovora s novinarom skinut s magnetofona, jer su od drugoga pisani a od njega čitani tekstovi – mada sadrže istovjetne stavove - prošli redakturu i ostali bez sirovosti koju u sebi sadrži tekst što ću ga ovdje donijeti.

Kad sam se pripremao za obradu jednog lika iz *Pasa u trgovištu*, za Džihangira, kao što se pripremam za obradu svakog drugog lika, pa i za lik Žepe Bevande iz *Ambre*, čitao sam psiho-tekstove novinara i pisaca koji su se liječili u psihijatrijskoj bolnici na Ugljanu. Tu sam naučio što je psiho-tekst i koja je razlika između njega i teksta što ga piše zdrav čovjek. Moram reći, razlika mi se učinila malenom. I to koliko je ima djeluje kao literarno obogaćenje, kao dovođenje u vezu onoga što je zdravu čovjeku u vezu teško dovesti, djeluje kao pojednostavljenje složenog, djeluje kao sivo pismo s proplamsajima na kraju pameti...

Ovo Mesićevo mantranje o „antifašizmu“ upravo mi se takvim čini. Pa, on govori tako kao da se ništa nije dogodilo od dana kad smo on i ja bili djeca-partizani; on govori kao da svojim očima, izvan

onoga što su ga navodili da vidi, ništa drugo nije vidio dok je bio partizančić; on govori kao da, pošto su ga *filovali* komunizmom, nakon toga nikad ništa novoga nije spoznao. A što se čudim? Zar to moram još jednom objasniti! Mesić prije komunističkog *filovanja* nikakvog drugog odgoja i obrazovanja nije imao. Mene je spasilo to što sam prije dolaska u partizane imao solidno kršćansko obrazovanje i još solidniji kršćanski odgoj, u obitelji i u školi. U mene komunistički nadjev nije išao, već sam bio pun kao šipak zrnja; a Mesić, prazan, primio je sve što su u njega ugurali i, kako će se iz citata koji slijedi moći vidjeti, sve to nepromijenjeno do sada zadržao u sebi.

U novije vrijeme baš često naglašavate da vaš nasljednik na Pantovčaku treba biti antifašist. Zašto je to danas bitno?

Upravo zato što se sada osjeća ofenziva koja je sasvim prozirna i za koju ne treba puno političke pameti. Vidite tko se s kim udružuje, ne treba govoriti imena, a ide se na simbol antifašističke borbe, to je Josip Broz Tito. Ako se sruši simbol, onda se ruši i antifašizam, a Hrvatska je sazdana na antifašizmu. Hrvatska je dočekala kraj Drugog svjetskog rata na strani pobjednika. Imali smo svoje kvislinge, a danas ima onih koji žele provesti reviziju Drugog svjetskog rata i proglasiti one koji su bili na krivoj strani pobjednicima, a antifašiste, koji su bili na pravoj strani, izdajnicima. To se ne smije dopustiti. Zamislite da netko javno u Njemačkoj pohvalno govori o Hitleru ili oblači uniforme...Bude toga tamo, ali se odmah sankcionira!

Zašto se kod nas ne sankcionira?

Ne znam, vjerojatno nema dovoljno inicijative da se to riješi u saborskoj proceduri i da se iziđe s nekom inicijativom.

Ovako ispada da se prešutno odobrava...

Ne može se izjednačiti fašizam i antifašizam, jer bi to za Hrvatsku bilo pogubno! Kad ljudi iz Crkve danas govore da je Bleiburg najveća tragedija hrvatskog naroda, treba se zapitati nije li najveća tragedija hrvatskog naroda to što je dio tih kvislinga stao na stranu fašizma i nacizma, provodio ideologiju koja je donijela najveće užase na našim prostorima. To je najveća tragedija našeg naroda, što je dio ljudi ipak prihvatio okupatora. Kad se govori o Bleiburgu, treba biti jasno što se događalo prije. U Jasenovcu je poubijano između 80 i 100 tisuća ljudi, pa zar to nije tragedija hrvatskog naroda? Kada je kapitulirala Njemačka, dio kvislinške vojske nije predao oružje i želio je što prije na Zapad, očekujući sukob Istoka i Zapada. Željeli su biti spremni i zato su čuvali snage da bi se suprotstavili komunizmu. Bitke su trajale danima, a te bandite, među kojima nisu bile samo ustaše nego i četnici, Rupnikovi domobrani, četnici ljotićevci, kako više nemaju vrhovnu komandu, ne štite ni Ženevske konvencije, jer nemaju se pravo pozivati na njih. Ne mogu se oni proglasiti nevinima. To je apsurd! Više od 1500 čuvara iz Jasenovca - svi nevini, cijeli Pavelićev Tjelesni zdrug - svi nevini, cijela bojna Rafaela Bobana - svi nevini, a svi oni pružaju još deset dana otpor novoj vlasti. Treba stvari staviti u povijesni kontekst. Nisu u pravu oni koji kažu da su svi nevini, nikako. Bilo je žrtava, nevinih ljudi, naravno, ali kako se moglo suditi ljudima koji su pružali oružani otpor? Uzeo sam sada u ruke Đilasovu knjigu Vlast i pobuna, *gdje kaže da se nakon deset dana krvavih bitki s kvislinzima njih oko četrdeset tisuća odmetnulo po cijeloj Jugoslaviji, najviše po Hrvatskoj i Srbiji, kamo su uglavnom otišli četnici. I oni pružaju otpor do 1951.! S njima su se borili članovi Ozne. To nikako ovi naši kvazi-povjesničari ne žele priznati; bila je uspostavljena nova vlast, svidjela se ona nekome ili ne, a sad ispada da su to bili nevini ljudi*

koji su slučajno s mitraljezima hodali po šumama kao planinari. Slučajno se mitraljez kod nekoga zatekao, kod nekoga automat, kako da ne! Nemam ništa protiv toga da se traži gdje je tko zakopan, ti su ljudi mrtvi, o mrtvima sve najbolje, ali oni su bili na pogrešnoj strani! I na kraju, oni se nisu predali, a mnogi i zato što su znali što su radili i da će morati odgovarati! I još nešto u čemu se griješi, to je da su ljudi na Bleiburgu ubijani samo zato što su Hrvati, to nije istina. Oni koji su ubijani, ubijani su zato što su pružali otpor i jer su bili na pogrešnoj strani i jer su bili ili ustaše ili četnici ili Rupnikovi domobrani ili četnici ljotićevci...

Jedna od Mesićevih mantri, o kojoj ćemo na određenom mjestu reći nešto više, je i ona o ulasku Hrvatske u Europsku Uniju. Na početku je svoje desetogodišnje vlasti, kad je naslijedio onoga koji, kako je krivo i nemaštovito mislio, iz groba ne može ustati, tu mantru mantrao tako kao da je Europska Unija samo čekala da on dođe na vlast, pa da nas odmah prime. A onda je, kako je vrijeme odmicalo i prijem se odužio, tu mantru preinačio, pa počeo govoriti da smo za odugovlačenje toga prijema mi krivi - ne i on, on sebe od svake krivnje unaprijed izuzima - jer se dovoljno brzo ne prilagođavamo onomu što Europska Unija od nas traži. Europska Unija i on s njom! U toj je mantri između toga dvoga stajao debeli znak jednakosti!

Eto, prošlo je deset godina njegove vlasti i on mora otići, a mi u Europsku Uniju nismo primljeni, ni njegovom krivnjom ni njegovom zaslugom, već po logici stvari, čije je središte moći za nas nedostupno kao što će biti nedostupno i kad u Europsku Uniju budemo primljeni i zaboravimo tko je bio Mesić. Meni se, pak, čini da Mesić potrebu hrvatskog ulaska u Europsku Uniju i smisao toga ulaska nikada nije realno sagledao; ni onda kad je počeo o tomu mantrati umišljen da je europski miljenik ni danas kad ta Europa želi da što prije odseli

s Pantovčaka, pa da na taj brijeg dođe netko drugi s kim će se bolje sporazumijevati. Kao „antifašist“, u njegovu značenju te riječi, on je Europom zamijenio komunistički Eldorado, zvan komunizam, socijalizam, kao prva faza toga komunizma, pa, najzad, samoupravni socijalizam - u svim slučajevima zemlju Dembeliju u *kojoj radiš koliko ti se raditi hoće, a trošiš koliko trošiti poželiš.* On nikad nije shvatio da se u Europsku Uniju dolazi s onim što jesi i ostaješ tamo to što jesi sve dok uz pomoć te Europe, ako će je dotada u ovom obliku biti, i svojim trudom ne postaneš bolji nego si bio kad si u društvo europskih zemalja došao. Zemlje Dembelije, osim u glavama komunista transformiranih u liberale, jednostavno nema; kao što nema ni onoga da radiš koliko ti se radi, a uzimaš koliko poželiš uzeti.

Kako do nacionalnog suvereniteta kao komunist nikad nije držao, baš obrnuto, boreći se protiv njega i umanjujući ga, od te je rabote živio, kao u slučaju napada na Deklaraciju o hrvatskom jeziku, njemu se taj smještaj Hrvatske u tu Europsku Uniju do određene mjere sviđao i zbog toga što je članstvo u Europskoj Uniji reduciralo nacionalni suverenitet, pa je - držeći krivo da će tamo suvereniteta sasvim nestati - s Europskom Unijom, i nju zloupotrebljavajući, lupao po glavi hrvatskim suverenistima, govoreći im što se trude oko suvereniteta kad ćemo ga izgubiti čim se nađemo u europskoj zajednici naroda, kakvu on zamišlja. Čak nam ni društvo književnika neće trebati, imat ćemo europsku književnost!

Međutim, kad je kao naknadu za gubitak dijela suvereniteta - onoliko koliko ćemo ga izgubiti - trebao prihvatiti europski duh konkretiziran u europskoj *savjesti o totalitarnim režimima*, Mesić je otkrio da su mu europski duh i europska savjest strani.

To protivljenje europskom demokratskom duhu kod Mesića se moglo zapaziti od prvog trenutka, na mnoštvu pojavnosti, onih koje sam ugradio u *Ambru* i onih koje sam tamo ugraditi propustio, ali to

protivljenje nije nikad došlo do tolikog izražaja kao što će doći kad na početku njegova drugog mandata Europski parlament izglasa *Rezoluciju o europskoj savjesti i totalitarizmu.* Tada se moglo vidjeti da je Mesić sa svojom mantrom nad mantrama, s mantrom o „antifašizmu“, kojom je šest godina objašnjavao ono što se kod nas zbivalo u tijeku Drugog svjetskog rata, s mantrom, koja je unosila razdor među hrvatski narod i udaljavalo ga od sebe sama i drugih naroda, u dubokoj opreci s *europskim duhom i savješću.*

Kad je 26. siječnja 2006. izglasana *Rezolucija 1481 Parlamentarne skupštine Vijeća Europe* o potrebi međunarodne osude totalitarnih komunističkih režima, od strane stranaka desne orijentacije bila je iznuđena mlaka rasprava u Saboru i doneseni su isto tako mlaki zaključci, toliko da se ne ostane na ničemu. Nakon toga, izuzmu li se rijetki i bespomoćni glasovi s desnice, koja odavna nema pristup javnosti koji bi odgovarao njenoj snazi u društvu, nije se dogodilo apsolutno ništa. Mesić je u suglasju sa svojim apologetima i trabantima nastavio mantranje o „antifašizmu“ kao i do tada.

U međuvremenu između te *Rezolucije* i one koja će pod naslovom *Rezolucija o europskoj savjesti i totalitarizmu* izići 30. ožujka 2009. godine, koliko mi je poznato, samo je Ivo Banac u dva navrata, u jednom članku i u jednom razgovoru, stupio u polemiku s Mesićem i rekao da je njegovo mantranje o „antifašizmu“ u suprotnosti s *Rezolucijom 1481.* Podučavajući predsjednika države što je doista antifašizam, savjetuje mu da od svoga „antifašizma“ odustane i, ako je Europejac, kako za sebe voli reći, neka prihvati ono što piše u *Rezoluciji 1481 Parlamentarne skupštine Vijeća Europe,* koja mu je kao predsjedniku države, jer u njoj sjede i hrvatski izaslanici, nadležna.

Mesić mu je u dva javna ugriza, *ležerno, zlobno, šeretski i na svoj način* uzvratio da Banac može govoriti što hoće, pa neka sluša tko ga želi slušati, on ga slušati neće, jer govori koješta, zbog čega ga i

zovu *kontroverznim.* Eto ti ga na - ugriz na razini Mesića, ali na razini predsjednika države, bogme, nije!

Ne čudi me što Banca, osim mene u jednom razgovoru, s desnice nitko nije podržao, jer je desnica, od ranije prema Bancu podozriva, ostala u čudu zašto napada onoga koga je do jučer u mnogočemu podržavao, štoviše, sagradio mu*placdarm* na kojemu će se ukotviti kad ga izbace iz HDZ-ove korablje i kad počne mantrati o *podjeli Bosne* kao razlogu razlaza s Tuđmanom. Mene ta suzdržanost desnice prema Bancu ne čudi, ali mi je znakovito što Banca nije podržao nitko slijeva, nitko od onih, navodno, liberalnih udruga i pojedinaca, kojima je on bio uzor, pokrovitelj, glasnogovornik i podupiratelj. Ta se šutnja ne da objasniti ničim drugim nego da su članovi tih, navodno, liberalnih udruga i ti, navodno, liberalni pojedinci ili fascinirani Mesićevom *obljubljenošću među narodom*, pa se ne usude ni zucnuti protiv autoriteta, ili su, kao odreda bivši komunisti, i sami dionici komunističkog mentaliteta komu je Mesić dao ime „antifašizam".

Imam potrebu ovdje nešto umetnuti, nešto o relacijama između sebe i Banca. Ja sam samo pripovjedač - i kad pišem tekstove kakav je ovaj traktat - a za poviješću, politologijom, sociologijom i svim onim u čemu je Banac stručan posežem samo u funkciji pričanja priča. Da su relacije između nas dvojice na tomu ostale, nas dvojica bi bili trajno, ako i ne baš bliski, onda u lijepim odnosima, kao što smo bili kad smo se osobno upoznali, negdje nakon dana *Hrvatskog proljeća*, kad sam čitao njegovu sjajnu knjigu o kosovskom problemu u Jugoslaviji. Ali, ja sam iz nužde, protivno svojoj volji, morao biti i političar, i pisac političkih ogleda. Banac je političar, moj je dojam, po vlastitom izboru, iz hobija, po unutarnjem porivu, ne znam po kojem, svakako ne iz gole nužde kao ja. Između nas se ispriječio Tuđman i njegova politika. Ja sam prihvatio i Tuđmana i njegovu politiku, ne otprve. Bancu Tuđman nije bio sasvim po volji, a njegova mu je politika u nekim dijelovima bila neprihvatljiva. Izmjenjivali

smo strjelice, ali ne baš ubojite; ja bez volje, on nešto strastvenije. Ali ni u jednoj prilici nisam prestajao gajiti poštovanje prema njegovu poznavanju zapadnoeuropskih demokracija i pogledu na naše prilike s tog aspekta. Smatrao sam to njegovom prednošću pred sobom, koji toga iskustva, da živim u demokratskom svijetu, nisam imao, pa sam ono što o tomu znam naučio iz knjiga. S druge strane, ne jednom sam se uvjerio da Banac iz vlastitog iskustva ne poznaje dovoljno, recimo figurativno, *naše ljude i krajeve.* Bar ne onoliko koliko ih ja, prisiljen da tu živim, poznajem. Nisam se zbog toga u tomu osjećao superiornim, jer sam znao da to dobro poznavanje *naših ljudi i krajeva*, uz sve prednosti, može biti i ograničenje i opterećenje. Zato sam cijenio Bančeva demokratska mjerila, nastojao ih razumjeti i, ako su prošla test, usvojiti. Ali, kad bi on sam tim mjerilima mjerio naše prilike, ne bih se s njim u procjeni uvijek slagao. Sam mjereći njegovim mjerilima dolazio sam do drukčijih zaključaka. I u tomu je bilo moje slaganje i moje razilaženje s njim. Kako bilo prije, tako ostalo i u ovom slučaju oko Mesićeva „antifašizma". Naime, Banac je umnogome pomogao Mesiću da razlaz s Tuđmanom protumači kao razlaz zbog politike prema Bosni i Hercegovini. Bilo bi mi drago da sada, kad se suočio s naravi Mesićeva „antifašizma", uvidi da se s Tuđmanom nije razišao zbog *diobe Bosne*, nego zbog svoje interpretacije „antifašizma"; zbog Tuđmanove pomirbe, koja na svoj način anticipira ono što traži *Rezolucija o europskoj savjesti i totalitarizmu.*

Banac podučava Mesića, s njim i sve one koji mu vjeruju i sve one koji se za njegovom mahnitošću ne povode, da antifašizam, zato jer je pokret *protiv*, nije samostojeća ideja. Podržavali su ga liberali i konzervativci, socijalisti i komunisti, anarhisti i katolici. Podučava ga da je *ideja antifašizma izvorno proizvod liberalno demokratskog svjetonazora i u početku povezana s otporom liberalnih intelektualaca, poput Crocea i Amendole.* Podučava ga da su na samom početku i dugo nakon toga, sve dok fašizam i nacizam nisu pokazali pravo lice,

komunisti fašiste *doživljavali kao navjestitelje revolucije*, kao one koji će izazvati otpor radničke klase i, eto, na valu proleterske revolucije, nas komunista na vlast. Podučava da su se ta Lenjinova predviđanja, kao i mnoga druga, pokazala netočnima. Hitler su i Mussolini u svojim zemljama uspostavili strahovladu, a stanje otpora fašizmu i nacizmu u demokratskim se zemljama konsolidiralo. I Kominterna je tek tada, bojeći se za sebe samu, pristupila klubu antifašista. I tada tako da je počela osnivati Narodnu frontu s figom u džepu: kad u borbi protiv fašista iskoristi antifašističko raspoloženje socijalista, anarhista, liberala, konzervativaca i katolika i dotuče ih, okrenut će se protiv svojih saveznika u Narodnoj fronti, pa dotući i njih i uspostaviti diktaturu proletarijata. I, najzad, podučavao je Mesića da na taj način *antifašizam postaje taktički instrument komunističkog pokreta.*

Da bi na primjeru pokazao kako su komunisti bili neiskreni antifašisti, kako im je antifašizam bio instrument dolaska na vlast, Banac podsjeća Mesića kako je i nakon stvaranja Narodne fronte Staljin prestao biti antifašist kad je sklopio pakt s Hitlerom, obrazlažući tu sramotnu gestu da su *zaraćene strane* - misli na zapadne saveznike sjedne i Hitlera i Mussolinija s druge strane - *jednako neprijateljske radničkom pokretu.*

Zbog svih ovih razloga, zaključuje Banac, *ne volim se koristiti terminom antifašizam.* I nastavlja, *antifašizam se u nas trenutno rabi kao eufemizam za komunizam i njemu podložnu terminologiju. Tako je SUBNOR postao SAB. Demokratski antifašizam jednostavno su demokrati. I u nas i u svijetu.* Pa za te smione tvrdnje - da je ono što Mesić zove „antifašizam“ čisti komunizam i da antifašizam kao nesamostojeću riječ zamjenjuje riječju demokrati - daje primjer. *Zašto bi antifašizam određivao Churchila? On je bio demokrat konzervativnog usmjerenja. Bio je odlučan neprijatelj fašizma, ali i komunizma. Premda je iz nužde paktirao sa Sovjetima, nakon rata dao je vrlo egzaktnu metaforu za novoosvojeni sovjetski imperij - željezna zavjesa.*

Uzalud je Bancu bilo podučavati! Uza sve ono što zna, a kazao sam da zna mnogo, on ne zna, jer na vlastitoj koži nije iskusio - osim, ako meni ne povjeruje, da ga je Mesić iskoristio u vrijeme razlaza s Tuđmanom - kolika je moć manipulacije mentalnog komuniste komu se sve znanje svodi na vještinu manipuliranja, na vještinu da postane *ribar ljudskih duša*. Na toj su manipulaciji gradili svoje mesijanstvo! Grade ga i nakon propasti komunizma!

Daje Mesić htio naučiti što je bio komunistički „antifašizam", on je za to davno imao priliku, još dok je postojala Narodna fronta, a on, kao i ja, bio dječak partizan. Pamtio je vremena kad su partijske ćelije bile ilegalne i kad su iz ilegale upravljale svime, dobrima i životima; pamtio je vrijeme kad je sva vlast bila koncentrirana u partiji, a svi su ostali oblici vlasti bili oblici manipulacije. Čuo je za slučaj Edvarda Kocbeka! Čuo je za slučaj Ilije Jakovljevića i Božidara Magovca! Pa valjda ne misli ono što nitko živ ne misli, da je Vladimir Nazor kao predsjednik ZAVNOH-a imao kakvu vlast! I tako redom, sve pravi primjeri na kojima je Mesić odavna mogao naučiti ono što ga Banac sada uči, kako je *antifašizam postao taktički instrument komunističkog pokreta*. I kako je najveći nedostatak komunističkog „antifašizma", za razliku od antifašizma socijalista, liberala, konzervativaca i katolika, što on nije bio demokratski, već je, poput fašizma i nacizma, bio totalitaran. Pa je s demokratskog stanovišta izjednačenje fašizma i komunizma sanitarna potreba. Mentalni lijek! Koji je za vrijeme Mesićeva predsjednikovanja stavljen izvan upotrebe!

Istina, ZAVNOH je bio pluralan, ali pluralan na frontovski način. Uz komuniste, članove tajnih partijskih ćelija, sačinjavali su ga i lijevi haesesovci prebjegli u partizane, predstavnici srpskih građanskih stranaka, te nešto svećenika i, navodno, nezavisnih intelektualaca. Zašto pluralan na frontovski način? Iako nisu bili članovi komunističke partije, morala ih je prožimati zajednička misao da je komuni-

stička partija vodeća i rukovodeća politička snaga, a ako na to nisu pristajali, jao njima. Andriji Hebrangu stavljalo se na dušu nekoliko grijehova, da je za komunistički ukus previše nacionalan, da se protivio amputaciji Srijema od Hrvatske i da je s Titom razgovarao na ravnoj nozi predstavljajući prijetnju da u turbulentnim vremenima dođe na njegovo mjesto, a najveći mu je grijeh što Narodnu frontu, što onaj pluralni ZAVNOH nije shvaćao kao puku formalnost namijenjenu manipulaciji. Ovo potonje najviše mu je u grijeh ubrajao Vladimir Bakarić. Nije propuštao priliku da kaže kako je Hebrang, kad se u Splitu formirala prva hrvatska vlada, kojoj će po volji partije Bakarić biti na čelu, imao namjeru da u njen sastav uđu i na njeno čelo dođu članovi ZAVNOH-a koji pripadaju različitim nekomunističkim strankama unutar toga improviziranog zakonodavnog tijela. Bakarić se zgražao nad Hebrangovim namjerama, da na čelo vlade postavi onoga koji nije komunist, kao vrstom neznanja zbog kojega je trebao biti odvojen od Hrvatske, premješten u Beograd i trajno saniran. Zamislite, ne jednom se čudio Bakarić, kakav je to komunist, *avangarda radničke klase*, koji nije shvatio da je stranačka pluralnost unutar ZAVNOH-a samo frontovska pluralnost, pluralnost kojom upravljaju komunisti, njihov *taktički instrument* !

I, onda, u čemu je problem gledajući ga podalje ZAVNOH-a, Hebranga i Bakarića? U tomu što u komunističkom antifašizmu ima sva sila antifašizma, jer je komunistima fašizam rival u uspostavi totalitarističkog režima, ali u komunističkom antifašizmu nema ni trunka demokracije. I ako na razini terminologije komunizam zamijeniš antifašizmom nisi dobio demokratski antifašizam, demokraciju, nego si dobio Mesićev „antifašizam“. Stoga Banac ima pravo kad kaže da je Mesić s ovom zamjenom velika kočnica razvoju demokracije kod nas. Doista jest!

Da je Mesić htio učiti, mogao je vidjeti kako s „antifašizmom“, njega, njegova dva savjetnika i grupe trabanata, nešto nije kako valja kad ga *Rezolucija o potrebi međunarodne osude totalitarnih komunističkih režima* od 26. siječnja 2006. nijednom riječju ne spominje. A antifašizam neće spomenuti ni *Rezolucija o europskoj savjesti i totalitarizmu* koja izlazi tri godine kasnije! Kroz protekle tri godine, ako je onoliki Europejac koliki se kaže, Mesić je imao dovoljno vremena da se raspita zbog čega je izostavljena riječ antifašizam i stoje s njegovim „antifašizmom“ kad ga u Europi nitko ne prihvaća i ne razumije. Kad ga nisu ubrojili u *europsku savjesti* Ništa ni od učenja ni od raspitivanja! Baš obrnuto, za te tri godine i dobar dio četvrte, Mesić je nastavio forsirati svoj „antifašizam“ do razmjera kakvi se nalaze u mantranju što smo ga obilno citirali, kako bi nam poslužilo za uvod u ovu raspravu.

Pošto je *Rezolucija o europskoj savjesti i totalitarizmu* objelodanjena i kod nas se šutke preko nje prešlo, a Mesić održao govor u Jasenovcu pod auspicijem SAB-a i nastavio po kriterijima svoga „antifašizma“ suditi svima oko sebe, Crkvi u prvom redu, ne prihvaćajući nacionalno izmirenje, ne držeći da su sve žrtve totalitarnih režima dostojne iste pažnje, ne slažući se da su i komunizam i fašizam zaslužili iste osude, Banac gaje, ali ovoga puta kao predsjednik Helsinškog odbora i u ime toga tijela, podsjetio da to nakon *Rezolucije o europskoj savjesti i totalitarizmu* tako više kao predsjednik države ne može govoriti.

Ne samo u toj izjavi, nego i u nizu drugih javnih istupa, Banac je ponovio što misli o Mesićevu „antifašizmu“: da je kočnica nacionalnom izmirenju i razvoju demokracije i da je u neskladu s onim što piše u najnovijoj *Rezoluciji* Europskog parlamenta. A tamo piše da je potrebno *održavati živima uspomene na prošlost, jer ne može biti pomirenja bez istine i sjećanja*. I tamo piše kako je *konačni cilj otkrivanja i procjenjivanja zločina koje su počinili komunistički totalitar-*

ni režimi pomirenje koje se može postići priznavanjem odgovornosti, traženjem oprosta i poticanjem moralne obnove. Nagovarajući ga da više čita, Banac i dalje podučava Mesića: *Europska demokratska traženja u tom su pitanju kristalno jasna.*

Složio bih se - jasna su! Odavna, svima koji su ih shvatiti htjeli, ali Mesić, koji se zbog tih *demokratskih traženja* - u Tuđmanovu rječniku zvanih nacionalno pomirenje - s Tuđmanom razišao i u tijeku toga razlaza, i uz Bančevu pomoć, zajahao na *diobu Bosne* i svoj „antifašizam", ta *demokratska traženja* ni ta *europska savjest o totalitarizmima* nisu prihvatljivi. Jer, prihvati li ih, oni dokidaju njega i njegov „antifašizam". A Mesić sam sebe nikada dokinuti neće! Njega drugi, u mentalnom i političkom smislu, trebaju dokinuti! I ti što izglasavaju te rezolucije!

Čini mi se po svemu onomu što je tom prigodom kazao, da je i Bancu jasno, kako bi Mesić, prihvati li rezolucije o kojima govorimo, dokinuo sebe i svoj „antifašizam", pa Banac upravo stoga nastavlja s rastvaranjem toga „antifašizma". Zadržat ću se samo na tri stvari od svih na koje se Banac osvrnuo, na tri stvari koje sam odavna i sam uočio i u pripovjedačkoj ih formi ugradio u tri svoja romana. Prije nego ću i sam nešto reći o Mesićevu razilaženju s *europskom savješću*, zadržat ću se na kontinuitetu komunističke elite, na Titu kao simbolu „antifašizma" i na personalnom aspektu „antifašizma"; i sve i sa osloncem i s otporom od onoga što je o tim stvarima kazao Banac.

Zašto se kod nas zaboravlja na komunističke zločine Banac razlog nalazi u tomu što *dio hrvatske elite* - pretpostavljam da misli na onaj dio elite koji dolazi iz komunističke partije - *svoj status crpi iz komunističkog režima. Njima 1991. ne znači diskontinuitet, nego kontinuitet nečega što je počelo sa ZA VNOH-om.* I s tim se mogu složiti, jer da to nije tako, Mesićev „antifašizam" ne bi mogao ni otvoriti raspravu je li današnja Hrvatska nastala u njegovoj „antifašističkoj"

borbi na čelu s komunistima, ili je nastala kad je komunizam propao, u Domovinskom ratu, na čelu s Tuđmanom, a nekmoli apodiktički tvrditi da su nju stvorili njegovi „antifašisti“, isto što i komunisti. Ali, kad Banac pokušava *biti precizan* i pobliže locirati gdje se nalazi ta elita, kaže da je ona *uglavnom tuđmanovska*, a karakterizira je to da je *sebi i drugima* htjela dokazati *kako je bila nacionalna kad to baš i nije bila*. Pretpostavljam da misli na ratno i poratno vrijeme! Do *Hrvatskog proljeća* i nakon njega!

Potpuno mi je prihvatljiva Bančeva relativizacija nacionalnog u tijeku revolucionarnih zbivanja i u poraću sve do *Hrvatskog proljeća.* Ali, relativizirati se nacionalno u *Hrvatskom proljeću*, kad ono postaje stijeg demokratskih promjena, i nakon toga, kad je instrument rušenja komunizma, nikako ne može.

Komunisti su manipulirali s nacionalnim osjećanjem i, prema Staljinovim standardima, nacionalnom dopuštali razmah dok se ono uklapalo u klasni univerzalizam. Propovijedali su jedinstvo klasnog i nacionalnog misleći pri tomu da se nacionalna sloboda ostvaruje kroz klasno oslobođenje; ali ne dopuštajući obrnuto mišljenje, da bi se klasno oslobođenje moglo postići kroz nacionalnu samostalnost. Nasuprot klasnoj, koju su napuhivali, nisu dopuštali nacionalnu euforiju, pa su nacionalni osjećaji bili prigušivani i potiskivani, a potezi u interesu nacije morali su se vući ovijeni u klasnu retoriku. U takvim datostima, i tu je Banac u pravu, nacionalno nije moglo biti bogzna što, nije moglo biti ono što u drugim datostima može biti. Ali, kako se i zbog toga nacionalnog minimuma odlazilo na robiju i ostajalo bez glave, u komunističkoj je partiji, i inače slojevitoj, nastajala lijeva nacionalna frakcija i iz nje, kad se komunizam raspao, lijeva nacionalna elita. Kojoj je Tuđman i po svom nutarnjem nagnuću i stjecajem okolnosti stao na čelo! Bio je njen prirodni i bogomdani vođa!

Kad je pristupio stvaranju HDZ-a, pokreta koji je počivao na starčevićanstvu, radićevštini i nacionalnoj frakciji unutar komunističkog antifašizma s, kako Banac misli, minimalnim državotvornim nabojem iz komunističkih dana, on se u personalnom pogledu pretežitim dijelom morao osloniti na kadrove iz potonje grupacije, jer su bili najbrojniji i najvitalniji i jer su jedini bili osposobljeni za vođenje državnih poslova. Međutim, kad je krenuo u projekt pomirbe triju sastavnica svoga pokreta, osuđujući jednako oba totalitarizma, komunistički i fašistički, ali i amnestirajući iz njih nacionalnu komponentu, onoliko koliko je toga tamo bilo, naišao je, kako sam već rekao, na neslaganje Mesića, Manolića, Boljkovca i njima sličnih. Pomirba je potaknula uobličava- nje Mesićeva „antifašizma" kao fosila komunističkog mentaliteta!

Misli li Banac da su ljudi koji su se našli uz Tuđmana i ostali vjerni njegovoj doktrini pomirbe, uz osudu totalitarizama i amnestiranje svih nacionalnih komponenata, elita koja svoj status crpi iz komunizma i koja misli da 1991. nije diskontinuitet, onda Banac nije u pravu. I ja i svi drugi koji su dio toga bloka iz dna se duše odričemo komunizma i svrstavamo ga, od njegova početka do kraja, uz bok fašizmu i nacizmu. Ali, ako Banac u *tuđmanovce* ubraja Mesića. Manolića, Boljkovca i ostale, koji su odbili pomirbu i jednaku osudu dvaju totalitarizama, koji su osmislili „antifašizam" da bi svoj politički status crpili iz komunističkih dana, onda je Banac u pravu - za njih je ono što se dogodilo 1991. kontinuitet. Što ovom tvrdnjom želim reći?

Da se hrvatska elita s lijevim pedigreom, bez obzira da li je *tuđmanovska* ili neke druge pripadnosti, dijeli na dva suprotstavljena bloka, na one koji prihvaćaju pomirbu i jednaku osudu komunizma i fašizma i na one koji i ne prihvaćaju pomirbu i ne pristaju na izjednačavanje komunizma i fašizma. Sada bi se tomu moglo dodati: na one koji prihvaćaju *Rezoluciju o europskoj savjesti i totalitarizmu* i na one koji tu *Rezoluciju* ne prihvaćaju.

Podnesite pod nos ovu *Rezoluciju* Stipi Mesiću i zatražite od njega, ako je dionik europske savjesti, da izjednači totalitarne režime i čut ćete što će vam reći. Mantru, da je komunizam imao plemenite namjere i gadne metode, a da je fašizam imao i gadne namjere i gadne metode - pa ih se za to ne može izjednačiti, jer sve komunističke zločine iskupljuju plemenite namjere. Taj kao da nije čuo ni za jednu od mnoštva varijanata narodne poslovice svih naroda kako je put u zločin popločen plemenitim namjerama! Koliko god da je tih *plemenitih namjera* bilo u komunizmu, bilo ih je, reći će netko, isto toliko i u fašizmu i u nacizmu! A narod kaže: *Svaka skuža nađe muža!* Što ovdje znači da svaki zločin ima svoju ispriku. Ako mu se isprika dopusti! Mesićev je „antifašizam" komunizmu dopušta! I zaobilazi *europsku savjesti*

Kad se Mesić izdvojio iz *tuđmanovske* lijeve frakcije unutar HDZ-a, zajedno s nekolicinom koji kao ni on nisu mogli prihvatiti pomirbu, našao se u malobrojnom krugu ljudi na kraju životnog vijeka i s njima toga trenutka nije mogao ništa učiniti. Nekoliko godina vegetira na političkoj margini tražeći spoj na ljevici i vodeći gerilski rat protiv Tuđmana. Nije imao pristaša, jer su se ljevičari, neopterećeni komunističkom prošlošću ni oni koji su s tom prošlošću prekinuli, *tuđmanovski ljevičari*, držali podalje od njega, ali je zadržao glas onoga koji je zajedno s Tuđmanom stvarao hrvatsku državu, glas državotvorca, što mnogi na ljevici neopterećenoj komunističkom prošlošću nisu imali, neki uopće, a neki daleko manje od njega. Mesić je tu predodžbu o sebi kao o državotvornom lijevom *tuđmanovcu* podržavao i na taj način što na Tuđmana, dok je bio živ, nikad izravno i po čitavoj fronti nije išao, nego se od njega distancirao samo, tobože, zbog politike prema Bosni i Hercegovini i zbog naklonosti prema Hercegovcima, što je Mesiću bilo drugo ime za ustaše.

Kad Tuđman umire i kad dolazi do jagme za mjesto njegova nasljednika, u okolnostima koje sam već opisao, Mesić koristi glas *tuđmanovskog* lijevog državotvorca, stečen suradnjom s Tuđmanom i, oslanjajući se na onih dvadeset posto birača, u drugom izbornom krugu, dobiva naklonost dijela HDZ-ovih birača i dolazi na mjesto predsjednika. Tek tada Mesić razvija barjak „antifašizma" i oko sebe okuplja rigidne komunističke kadrove, bivše komunističke diploma te, oficire JNA, špijune, komunističke režimske novinare, komunističke egzekutore i svu ostalu bratiju koja je do posljednjeg daha komunizma vjerovala da je na osnovu jedinstva klasnog i nacionalnog komunizam kao samoupravni socijalizam nezamjenjiv, a Jugoslavija kao čuvarica toga svjetonazora i društvenog poretka nerazoriva. Pored Mesićeva „antifašizma" zašto bi oni 1991. doživljavali kao prekid komunističkog mentalnog kontinuiteta? Oni su se i dalje oslovljavali drugovima, pripadnicima komunističkih tajnih ćelija! I takvima se osjećali!

U prvom mandatu postupno, uz pomoć Račana, u drugom galopirajući, uz podršku Sanadera, koji je s njim kohabitirao od A do Ž, a uz svesrdnu potporu onih koji su se bojali propitivanja o onom što su za vrijeme komunizma radili i mislili, Mesić stvara mentalnu strahovladu „antifašista", dovodeći do kočenja razvoja demokracije i do otvorenog raskoraka, ne samo s *Rezolucijom o europskoj savjesti i totalitarizmu*, već s europskom savješću u cjelini. Toliko da je i sam hrvatski antifašizam kompromitirao svojom interpretacijom „antifašizma" kao drugog imena za komunizam. I stoga danas Mesićev „antifašizam" nije samo zloupotrijebljen termin, već mentalna pošast nastala kao nusprodukt pretvaranja komunista u liberale. Nadati se je da će ta pošast početi jenjavati kad Mesić ode s Pantovčaka. I to će se na ovaj ili onaj način dogoditi, ali se treba bojati da on tamo ne bi instalirao novog „antifašistu", koji će, uz pomoć od Mesića naslijeđenih ili po Mesićevim kriterijima izabranih savjetnika, na nov

način nastaviti ,,antifašizmom“ zagađivati okoliš pitomog brijega na obroncima Medvednice.

Kad je Banac s položaja predsjednika Hrvatskog helsinškog odbora - zadovoljstvo mi je reći, vrlo smiono - pokušao odgovoriti na pitanje zašto Mesić ne želi izjednačavanje zločina dvaju totalitarizama i zašto brani da se ispituju komunistički zločini toliko otvoreno da se hvali kako naziva ministra Karamarka i kaže mu da bi bila katastrofa da se oni danas istražuju, Banac je dirnuo u samo jezgro Mesićeva „antifašizma“. Naime, Banac je kroz izjavu Hrvatskog helsinškog odbora optužio Mesića da to čini kako bi zaštitio neke od svojih pristaša, one koji su se kao i on zbog nacionalne pomirbe razišli s Tuđmanom.

Bilo bi mi drago kad bi Banac, dotaknuvši *srce tame*, uvidio pravi razlog zbog kojega se Mesić razišao s Tuđmanom; ali, ako i ne uvidi, nije greda, ima vremena, uvidjet će. Uvidio ili ne uvidio, treba mu priznati i lucidnost da uči i hrabrost da kaže koji je razlog što Mesićev „antifašizam“ ne želi priznati komunističke zločine i komunizam uvrstiti u totalitarne režime. „Antifašizam“ je štit, u prvom redu za Mesića, čija je prošlost tijesno vezana s komunističkom represijom, a potom za sve one koji su sudjelovali u komunističkoj strahovladi, bilo kao zaguljeni doktrinari, bilo kao partijski egzekutori. Mesićev je „antifašizam“ štit s lažnom pozlatom ispod kojeg se krije komunistička prljavština. Bio sam tamo i vidio sam to! Nešto sam o toj prljavštini i ispripovjedio. Vidi poglavlje *Nacimetar* u romanu *Život nastanjen sjenamal* I još ću! I zato se toliko protivim Mesićevu „antifašizmu“!

U tom svjetlu treba gledati i Mesićevu zaštitu Tita kao simbola „antifašizma“, ali i Bančev otklon od Tita.

Tito je za Hrvate Janus, božanstvo s dva lica. Jedno je lice, kako govore hrpe dokumenata, lice tipičnog komunističkog zločinca, koji

se rukovodi načelom da plemeniti cilj, a najplemenitiji je među plemenitima da sam ostane na površini, opravdava prljava sredstva i lice diktatora koji misli da ga je diktatura proletarijata, u kojoj za protivnike komunizma nema mjesta, divinizirala na taj način da je njegovu volju učinila voljom naroda, *pardon,* voljom radničke klase, kao komunističkog supstituta naroda. Drugo se lice - i tu je izvor obmana oko njega u hrvatskoj političkoj misli - vidi u svjetlu alternative rješenja hrvatskog pitanja nakon Drugog svjetskog rata, iz kojeg je ideja hrvatske državnosti, izišla bitno kompromitirana Pavelićevom pozicijom kvislinga i njegovom umiješanošću u fašističke i nacističke zločine.

Nakon dogovora Saveznika u Jalti, da okvir Jugoslavije ostane netaknut, a da se sfere utjecaja Istoka i Zapada podijele napola, preostale su samo dvije mogućnosti rješenja hrvatskog pitanja: da Hrvatska postane avnojevska federalna jedinica ili da joj presude četnički tvorci ustava iz sela Ba, pa ako je bude, ako je i ne pripoje Sloveniji, da je jedva bude. Dakako, bila je bolja avnojevska federalna jedinica pod upravom komunista nego osakaćenje po diktatu četnika, i zato jer se tom federalnom jedinicom, kojoj su nadležnosti i „suverenitet“ prošireni ustavnim promjenama iz 1974. godine, omogućila tranzicija u samostalnu državu početkom devedesetih godina. Po tom se druga strana Janusova lica Hrvatima čini dopadljivom. S njim i komunizam bez kojega Janusa ne bi ni bilo!

Ali pripisivati federalnu Hrvatsku Titu, iako ju je on utemeljio, bez zadrške se ne može. To nije bila njegova zamisao, to je, po Staljinovim standardima, bio obrazac rješenja nacionalnog pitanja u Sovjetskom Savezu i, također po Staljinovu mišljenju, privremen obrazac, prelazni, kako se govorilo, dok klasno ne nadvlada nacionalno i u proleterskom univerzalizmu ne učini ga marginalnim. Zar sam Tito nije bezbroj puta ponovio kako je federalizam privremen, *nužno zlo,*

kako će u jedinstvu klasnog i nacionalnog klasni element nadvladati i dovesti do stvaranja jugoslavenske nacije; i zar se taj trend, stvaranje Jugoslavena, u velikom zamahu, nije držao *naprednim, titovskim* i *komunističkim*? Zar se on sam takvim nije smatrao? A kad je krenulo obrnutim pravcem nego je to Staljin predviđao, a Tito u to vjerovao i u tom uvjerenju djelovao, kad je federaciju, da se Jugoslavija održi, trebalo pomaknuti prema konfederaciji, napravio je s voljom ono što je napravio 1971. i rekao ono što je rekao u Rudom, *da će Sava prije poteći uzvodno, nego će Hrvatska biti samostalna i imati svoju vojsku*. Da bi tri godine nakon toga, protivno svojoj volji, morao s Ustavom učiniti ono što je učinio - približiti se konfederaciji.

Nema nikakve sumnje u to da su za Hrvatsku bile bolje avnojevske odluke nego četničke iz sela Ba, ali vezivati to isključivo uz Titovo ime i smetnuti s uma daje to bio komunistički *prelazni* obrazac i da za to više od Tita zasluge ima Hebrang, ne bi bilo istina. A osim toga, ne bi bilo ni pametno hrvatsku državnost u jednom periodu vezivati uz ono prvo lice druga Tita, uz lice diktatora i komunističkog zločinca. Bilo bi to isto tako ludo koliko je ludo hrvatsku državnost vezivati uz Pavelića!

Banac će tu „antifašističku" ludost, imajući u vidu samo ono što je Tito učinio 1971. godine, vehementno odbiti: *Nitko Hrvatsku nije tako ponizio nakon 1945. kao Tito brutalnim nasrtajem na prve slobodne tonove koji su nakon dva desetljeća krute diktature proizveli dašak slobode. Kako se može pokazati javno poštovanje prema onima koji su Hrvatsku tako ponižavali? Kako možemo vjerovati kretenskim teorijama da je sve to bila nužna žrtva kako bismo dobili veličanstveni Ustav iz 1974.*

Ne samo da se s Bancem slažem, nego sam mu i zahvalan što on, koji je, zaštićen američkim državljanstvom, sve to gledao sa strane i izdaleka, misli isto što mislimo ja i svi oni na čije je živote i dje-

lovanje Tito nasrnuo. Upravo to mišljenje, Bančevo i sudionika *Hrvatskog proljeća*, potiče u meni pitanje zašto nam se u tom mišljenju ne pridruži i Mesić, kad je, navodno, i on nastradao u tom brutalnom Titovu nasrtaju. Nemoguće da mu je to poniženje u obliku nekoliko mjeseci robije Mesić oprostio, jer Mesić, kako smo imali priliku vidjeti, uvredu nikad nikomu ne prašta. I zato mi se čini da Mesić, ako mu je Tito i nakon *Hrvatskog proljeća* ostao simbol „antifašizma", nije u zatvor išao po kazni nego po zadatku. A kako drukčije tu ljubav i nakon robije prema *ljubičici bijeloj* objasniti! Još jedino psihičkim poremećajem!

Da bih pokazao dubinu kretenizma u onomu što Banac naziva *kretenskim teorijama*, iz već citirane Mesićeve „antifašističke" mantre još ću jednom citirati dio o Titu kao simbolu „antifašističke" borbe: *Vidite tko se s kim udružuje* (nije moguće da je dočuo za moje slaganje s Bancem i da je to proglasio sumnjivim udruživanjem), *ne trebam govoriti imena, a ide se na simbol antifašističke borbe, to je Josip Broz Tito. Ako se sruši simbol, onda se ruši i antifašizam, a Hrvatska je sazdana na antifašizmu.*

Ako Hrvatska, uz sve ostalo što piše u ustavnoj preambuli, počiva i na participaciji hrvatskog naroda u partizanskoj borbi i svim drugim oblicima otpora protiv nacizma i fašizma, ona sigurno ne počiva i ne bi smjela počivati na Titovu i Mesićevu „antifašizmu", što će reći na komunizmu, jer je, uz sve ostalo, taj komunizam predviđao da se Hrvatska u *prelaznom periodu* utopi u jugoslavenstvu kao obliku klasnog globalizma. Zato ne samo da treba rušiti simbol „antifašizma", nego treba rušiti i „antifašizam" kakvoga Mesić propovijeda, da bi se Hrvatska odlijepila od totalitarne prošlosti i u budućnosti uklonila opasnost da se ponovo u njoj nađe. Ugrađivati u temelje hrvatske države participaciju hrvatskog naroda u partizanskom i svim drugim oblicima otpora fašističkom totalitarizmu, što je Tuđman učinio, ra-

zumno je i potrebno, ali stavljati komunistički totalitarizam, nazvan po Mesiću „antifašizmom“, u temelje hrvatske države i nepotrebno je i u neskladu je s *europskom savješću* o totalitarnim režimima, komunizmu, fašizmu i nacizmu.

To Mesić ne zna i zato je taj, iz komunista iščahureni Europejac, lažni Europejac, čovjek koji, braneći Tita i njegov komunizam, svojim „antifašizmom“ participaciji hrvatskog naroda u antifašističkoj borbi, na koju taj narod, kad iz nje izbaci Tita, može biti ponosan i staviti je u temelje svoje države - pravi golemu štetu. Ako tom narodu za antifašističku partizansku borbu trebaju simbolična imena, neka ih nađe u Andriji Hebrangu i Franji Tuđmanu. I svima onima na ljevici koje je Tito ubijao i proganjao! I to je to!

U novije vrijeme među nasljedovateljima misli Stipe Mesića ima onih, rafiniranijih, koji kažu da bismo odvajanjem antifašista u partizanskom pokretu od Tita i njegovih komunista dobili *virtualni antifašizam*. Tako, primjerice, razmišlja Ivo Josipović, mogući Mesićev nasljednik! To se tako može činiti samo onomu koji nije vidio uživo kako se odvijala *narodnooslobodilačka borba*, u kojoj se *avangarda*, svrstana u tajne komunističke ćelije, dijelila od naroda, koji je od te *avangarde bio vođen žedan preko vode*, drugim riječima, varan; i oni koji ne mogu prihvatiti općeprihvaćeno mišljenje da je komunistički antifašizam *taktički instrument komunističkog pokreta*, o čemu smo prethodno raspravili. Prema tomu, odvajanje komunista od antifašističke borbe naroda nije virtualnost nego gola i surova stvarnost. Dođe li na Mesićevo mjesto taj će se Josipović, budite sigurni, zauzimati za Mesićev „antifašizam“, ali na sofisticiran način. Isto kao i Mesić, kako narod kaže, *prodavat će nam muda za bubrege*, ali će njegova *muda* imati ljepše pakovanje od Mesićevih!

A sad, kad sam završio temeljni dio rasprave o Mesićevom „antifašističkom“ mantranju, slijedi nekoliko pabiraka, u kojima, ću na osnovu Mesićeva citata što sam ga prethodno naveo i *Rezolucije o europskoj savjesti i totalitarizmu*, pokazati kolika je razlika između Mesićeva „antifašizma“ i europske savjesti o komunističkom totalitarizmu, koji se ispod njegova „antifašizma“ krije.

U polaznim osnovama *Rezolucije* piše kako postoji suglasnost među povjesničarima *da u potpunosti ne postoji objektivno tumačenje povijesnih činjenica, kao i da ne postoje objektivni povijesni prikazi, iako se profesionalni povjesničari koriste znanstvenim metodama u proučavanju povijesti i pokušavaju biti nepristrani koliko je god to moguće; zbog toga nijedno političko tijelo ni jedna politička stranka nemaju isključivo pravo ili monopol na tumačenje povijesti, jer se takva tijela i stranke ne mogu smatrati objektivnima niti bi se službeno političko tumačenje povijesnih činjenica trebalo nametati putem većinskih odluka u parlamentima.*

Ima toga u tom smislu u *Rezoluciji* još, ali i ovo je dosta da se zaključi kako Mesić ni kao član neke stranke ni kao predsjednik države u dva mandata nije imao pravo, ako prihvaća *europsku savjest*, tumačiti povijest. A on ništa drugo praktično i nije radio nego se bavio poviješću! A tko bi to po *europskoj savjesti* umjesto njega trebao biti? Povjesničari uključeni u *komisije i povjerenstva o istini i pravdi*, kojih kod nas zasada nema. Nemojte mi reći da su nadomjestak tim *komisijama i povjerenstvima* ono što već godinama vodi neka Vesna Teršelič i dobro nam poznati Zoran Pusić. To nije to, jer je to Mesićev „antifašizam“! Kad bi se te *komisije i povjerenstva* osnovala i proradila, mogle bi nam rezultate svoga istraživanja priopćiti 23. kolovoza, na Europski dan sjećanja na žrtve komunizma i nacizma, a ne da tumačenja povijesti slušamo svaku večer od Mesića ili nekoga od njegovih „antifašista“. Vesnu Teršelič i više nego prečesto!

To su razilaženja u postulatima, ali, kad je crtu zabrane prešao, u meritumu stvari razilaženja su postala kudikamo veća.

Rezolucija o europskoj savjesti i totalitarizmu... naglašava važnost čuvanja sjećanja na prošlost živima, jer ne može biti pomirenja bez istine i pamćenja, te potvrđuje jedinstveno stajalište protiv svih totalitarnih vladavina, bez obzira na njihovo ideološko podrijetlo. Zar to ne znači da su i Bleiburg s „križnim putovima" i Jasenovac tretirani na isti način - kao zločini totalitarizama s različitim ideološkim predznacima. A zašto se na jednak način trebaju tretirati Jasenovac i Bleiburg s „križnim putovima"? Zato što su tvorci *Rezolucije o europskoj savjesti i totalitarizmu... uvjereni da je krajnji cilj otkrivanja i ocjenjivanja zločina počinjenih od strane komunističkih totalitarnih režima pomirenje koje se može postići prihvaćanjem odgovornosti, moleći za praštanje i njegovanje moralne obnove.*

Ne može se izjednačiti fašizam i antifašizam, jer bi to za Hrvatsku bilo pogubno, izjavljuje Mesić u citiranoj mantri, pa dodaje: *Ideologije se ne mogu pomiriti.* Nitko ne izjednačava i ne miri komunističku i fašističku ideologiju, da bi se tim pomirenjem i izjednačenjem amnestirala bilo koja od njih, da bi se od zločina amnestirao bilo koji od dva režima na njima građena, već se oba totalitarna režima, komunistički i fašistički, i obje ideologije svode na isto, na totalitarni režim i ideologiju da bi se istovremeno kroz jedan prozor izbacili iz europske kuće. A, ako je to tako, po *europskoj savjesti*, dobro za Europu, zašto Mesić misli da bi to za *Hrvatsku bilo pogubno?* Zato što bi to doista bilo pogubno za njega, za Zorana Pusića i za Vesnu Teršelič! Ostali bi bez maske na licu!

Budući da mu se ne mogu izjednačiti i pomiriti dvije ideologije i dva režima, ne mogu mu se izjednačiti i pomiriti ni njihove žrtve. To će u mantri ovako sročiti: *Niti se ideologije mogu pomiriti ni žrtve spojiti.* O toj izjavi još jednom na drugi način: niti ima koga tko bi pod

pomirenjem, nacionalnim ili internacionalnim, mislio da treba miriti ideologije niti je to potrebno činiti. Pa, mirenje se odnosi na ljude, na skupine ljudi, na narode, a ideologije ostaju postrance! A što se tiče *spajanja žrtava*, kako kaže Mesić misleći na jednak tretman žrtava, vidjeli smo kako to stoji u *Rezoluciji o europskoj savjesti i totalitarizmu* - da sve žrtve zavređuju isti tretman. Međutim, ostajući na tvrdnji da komunističke žrtve nisu dostojne istog tretmana, da im obilježimo grobove i da ih se prigodice sjećamo, kao što su toga dostojne žrtve fašizma, Mesić pokazuje temeljno neznanje o žrtvoslovlju i toliku maštovitost u dokazivanju toga što tvrdi, da bi to, kad bi se prihvatilo, djelovalo zaglupljujuće. A sva su mu ta izmotavanja i ta maštovitost vezani uz Bleiburg i „križne putove".

Moram reći da u tomu nije osamljen, da ga u toj tvrdoglavosti i tom izmotavanju podržavaju oni koji o Bleiburgu i „križnim putovima" znaju sve bitno, ali im njihovo ograničenje, komunistički mentalitet, priječi da to kažu. Oni podučavaju Mesića, a Mesić tu poduku objeručke prihvaća, jer mu dobro dolazi, da je jedno žrtva genocida, kad se ubijaju nevina stvorenja, djeca i starci, muškarci i žene, a da je drugo kad se, makar i bez suđenja, ubijaju ratni zarobljenici, pogotovo ako su neki od njih prije toga i sami sudjelovali u zločinu genocida.

Kad se ne bi radilo o osveti, što ubijanje bez suđenja redovito jest, koju nitko čovječan ne može prihvatiti, gotovo da čovjek povjeruje u tu razliku. Ali, i tu je središte problema, zar ubijanje vojnika nije genocid jednak onomu kad se pokupe svi pripadnici jednog naroda da bi ih se gušilo u plinskim komorama? U pismu što ga je Alojzije Stepinac poslao Vladimiru Bakariću kao svoj glas u obranu onih što ih komunisti pobiše na „križnim putovima" piše i to da stradava *cvijet hrvatskog naroda.* Mladići, cvijet! Bez njih djevojke neće roditi potomke, kao što voćka bez cvijeta neće dati rod. Na takav cvijet je mislio Stepinac! A sječa toga cvijeta jest genocid!... Poznato je da se

u prošlosti, starijoj od naše civilizacije i na njenim počecima genocid vršio sječom muških glava. Na takav način srpski general Mladić je izvršio genocid u Srebrenici - pobio je nekoliko tisuća muškaraca. Stepinac bi rekao *posjekao je cvijet bošnjačkog naroda.* I kad se zna kako s genocidom stvari stoje, na razliku među žrtvama totalitarnih režima ne može se pristati. Zato, počevši od predaje na Bleiburškom polju, pa duž brojnih „križnih putova" komunisti jesu izvršili genocid nad hrvatskim narodom, jednako kao što su ustaše vršile genocid nad Židovima, Srbima i Romima u Jasenovcu.

Vrijedi još jednom, u kratkim ekscerptima, navesti ono iz Mesićeva citiranog mantranja što se odnosi na neprimjenu Ženevskih konvencija nad zarobljenicima koji su oružje položili na Bleiburškom polju: *Kadje Njemačka kapitulirala, dio kvislinške vojske nije predao oružje i želio je što prije na Zapad, očekujući sukob Istoka i Zapada... Čuvali su snage da se suprotstave komunizmu. Bitke su trajale danima...Kako više nemaju vrhovnu komandu, ne štite ih Ženevske konvencije... Svi oni pružaju još deset dana otpor novoj vlasti...Nisu u pravu oni koji kažu da su svi nevini. Bilo je žrtava, nevinih ljudi, naravno, ali kako se moglo suditi ljudima koji su pružali oružani otpor? Uzeo sam u ruke sada Dilasovu knjigu* Vlast i pobuna... / *na kraju, oni se nisu predali, a mnogi i zato što su znali što su radili i da će morati i odgovarati...! još jedno u čemu se griješi, to je da su ljudi na Bleiburgu ubijani samo zato što su Hrvati, to nije istina. Oni koji su ubijani, ubijani su zato što su pružali otpor i jer su bili na pogrešnoj strani.*

I tekst koji sam u cijelosti citirao i ovi ekscerpti iz njega psihotekst su od mržnje oboljela čovjeka i teško je razlučiti što je u nj ušlo zaslugom neznanja, a što kao posljedica bolesti od koje je obolio u mladosti, da bi se u starosti bolest razvila do krajnje mjere. Nije nemoguće, to se može učiniti i sa morbidnijim psihotekstovima, ali citirani test nije lako racionalizirati upravo zato što ne znaš dokle seže

neznanje, a odakle počinje oboljenje. Mentalno oboljenje! Ipak ću pokušati s racionalizacijom! To nije samo Mesićevo oboljenje, to je oboljenje svih mentalnih komunista! Zato vrijedi truda!

Prvo, Mesić zdravo za gotovo uzima tvrdnju Milana Baste da se radi o *ratu nakon rata*. Istina je da je kapitulacija Njemačke hrvatsku vojsku, negdje oko trista tisuća ljudi, zatekla u trenutku povlačenja prema austrijskoj granici, gdje su se namjeravali predati zapadnim saveznicima, Englezima i Amerikancima. Ta vojska nije vršila ofenzivne akcije, a napadne samo kad bi joj partizanske jedinice prepriječile put do cilja. Kako je to bila u bitci nepobijeđena vojska, svi su partizanski pokušaji, da joj presijeku put i da je zarobe na jugoslavenskom teritoriju, bili uglavnom uzaludni. To je bila dobrim dijelom organizirana vojska u povlačenju do ciljanog mjesta predaje i Basta nije u pravu kad kaže da su to odmetnici i razbojnici na koje se Ženevske konvencije ne mogu primjenjivati. Istina da je njih napustio njihov vrhovni zapovjednik, ali je ta vojska zadržala unutarnju vojnu strukturu, imala svoje zapovjednike, i na nju su se - osobito ako se zna da u načelu predaju, pošto je rat završio, ne odbija, već bira komu će se od Saveznika predati - mogle odnositi Ženevske konvencije. Što će zapovjednicima te vojske, u prisustvu Engleza, i sam Basta, u trenutku dogovora predaje, u Bleiburškom dvorcu obećati. Ali obećanje, kao pravi komunist, neće održati!

Drugo, zašto se ta vojska ne predaje jugoslavenskim komunistima, već se želi predati Englezima i Amerikancima? Zar zato da bi, kad dođe do sukoba Istoka i Zapada, sudjelovala u ratu komunista i kapitalista? I to je, najvećim dijelom, kao i ono o *ratu nakon rata*, komunistička, Baština podvala, koju je Mesić, mentalni komunist sklon izmišljanju postulata da bi opravdao zaključak, zdušno prihvatio. Istina da je ta priča o dolazećem sukobu Istoka i Zapada, kad obračunaju s Njemačkom, bila posvuda prisutna i istina je da je Pavelić tom pri-

čom poticao vojsku na povlačenje, da bi, kad je vidio kako od te priče nema ništa, pobjegao i vojsku prepustio samu sebi. Ali, ni ta vojska ni intelektualna elita koja se s njom povlačila, nakon Jalte, nisu vjerovali u taj sukob. Oni se nisu željeli predati Zapadnim saveznicima zato što su bili željni rata protiv Istoka, koga neće ni biti, već zato što su se od Zapadnih saveznika nadali azilu i pravednom postupku na sudu ako do suda dođe.

Pukovnik Crljen, koji je zajedno s generalima Herenčićem i Servatijem, bio primljenn u Bleiburški dvorac da s engleskim generalom Patrickom Scottom i komesarom divizije Milanom Bastom dogovori predaju, jasno je kazao zašto su se povlačili do Bleiburškog polja i zašto se žele predati Englezima: *Mi smo pošli na ovaj put u nadi da će nam biti omogućeno položiti oružje pred Zapadnim saveznicima i tako doći pod zaštitu međunarodnog ratnog prava, što ga zapadne demokratske zemlje strogo poštuju, a komunističke ga niti priznaju niti primjenjuju, niti do njega drže, nego se s njim izruguju i zovu ga zapadnom dekadencijom*. Scott mu je odgovorio da se ne mora ju bojati engleskog saveznika Tita, da on također poštuje Ženevske konvencije. Herenčić je upozorio Scotta da je u zabludi, da njegov saveznik Tito ne poštuje međunarodno ratno pravo, nego svoje, revolucionarno pravo, koje je čisto razbojstvo i da će on nad hrvat skim vojnicima izvršiti masakr... Eto zašto se Hrvatska vojska htjela predati Saveznicima i kako su je, izigravši njeno povjerenje, Englezi privoljeli na predaju, a potom je, razoružanu, izručili Baštinim komesarima, odnosno, Titovim mesarima.

I četvrto, tvrditi da tu nije bilo genocidnog zločina može samo mentalni komunist pozivljući se na Đilasa iz vremena dok je bio tumač Titovih želja i ideolog komunističke partije. Zbog njega, kako je sam pravdao nedolazak u partizane, Krleža u partizane nije došao, jer mu je bilo sve isto ubio ga Đido ili Dido, i time, izjednačujući Đilasa i Didu Kvaternika, bio prvi lucidni ljevičar koji je na vlastitom slučaju

spoznao da su komunisti i fašisti isto. Nije se potrebno osvrtati na Đilasa kakav će postati kad se s Titom raziđe i sam postane njegova žrtva, potrebno se osvrnuti na Đilasa kakav je bio u vrijeme predaje hrvatske vojske na Bleiburškom polju i masakra nad tom vojskom. A tadašnji je Đilas u *Borbi*, službenom glasilu komunista, parafrazirajući Staljina, pisao članak o *plemenitoj mržnji*, i u tom članku i ovo kazao, ništa manje nego kao naputak kako treba postupati sa zarobljenim neprijateljem: *Nemojte ih ispitivati, nemojte trošiti vrijeme uzalud, ne pravite se fini prema njima. Pobijte ih kao što se psi ubijaju, kako su i zaslužili Osvetite nedužne žrtve. Oni nisu suučesnici, oni su pravi zločinci. Tražiti u ovim zvijerima nešto ljudskoga, značilo bi pripisivati im nešto što nemaju, niti mogu imati već po svom socijalnom stanju... Mrziti okupatora, mrziti njihove pomoćnike, ovaj ogavni rak u lijepom narodnom tijelu, mrziti ih svom dušom, čitavom svojom mišlju, u svakoj kaplji krvi, znači biti prožet plemenitim i velikim osjećanjem osvetnika naroda... Osjećati samilost i milost prema ovim krvožednim životinjama ne bi li značilo izdaju upravo onoga što te tjera u borbu? Nepoštedna mržnja prema njima, to je ono što treba biti tvoj program i tvoja zakletva, plemeniti žar ideala, za koji se boriš... Sjetite se da je veliki vođa naprednog čovječanstva drug Staljin rekao: „ Ne može se pobijediti neprijatelj ako se ne nauči mrziti ga...“*

Kroz sva četiri oblika racionalizacije Mesićeva psiho teksta, navedena u velikom odlomku i u ekscerptima, kroz riječ o *ratu nakon rata*, o traženju zaštite od Zapadnih saveznika, o predaji i o *plemenitoj mržnji*, bjelodano je jasno da je Mesić, primivši nauk o *plemenitoj mržnji* kad je tiskan u *Borbi*, pri tom nauku ostao i kad ga se sam autor Đilas odrekao, sve do današnjeg dana. Zato se ne mora čuditi ako mu se kaže da komunističkim mentalitetom zagađuje prostor i kad je komunizam, i kao ideologija i kao društveni poredak, nestao. Ni kad mu se kaže da je njegov „antifašizam“ u suprotnosti s *Rezolucijom o europskoj savjesti i totalitarizmu!*

Da je Mesić, kao što nije, ostao uz Tuđmana i prihvatio njegov nauk, kako su i komunistički i fašistički pokret nanijeli zlo i sramotu hrvatskom narodu, i na taj način odbacio oba totalitarna režima, a narodnu dušu spašavao u nacionalnom pomirenju, da je Mesić to prihvatio, umjesto što je pomirenje odbio i prihvatio se svoga „antifašizma“, mi danas, nakon deset godina njegove vlasti ne bi bili u situaciji da narod u Europu ide drumom, a predsjednik mu i dalje *po šumama i gorama*, pjevajući pjesmu o Đilasovoj *plemenitoj mržnji* Tužna je Mesićeva sudbina! Deset se godina upinje i trudi da Tuđmana nadvisi u onomu zbog čega se s njim, navodno, razišao, u europskom duhu, a na kraju ispadne da je, u odnosu s Tuđmanovom anticipacijom *Rezolucije o europskoj savjesti i totalitarizmu*, zaostao tamo gdje je bio i kad je Đilas promicao *plemenitu mržnju*, miljama daleko i od Europe i od njena duha i savjesti.

SEDMO POGLAVLJE

MANTRA O TRAGU POKRADENA NOVCA

Još od prve izborne kampanje, pa sve do današnjega dana, kad se Mesić, nakon uludo protraćenih deset godina, sprema otići u nezasluženu mirovinu i kad general Zagorac čeka suđenje zbog, navodne, krađe dragulja, Mesić mantra mantru o ukradenom novcu koji će on pronaći i vratiti u zemlju, a za krađu optužiti Tuđmana i mrežu pomagača koju je on, na čelu s Gojkom Šuškom, u tu svrhu osnovao. Tvrdio je da će on to učiniti, pa što tek nije i tako je, ne prestajući mantrati, potrošio deset godina, a da do danas ni kradljivce ni golemi novac nije pronašao. Kad Mesić ode u zaborav i sve se to oko toga novca zaboravi, samo će u *Ambri* ostati zabilježene gnome koje su o tom mantranju nastale. Prva o tomu *kako je vrhunski dokaz da je netko lopov* - misli se na Tuđmana i Šiška - *kad se ne pronađe ni najsitniji trag njegova lopovluka*. A druga gnoma, donekle u kontradikciji prvoj, *da veliki novac ostavlja i veliki trag iza sebe*. I tako kontradiktorna s prvom gnomom morala je ostati zapamćena, jer je imala zadatak održavati živu nadu da će Mesić, koliko god dugo tražio, taj novac i te kradljivce ipak na kraju pronaći. Točnije, da će već poznatim kradljivcima dokazati krađu!

Ono što sam o tom novcu i o toj potrazi za kradljivcima, dakako, i o tim gnomama, mislio kad je ta potraga otpočela i te gnome bile izrečene, mislim i danas, s mnogo više razloga nego nekada: novac koji nije ukraden ne može ostaviti nikakav trag i, nema li traga, to bi morao biti dokaz da krađe nema; kad bi nedostatak dokaza bila potvrda da je netko kriv, onda sudovi ne bi trebali, kao što u komunističkom režimu za neke slučajeve i nisu trebali. I zato ta potraga za ukradenim novcem i onima koji ga ukradoše, ne izvire iz činjenice da je novac ukraden, nego iz mentalne pomrčine onoga tko je tu potragu deset godina pokretao.

Da to dokažem, opet ću se poslužiti odlomkom jednog mantranja o tragu novca, ni boljem ni gorem od mnogih koje je Mesić kroz deset godina izmantrao. Mantranje što ću ga citirati potječe iz vremena kad

je otkrivena vrpca razgovora Mesićeva izaslanika Saše Perkovića i generala Zagorca. Na novinarkino pitanje zašto je svoga savjetnika za sigurnost poslao Zagorcu u Beč i na taj način sebe sama pretvorio u policijskog isljednika, Mesić odgovara psiho-tekstom: *Državno odvjetništvo na taj način može doći do vrijednih dokumenata na osnovu kojih može nastaviti istragu o nestalom novcu koji ionako senzibilizira javnost. Želim da naša država bude pravna, a isto tako zainteresiran sam gdje je završio opljačkani novac. No, ti podaci ne interesiraju sve. Jedan dio, kako ih ja zovem, mrvičara nije za to zainteresiran... Postoje tri kategorije mojih kritičara. U prvu kategoriju ulaze oni koji su skupljali mrvice sa stola ratnih profitera. Druga kategorija su oni koji vide da su neki dobro prošli pa bi i oni to sada. Oni mrze sve oko sebe, pa onda, naravno, i mene. Njihovo je pravo da me mrze. I mediji mogu pisati što god hoće o meni, ali ne mogu vrijeđati nikoga pa ni mene. No, bilo bi pravedno da uvažavaju stavove svih strana.*

No, je li Perković otišao k Zagorcu s prijedlogom o izuzimanju od daljnjeg progona u zamjenu za te dokumente? pita novinarka Mesića.

Ne, Saša Perković nije imao ni tu ulogu niti je on išta takvo mogao ponuditi Zagorcu. Nema tih ovlasti. Njegov je zadatak bio da izvuče što više informacija i dokumenata, odnosno da vidi što to Zagorac nudi. Perković nikome ne može obećati i ponuditi da će biti izuzet od sudskog progona. No, u tom razgovoru on je morao privoljeti drugu stranu da mu da željene podatke.

Mnogi su vas optužili da ste izišli iz okvira ustavnih ovlasti, utvrđuje novinarka i nastavlja pitati: ***Kako ćete doći do traga?***

Očito ne postoji dovoljno volje. Inzistirali smo da se formira krug financijskih forenzičara koji moraju utvrditi račune kuda su novci išli, odakle su dolazili i gdje su završavali. Ti

forenzičari još rade. Rekli su da će biti dovoljno tri mjeseca, a sada je već prošlo devet mjeseci. Ne znam dokle su stigli. Ali vi možete pitati dokle su te radnje stigle da bi se utvrdilo gdje se novac nalazi. Tvrdim da nitko ne može sam uzeti veliki novac. Tu uvijek mora postojati mreža koja će omogućavati da se novac prebaci s jednog računa na drugi.

Spominje se da ste oko cijelog slučaja došli i u sukob s premijerom Sanaderom.

Nema nikakvog sukoba. To su opet podmetanja koja žele stvar skrenuti s pravih stvari na irelevantne. Menije jedini interes da se novac nađe, vrati u Hrvatsku, a oni koji su ga odnijeli da odgovaraju.

Netko će reći da sam iz ovoga citata, kad već govorim o mantri traga novcu, mogao ispustiti dijelove koji s tim novcem nemaju veze. Nisam to učinio stoga da bih upravo na tim dijelovima, s tragom novca vezanim samo na razini Mesićeve psihe, pokazao kako njegove psiho-tekstove nije lagano racionalizirati, a i zato da bih u tom malom ulomku velikog intervjua dao sliku intervjua u cijelosti. Inače, sve što se u tom intervjuu nalazi, kao i ono što se nalazi u njegovu citiranom dijelu, samo je niz protuslovlja psihopatske naravi iz kojih se čovjek opsjednut mržnjom - razmjera one iz Đilasova ditiramba *plemenitoj mržnji* – ne može iskobeljati.

Izjavljuje kako želi *da naša država bude pravna*, a istovremeno čini protupravno djelo miješajući se kao predsjednik države u poslove policije i sudstva... Zanimljivo je kako dijeli svoje neprijatelje: na mrvičare, one koji su nekad, u vrijeme velike krađe, i sami na sitno krali; na one koji bi u danima njegova predsjednikovanja željeli krasti, pa ga drže jakom preprekom; i na one koji mrze sebe i ostale, pa, dosljedno tomu, bezrazložno mrze i njega. Mislim da mu ta podjela ne vrijedi, u njoj nema mjesta za sve njegove protivnike. Evo, primje-

rice, ne znam u koju je grupu mene smjestio! Ja mu jesam protivnik, napisao sam *Ambru*, a sebe ne vidim ni među mrvičarima, ni među potencijalnim lopovima ni među mrzovoljnicima. Jer dosad ništa nisam maznuo, jer u buduće ne namjeravam ništa maznuti i, makar u sebe i ne bio zaljubljen, sva je sila ljudi koje volim i koje sam volio. Recimo Tuđmana i Šuška, koje Mesić optužuje za *mažnjavanje* novca!... Taj gejzir protuslovlja, koji izbija iz mračnih dubina *plemenite mržnje*, nastavlja se davanjem slobode svima neka o njemu pišu što hoće, ali neka paze da ga pri tom ne povrijede. Ako je dopustio slobodu, ne može tražiti od onih koji će tu slobodu koristiti neka ne prelaze prag njegove tolerancije... Isto tako kad odgovara na pitanje je li njegov savjetnik Saša otišao Zagorcu s prijedlogom *izuzimanja od daljnjeg progona u zamjenu za dokumente*, odgovara niječno, da bi odmah zatim dodao kako je Saša nečim *morao privoljeti drugu stranu da mu da željene podatke.* Što ne može značiti ništa drugo nego da je Saša u ime Mesića tražio od Zagorca dokumente u zamjenu za oslobađanje od sudskih progona. Pa sadržavalo to *đoranje* istinu ili prijevaru! Bilo što sadržavalo ne dolikuje predsjedniku države koji izjavljuje kako sve čini *da naša država bude pravna.*

S Mesićevim je psiho-tekstovima uvijek tako da u njima nešto istovremeno i jest i nije. I bazirate li racionalizaciju na lučenju onoga što mu jest od onoga što mu nije, nećete doći daleko, jer je ta razli ka toliko fluidna da i ne postoji za onoga tko logično misli. *Da* se prelilo u *ne\ Ne* u *dal* Zato i pribjegavam - evo, po drugi put - drukčijem načinu racionalizacije: u njegovim psiho-tekstovima tražim najfrekventnije sadržaje. U mantranju o tragu novca to su ovi sadržaji: senzibilizacija javnosti pričom o krađi novca što ga je skupljala i slala dijaspora; potraga za dokumentima koji bi tu krađu dokazali; i opravdanje svoga uplitanja u potragu za ukradenim novcem brigom za pravnu državu i željom da se novac vrati, krivci imenuju i kazne. To troje - pa krenimo redom!

U početku, najprije u početku višestranačja, potom državnog osamostaljenja i, najzad, srpske agresije, prikupljanje novca u dijaspori diljem svijeta bilo je euforično, spontano, kroz već postojeće institute, različite od zemlje do zemlje, od mjesta do mjesta, s improviziranom administracijom, na povjerenje i kao takvo, s administrativne strane gledano, nije pretjerano reći - kaotično. Kako je taj novac, dok je politika bila na prvom mjestu, trošen u političku promidžbu, koja se inače teško kontrolira, a kad je rat počeo za nabavu oružja pod embargom, ni potrošnja se prikupljenog novca nije mogla transparentno regulirati, i tu se išlo na povjerenje i administrativnu improvizaciju. Za koji mjesec, ne duže, uvidjelo se da to kaotično stanje, i dalje na temelju patriotskog entuzijazma, treba administrativno regulirati i tokove novca usmjeriti na legalan način, pa su se širom dijaspore počeli otvarati računi. Koliko je meni poznato, na dva principa: na principu zavičajnosti članova dijaspore i na principu domicila dijaspore. Taje raspršenost trajala do pred kraj prve godine rata, a onda se pristupilo objedinjavanju uplata na jedinstven račun. Dok taj jedinstveni račun nije dostavljen dijaspori, dok je dijaspora sama otvarala svoj račun, ako ga je i otvarala, nastalo je mnoštvo takvih računa. I tomu se ne treba čuditi ni to stavljati pod sumnju! A kad je uspostavljen jedinstven račun, pravo je čudo kako ga je pod embargom i bilo moguće uspostaviti i pravi je grijeh pred licem domovine istraživati kako je to bilo moguće i dovoditi prijatelje hrvatskog naroda, i kad nisu bili sasvim nesebični, u teške situacije; tim prije što to ni jedno međunarodno tijelo od nas nije tražilo. Grijeh da to čini bilo tko od nas, a pogotovo kad to čini naš predsjednik! Čak i onda kad je, od samog početka, dobrom dijelu naroda bilo jasno da je predsjednikova fiksacija tragom pokradenog novca posljedica njegove patološke mržnje.

Bio sam u tom, vidio sam to, nešto sam o tom i napisao! Kad su ljudi u dijaspori davali novac i tako spašavali dušu, jer nisu znali kako drukčije pomoći, a pomoć su htjeli pružiti da bi mogli kako tako

prespavati noć nakon večeri provedene pred televizorom, na kojemu su gledali kako im gori zemlja u kojoj su rođeni oni ili njihovi preci! Kad je novac davan na riječ, na povjerenje, na taj tek otvoreni račun! U takvoj situaciji, u mutnim vremenima i prilikama, gotovo je nemoguće da se ne bi pojavili dugoprstići, iskoristili nacionalni zanos, očaj i kaos, pa nešto za sebe ugrabili. Dvije vrste dugoprstića, onih koje Mesić zove mrvičarima i onih koji, ako mogu, grabe na krupno! To je pretpostavka, ono što se viđa u svim sličnim stanjima, pa je moguće da se pojavilo i u stanju u kakvom se našla naša dijaspora dok je prikupljala tu novčanu pomoć.

Ali, zbog toga jer je ta pretpostavka moguća, staviti pod javnu sumnju sve one koji su na bilo koji način bili u vezi s tim novcem i progoniti ih punih deset godina, tražeći trag novca za kojega nema ni početne indicije da je ukraden, može se raditi samo o dvoje: ili je taj što trag novca traži sišao s pameti ili se njemu ne dopada ni nacionalni entuzijazam ni taj novac proizišao iz tog entuzijazma, novac koji je bio od bitne pomoći u stvaranju samostalne hrvatske države.

Ostavimo mi na stranu mrvičare! Svrha za koju je taj novac skupljan i darivan, samostalna hrvatska država, ostvarena je i ljudi, kojima je taj novac povjeravan, povjerenje u njih položeno u punini su ostvarili. Pa kad je to tako, zašto se ne bismo upitali ne smetaju li onomu koji deset godina pokušava ući u trag novcu, kojim je to djelo ostvareno, ljudi, Tuđman i Šušak, koji su djelo ostvarili i opravdali povjerenje što im ga je pružila dijaspora, i na taj način da im je davala novčana sredstva?

,,A propos“ mrvičara! Kad smo mi iz drniškog kriznog stožera bili one tužne zime, siročad koja je ostala bez svoga grada, u Njemačkoj i tamo skupljali pomoć za naoružavanje sto četrdeset i druge brigade koja je branila prilaze Šibeniku sa sjeverne strane od horda Ratka Mladića, na jednoj aukciji slika u Münchenu, na kojoj je pje-

vala Ljupka Dimitrovska i Ivo Robić, susreo sam poznatog bioenergetičara; i on mi je rekao čime se, otkako je zbog rata pobjegao iz zemlje, trenutno bavi. Skuplja po Njemačkoj od naših ljudi novac, kako bi od bioenergetičara formirao vojnu jedinicu koja će se na ratištu bioenergijom suprotstaviti srpskim jedinicama. Rekao mi je da je nešto novca prikupio, ali da mu ga još treba. Koliko znam, ni taj bioenergetičar ni ta vojna jedinica nikad se nisu pojavili ni na jednoj od bojišnica... Ili drugi slučaj mrvičarenja! U jednom sam gradu blizu Frankfurta, u hotelu, i dolazi do mene časna sestra Božena Duvnjak, moja mještanka, radi u hrvatskoj katoličkoj misiji, i zove me da žurno dođem u crkvu, da nakon mise kažem par riječi o ratu u zemlji, da je na misu došao neki branitelj Vukovarac, da će se za njega među misarima skupljati pomoć. I pošao sam sa sestrom Boženom, i upoznao toga branitelja Vukovarca, i rekao misarima par riječi, i gledao kako se skuplja novac i daje tom branitelju, koji ni riječ nije izustio, i ostao sam, do danas zdvojan jesam li pomogao stvarnom branitelju ili kojemu od Mesićevih mrvičara. Ako sam, i nehotice, pomogao mrvičaru, opravdava me očaj i kaos koji su tada vladali posvuda oko nas. I moći će me razumjeti svaki dobronamjerni čovjek; a što će zlonamjerni reći, baš me briga!... I na kraju još jedna o mrvičaru! Naime, nije li i sam Mesić mrvičar? Neupitno je da je i on sam obilazio dijasporu kao funkcioner HDZ-a u početnoj fazi, u fazi novčane potpore politici i stranci, primao sakupljeni novac na povjerenje, *na brk*, kako se u narodu zove ta vrsta povjerenja, neka ga odnese u domovinu i troši za stranačke potrebe. Navodno, postoji prijava kod australskog tužiteljstva protiv Mesića, u kojoj ga se optužuje da je novac primio i nije ga predao tamo gdje ga je trebao predati. Navodno, zbog te prijave Mesić u dva mandata ni jednom nije posjetio Australiju, iako je obišao sve što je u deset godina uspio obići. Bojao se da će u Australiji zbog te optužbe doživjeti neugodnosti! Isto tako - ali ovoga puta bez *navodno* - objavljeni su dokumenti iz kojih se vidi da je Mesić od predstavnika dijaspore preuzeo novac, koji nikada nikomu nije uru-

čio. Kad je to objavljeno, javnim ugrizom, što ga prakticira u takvim prilikama, da *desničare koji ga napadaju neće komentirati*, gnjevno se osvrnuo, ali nije pružio uvjerljivo objašnjenje što je bilo s preuzetim novcem. U svom stilu! Zapravo u stilu mentalnog komuniste koji ignorira činjenicu u čvrstom uvjerenju da je svojom ignorancijom čini nepostojećom. Pogotovo ako činjenica dolazi iz usta desničara, koji po komunističkom mentalitetu nema pravo ni postojati, a nekmoli misliti, govoriti i o nečem svjedočiti.

U skladu s onim što sam rekao o načinu kako je i u kakvoj atmosferi u dijaspori novac skupljan, ne kažem da su u pravu oni iz Australije koji ga optužuju da je novac prisvojio ni da bi trebao imati potvrdu komu je predao novac što ga je primio negdje u Njemačkoj; ali kažem kako je neobično da čovjek koji je sudjelovao u skupljanju novca, problem uzgrednih pojava u takvom prikupljanju novca, problem mrvičarenja, uzdiže do takve visine da to mrvičarenje baca sjenu na veličanstveni projekt u kojemu je do izražaja dolazilo i patriotsko osjećanje pripadnika dijaspore i odgovornost onih koji, jer su ostvarili obećano, njihovo povjerenje nisu iznevjerili. Ako upravo to nije Mesićeva želja! Da se prenaglašavanjem mrvičarenja obezvrijedi patriotizam dijaspore i djelo onih koji su ispunili patriotske želje dijaspore!

Ne samo dok nije konsolidirana obrana zemlje, nego i sve dok zemlja nije oslobođena u cijelosti i potpuno konsolidirana na vanjskom i unutarnjem planu, osim u sporadičnim slučajevima, ni u zemlji ni u inozemstvu nije postojala *senzibilizacijapokradenim novcem iz dijaspore*. Jedno, zbog snažne nacionalne euforije, a drugo, što to nisu bili jedini dotoci novca u zemlju koji su pomagali konsolidaciji društva zahvaćena ratom. Ali, kad je rat završio, učvrstio se mir, kao svakodnevni meni na stolu političkih stranaka koje su željele Tuđmana i HDZ smijeniti s vlasti, zajedno s problematizacijom procesa privatizacije, pojavilo se i pitanje *tragova novca* što ga je dijaspora davala

za obranu zemlje. Danas se, nakon deset godina Mesićeva, Račanova i Sanaderova kopanja po dokumentaciji ministarstva vojske, od strane stručnih i za pronalaženje kriminala zainteresiranih službi, zna da je za nabavku oružja utrošeno nešto oko petsto milijuna dolara, za što postoji čvrsta dokumentacija. Od toga je četristo milijuna novac države, a tek sto milijuna novac dijaspore, što su ga prikupili krizni stožeri. Bilo bi grijeh reći da je sto milijuna malen novac, ali jest potrebno reći da je to mnogo manje od desetak milijardi dolara kojoma će Mesić i Račan *senzibilizirati narod tragovima pokradenog novca prikupljena u dijaspori*. Jednako je pravedno reći da se Mesićevi mrvičari i krupničari, crvi koji rastaču nacionalni zanos, mogu komotno smjestiti u taj okvir od sto milijuna dolara. Nije bilo potrebno stvarati okvir od desetak milijarda dolara, obećavati narodu da će taj *veliki novac* biti pronađen i vraćen u zemlju, a krivci, zna se već tko su, biti privedeni pravdi, da bi se narod senzibilizirao do te mjere da je jedan njegov dio, onih dvadeset posto pristaša Mesićeva „antifašizma“, pao u delirij *traganja za pokradenim novcem*. I nije trebalo toj sumi pokradenog novca dijaspore dodavati novac opljačkan u pretvorbi i prebačen na neke tajne račune u Švicarskoj i tamo nekim otocima. Da je na samom početku, a ne sada, nakon deset godina, kad je lovina spala na Zagorčevu upitnu torbu dragulja, javnosti bilo predočeno o kojem se iznosu radi i da mu je bilo kazano da je utrošak streljiva u tri dana Masleničke akcije koštao točno onoliko koliko je dijaspora sveukupno dala, senzibilizacija bi *tragovima pokradenog novca iz dijaspore* išla, ako bi uopće išla, mnogo sporije i davno bi prestala, a ne bi kao predsjednikova zabava i ludost trajala do današnjeg dana.

Senzibilizaciju *tragovima pokradenog novca* nije kreirao Mesić, on je nemoćan za kreaciju bilo čega. Mesić je kao eklektik to u određenom političkom trenutku posvojio od drugih, kao što je posvojio kritiku Tuđmanove politike prema Bosni. Mesić zna samo uporno mantrati ono što usvoji od drugoga!

Senzibilizacija je tim ukradenim novcem nastala i razvila se u dva usporedna procesa. S jedne strane, HDZ je krenuo u sređivanje prinadležnosti političara i državnih službenika na visokim položajima u sudstvu i upravi, dotada potplaćenih, da bi spriječio odljev kvalitetnih kadrova iz tog sektora u gospodarstvo, što je rezultiralo donošenjem zakona koji je određivao i visinu plaće i uvođenje imovinskih kartica dužnosnika iz kojih bi se vidjelo je li dužnosnik za vrijeme obnašanja dužnosti stekao nešto što plaćom steći nije mogao. S druge strane, proces paralelan s podizanjem plaća dužnosnicima pokrenula je oporba, a odvijao se pod sloganom *dok su jedni ratovali, dotle su se drugi bogatili*, s jakim i sugestivnim kontekstom da je narod ratovao a da su se bogatili političari iz HDZ-a, vladajuće stranke, koji su, uz prigrabljeno bogatstvo, eto, sada i visoke plaće odredili sami sebi. A bogatstvo su stekli i članstvom u nadzornim odborima, pljačkom u pretvorbi, mrvičarenjem i krupničarenjem s novcem koji je slala dijaspora, pretvarajući pri tom sto milijuna dolara u nekoliko milijardi! Kako se nije moglo krenuti na sve *koji su se obogatili dok su drugi krv lili* - jer je u tom šarolikom društvu bogatih bilo više bivših komunističkih direktora u gospodarstvu nego HDZ-ovih skorojevića - promovirana je teorija o naravi pretvorbe i pronađen je krivac koji tu teoriju pretvara u djelo. Ta teorija i taj krivac do krajnjih će granica senzibilizirati javnost i *bogaćenjem dok se krv lila* i *tragovima novca iz dijaspore* i *pljačkom u pretvorbi* i *visokim plaćama*. A koja je to teorija i tko bi mogao biti taj krivac?

U nedostatku bilo kakve relevantne studije o prelasku socijalizma u kapitalizam - ja bar do tada nisam pročitao ništa, izuzevši onih škrabotina u knjizi *Otvoreno društvo* mešetara i šarlatana Georga Sorosa - Dušan je Bilandžić kao iz puške, preko televizije, opalio, činilo se u početku ludo i mjesečarski, a tek poslije će se vidjeti, kao odušak svoga komunističkog mentaliteta, da je ta tranzicija *najveća pljačka u povijesti čovječanstva* i da on luči bogaćenje vlastitim trudom od

bogaćenja pljačkom narodne imovine. Najveća pljačka u povijesti čovječanstva! Postoji bogaćenje radom i pljačkom! Kao da si bacio goruću baklju u borovu šumu, čija su stabla obrasla suhom travom! Pa, tu teoriju o tranziciji može prihvatiti i onaj kojemu je u glavi umjesto mozga komadić borove smole!

(Ovdje u zagradama moram, ukratko, donijeti ono što u *Ambri* nisam ni spomenuo. Tuđman je s Bilandžićem bio prijatelj mnogo prije nego smo se ja i Tuđman upoznali, a i ja sam se družio s Bilandžićem. Kad je ova teorija razbjesnila Tuđmana, imao sam sto muka da spasim oba prijateljstva. Molio sam Tuđmana – koji je tu teoriju o *tranziciji kao najvećoj pljački u povijesti čovječanstva* shvatio kao napad na sebe, potpuno nedužna, jer on tu tranziciju nije izmislio, a i ni forsirao, nego su ga svi faktori izvan zemlje na nju silili - da prije đe preko toga, oprosti Bilandžiću i pošalje ga u naše veleposlanstvo u Beogradu, gdje je, zbog obiteljskih razloga, želio otići. I Tuđman me je poslušao. Malo sam puta vidio da je čovjek pomogao čovjeku u nevolji kao što je to Tuđman pomogao Bilandžiću; a još manje da je čovjek svom dobročinitelju uzvratio dobročinstvo s toliko gadosti i pakosti koliko je Bilandžić uzvratio Tuđmanu, pristajući uz Mesića i mantrajući s Mesićem o Tuđmanovoj *diobi Bosne*. Tu priču o dobročinitelju i nezahvalniku, jer je do beskraja morbidna, nikad neću ispričati, iako znam njenu poantu i držim je vrijednom pamćenja: sve što je Bilandžić činio na otklonu od komunističke prakse, nije činio da komunizam pošalje do vraga, tamo gdje mu je s fašizmom mjesto - kao što je činio Tuđman - nego je to činio da ga očisti od prljavštine i održi na životu. Ako ne baš na životu, onda bar u lijepoj uspomeni! I pored kritičnog stava prema mnogim pojavama u vrijeme samoupravnog komunizma nikada komunistički mentalitet iz sebe nije ni pokušao izbaciti.)

Ne znam dovoljno, nisam ni ekonomist ni sociolog, ali na osnovu onoga što znam kao književnik, u vezi drugog dijela Bilandžićeve tvrdnje, da postoji bogaćenje pljačkom i bogaćenje vlastitim radom, mogu reći da je svako bogatstvo nastalo na grabežu i prisvajanju. Onomu u rukavicama, s perom u ruci, ili onomu s nožem ispod vrata onoga komu se dere koža! Bar tako piše u brojnim romanima koje sam pročitao, bit će i u onima koje pročitao nisam, od Krležinih *Glembajeva* do *Djela Artamonovih* Maksima Gorkog. No i pored te literature, i pored toga što njenu velikom dijelu vjerujem, nisam sklon pojednostavljenju, pa bogaćenje vidjeti samo u dva oblika. Ima tu bezbroj oblika, ružnih i hvalevrijednih! A pogotovo, iako u nje mu ima mnoštvo zala, nisam spreman u bogaćenju vidjeti obavezno zlo ili, kako je to Bilandžić *kazao, pljačku,* koja je, kako bilo, uvijek samo zlo. I da je na toj kvalifikaciji bogaćenja ostalo, hajde neka, ali na tomu ostalo nije. Bogaćenje kao zlo našlo je svoju adresu!

Tuđmanu su počeli pripisivati izreku, naum, misao, što li, koju on nikada nije ni izrekao, ni napisao ni planirao provesti. Da će u budućnosti Hrvatskom vladati dvjesto bogatih obitelji! To kukavičino jaje od dvjesto bogatih Hrvata, tko god da ga je smislio - neki kažu da se takva prognoza nalazi u jednoj knjizi Vesne Pusić - tumačeno je tako da Tuđman u tih dvjesto bogatih namjerava ugurati sebe, članove svoje obitelji, Gojka Šuška, pa redom sve one koji su se uz njega nalazili *dok je narod krv prolijevao.* Bila je to prijesna laž, na čemu je ona i podignuta kad je izlagana, bila je istinita samo Tuđmanova misao kako bi bilo poželjno da novi vlasnici dobara, koliko je to moguće u svijetu kapitala koji ne poznaje granice, budu Hrvati, koji, pored jagme za profitom, ne bi trebali zaboraviti ni svoje obaveze prema narodu koji im taj profit ostvaruje. Idealistička misao! Jest, ali joj se ne može poreći ni plemenita namjera ni pupčana vrpca sa sloganom koji, preživjevši detuđmanizaciju, i sada živi - *kupujmo hrvatsko.* Vrijeme će, čini se, pokazati da je Tuđmanova želja uz plemenitost sadržavala

i podosta korisnog vizionarstva. No, kako bilo, tih su dvjesto bogatih u poratno vrijeme, kad su sve duhovne snage društva, tek izišle iz rata, bile usmjerene prema imovini, silno *senzibilizirale narod tragom pokradena novca* i proizvele jak animozitet protiv onoga tko je prokazan kao glavni uzročnik krađe.

U tom trenutku, u trenutku duhovne usredotočenosti na imovinski status, prevladavalo je mišljenje da je ta senzibilizacija bogaćenjem, krađom novca i dobara u vrijeme ratnih godina i s tih dvjesto budućih vlasnika dobara, potaknuta onim što se toga časa u društvu doista zbivalo. Gotovo nitko nije obratio pažnju na one koji su taj senzibilitet poticali i animozitet, iz njega proizišao, usmjeravali protiv Tuđmana i njegova okruženja. Da je to netko učinio, vidio bi da senzibilitet i animozitet potiču ljudi koji su komunistički mentalitet sačuvali i kad je samoupravni komunizam propao. Ja sam ga zapazio i ugradio u *Ambru*, jer sam i iz teorije i iz iskustva znao da svaka od komunističkih mentalnih plima počinje kao potraga za ukradenim novcem i onima koji su taj novac ukrali i obogatili se na *štetu širokih narodnih masa*. Hajde da se podsjetimo na ta vremena, ako radi ničeg drugog, kako bismo znali čime nas je Mesić obmanjivao proteklih deset godina!

Kad bi komunisti senzibilizirali radničku klasu i *široke narodne mase*, samo su ih prividno senzibilizirali onim što piše u Marxovu *Kapitalu* i *Komunističkom manifestu*, a doista samo pojednostavljenom, pismenom i usmenom, interpretacijom tih tekstova. Interpretacijom građenom na zavisti onoga koji nema onomu koji ima. Obećavali su da će i narod i radnička klasa postati bogati kad se imovina kapitalista pravedno podijeli među radnicima, a zemljoposjednička zemlja postane zadružnom imovinom, *kolektivom*. Pravedna raspodjela dobara! Nije li to srž *senzibilizacije širokih narodnih masa* idejom komunizma kao pravednog društva, i nije li to idejna osnova radničkog samoupravljanja, jugoslavenskog samoupravnog komunizma, koji se sav usredotočio i iscrpljivao u donošenju pravilnika o raspodjeli

osobnog dohotka? A kad se postojeća dobra pravedno raspodijele i kad se osigura pravedna raspodjela onoga što se unaprijed bude stvaralo - onda, lezi, kruše, da te jedem!

Trik na kojemu su senzibilizirali narod u početku revolucija, komunisti će ponavljati svaki put kad primijete da se narod hladi prema njihovoj demagogiji. Pronaći će skupinu i pojedince koji su se, navodno, obogatili na tuđoj muci i ponuditi se da će uzeti njima i pravedno podijeliti narodu. I eto geste koja će smiriti zavist na neko vrijeme! Od slučaja do slučaja, okolnosti su se mijenjale, a mehanizam senzibilizacije masa, imanentan komunističkom mentalitetu ostajao je nepromijenjen do današnjeg dana. Do Stjepana Mesića, mentalnog komuniste, koji senzibilizira narod *tragom novca* što ga je pokrao Franjo Tuđman i dvjesto bogatih obitelji. Kako bih zorno predočio taj mehanizam, zadržat ću se, nakratko, na dva slučaja komunističke mentalne plime.

Kad su mu udbaši, koje je sam stvorio, zaprijetili detronizacijom i kad mu je Ranković, šef tih udbaša, kojega je sam učinio moćnim, navodno, postavio prislušni aparat ispod bračne postelje - što ne treba uzimati zdravo za gotovo, jer će on svakog od svojih suradnika, kad se od njega odvrgne, optužiti da mu je radio o glavi dok mu je bio blizak - kad se narod počeo hladiti od revolucionarnog bunila, a oni koji u tom bunilu nikad nisu bili kao *neprijatelji počeli dizati glave*, tada je Tito, da senzibilizira narod *na tragu novca*, prije nego će se obračunati s Rankovićem, održao poznati govor na splitskoj rivi. Pogledajte taj tisuću puta - zar samo tisuću - citirani i milijun - zar samo milijun - spomenuti govor i u njemu ćete naći tvrdnju kako se poraženi neprijatelj, omražena buržoazija, opet osilio kao da mu nije bilo dovoljno ono što je u ratu dobio po kapi i tvrdnju kako se radnička klasa kupa u znoju i grca u oskudici, a *neki se tamo bogate na njenoj grbači*. I onda zaključak: neće toga više biti! On će tu krivinu ispraviti!

Poneseni tim govorom, kako bi njegove riječi pretvorili u djelo, komunisti su u svojim sredinama morali pronaći tu buržoaziju, te gulikože. I pronašli su je u privatnim ugostiteljima i onima koji su stekli toliko bogatstvo da su u inozemstvu mogli kupiti televiziju i preko nje gledati program inozemnih televizijskih postaja, onih preko mora i preko granica, ako su im kuće bile u blizini mora i granice. Otkuda im pare da kupe takve dragocjenosti kao što je televizijski aparat?! Svojim sam očima gledao kako su gorljivi komunistički aktivisti, demonstrirajući odanost partiji i njenom vođi, neke od tih televizora bacali kroz prozore bogatuna na ulicu. Da narod vidi što rade! Titove riječi pretvaraju u djelo!

Poslije se pokazalo da je ta senzibilizacija masa na splitskoj rivi imala sasvim drugu svrhu. Nakon Rankovićeva odstrela, dozvoljen je masovan odlazak viška radne snage u inozemstvo, da bi tamo radio kod buržujskih gulikoža, slao zarađeni novac u zemlju i, krpajući svoje siromaštvo, omogućavao Titu da udovolji apetitima za lagodnim životom oficirima svoje armije i povlaštenoj vrhuški svoje partije.

Pametnima je sve bilo jasno, ljudima s komunističkim mentalitetom nije bilo jasno ništa. Oni su se i dalje mogli *senzibilizirati tragom novca u tuđem džepu*, kao što se pas tragač u Motovunskoj šumi senzibilizira mirisom tartufa.

Deset godina nakon znamenitog splitskog govora! U novoj klimi komunističkog mentaliteta, u slamanju nacionalizma i demokracije *Hrvatskog proljeća*, sa svim onim što se zbivalo, išlo se i na s*enzibilizaciju tragom novca.* Ovoga se puta tragalo za onima koji su se *nepravedno obogatili*. Bili su to mahom oni koji su sagradili lijepe obiteljske kuće u blizini stambenih blokova u kojima su živjeli stanari, miljenici partije, koji su bez uložena dinara dobili stanove: ključ u ruke, ne štedi za kuću i stan, troši sve što zaradiš, ma koliko zarađivao. Njima su, tima što su besplatne stanove dobili u golemim

stambenim objektima, bole oči te lijepe privatne kuće s vrtovima i na njihovoj je zavisti građena senzibilizacija naroda po *Zakonu o porijeklu imovine* i po političkom imperativu *imaš kuću, vrati stan*. Koliki su pošteni, štedljivi i marljivi ljudi muku mučili s *dokazivanjem porijekla svoje imovine;* koliki su je izgubili jer nisu uspjeli dokazati da je pošteno zarađena; koliki su bili kinjeni i sramoćeni dok su poštenje dokazivali; koliki su svojom nesrećom bili obeshrabrenje drugima da rade, štede i grade! A tek ono *imaš kuću vrati stani* Čovjek je radio i štedio; uštođenim je novcem, makar stan ima, sagradio kuću, da bi se sutra, kad se djeca udaju ili ožene, u toj kući i tom stanu mogao smjestiti on, njegova djeca i njegovi unuci. I sad, nakon toga slijedi imperativa *imaš kuću, vrati stan*! Treba se odreći stana, da bi udovoljio zavisti onoga koji je stan dobio besplatno, ono što bi zaradio potrošio, a kad mu se djeca požene ili poudaju, da bi došli do svog stana, poslat će ih na državne jasle, neka im država kao i njemu, po partijskoj zasluzi, dade stan.

A čemu je poslužila ta senzibilizacija naroda, senzibilizacija *Zakonom o porijeklu imovine* i imperativom *imaš kuću, vrati stan*? Tomu da je Tito, kako bi umirio komuniste, uveo porez za *izgradnju boračkih stanova*. Negdašnjih boraca, današnjih Mesićevih „antifašista"! Porez su plaćali svi, pa i oni koji stan od države nisu dobili i svoj stambeni problem morali su rješavati uštedom ili kreditom, kupujući stan ili gradeći kuću. A *boračke su stanove* dobivali i borci i neborci vjerni komunističkom egalitarizmu. Jednakosti, kako je komunist shvaća! Doista, grabežu zavidna čovjeka od onoga koji je tu zavist zaslužio svojim trudom i štedljivošću. Bit će da je taj egalitarizam ono što oni koji su do današnjeg dana ispunjeni komunističkim mentalitetom nazivlju *plemenitim namjerama komunizma* i time opravdavaju najgora sredstva kojima se komunizam poslužio da bi došao i održao se na vlasti. Grabež i zavist su im *plemenite namjere*!

Zadržao sam se na ova dva slučaja senzibilizacije *tragom pokradenog novca* u komunističkom mentalitetu kako bih lakše upro prstom na ono što se javilo kao inercija toga mentaliteta u našim danima, nakon devedesetih, kad su komunisti uplovili u tržišno gospodarstvo, komu je imanentna podjela na siromašne i bogate, odrekli se egalitarizma i prava da radničko samoupravljanje upražnjavaju pisanjem pravilnika o raspodjeli osobnog dohotka, ali se nisu uspjeli odreći komunističkog mentaliteta da drže svojim pravom zavirivati u tuđi džep i postavljati pitanja onomu koji u džepu ima više od njih i kad je i komu to ukrao. Zar sam trebao reći da se ta senzibilizacija obavljala na *slučajevima* lokalnog, republičkog i saveznog značenja! Ima li, slučajno, onih koji su živjeli u samoupravnom komunizmu, a da ne znaju što je *slučajl* Ta dragocjenost, koju je valjalo izmisliti i napuhati, ako se slučajno *slučaj* ne bi dogodio i sama sebe napuhao! Ni do danas se ne zna, jer se time ne bave ni pisci ni znanstvenici, koji su od poznatih *slučajeva* izmišljeni i napuhani, a koji su sami od sebe nastali! Ali, tko bi to mnoštvo *slučajeva* istražio i opisao! Sastavljen od niza *slučajeva* i sam je komunizam bio jedan veliki *slučaj*! Proizvodnja *slučajeva* sredstvo je komunističkog vladanja i sastavni dio njihova mentaliteta! Pogledajte Tita, sam veliki *slučaj*, vladao je proizvodeći *slučajevel* U tom su ga svi slijedili i slijede do danas!

Kao prvi *slučaj* u senzibilizaciji *tragom pokradenog novca od donacija dijaspore* i *pljačkom u pretvorbi* proizvela je i napuhala neponovljiva nositeljica komunističkog mentaliteta, ona u vremenu i prostoru potpuno dezorijentirana Ankica Lepej. U vrijeme kad se donosio zakon o primanjima državnih dužnosnika i kad su političari raspravljali o imovinskim karticama, i o tomu što bi sve od imovine u njih trebalo ući, jer je to kod nas bila novina, ona je radila kao bankovna činovnica, pa je lako došla do podataka da Tuđman u štednoj knjižici kod te banke ima nešto oko dvjesto i pedeset tisuća maraka uštedevine. Imovinske kartice bile su javne, radi javnosti su i pisane,

pa je Lepej još lakše došla do podatka da tih dvjesto i pedeset tisu ća maraka u Tuđmanovoj imovinskoj kartici nema. Nošena komunističkim mentalitetom da traži pokradeni novac u tuđem džepu, Lepej je smatrala svetom partijskom dužnošću da otkrije tajnu koju je kao bankovna činovnica iskopala. Time je prekršila činovničku obavezu da će čuvati tajnost bankovnih računa i kao prekršitelj zakona bila je otpuštena s posla. A kad su državnog službenika, koji je umjesto Tuđmana ispunjavao njegovu imovinsku karticu - jer to sam Tuđman nije htio činiti - upitali zašto u predsjednikovu imovinsku karticu nije unio i novac sa štedne knjižice, on je, nespretno, jer je i za njega to bila novina, odgovorio da je mislio kako novac nije imovina.

Ono što je i na prvi pogled bilo jasno jest da u cijelom *sluča ju* nema ničega kriminalnog. Ni u tomu što je Tuđman na štednoj knjižici imao toliko novca, ni u tomu što je službenica zbog kršenja zakona otpuštena s posla, ni u tomu da je jedan službenik pokazao da ne zna ono što je trebao znati. Sud koji bi u tom slučaju trebao izreći pravorijek, nije tu imao što činiti. A ipak je od te jedinstvene Lepejke lijevi tisak napravio *slučaj* proglašavajući je heroinom. Sve samo zato da komunistički mentalitet, tada u silnom porastu, *tragom opljačkanog novca senzibilizira široke narodne mase.* Onomu tko je to gledao trijezne glave, neopterećen komunističkim mentalitetom, bilo je najžalosnije gledati ponašanje te jadne Lepejke. Što joj to čine kad je proglašavaju heroinom! Uništit će je! I kako smo vidjeli, to joj se i dogodilo: medijski je iscijeđena, odbačena i ostavljena da razmišlja što je učinila i što joj se dogodilo. Ali, ako ona i dalje misli da je heroina i da je njeno djelo herojsko, moguće je da je uskoro neki od političara s komunističkim mentalitetom potapša po ramenima i nastavi koristiti u određene svrhe.

Drugi je *slučaj senzibilizacije tragom krađe novca* bila *Stojedinica*. Vlasnica jedne lokalne radiopostaje, ali lokalne za glavni grad države, prestrašila se da će joj biti oduzeta frekvencija zbog njenog izrazito ljevičarskog usmjerenja. Samo prestrašila! I iz preventivnih razloga dignula je takvu dreku da se moglo misliti kako su joj frekvenciju već oduzeli. Pretjerano elokventna, bez misaone težine u toj elokvenciji, uz pomoć novinara koji su bili suvlasnici te radiopostaje, uspjela je u kratkom roku, na tezi da joj prononsirani grabežljivci žele ugrabiti *Stojedinicu*, senzibilizirati slušaoce, pa joj nije bilo teško organizirati miting podrške ostanku u njenu vlasništvu voljene radiopostaje. Kao istinski mentalni komunisti, bili to ili ne bili, smatrali se time ili ne smatrali, svi oni koji su kao oporba radili na *senzibilizaciji tragom pokradenog novca*, ubacili su se u igru, vlasnici *Stojedinice* zajamčili frekvenciju kad dođu na vlast i preuzeli vodeću političku ulogu.

Tako je miting podrške *Stojedinici*, sudeći po onomu što će se dogoditi nakon „trećeg siječnja", kad vlast dođe u ruke Račana i Mesića, bio snažan prilog restauraciji komunističkog mentaliteta. Ponavljam, povratku komunističkog mentaliteta, iako je komunizam kao društveni sistem već deset godina trunuo u grobu. Ali, povratak toga mentaliteta neće osigurati *Stojedinici* dug život; kad-tad taj će mentalitet razoriti i njenu vlasnicu i njene suvlasnike. Imat će završnicu sličnu Lepejkinoj! Tuga i čemer! Zato je dobro za njih, za Lepejku i *Stojedinicu*, da su njihovi *slučajevi*, njihovi zvjezdani trenuci, ostali zabilježeni u *Ambri*. Duže će se pamtiti!

Uz ta dva središnja *slučaja senzibiliziranja masa tragom novca opljačkana u pretvorbi i skrivena na tajnim računima* bilo je mnogo i sporednih, koje nema potrebe navoditi, ali jedan od tih *slučajeva* - i zato što o njemu govorim u *Ambri* - ne bi se smjelo zaobići... Koristeći čestu sintagmu u crkvenom socijalnom nauku, najviši je cr-

kveni dostojanstvenik u Hrvatskoj promovirao u javno znanje *grijeh struktura*, imenujući time svaki onaj subjekt u vlasti koji se koristi položajem da bi se domogao dobara koja mu ne pripadaju.

Komunisti, koji o tekstovima socijalnog nauka Crkve ne zna ju gotovo ništa, pa ne znaju ni za sveobuhvatnost *grijeha struktura* protumačili su tu sintagmu kao sinonim, kao drugo ime za grijehe Tuđmana i njegove vlasti. I protumačili su uplitanje Crkve u opću raspravu o imovini kao pristajanje uz njihovu stranu. Time je, kako se moglo vidjeti, senzibilizacija *tragom pokradenog novca* bila završena. Kao eklektik Mesić ju je posvojio i učinio svojim političkim programom, a kao mentalni sljedbenik komunista javio se da će on opljačkanim milijardama ući u trag i vratiti ih onima kojima su ukradene. Radnom narodu! Osiromašenu tom krađom! I ne treba čuditi da je u narodu, i samu opterećenu komunističkim mentalnim naslijeđem, našao i više pristaša od onih bazičnih dvadeset posto, koji su mu otprve povjerovali i da su milijarde pokradene i da će ih on, osobno, pronaći i vratiti.

Pošto je na valu te senzibilizacije došao na Pantovčak i okružio se savjetnicima iste duhovnosti kojom je i sam bio ispunjen, a u Banskim dvorima imao Račana, bojažljivog, sugestivnog i lijenog komunistu, nije propustio da *trag opljačkanog novca* slijede istražitelji, tužiteljstvo i sud, kao što je to uobičajeno u demokratskim zemljama, nego je uzeo stvar u svoje ruke i u Saboru osnovao povjerenstvo koje će se time baviti i ono što pronađe dostaviti tužiteljstvu. Naoko, činila se ta mjera poprilično demokratskom! Budući da je Tuđman umro, a trag je novca trebalo tražiti u tragu njegovih stopala, na optuženičku je klupu pred članove saborskog povjerenstva sjeo Ivić Pašalić, Tuđmanov savjetnik, s očekivanjem da će za krivnju, kad je povjerenstvo otkrije, u većoj mjeri od Pašalića biti kriv njegov pretpostavljeni.

Ovako, okruglo pa na *ćoše*! To je povjerenstvo imalo zadatak istražiti tko je i kako proveo privatizaciju *Večernjeg lista*, tko je njegov stvarni vlasnik, što se toga trenutka nije znalo, kojim je novcem ta privatizacija plaćena; a potom, kao uzgred, a doista kao glavno, gdje je deponiran ukradeni novac prikupljen u dijaspori i koliko je novca od *pljačke u pretvorbi* položeno na račune banaka Djevičanskih otoka. Tako nekako, jer su ciljevi toga povjerenstva bili mutni kao i intencija koja je dovela do njegova osnivanja.

Povjerenstvo je radilo mjesecima, njegov je rad iz dana u dan bila udarna vijest na televizijama i radio-postajama, a novine su mu ustupale prve stranice. Mesić je iz predsjednikova ureda Pukaniću i njegovu *Nacionalu* u prvom redu, dostavljao transkripte razgovora Tuđmana i Pašalića. Zapisnik je povjerenstva rastao i u jednom trenutku, kad se javnost, senzibilizirana *tragom novca*, upitala gdje su već jednom te milijarde dolara, jedna je političarka - najbolje je da joj ime bude što prije zaboravljeno - otkrila pravi smisao rada povjerenstva: da nije važno što milijarde neće biti pronađene, važno je da Pašalić na televiziji prolazi kroz sito i rešeto i važno je da se tako iz večeri u večer ocrnjuje njegovo ime. Nekako bi se i preživjelo to što je političarka rekla, da se blati njenog političkog oponenta, kad se ne bi sjećali što su značile komunističke prozivke - uvertiru za pritvaranje, da bi se, dok pritvorenik leži u pritvoru, smislilo zašto će biti osuđen i poslan na robiju. I s druge strane, kad ne bismo znali da se u demokratskim društvima nikoga ne može smatrati krivim dok ga sud ne proglasi krivim. Da političko povjerenstvo samo provjerava ima li osnove krivnji! A ne blati, ne ocrnjuje - što su u političarkinoj izjavi sinonimi za krivnju i osudu!

Tu skoro sam pogledao opširni zapisnik toga povjerenstva i popratne akte. Iz radoznalosti, da vidim kako je ta predstava za senzibilizaciju naroda *tragom novca* završila, jer prave završnice, vidjet

ćemo i zašto, u javnosti nije bilo. Završnica je bila ono što je političarka kazala: blaćenje i ocrnjivanje Pašalića. Da bi se preko njega blatio i ocrnjivao Tuđman. I što sam u tom zapisniku i tim popratnim aktima našao?

Da milijarde dolara na Djevičanskim otocima nisu pronađene - to svakako! Ali i nešto mnogo zanimljivije! Koji su razlozi nukali Tuđmana da se upliće u pretvorbu *Večernjeg lista*. Prvi je razlog bio u njegovoj idealističkoj viziji da naša dobra u privatizaciji dođu u ruke naših ljudi, da ostvaruju profit i da, investirajući tu dobit u naše projekte, od te dobiti korist ima naš narod. U to se idealističko vrijeme činilo da je to moguće postići; danas znamo da je to plemenita iluzija, koju, koliko god bila iluzorna, treba i dalje priželjkivati i poticati. Druga mu je namjera bila da u situaciji kad je strani ljevičarski koncern, nalazeći u vlasniku, u vrijeme komunizma revnom progonitelju nacionalnog i katoličkog, podložna suradnika, preuzeo vlasništvo nad *Jutarnjim listom*, jednim od dva vodeća dnevnika u zemlji, drugi vodeći dnevnik *Večernji list* pomogne privatizirati tako da dođe u ruke vlasnika koji će naginjati desnoj, konzervativnoj i demokršćanskoj političkoj opciji; kako bi se u zemlji, što se tiče vodećih novinskih kuća, stvorila potrebna ravnoteža između lijeve i desne opcije. I taje namjera bila i legitimna i mudra. I bez sebičnosti, za kojom su tragači na *tragu novca* tragali! Pašalić, koji je podnio najgoru šikanu i od Mesića i od Račana, kako je isljeđivanje pokazalo, sudjelujući u pretvorbi *Večernjeg lista*, nije činio ništa na svoju ruku, niti je napravio bilo koju nezakonitost. Najzad, otkriveni su i pravi vlasnici *Večernjeg lista*, poduzetnici Nuić i Zubak.

Kad je saborsko povjerenstvo opširni zapisnik poslalo državnom tužiteljstvu i pravobranitelju, nakon dugog proučavanja i dugog zatišja u javnosti, stigao je otuda odgovor, da u načinu kako su Zubak i Nuić postali vlasnici *Večernjeg lista* nema ničega nezakonitog, pa se

ni protiv koga ne može podignuti optužnica. Da, valja to reći, postoji prekršaj u poslovanju s devizama, ali je on tako malen da ga, ako nađe potrebnim, može sankcionirati Ministarstvo financija. U spisima što sam ih imao pred sobom, nije se dalo vidjeti da li je to ministarstvo i učinilo. O odgovoru tužiteljstva i pravobraniteljstva javnost nije obaviještena. Ni u novinama ni na televiziji ništa! A baš su ti odgovori i u novinama i na televiziji trebali biti razglašeni na velika zvona. Trebalo je javnosti, senzibiliziranoj *tragom pokradenog novca* reći da novac na Djevičanskim otocima nije pronađen, da su Tuđmanove namjere bile dobronamjerne i da nevino optuženi ljudi, Zubak, Nuić i Pašalić, trebaju dobiti zadovoljštinu. Ali, ništa od toga nije ni rečeno ni urađeno, da ne bi spala kruna s glave onima koji su narod senzibilizirali *tragom pokradena novca.*

Međutim, učinjeno je nešto sasvim drugo! Zubak, novootkriveni vlasnik *Večernjeg lista*, koji je, s izuzetkom onog deviznog prekršaja, pretvorbom vlasništva iz društvenog u privatno došao do te imovine na zakonit način, uhićen je i nekoliko je tjedana ostao u istražnom pritvoru. Nije moguće da su ga pritvorili zbog onog deviznog prekršaja. Ali je moguće da protiv njega optužnica nije podignuta. U pritvoru je, ne zna se zašto, odustao od vlasništva, ako se njemu i Nuiću vrati uloženi novac. I tako su Mesić, Račan i Ostojić, u to vrijeme ministar unutrašnjih poslova - trojica okorjelih mentalnih komunista - *Večernji list*, velikog nakladnika, za iste novce za koje je bio prodan Nuiću i Zubaku prodali Styrii, malom i stranom nakladniku. Nema nikakve sumnje, upotrijebivši nasilje! Ako nikakvo drugo, onda ono što potječe od uhićenja i pritvaranja i ono što ga u šaci ima javnost *senzibilizirana tragom pokradenog novca*. A to, bogme, nisu mala nasilja! Tajna iznuda i javno zastrašivanje - to su komunisti uvijek znali upotrebljavati! To im je u krvi i ćudi! Jedini je način da im se suprotstaviš, da im pljuneš u lice i pokažeš rogove! A za to, čini se, ni Zubak ni Nuić nisu imali ni volje ni snage! Valjda ni valjana razloga!

I pored žestokih kadrovskih čistki, koje su uslijedile čim je vlasnik promijenjen, i pored smjena i progona Tuđmanovoj politici sklonih novinara, i pored dolaska na vodeća mjesta u upravi i redakciji novinara s komunističkim mentalnim sklopom, u čemu su bili vidljivi Mesićevi prsti, *Večernji list* u vlasništvu Styrie nije prestao biti, što se političke orijentacije tiče, pluralan. I desno i lijevo! Ni desno ni lijevo! Alije Mesić, ipak, tom nasilnom preprodajom postigao dvije stvari. Prvo, da je mogao sugerirati i postići da se njegova sugestija usvoji uklanjanje ili ušutkavanje sebi nesklonih novinara; i drugo, da je u *Večernji list* instalirao trolist novinara - među kojima je na prvom mjestu Jasmina Popović, a one što zauzimaju drugo i treće ne želim imenovati - koji su svih ovih deset godina bili malne njegovi glasnogovornici i napisali kroz to vrijeme o njemu gomilu apologetskih članaka, koji su dobrim dijelom proširili sliku o njegovoj popularnosti i kad je imao podršku od samo osam posto anketiranih. To je dugotrajna investicija, pa vjerujem da će pojedinci iz toga trolista, Jasmina Popović sigurno, ostati njegovi glasnogovornici i apologeti i kad bude *bivši predsjednik*, komu se, kao istinskom mentalnom komunistu, bude htjelo doživotno predsjednikovati.

Prošlo je od tada, od rada toga saborskog istražnog povjerenstva i od prve godine Mesićeva prvog mandata, do danas, do njegova odlaska u bivše predsjednike, deset dugih godina, a on *Večernji list* ne zaboravlja, pa tu skoro, mantrajući i dalje istu mantru, kaže: *Ni privatizacija* Večernjeg lista, *u kojoj je bilo evidentno da je riječ o kršenju zakona, o kojoj su izlazili transkripti iz kojih se vidi da je Pašalić Tuđmanu rekao da treba zamagliti vlasničku strukturu, nikada nije razjašnjena. Bajić nikada nije pročešljao taj slučaj.*

Kako je lagao pred deset godina, tako laže i nakon desetogodišnjeg predsjedničkog mandata. To je za očekivati, komunistički se mentalitet ne mijenja lako! Državno je tužiteljstvo pročešljalo prvu

privatizaciju *Večernjeg lista*, onu kad su ga kupili Zubak i Nuić, i o njoj dalo svoj sud - da tamo nema kriminalnog djela, da tamo postoji samo sitan disciplinski prekršaj. Ali državno odvjetništvo nije pročešljalo drugu privatizaciju *Večernjeg lista*, onu kad je njegov vlasnik postala Styria. I to bi državno tužiteljstvo, sada trebalo učiniti. Što državno tužiteljstvo s Bajićem na čelu sigurno nikad učiniti neće! Da, taj bi slučaj privatizacije, u svijetlu podataka koje sam predočio, zbilja trebalo ponovo pročešljati, ako ni zbog čega drugoga - jer ne mislim da bi vlasništvo Styrie bilo pametno sada dovoditi u pitanje - onda bar zato da bi se vidjelo što je Mesić sve činio da bi javnost senzibilizirao *tragom ukradenih milijardi dolara*. I s tom senzibilizacijom bezočno, samo komunistu svojstveno, deset godina manipulirao!

U međuprostoru, između opljačkanog blaga skrivena na Djevičanskim otocima, koje stoji na početku desetogodišnjeg traganja za pokradenim novcem, i Zagorčevih dragulja, koji se nalaze na repu toga dugog mantranja mantre o pokradenim parama, čime ću ovo poglavlje privesti kraju, htio bih nešto reći pro domo, i zato što je doživljaj na vlastitoj koži najpouzdaniji dokument i zato što lijepo ilustrira moju tvrdnju da je Mesić svoju potragu za opljačkanim novcem, zlorabeći utjecaj na sudbenu vlast, pretvorio u progon i blaćenje svojih političkih protivnika.

Nakon završetka rata, kad je prestala potreba kupnje oružja, na zbirnom računu neke banke u Villachu, ostalo je nekoliko milijuna maraka nepotrošena novca, što ga je poslala dijaspora. Tuđman i oni koji su uz njega odlučivali o utrošku toga novca donijeli su odluku da se novac ne troši, nego da se od njegovih kamata, kad se prebaci u jednu od naših banaka, uzdržava Zaklada hrvatskog državnog zavjeta, koja je bila u osnivanju. I tako bi bilo, ali Tuđman je umro, na vlast su došli Račan i Mesić, a na čelo HDZ-a - sramota majci koja ga je rodila i Crkvi koja ga je odgojila – Ivo Sanader. Kad je počelo

Mesićevo njuškanje za *tragom opljačkanog novca*, na čelu je Zaklade bio Pašalić, a Beljo i ja bili smo, uz njega, članovi upravnog odbora, sva trojica bez ikakve naknade, i najsitnije, za rad u tom upravnom odboru. Usporedno s radom saborskog povjerenstva koje je istraživalo Pašalićevu umiješanost u pretvorbu vlasništva *Večernjeg lista* posebna je financijska komisija, i tu tragajući za Pašalićevim grijesima, ispitivala financijsko poslovanje Zaklade, s posebnom pažnjom na odnos prema novcu u Villachu. Komisija, češljajući ih u nekoliko navrata, u financijskom poslovanju Zaklade nije našla ništa nezakonito. Osim što joj je voljom Tuđmana i ostalih koji su za tu donaciju bili mjerodavni namijenjen novac deponiran u Villachu i ona to prihvatila. Zaklada, zbog sebi nesklonih političkih prilika, s tim novcem nije činila ništa. Ne čineći ništa, ostavljajući taj novac da leži i neoročen i bez kamata imali smo samo štetu u korist banke koja je novac dijaspore svojevremeno zaprimila.

Prolazile su godine; napisao sam *Ambru*; u HDZ-u je buktio sukob između Sanadera i Pašalića i Zaklada se silom prilika pretvorila u Pašalićevo sjedište nasuprot Sanaderovu sjedištu na Trgu žrtava fašizma. Nisam bio, nikada pa ni tada, član HDZ-a, niti sam sudjelovao u trenutnim frakcijskim borbama, a opet sam od Sanadera bio percipiran kao Pašalićev pristaša. Pa i bio sam, ne stranački, već kao član uprave Zaklade, do čijeg mi je rada bilo stalo. A Zaklada je pala u nemilost svoga osnivača, HDZ-a, njegova predsjednika Sanadera i potpredsjednika, Sanaderova trabanta, Vladimira Šeksa. Crn im obraz dovijeka bio! Ostala je bez financijskih sredstava, bila je pred gašenjem. Tada, da spasi Zakladu, upravni odbor donosi odluku - nakon brojnih konzultacija s odgovarajućim tijelima - da se novac iz Villacha prebaci u Privrednu banku, tu oroči i da se od kamata, koje do sada nije imao, uzdržava Zaklada. Jer je, sjedne strane, neosporna odluka predsjednika države da novac pripadne Zakladi, a s druge, šteta je da novac i dalje leži u Villachu i ne donosi kamate. Ako se

jednom na državnoj razini donese odluka da novac ne pripadne Zakladi i da ga treba namijeniti nečemu drugom, on će se naći nedirnut, trošit će se samo kamate, kojih, da je ostao u Villachu, ne bi ni bilo. Osim banke u Vilachu, nitko drugi nije zakinut, a Zaklada će moći nastaviti radom. I još jedan razlog za takvu odluku: istina je da je taj novac dijaspora namijenila obrani hrvatske države, a ne radu jedne stranke i njene zaklade; ali je istina i to da su taj novac davali pretežno hadezeovci i oni koji su bili suglasni s njihovom politikom stvaranja hrvatske države. Isto kao što je bila istina, što objedinjava dvije prethodne istine, da je Zaklada zamišljena kao institut koji će okupljati ljude koji će promišljati politiku i kao takva biti na korist i stranci i državi. Moglo se u nedogled sporiti oko tih istina, ali je trebalo sačuvati novac od kojega će Zaklada trajno živjeti, na čast dijaspori koja ga je dala i na korist hrvatskoj državi koja ima institut u kojemu se promišlja demokršćanska, konzervativna i državotvorna politika. To, međutim, nije učinjeno zato jer su se tragači za *opljačkanim novcem*, Mesić i Račan, našli sa Sanaderom i Šeksom na istoj strani bojišnice u ratu protiv Pašalića. Beljo i ja bili smo dijelom ciljane, a dijelom kolateralne žrtve.

Zato što smo prebacili novac iz Villacha u Zagreb, tu ga oročili i od kamata uzdržavali Zakladu nešto više od godine dana, kamatu u visini tristo tisuća kuna, protiv nas trojice podignulo je državno odvjetništvo optužnicu. Ali kako! Isto onako kako su to radili komunisti. Prozivku je otpočeo Šeks najavivši tu mogućnost, a ono što je slijedilo bilo je po receptu one političarke, kojoj je važno da se stvar telali preko novina i televizije, a hoće li istražitelji pronaći nešto nezakonito nije uopće važno. Srećom, naše je sudstvo i ovoga puta bilo zrelije od izvršne i zakonodavne vlasti. I ne posljednji put! Naša izvršna i zakonodavna vlast često se tuži na loše strane sudstva; naše je sudstvo imalo više razloga da problematizira izvršnu i zakonodavnu vlast zbog njihova čestog uplitanja u rad sudstva. Sud je našao da op-

tužnica protiv nas trojice ne stoji, da nismo napravili ništa nezakonito i da nismo oštetili ni državu, ni Zakladu ni vlasnika novca u Villachu, a nismo ništa ni sebi prigrabili. Nisu rekli, ali su reći mogli, da je vlast Mesića i Račana, ne djelujući i ne dopuštajući nama da djelujemo, ostavljajući nekoliko milijuna maraka da šest godina u stranoj banci stoje neoročeni i neokamaćeni, učinila znatnu štetu državi, Zakladi, i svima nama čiji je taj novac, bez dvojbe. Dakle, mi štetu nismo napravili, a vlast jest! I da je to tada bilo *tragom ukradenog novca senzibiliziranoj javnosti* rečeno, iz toga bi mogla izvući zaključak, važeći ne samo za ovaj slučaj nego i za sve slučajeve njemu slične, da je Mesićevo traganje za pokradenim novcem državi donosilo, i danas donosi, samo materijalnu i moralnu štetu. A koristi nikakve! Čak ni te da bi pomoglo liječenju njegovih šizofrenih fiksacija!

Da ga je traganje za opljačkanim milijardama na nekoliko promašenih slučajeva - kakvi su, samo kao primjeri, opisani slučajevi prve pretvorbe vlasništva *Večernjeg lista* i novca na računu u Villachu – nečemu naučilo i od šizofrenih fiksacija imalo izliječilo, on se ne bi, nakon deset godina uzaludnog traganja, u posljednjoj godini predsjednikovanja umiješao u slučaj Zagorčevih dragulja i tako se našao tamo gdje se na egzemplaran način ukrštaju silnice povezanosti kriminala i vlasti. On će napustiti Pantovčak i omogućiti sudbenim vlastima da vrzino kolo sprege kriminala i vlasti odmotaju do kraja. Tko god nakon njega dođe na Pantovčak i u Banske dvore, odluči li ga štititi od propitivanja što je radio, neće ga moći štiti od vrtloga koji se zavrtio, onako efektno kako je on sam sebe štitio: u sve umiješan, a kad se pronađu otisci njegovih prstiju, pravi se kao da luk nije jeo ni po luku mirisao.

Dok ovo pišem, čujem da je iz središta Europske Unije stiglo mišljenje kako je u Hrvatskoj kriminal u sprezi s vlašću i kako je u vlasti kočnica obračuna s korupcijom. Bit će da je tako! Bit će da su

i oni tamo progledali i otkrili u čemu je smisao Mesićeva traganja za *tragovima pokradenog novca.* Uostalom, nije velika mudrost znati smisao povika: *Držite lopova*! Niti je odveć teško razlikovati što je svijetlo komu je svrha osvijetliti zatamnjeni prostor, a što sjenilo kojemu je svrha prigušiti svjetlo i učiniti prostor u pojedinim dijelovima tamnijim, kako se ne bi moglo vidjeti što radi svjetlonoša.

Oni su tamo, u toj Europi, čini se, imali priliku čitati i tumačiti priču o draguljima, kakva je ova koja se na kraju Mesićeva traganja za *ukradenim novcem* dogodila u Hrvatskoj.

Bio jednom jedan predsjednik koji je toliko mrzio svoga prethodnika da se lako dao uvjeriti kako je taj opljačkao državu i novac sklonio negdje u inozemstvu. Jako ga je mrzio, pa je za tim novcem, obećavajući narodu da će ga pronaći, tragao i kad su oni koji su ga u postojanje toga novca uvjerili u postojanje toga novca prestali vjerovati. Kako je predsjednik u novac i *trag novca* i dalje vjerovao, počeli su sumnjati u predsjednikov zdravi razum. Ništa osobito, predsjednik se dao fokusirati pa obolio od fiksacije. Po narodsku: utuvio sebi u glavu da ukradeni novac postoji.

Taj je predsjednik, opsjednut traganjem za novcem što ga je pokrao njegov prethodnik imao prijatelja novinara, i više od toga, vlasnika i urednika jednog tjednika, kojemu je *liferovao* transkripte razgovora svoga prethodnika sa svojim gostima, kako bi javnost doznala što je taj sve pričao i u tim pričama pronašla *trag novca.* Javnost, kad on sam i policija ne mogu!

Prijateljstvo novinara i predsjednika fokusiranog na pokradeni novac, na obostranu korist, jer su obojica mrzili bivšeg i uz to pokojnog predsjednika, trajalo je i kad se u javnosti pročulo kako novinar želi svoju suprugu proglasiti umobolnom, strpati u ludnicu i prisvojiti njen dio vlasništva tjednika za koji mu je ta žena dala inicijal-

ni kapital. Drugim riječima, i kad je izbio veliki skandal! I kad je predsjednik nekakvog odbora za ljudska prava morao uzeti u zaštitu tu ženu, koju ludom proglašava predsjednikov prijatelj i tiskar onih transkripata koji su ocrnjivali njegova prethodnika, onoga što je, po uvjerenju fiksiranog, zdimio novac. Bilo je to, zbilja, čvrsto prijateljstvo! Interesno! Aha!

Zato će njihovo prijateljstvo trajati i onda kad se dozna da taj novinar među viđenim pripadnicima podzemlja ima prijatelja koji je pomogao financirati predsjednikovu izbornu kampanju i koji je, osim toga, spreman na svu silu velikih djela. Jedno će od njih biti i da kidnapira sina svoga prijatelja po zanimanju generala hrvatske vojske, i od njega, kao prijatelj od prijatelja, zatraži otkupninu u visini pola milijuna eura. Prijateljski rečeno, nije mnogo! Jer, ipak se radi o otkupu sina!

Kako taj general - koga će na pokradeni novac fokusirani predsjednik proglasiti vanbračnim sinom svoga omrznutog prethodnika - nije samo tako otmičarima svoga sina htio dati tih pola milijuna eura, nego je otmicu prijavio policiji, policija je otkrila kidnepere. Glavni je kidneper, onaj što prijateljuje s novinarom, prijateljem predsjednika, zajedno sa svojim sinom, također kidneperom, i hrpom suradnika izveden pred sud i osuđen na nekoliko godina robije. Dok mu presuda nije postala pravomoćna, kidneper iskoristi slobodu i pobježe u inozemstvo. Otuda je slao pisma svom prijatelju novinaru i u njima prijetio da će, ne ostave li ga na miru, za predsjednika države i premijera vlade otkriti neugodne stvari. A kad su ga ipak uhitili, dovukli u zemlju i izvukli na sud, gle čuda, on, umjesto da otkrije neugodne stvari po predsjednika i premijera kako je prijetio, optuži svoga prijatelja generala, onoga čijeg je sina kidnapirao, da je u tijeku rata, kupujući oružje i novcem što ga je darivala dijaspora, ukrao torbu punu dragulja. Opa, bato! Kakav zaokret!

I sad, na pokradene pare fokusirani predsjednik, pa onaj njegov prijatelj novinar, navale na ovog generala-draguljara i kažu mu: „Daj nam papire u kojima se vidi *trag pokradenog novca*, trag koji vodi do bivšeg predsjednika, tvoga biološkog ćaće, i mi ćemo te osloboditi sudskih progona za pokradene dragulje.“ A taj general tu ponudu generalski odbije i, znajući što ga čeka, jer je znao s kim ima posla, pobjegne u Austriju. Imao čovjek i tamošnje državljanstvo!

E, sad je tu bilo povuci-potegni kako vratiti generala-draguljara u zemlju. I tu je sada nastala ona vrpca, već smo je spominjali, na kojoj izaslanik predsjednika opsjednuta pokradenim novcem traži od generala-draguljara da mu dade one papire. General se i dalje generalski ponaša, ne da papire, kaže da ih i nema!

Ipak, uspiju vratiti generala-draguljara u zemlju i izvesti ga na sud da odgovara za one dragulje.

Onda netko diže u zrak novinara i taj ode na *ahiretl*

I onda netko usmrti nevinu kći odvjetnika koji je branio generala!

I tada predsjednik koji je tražio *trag pokradenog novca* reče da on sa svim tim nema ništa. Apsolutno ništa! A to smo djelomično mogli pročitati i u njegovu citiranom psiho-tekstu kad novinare upućuje da idu pitati one što po njegovu nalogu tragaju za novcem jesu li našli *veliki trag velikog novca*. Takav je trag nemoguće ne naći! Radi se o deset milijardi dolara! E!

Ja bih sada rado kazao *čiča - miča, gotova je priča*, ali ova priča, koja bi, ako se pretvori u film ili roman, morala nositi naslov *Trag novca*, još nije završena i nitko ne zna kakav će joj biti kraj. Jedno je sigurno, ja tu priču neću pisati. Što bi mi druga *Ambra*! Ni za rasplet priče nisam zainteresiran!

Kakav god bio, moguće je, na osnovu onoga što se dosad zna, onoga što je Ortynski mislio o strukturi hrvatske mafije i onomu kako se prema *tragu novca* do sada odnosio, zaključiti da je Mesić, tragajući deset godina po *tragu novca što ga je bivši predsjednik sa širokim krugom suradnika pokrao od dijaspore i vršeći pretvorbu vlasništva*, držao zaštitni kišobran onima koji su za vrijeme njegove desetogodišnje vlasti na razne načine siromašili državu a sami se bogatili. Da mu je zbilja bilo stalo do progona korupcije i kriminala, a ne do blaćenja pokojnika i progona političkih protivnika, imao se priliku iskazati na brojnim slučajevima koji su se događali u njegovo vrijeme vladanja.

Istina, on se u svakodnevnim obraćanjima naciji, a bilo ih je, kako smo vidjeli, raznih oblika, onako usput, služeći se piljarskim jezikom, izjašnjavao načelno i, ako mu se pružila prilika, konkretno, protiv kriminala i korupcije. Međutim, kad bih pobrojio sve slučajeve o kojima se izjasnio, vidjelo bi se da je kriminal i korupciju, bezakonje općenito, vezano uz njegove ljude ili umanjivao ili zaobilazio, a tek ono što je bilo vezano uz njegove političke protivnike, pogotovo uz Tuđmanove pristaše, žestoko napadao. Čak i bezrazložno!

OSMO POGLAVLJE

MANTRE O DEMOKRATIZACIJI I OTVARANJU PREMA SVIJETU

Da sam gledao samo na njihove sadržaje, jednu smještenu u unutarnju a drugu u vanjsku politiku, ove sam dvije mantre mogao i odvojeno prikazati. Gledao sam na njihov učinak - jedna je rezultirala duhom pokornosti, a druga dužničkim ropstvom, obje, pak, stidom - i zato sam ih objedinio.

Ni ove mantre, kao ni većina ostalih koje su dosad prikazane, nisu proizvod Mesićeva uma. Njih je proizvela stranačka falanga zvana *šestorka*, koja će pobijediti na *treće-siječanjskim izborima*, najvjerojatnije krug oko Račana, a Mesić ih je, kao trajni eklektik, u skladu sa svojim boljševičkim duhom prihvatio i, osvojivši večernje termine na televizijskim ekranima, s njima najviše mantrao. To su u prvim godinama Mesićeve i Račanove vlasti bile najfrekventnije mantre. Kako vrijeme bude prolazilo, a njihova besmislenost postajala sve očitija, sve će se manje mantrati, da bi u drugom Mesićevu mandatu, kad se u cijelom političkom i idejnom spektru ujednači s *detuđmanizatorom* Sanaderom, mantranje tih mantra usahnulo i ustupilo mjesto zamoru i vidljivoj rezignaciji. Što će u slučaju Sanadera rezultirati zagonetnim bijegom, a kod Mesića brigom što će s njim biti kad siđe s Pantovčaka, hoće li se i zbog *demokratizacije* i *otvaranja prema svijetu* do kraja života vući po sudovima ili će negdje i od nekoga steći imunitet. Ali, prije nego krenem na analizu, još dvije sličice kao prilog onima što sam ih nanizao u svoja tri romana i kao zorni predložak apstraktnim razglabanjima što će o ove dvije mantre uslijediti.

Zbiva se to u ono vrijeme kad je HDZ odlučio smijeniti Mesića s mjesta predsjednika Sabora, a on se uhvatio odredbe u poslovniku da Sabor može sazvati samo njegov predsjednik, pa nije htio sazvati sjednicu, da Sabor ne bi stavio na dnevni red povjerenje predsjedniku i, kako je HDZ imao većinu, učas ga smijenio. Njemu ništa nije značilo ni što je parlamentarna većina temeljni aksiom demokracije, bez koje demokracija kao oblik vladanja ne bi bio održiv, niti mu je što

značila demokratska korektnost. Bez obzira što u saborskom poslovniku piše i daje mu mogućnost, ako to poželi, da ne saziva sjednicu do slijedećih izbora, on je kao demokrat - što Mesić doista nije - obvezatan na demokratsku korektnost i, izgubi li podršku većine, sjednicu mora sazvati i dopustiti toj većini da ga smijeni.

Uvidjevši s kim se ima posla, sa čovjekom čija je duhovnost građena od revolucionarnog nasilja, morala se primijeniti od njegova nasilja manje nasilna mjera. Dopustiti da potpredsjednik Sabora sazove sjednicu, uvrsti povjerenje predsjedniku u dnevni red i dopusti Saboru da mu izglasa smjenu; dok on sjedi u jednoj od kancelarija predsjedništva i nada se da za njegovo nasilje dekadentna demokracija, koja se, po mišljenju komunista, drži zakona *kao pijan plota*, neće pronaći lijek.

Ništa da je pogazio temeljni aksiom demokracije, ništa da se nije držao demokratske korektnosti, sve se to od mentalnog komuniste, koji vlast doživljava kao nasilje i vještinu manipuliranja, moglo očekivati, ali je u svemu tomu bila najčudnija argumentacija kojom je, oslanjajući se na odredbu u saborskom poslovniku, pravdao svoj bizarni stav. Čudno, jer njenu povezanost s komunističkim mentalitetom nije bilo lako otkriti!

Tvrdio je da ga Sabor ne smije smijeniti, jer, da, ako ga smijeni, *što bi rekao Martinez* s kojim je on sklopio prisno prijateljstvo! Taj Martinez, čovjek s markantnim brkovima, za koga, nakon toliko godina, ne znam iz koje je zemlje potjecao, u to je vrijeme bio jedan od funkcionara u Europskoj Uniji i Mesić je u njemu vidio otjelovljenje te Europske Unije. S kojim je on postao nerazdvojni prijatelj i s kojim će Tuđman imati gadna posla ako se drzne Mesića smijeniti, a Hrvatska golemu štetu, jer će joj njegov prijatelj Martinez nametnuti sankcije! Opasno, da opasnije ne može biti!

I, dakako, kad je Mesić bio smijenjen, brkati Martinez u njegov prilog nije ni glasa izustio, a nekmoli da je Tuđmanu pravio probleme, a Hrvatskoj nametnuo sankcije. Ali poanta nije u neoglašavanju Martineza, nego u Mesićevu vjerovanju da će se oglasiti i za nj zauzeti. Poanta je u Mesićevu mentalnom sustavu vrijednosti oformljenu u vrijeme komunističke subordiniranosti. Figurativno kazano, u vrijeme kad je komunist na položaju u Zagrebu tražio podršku komunista na položaju u Beogradu; a komunist u Beogradu, komunista u Moskvi. Poanta je u mentalitetu koji ne zna da su zakonitosti iznad subjektivnog stava pojedinca, da demokracija za razliku od diktature, u kojoj volja diktatora i političke mrtvace može uskrisiti, nikoga spasiti ne može kad izgubi podršku većine biračkog tijela. Mesiću se, drugim riječima, taj Martinez ukazivao moćan kao drug Tito! Ne može njega u Zagrebu nitko smijeniti dok je u Europskoj uniji drug Martinez uz njega!

Kad je, ipak, smijenjen, a Martinez se nije oglasio, svatko bi drugi izbio druga „*Martineza*“ iz glave; svatko drugi bi, ali mentalni komunist ne bi. U trajanju od deset godina, od početka do kraja svoga predsjednikovanja, i pored bezbroj očitovanja da nema „*Martineza*“ koji će nadomjestiti Tita, on je vjerovao u „*Martinezovo*“ postojanje, posvuda ga tražio i, čini se, u zadnji čas ga našao na Kubi. Našao ga je na grobu Che Guevare u osobi brata Fidela Castra! Kad će se potraga za „Martinezom“ pokazati smiješnim i žalosnim mentalnim arhaizmom!

Kad dođe na Pantovčak, Mesić će, primjeni li se kriterij traženja zaštite od „Martineza“, mentalne pandane imati i u Račanu i u Sanaderu. Taj je mentalni element njih trojice kohabitaciju između Pantovčaka i Banskih dvora činio postojanom punih deset godina. Sjećam se prvog Račanova pohoda u potragu za podrškom „Martineza“ nakon pobjede na *treće-siječanjskim izborima*, koji je bio i tužan i smiješan koliko i Mesićeva priča o „*Martinezovoj*“ zaštiti.

Lijeni Račan, pozer i strašljivac, kao političar čisto čedo komunizma, u Tuđmanovoj demokraciji preodgojen u lidera oporbe, koja nije imala mnogo posla pored živa Tuđmana, uz ostalo i zato jer ga nije ni željela, Račan koji je premirao od straha hoće li moći ovladati državom koju je stvorio Tuđman, taj je Račan sa svojom ekipom, čim je bio imenovan za premijera, krenuo na poklonjenje u Lisabon, jer su toga trenutka Portugalci predsjedali Europskom Unijom.

Sa sobom je poveo Jakovčića, ministra za europske integracije, koji je na tom položaju zamijenio blistavu intelektualku Ljerku Mintas. I Europejku u najboljem smislu te riječi! Što Jakovčić, ni jedno ni drugo, nije bio! Po intelektualnom habitusu bio je to od početka i ostao do danas čovjek na razini seoskog gostioničara ili nakupca sitne stoke na sajmovima, a po političkoj orijentaciji čisti *kampanelist*, koji s globalnim integracijama ne može imati ništa zajedničko, kad se još kao *kampanelist* ne može integrirati ni s vlastitom nacijom. Njegovo kukurijekanje svaki put pred izbore o istarskom osamostaljenju od matice zemlje i o Europi regija pokazuje duboko nerazumijevanje i Europe i njenih integracija. Taj ne vidi koliko Europa vodi računa o integritetu država koje se u njoj i oko nje nalaze, jer, kad bi dopustila *kampanelistima*, kakav je on i njegov Kajin, da osamostaljuju regije, Europa bi se učas našla u totalnom rasulu i ratu svih protiv svih. I taj je i takav Jakovčić pošao s Račanom u Lisabon, izjavivši na odlasku, da je sada put u Europu otvoren, da će i odsada biti teškoća, ali će te poteškoće biti slatke. Bila je to na početku novoga stoljeća toliko netočna prognoza da je i on sam ubrzo s ministarske stolice pobjegao u hladovinu istarskog zvonika, a da mi te njegove slatke teškoće već deset godina gutamo kao vrlo gorke pilule.

Mogli su u Lisabon otići i otuda se vratiti u vladinu zrakoplovu, kao što su u sličnim prilikama činili članovi prethodne vlade, ali oni to nisu htjeli. Za razliku od prethodnika, koji su se po svijetu vozikali

u svom avionu, oni će prakticirati revolucionarnu skromnost. Bio je to, doduše, i predizborni dug, jer su biračima obećavali da će biti štedljivi kad dođu na vlast, ali je to bio i komunistički trik: da glu mataš jednakost s onima s kojima niti jednak možeš biti, niti bi oni imali kakvu korist da s njima, voljnim naporom, jednak budeš. Išli su redovnom zračnom linijom; sletjeli su i uzletjeli s nekoliko aerodroma; zadali su muke protokolu portugalske vlade koji ih je jedva uspio pronaći; iskrcali su se iz putničkog zrakoplova i u Lisabon uspjeli doći kao prosjaci. Ne prosjaci u imovinskom smislu, ta oni su svoj avion ostavili na zagrebačkom uzletištu, već kao mentalni prosjaci, koji su mislili da komunistički trik još uvijek pali. Odavna se to zove *prozirnom demagogijom*! A tamo gdje su išli to glumatanje nikad nije ni palilo!

Jedino što su iz Lisabona donijeli bilo je čuđenje da su u Portugalu, u zemlji koja predsjeda Europskom Unijom, prosječne plaće niže nego u ratom opustošenoj Hrvatskoj. To saznanje bilo je vrijedno puta u Lisabon, ali oni iz tog saznanja veliku pouku nisu izvukli. A trebali su biti podučeni da ni u toj Europi nema jednakosti, da i u toj Europi svatko svoju pređu prede i pokriva se pokrivačem što ga sam na svom razboju tka. Nisu se dali podučiti! Jer, da jesu, ne bi i dalje, zajedno s Mesićem, nastavili tražiti „*.Martineza*“ i njegovati podanički duh, temeljen na nepouzdanju i nevjerici u sebe, duh koji nas je doveo tu gdje smo danas. Zaduženi i opljačkani od tih čije smo ruke ljubili!

Taj podanički duh, koji sam pokušao ilustrirati „*.Martinezom*“ i putovanjem u Lisabon, taj mentalitet naslijeđen od komunizma, ta sluzava duhovnost s dva lica, licem ulizice i licem satrapa dobila je i svoje ime - *demokratizacija* i *otvorenost prema svijetu*.

Termini *demokratizacija* i *demokratske promjene*, kao politički ciljevi koje treba postići, u demokratskom su, višestranačkom društvu i bespredmetni i besmisleni; jer, da demokratizacija društva već nije

postignuta, ne bi demokratska izmjena vlasti, što se, valjda, krije u pojmu *promjene*, bila moguća. Zašto tražiti ono što je već ostvareno! A tražiti *demokratske promjene* u demokratskom društvu, kakvo god ono bilo, savršeno ili nesavršeno, staro ili od jučer, više je nevjerica u demokraciju nego njeno usavršavanje u hodu. Tražiti izvanredne izbore i sudjelovati u redovnima, pobijediti na tim izborima i uzeti vlast, iz opozicije prijeći u poziciju i nastojati se tamo dokazati boljim od drugih, sve je to, i još mnogo toga tomu sličnoga, u redu, ali tražiti vlast i opravdavati to *demokracijom* i *demokratskim promjenama* može samo politika prožeta komunističkim mentalnim vrijednostima koja prijelaz iz opozicije u poziciju doživljava kao revoluciju, po kojoj je *demokratska promjena* isto što i *revolucionarna promjena*. I doista, i Mesiću i Račanu *demokratska promjena*, promjena putem izbora, kad su izbore dobili, bila je *revolucionarna promjena*, *revival komunizma*. U tri vida, sva tri podjednako kobna za demokraciju!

Prvi im je cilj bio da od demokratičnosti, ne mareći zato što je Tuđmanova vlast proizlazila iz izbornih pobjeda s velikim postocima, delegitimiraju tuđmanizam i prikažu ga kao oblik autokratizma, malne čiste diktature proizišle iz neke vrste, a to su upravo onako visoki postoci pobjede na izborima, puča. Jest da pravog puča nikad nije bilo, ali je postojala plebiscitarna izborna pobjeda, što je za komunistički mentalitet, ako je pobjednik njihov protivnik, ravno puču. Zar netko narodu može biti miliji od njih! Ludo gledanje! Ali na mentalnoj razini komunista izuzetno pametno! Jer, komunisti su i potekli od manjine, koja je sebe, da bi se riješila kompleksa, proglašavala *avangardom*, predvodnikom masa.

Odmah zatim, da bi doveli u pitanje demokratski karakter Tuđmanove politike, pripisivali su mu nevoljkost da, u slučaju gubitka na izborima, na miran način preda vlast u ruke pobjednika. To jest bila nevjerojatna projekcija, ali, kako je Tuđman prije izbora umro i nakon

izbora, na kojima je njegova stranka bez njega postala gubitnik, nije se mogla provjeriti istinitost te projekcije, oni su upravo smrt držali temeljnim dokazom svoje sulude projekcije: da je ostao na životu, vlast izbornom pobjedniku ne bi prepustio! A tu su suludu projekciju i prije i nakon Tuđmanove smrti potkrepljivali zagrebačkim slučajem, kad HDZ nije oporbi prepustio vlast, nego je, preotevši oporbi dva odbornika, sam nastavio vladati. Međutim, taj zagrebački slučaj nema težinu dokaza da Tuđman kao gubitnik, ne bi vlast prepustio pobjedniku. Od tada do danas taj zagrebački slučaj - prelazak zastupnika s jedne na drugu stranu - u različitim kombinacijama dogodio se toliko puta, da on, ako i nije uzor demokracije, jest jedna od specifičnosti naše demokracije.

I, najzad, posljednji od tri oblika u kojima se očitovalo da su *demokratizacija* i *demokratske promjene* samo drugo ime za *revolucionarne promjene* i *revival komunističkog mentaliteta*, bez ikakva izgleda da se s njom vrati i komunizam kao društveno uređenje! U zamahu *detuđmanizacije*, čini se, kao njegov glavni cilj, Mesić su i Račan deset godina Tuđmanove vlasti proglasili za Hrvatsku *izgubljenim godinama.* U tih deset Tuđmanovih godina, da ne nabrajam, stečeno je sve što imamo i one će nas, te godine i te stečevine, obilježiti u stoljećima koja slijede. Svi su nam se državni blagdani dogodili u tim godinama, sve što slavimo preko godine izraslo je u tim godinama - a oni sad, da su to *izgubljene godinel* Pa imaju li ti ljudi pameti u glavi? I neće li to u duši naroda, koji tih deset godina pamti kao godine stradanja i pobjeda, izazvati pomutnju i izokrenuti stvari naglavačke?

Hoće, ali ta pomutnja, to izvrtanje naglavačke bio je cilj onih koji su u *demokratskim promjenama* vidjeli povratak mentalnog komunizma. Kako se vratiti natrag ako ne izbrišeš Tuđmanovih deset godina! I onda se u to ubacuje onaj petljanac Ivo Škrabalo, čovjek koji po mom utisku, što sam ga stekao u susretima s njim dok je to po Saboru

činio, nije znao u čemu sudjeluje i čovjek koji je mislio da se povijest stvara preslagivanjem povijesnih sličica na podlozi od kartona. Uspio je ispremiješati državne blagdane, temeljene na zbivanjima u deset Tuđmanovih godina, tako da nitko, pa ni on sam, nije znao kad se što slavi. Time je, obezličujući blagdane, ostavljajući ih bez sadržaja, unoseći zbrku u pamćenje naroda, dao prilog Mesićevu i Račanovu nastojanju da se deset godina patnje, slave i ponosa, učini *izgubljenim godinama.* Bar na neko vrijeme!

A onima, Mesiću i Račanu, koji su mantrali o *demokratizaciji* i *demokratskim promjenama,* ta je zbrka, ta podmantra *o deset izgubljenih godina,* bila potrebna kako bi ostvarili dva praktična, konkretna i veoma opipljiva politička cilja.

Demokratske su *promjene,* s jedne strane, trebale senzibilizirati onih dvadeset posto pripadnika lijevog izbornog tijela, pripadnika komunističkog ili u liberalizam transformiranog komunističkog mentaliteta, da je, bez obzira što je komunizam kao društveno uređenje nestao, s Mesićem i Račanom na čelu države, ponovo došlo njihovo vrijeme, da su izbori bili revolucija. A s druge strane, *demokratske* su *promjene,* oduzimajući Tuđmanovoj vlasti demokratski karakter, trebale obeshrabriti i uvjeriti demokratsku, nacionalnu, suverenističku i konzervativnu većinu da je njihovo vrijeme otišlo u nepovrat, da je bilo nečasno, da se ubraja u *izgubljene godine,* pa se moraju pokajati, prihvatiti status nekadašnje *Narodne fronte* i podržavati komuniste na vlasti, ako ne žele ponovo postati ono što su bili u vrijeme komunističkog samoupravljanja, rigidna, ekstremna i klerofašistička desnica.

Mesić je u obeshrabrivanju pristaša tuđmanizma imao značajniju ulogu od Račana, jer je imao povoljniju polaznu poziciju. Kao komunist, s neprekinutim stažem u deset Tuđmanovih godina, Račan se doimao kao čista restauracija komunizma, pa sa svojom mantrom o svojim *demokratskim promjenama* za demokršćane, za demokrate

općenito, nije mogao biti jako uvjerljiv. Mesić, pak, kao bivši pripadnik *Hrvatskog proljeća* - bar je kao takav u javnosti slovio i takvim se predstavljao, a što je stvarno u tim danima bio, druga je stvar - i bivši hadezeovac, štoviše, po njegovoj reklamaciji, prvi do Tuđma na – doimao se kao osvješćeni pokajnik, koji, nakon nacionalističkih zastranjenja, pjevanja ustaških pjesama o Juri i Bobanu, primjerom pokajnika djeluje na desničare i konzervativce, na tuđmanovce u cjelini, da se i sami pokaju, da i sami dođu višem stupnju pameti, da prihvate ulogu frontovaca u „antifašizmu", što ga je, kao drugo ime za komunizam, počeo gorljivo promovirati.

U prvom, da senzibiliziraju reformirane i nereformirane komuniste kako je ponovo došlo njihovo vrijeme, mantra *o demokratizaciji* i *demokratskim promjenama* postigla je golem uspjeh. Ali ni u obeshrabrivanju i dezorijentaciji desničara, konzervativaca i demokrata općenito uspjeh nije bio malen, što najbolje pokazuje uspon Ive Sanadera, koji je, umjesto da razvije barjak tuđmanizma, i sam postao detuđmanizator, njihov reformator HDZ-a, onaj koji otklonom od Tuđmana oduzima demokratski karakter vlasti koja vlada u vrijeme nastanka suvremene hrvatske države. Pogotovo kad su po komunističkom obrascu pristupili čistki kadrova, progonu - usporedivu samo s onim nakon *Hrvatskog proljeća* - tankog sloja demokršćanske, desne elite u svim segmentima društva, a posebno u svim oblicima javne komunikacije, na televiziji, na radiju, u novinarstvu.

Kao profesor i neko vrijeme direktor gimnazije, komu se to događalo pred očima i koji je to bez posebnog istraživanja, prostim okom, mogao vidjeti, zapazio sam kako se djeca komunistički orijentiranih obitelji u pretežitom broju usmjeravaju prema oblicima visokog obrazovanja u kojima se školuju kadrovi za posao u društvenim strukturama, u pravnom sustavu, vojsci, politici, novinarstvu i tomu sličnom, a djeca iz religioznih i nacionalno orijentiranih obitelji na studij onih

zvanja u kojima će moći živjeti i bez pristajanja uz komunističku politiku, mimo nje, pa čak i protivno njoj, na fakultete prirodnih i tehnoloških znanosti, na medicinu posebno. Uz mnoge druge faktore i takva su usmjerenja imala za posljedicu da su prevratnička zbivanja početkom devedesetih u novinarstvu zatekla visoku, i do devedeset postotnu, koncentraciju prokomunističkih kadrova. Tako visok postotak mentalnih komunista i jugoslavenski orijentiranih mogao se susresti još samo u časničkom kadru jugoslavenske vojske.

Tijekom deset godina, u ratnim, najnepovoljnijim prilikama, najviše od onih novinara koji su bili samo formalni članovi komunističke partije, koji nikad nisu bili mentalni komunisti i koji su prema komunizmu, iako ugrađeni u njegove strukture, bili kritični, nešto od pridošlica iz emigracije i nešto od mlađih kadrova, od početka, s mukom je stvoren novinarski kadar s desnom političkom orijentacijom. Ti su se ljudi našli na udaru Mesićeve i Račanove čistke, Mesićevih i Račanovih progona, Mesićeve i Račanove mantre o *demokraciji* i *demokratskim promjenama.* Uostalom, kad je ta mantra u krugu političara i novinarskih kadrova s komunističkim mentalitetom smišljena, ona je smišljena upravo zato da iz javnosti pomete tu, u ratu s mukom stvorenu desno orijentiranu novinarsku elitu. Mesić je, nakon toliko godina i toliko mijena ponovo došao u priliku da progoni potpisnike Deklaracije o hrvatskom jeziku i njihovu duhovnu djecu! Račan je, crn mu obraz bio, ponovo stekao pravorijek direktora komunističke škole u Kumrovcu! Koja *demokratizacija* i koje *demokratske promjene*! Bilo je to: *plači, voljena zemljo!*

I bile su nove prilike, demokratske, pa što god o njima mislili; nije ih se samo tako moglo izvesti na sud, pa s njima u zatvor kao u komunističke zemane; i tvorci su mantre o *demokratizaciji* i *demokratskim promjenama,* bivši totalni a sada samo mentalni komunisti, pronašli druge oblike progona, oblike prilagođene revolucionarnoj naravi *de-*

mokratskihpromjena. Smjenjivali su ih s uredničkih položaja i davali im beznačajne poslove; otpuštali su ih kao višak radne snage i bacali na ulicu; ukidali su radna mjesta na kojima su dotada radili, da bi ih ostavili na suhu; prodavali su novine vlasnicima lijeve orijentacije koji bi ih marginalizirali ili otpuštali s posla; namještali su im afere i nastojali ih moralno diskreditirati; i konačno, silili su ih ili da sami napuste posao ili da, uz cijenu zadržavanja posla, sagnu kičmu. Samo su rijetki preživjeli ovaj pogrom nad inteligencijom desne orijentacije u svim medijima! Samo rijetki! Kakav je, primjerice, Milan Ivkošić i još nekolicina uz njega koji rade u dnevniku gdje i on.

Progoni pod mantrom *demokratizacije* i *demokratskih promjena*, pod dirigentskom palicom i pokroviteljstvom Mesića i Račana započeli su u znaku križa i, nadam se, da će nakon deset godina u znaku križa i završiti. Naime, u prvoj godini vladavine mantre *demokratskih promjena*, u prvim mjesecima progona, kad se domogla položaja šefice programa na televiziji, Mirjana Rakić, mentalni komunist, po nečijem nalogu najvjerojatnije, zapovjedila je da sve žene koje se pred kamerama pojavljuju s križem na lančiću oko vrata taj križ s prsiju i lančića trebaju odstraniti. To uskraćivanje kršćaninu da se predstavi pod znakom svoga identiteta, s obrazloženjem da to onomu tko kršćanin nije može zasmetati, bio je simbolični početak progona kršćanskog duha s državne televizije države čiji se narod u devedesetpostotnom broju izjašnjava kršćanima. Nisam mogao napisati *Ambru*, a da u nju ne ugradim taj bitni događaj vremena. I otada do danas mantra o *demokratizaciji* i *demokratskim promjenama* progonila je križ, da bi, nakon deset godina šikana, Mesić, vidjevši da križu progoni ne smetaju, da je on na progone otporan, otpočeo suludu i histeričnu poviku protiv znaka kršćanskog identiteta. Najbolji znak da mu je desetogodišnji trud bio uzaludan!

Kad je Sanader, po volji birača koji su prozreli da se iza mantra o *demokratizaciji* i *demokratskim promjenama* kriju mentalni komunisti, došao na vlast, ne samo, figurativno rečeno, da kao deklarirani kršćanin spikericama na državnoj televiziji neće vratiti križeve na lančić oko vrata, nego će se, zaboravljajući i da je kršćanin i ono što je u predizborno vrijeme govorio, slizati s onima koji su progonili desno orijentirane novinare i intelektualce općenito, kako bi ih i sam još žešće progonio, prihvatiti mantru o *demokratskim promjenama* i *demokratizaciji* u cijelosti, primijeniti je na HDZ i priskrbiti za sebe ime *reformiranog hadezeovca*, stvarati akcijske planove za ovo i ono, sve zato kako bi mogao progoniti ono što je od Tuđmana ostalo u stranci i državi. Sve, dok i sama sebe nije otjerao i time dokazao čime završava politika tjelesnog hedonizma i duhovnog mazohizma! A završava u beskrajnoj sramoti!

Žarko Puhovski, u to vrijeme predsjednik HHO-a, kad je vidio što Sanader radi, primjećuje da Sanader daje žmigavac udesno a vozi ulijevo. Njemu, Puhovskom, kao ljevičaru, to *žmiganje udesno a skretanje ulijevo* nije mrsko, ali je kao demokrat zabrinut neće li Sanader takvom politikom desni blok u stranačkom i biračkom spektru ostaviti bez svojih predstavnika u vlasti, što može dovesti do opasne neravnoteže ili do još opasnije bezvoljnosti i izborne apstinencije.

I doista, Mesićeve i Račanove *demokratske promjene*, potpomognute Sanaderovim *žmigaj desno a šibaj lijevo u petoj brzini*, dovele su do neravnoteže i u vlasti i u javnom prostoru. Tamo danas dominiraju komunisti, deklarirajući se kao liberali i ne odričući se komunističkog mentaliteta i naslijeđa u cjelini; a ako nešto konzervativaca i ima, opterećeni su, i ne znajući što je to suvremeni konzervativizam, kompleksom svog konzervativizma, što su im ga nabili tvorci *demokratskih promjena* i Sanader krivom upotrebom žmigavaca. To nam daje pravo da zaključimo kako su *demokratizacija* i *demokratske pro-*

mjene bile *revolucionarne promjene.* Bile su restauracija komunističkog mentaliteta i zato unapređenje demokracije nisu mogle biti. Kao takve one su morale dovesti do beznađa i zasićenosti politikom i političarima. Pogotovo kad se onaj koji je *žmigao desno a u petoj brzini jurio lijevo*, kao čist produkt te restauracije, pokazao demokratskom mućkom, kakvog je mogla izleći samo mantra o *demokratizaciji* i *demokratskim promjenama.*

Tako je bilo s mantrom o *demokratizaciji* i *demokratskim promjenama*, a kako je bilo s mantrom *o otvaranju prema svijetu*, koja je također uvrštena u ovo poglavlje?

Kao i *demokratske promjene*, tako je i mantra *o otvaranju prema svijetu* u prvom redu bila instrument detuđmanizacije. Ta je temeljna mantra obogaćivana čitavim nizom dopunskih, koje su temeljnu određivale i objašnjavale. *Izlazak iz međunarodne izolacije*, pa onda *širenje ugleda u svijetu*, i najzad one sa sintagmom otvorenih vrata: *otvaranje vrata europskim integracijama*, *otvaranje vrata dobrosusjedskim odnosima* i *otvaranje vrata dotoku stranog kapitalal* I temeljna i dopunske mantre koje su je definirale bile su u funkciji sugestije da u deset godina Tuđmanove vlasti svega toga u dovoljnoj mjeri ili uopće nije bilo: da nismo bili otvoreni prema svijetu, da smo bili od međunarodne zajednice izolirani, da nismo imali ugleda u svijetu, da nismo željeli ući u euroatlantske integracije, da sa susjedima nismo imali i nismo željeli imati dobrosusjedske odnose i da nismo otvarali vrata dotoku stranog kapitala.

Kad bi to doista tako bilo, onda bi i detuđmanizacija i *otvaranje prema svijetu*, kao sredstvo detuđmanizacije, imali opravdanje, ali to tako bilo nije i mantra *otvaranje prema svijetu* nema svoj razlog postojanja kao korekcija Tuđmanove politike prema svijetu. Ona znači nešto sasvim drugo od onoga što nam njeni tvorci tvrde da ona jest.

Da ta temeljna mantra, ni pomoćne koje je definiraju, nije korekcija Tuđmanove politike prema svijetu nemam potrebe objašnjavati, ni sumarno, ni pozitivistički, iznoseći činjenicu po činjenicu. Jedno je ipak potrebno reći, kako Hrvatske kao samostalne države ne bi ni bilo da ona kroz deset slavnih, kreativnih i tegobnih godina u svim oblicima nije komunicirala s demokratskim svijetom, tražila od njega pomoć pred agresijom i tu pomoć, iako često nedovoljnu, primala i da od prvog dana borbe za svoju nezavisnost - i mnogo prije, u programskim tekstovima kreatora svoje desetogodišnje politike - kao temeljni cilj nije proglasila ulazak u europsku integraciju i atlantski vojni savez. To bi pojedinačnim činjenicama bilo potrebno i lako dokazati u tekstovima znanstvene naravi, ali u ovomu - u tekstu u kojemu pripovjedač tumači društvenu i personalnu podlogu na kojoj su nastale njegove četiri knjige - to dokazivati nije potrebno. I bez pozitivističkog načina dokazivanja, po dojmovima očevidca, samo je po sebi jasno da mantra *o otvaranju prema svijetu* ni kao kritika ni kao otklon prema Tuđmanovoj politici nema svoj razlog postojanja. Prije će biti, kad bi se u njoj radilo o onomu što ona, površno gledano, u sebi sadržava, da se mantra zauzima za nastavak Tuđmanove politike prema svijetu.

I kad je to tako, trebamo se upitati što ta mantra u sebi skriva i, kad se to razotkrije, što je čini bitno drukčijom filozofijom politike od one koja je prožimala tuđmanizam. Pokušat ću na jedno i drugo odgovoriti deskriptivno, razmatrajući tri aspekta politike predsjednika Mesića: njegov odnos prema euroatlantskim integracijama, u što je uključeno i ponašanje prema Haškom sudu, njegova putovanja svijetom i njegov, doista rijedak, slučaj - da je u vanjskoj politici kao predsjednik demokratske zemlje došao tamo otkuda je pošao kad je u politiku kao vatreni komunist ušao.

Već sam na jednom mjestu rekao da je Mesićevo poimanje Europske Unije i euroatlantskih integracija temeljeno na Brežnjevljevoj teoriji *ograničenog suvereniteta* primijenjenoj na socijalistički lager dok je postojao taj lager i željezna zavjesa koja ga je dijelila od demokratskog svijeta; i na jugoslavenskom *bratstvu i jedinstvu*, kopiji Brežnjevljeve teorije, koje je suverenitet republika, država od kojih je Jugoslavija bila sastavljena, političkim i financijskim mjerama svodilo na administrativne jedinice, samo po veličini različite od općina, kotareva i oblasti. Njemu su se, obzirom na njegov komunistički mentalni sustav, ta Europa i te njene integracije i svidjele toliko jer su hrvatskoj državi, kad se u njima nađe, oduzimale dio suvereniteta i davale ga onom „Martinezu"! Komunisti u potpuno samostalnu hrvatsku državu nikad, kao ni njihov Tito, nisu vjerovali! To je kod njih mentalna kategorija! Njih od hrvatske samostalnosti hvata panika! Nije bilo ni novine ni štete kad se on okrenuo Europi i njenim integracijama, jer smo to već vidjeli kao Tuđmanov davnašnji san i živu praksu, ali je bila novina, i po njoj prouzročena šteta, kako je Mesić zamislio i provodio uključivanje Hrvatske u Europu.

Očekivano je da, čim si spreman ući u neki savez, za ono što ćeš od toga savezništva dobiti, moraš se nečega u interesu saveza i odreći. Kako je ovdje riječ o suverenosti, odreći ćeš se prava da sam o svemu odlučuješ i prihvatiti ćeš zajednička pravila ponašanja, za što ćeš dobiti zaštitu i tebi prepuštenog dijela suvereniteta i korist od suvereniteta prepuštena savezu. To je očekivano, ali je neočekivano – što može prihvatiti samo mentalni komunist zadojen načelom *da svatko mora mesti pred svojim pragom*, da svatko u ime općih interesa *radničke klase* mora obračunavati s egoizmom vlastite nacije – da odricanje dijela suverenosti u korist saveza proširiš do krajnjih granica i pretvoriš u osobni mazohizam i mazohizam vlastitog naroda, odnosno, države toga naroda.

Drugim riječima, podmantra mantri o *otvaranju prema svijetu*, da *ulasku u europske integracije nema alternative*, stoji, na tomu je i Tuđman radio, ali ne stoji pokajnički, pokornički, puzeći, mazohistički način ulaska u te integracije, što Tuđman nije ni u kom slučaju želio, a Mesić je takav način do ekstrema - do praga poniženja mentalnog komuniste, koji je vrlo nizak, do daske - zagovarao i prakticirao. Štoviše, to je ponižavanje pretvorio u mjerilo svih stvari, služeći se pri tom s dva demagoška trika: prvi, igrajući na godine ulaska u euroatlantske integracije; i drugi, uvjeravajući nas da ni od koga drugoga nego od nas samih ne ovisi kad ćemo tamo biti primljeni.

Tko god je pratio polagan i mučan prijem pojedinih zemalja u Europsku Uniju, primjerice Grčke i Irske, a potom velikog broja tranzicijskih zemalja, mogao je zaključiti da u tvrdnji, a ona se otada ponavlja, kako datum prijema ovisi o njima samima, a ne o onima koji ih primaju, temeljnim zemljama Unije, ima tek polovica istine; a kad je u Uniju bila primljena Rumunjska i Bugarska, moglo se vidjeti da je i ta polovica dovedena u debelu sumnju. Postalo je vidljivo, što je do tada skrivano a ni tada nije deklarirano, da prijem u Europsku Uniju ovisi gotovo isključivo o interesu zemalja koje su trenutno članice Unije; a što je za taj prijem predviđena procedura koja može trajati kratko ali i neobično dugo, kako zemlje članice požele, to nije učinjeno jedino stoga da bi se zemlja kandidat prilagodila ulasku u članstvo, već i stoga da bi udovoljila svoj sili zahtjeva što će ih pred nju postaviti zemlje koje će za njen prijem u Europsku Uniju glasati. Onda, kad na glasanje dođe red! To je, da u tvrdnji kako od nas ovisi kad ćemo biti primljeni u Europsku Uniju ima samo polovica istine, a ponekad ni toliko, mogao uočiti svatko kojemu je interes svoje zemlje svetinja, ali Mesić, koji je komunističku mentalnu pokornost želio što prije učiniti liberalnom kooperativnošću bez granica, to uočiti nije mogao - jer su njemu kao mentalnom komunisti interesi nacije zadnja rupa na svirali, štoviše, rupa koju je on pozvan začepiti da ni

glas ne ispušta. Najprije je relacije personalizirao: ja sam Hrvatska, a oni su tamo „Martinezi“ koje treba fascinirati udvornošću. A potom je komunikaciju na toj relaciji pretvorio u umiljavanje, pokoravanje, dodvoravanje, ulizivanje i, najzad, u svojevrsnu, ali ne i upitnu, izdaju. A to da je tvrdnja kako samo od nas ovisi kad ćemo, koje godine i kojega dana, ući u Europsku Uniju samo mamac da te svuku do gola, ako se do gola budeš dao svući, Mesić, što se unaprijed znalo, sa svojim komunističkim mentalitetom nije mogao shvatiti. I Mesić se svukao zajedno sa svoja dva svlačenju do gola sklona premijera!

Da bi to razgolićivanje opravdao - kad je, tajno i javno, dobrovoljno i na poziv, odlazio na Haški sud svjedočiti kako je Hrvatska izvršila agresiju na Bosnu i Hercegovinu, kad je zajedno s Račanom nagovorio Sabor da izglasa nadležnost Haškog suda i nad oslobodilačkim akcijama *Bljeskom* i *Olujom*, kad je smijenio ratne zapovjednike pobjedničke hrvatske vojske da bi ih, i po svom odabiru, mogao *liferovati* na Haški sud, pa sve do današnjeg dana kad tvrdi da topnički dnevnici postoje, iako te dnevnike svi traže i nitko ih ne može naći - da bi to skidanje gaća opravdao i u svlačenju nadmašio sve one koji su gaće svlačili, on je kroz deset godina obećavao da ćemo, netom ispunimo što se od nas traži, biti primljeni u Europsku Uniju. Kako su ti zahtjevi pristizali, sve jedan noviji od drugoga, kroz punih deset godina svaka je od tih godina njegova mandata, iz perspektive dvije godine ranije, bila od njega najavljivana kao godina kad ćemo ispuniti sve zahtjeve i biti primljeni u Europsku Uniju. A, eto, vrijeme njegova predsjednikovanja ističe, a mi u Europsku Uniju još nismo ušli. Mada znamo da ćemo jednog dana ipak ući kad se za to steknu okolnosti, po sudu onih koji u tu Uniju primaju! Međutim, negativne posljedice Mesićeva razgolićavanja će i nakon toga ostati! I neće biti malene!

Sigurno da Hrvatska, zemlja izrazito europske duhovnosti, nije imala *alternativu ulasku u Europu*. Štoviše, tu alternativu u Hrvatskoj nitko relevantan nije ni nudio. Ona je od hrvatskog prekida s Jugo-

slavijom i komunizmom sama po sebi zadana i Mesć tu mantru, čak i kad bi je iskreno doživljavao i ispravno tumačio, nije imao potrebe mantrati da bi je učinio hrvatskom. Ali je Hrvatska, uz sva ograničenja u koja ju je uveo obrambeni rat protiv srpskog agresora, imala alternativu Mesićevu načinu ulaska u euroatlantske integracije. Načinu pokajničkom i pokornom, ulizivačkom i udvorničkom, bez ponosa i samopouzdanja, mazohističkom i sadističkom - najzad, što je izvedeno iz svega prethodno rečenog, izdajničkom načinu!

Mene su neki novinari - Davor Butković, primjerice - proglasili rodonačelnikom epiteta *izdajnik*, koji se trenutno vrlo često, a bit će sve češće dok tamo ne ostane trajno prikovan, lijepi uz Mesićevo ime, iako sam ja to maločas, govoreći o načinu kako nas je *uvodio u Europu*, prvi put za njega kazao. Butković je, poput ostalih, svoju tvrdnju temeljio na *Ambri*, makar je tamo epitet izdajnika nalijepljen na ime glavnog lica romana, a ne uz Mesića, prototipa Žepe Bevande. Nije mi stalo do toga prvenstva. Uostalom, prije nego ću to u roman unijeti, čuo sam da epitet izdajnik uz Mesićevo ime lijepi narod, pa sam ja prije plagijator nego kreator. Ali, što god mi mislili o tom epitetu, ne postoji drugo ime nego izdajnik za onoga, osobito ako taj obnaša visoku državnu dužnost, koji pred strancima, tko god oni bili, za ovo ili ono, sustavno, iz dana u dan, denuncira svoju zemlju i od tih denuncijacija stvara političku filozofiju. Kao, to mora činiti, jer bude li to činio, za godinu ćemo dana biti primljeni u Europsku Uniju; a ne budemo li pokorni, popustljivi i ljigavi, nećemo tamo biti primljeni nikada. Ja drugog imena za to osim izdaje ne znam! Ni sada, dok ovo izričem na osnovu mnoštva slučajeva takvog Mesićeva ponašanja, ni onda kad sam pisao *Ambru* i to izrekao na slučaju njegova žalosnog, ponižavajućeg i sramotno glupog svjedočenja u Hagu. Gotovo podlačkog svjedočenja!

I u *Ambri* i u javnim istupima, vezanim uz nju ili aktualni trenutak, imao sam stav kako su sve zamjerke Mesiću od manje važnosti nego je zamjerka da se na čelu države našao mentalni izdajnik, čovjek koji izdaju ne doživljava kao izdaju, već kao pozitivnu vrijednosnu kategoriju svoga mentalnog sustava. Nacionalnu izdaju kao sadržaj komunističkog mentaliteta! Znam o čemu govorim, taj me je mentalitet terorizirao psihički i fizički od trinaeste godine, otkako sam se s njim igrom slučaja našao u antifašističkom taboru!

Upoznao sam ga u partizanskim vremenima: ako si Hrvat i želiš biti dobar komunist, to ćeš na najbolji način postići, stvarno i figurativno kazano, ako ubiješ ustašu ispred sebe i u sebi. Razumije se, ustaša ne mora biti ustaša, ali bi bilo poželjno da bude, ustaša je sinonim za Hrvata - iz komunističke vizure do današnjega dana. Kad sam nakanio napisati *Četverored*, kroz dvadeset i pet godina priprema za pisanje toga romana, načitao sam se dokumenata u kojima je taj mentalitet ostavio krvave tragove. Zašto Mesić nikada nije otišao u Bleiburg i zašto nikada nije položio cvijeće na grob osnivača države kojoj je i sam po ludoj sreći postao predsjednik? Zato što je dionik mentaliteta u kojemu se osoba dokazuje kad prezire žrtvu neprijatelja komunističkog režima i ako je od komunista nevina stradala i kad prezire osobe koje su nasuprot klasnom afirmirale nacionalno. Zato što je komunistički mentalitet zahtijevao da se visoka komunistič ka svijest dokazuje u zatiranju samosvijesti vlastitog naroda. To su nazivali, kako smo već napisali, *čišćenjem smeća ispred svoga praga*! Ostavimo mi po strani i vojne i političke razloge komunističkih progona, stavimo mi u prvi plan mentalne razloge i tek će nam onda postati jasni i Titovi i Mesićevi, za normalna čovjeka, iracionalni i nečovječni potezi!

Ako mi ulazak u europske integracije nije sporan, ako mi je sporan samo način ulaska, kakav sam to alternativni ulazak ja želio? Nije trebalo deklarirati ni detuđmanizaciju, ni *demokratizaciju* ni *demo-*

bratske promjene i na taj način forsirati diskontinuitet s politikom vođenom u minulom desetljeću, kad su stvorene sve institucije hrvatske države i kad su se zbili svi važni povijesni događaji, koje slavimo u tijeku godine i uz koje simbolično vežemo svoju suvremenost; nije trebalo, po osobnom hiru, ponižavati i obezvređivati insignije državnog suvereniteta, primjerice, Oltar domovine, predsjedničku lentu i ostalo, jer tko ruši insignije suvereniteta taj ruši i suverenitet; nije trebalo stvarati dojam da su Mesić i „trećesiječanjska,, vlast u diskontinuitetu s Tuđmanovim desetljećem i, paralelno s tim, da je samostalna Hrvatska u kontinuitetu s Hrvatskom kao federalnom jedinicom komunističke Jugoslavije, jer je takvo gledanje širom otvorilo vrata komunističkom mentalitetu, čija je bitna oznaka, sjedne strane, zanemarivanje nacionalnog interesa i prigušivanje nacionalnog ponosa, a s druge, podilaženje tutoru i pokrovitelju tko god on bio; nije trebalo bez ikakava otpora, što je u Tuđmanovo vrijeme činjeno s uspjehom, prihvatiti proširenje jurisdikcije Haškog suda na oslobodilačke akcije *Bljesak* i *Oluju*, a kad je to već učinjeno, nije trebalo uz gadljivu servilnost izručivati tom sudu ljude i dokumentaciju; nije trebalo Haški sud koristiti u međusobnim, stranačkim i unutarstranačkim, rivalstvima, uglavnom, jagmeći se tko će biti servilniji; nije trebalo podlijegati ucjenama što se tiče godine prijema u euroatlantske integracije i odricati se, opet kao primjer, novca u svojim bankama i riba u svom moru; i nije trebalo, pravdajući to brzim, koliko sutra, ulaskom u Europsku Uniju i tobožnjim *europskim ponašanjem* dovoditi zemlju u takvu situaciju da strani kapital, a to je ta Europa, iz nje izvlači nekoliko puta više profita nego ulaže novca u njen razvoj - što je, valja naglasiti na kraju ove litanije o tomu što nije trebalo činiti, najveća nesreća politike dodvoravanja i ulizivanje, puzavosti i poniženja, i leglo korupcije nad svim korupcijama, korupcije koju bar djelomično u budućnosti treba razgoliti i sankcionirati.

Da bi prikrili sramotno ponašanje, ponašanje nedostojno suverena i njegovih vlada, i Mesić i njegovi premijeri prodavali su što se prodati dalo i zaduživali se preko mjere, da bi zadržali standard koji objektivno nismo mogli imati. Trošili smo nezarađeno! Podanički se ponašajući, uveli su nas u dužničko ropstvo! Sjeća li se čovjek da su i komunisti, zadužujući se kod kapitalista i trošeći nezarađeno doveli komunizam do propasti, kad su napuhani standard u zemljama socijalizma kapitalisti Zapada prestali plaćati, ne treba se čuditi da su nas Mesić, čovjek izvornog komunističkog mentaliteta, Račan, koji je taj mentalitet naštrebao u partijskoj školi, i Sanader, koji ga je prigrlio iz egoističnih razloga, doveli do ruba provalije, na kojemu se moramo zaustaviti i vratiti natrag. Kao i Tito, frazom uvijek na strani *malog čovjeka*, kao i Tito Mesić je u stvari bio na strani bogatih i moćnih, koji su umješno manipulirali njegovom sklonošću pozi bez sadržaja. A tu pozu bez sadržaja komunistički su rukovodioci odreda imali!

Kad sam sve ovo o čemu sam prethodno govorio, a vezano je uz ponos i podaništvo, samosvijest i podrepaštvo, pokušao prenijeti u priču, našao sam se pred mnogo težim zanatskim problemom nego kad sam u *Ambri*, na stvarnosnom materijalu, odlučio prikazati anatomiju izdaje i masku na licu izdajnika. U *Ambri*, kao što ću koju godinu kasnije učiniti s *fukarizmom* u *Fukari*, poslužio sam se obrascem žurnalističkog romana, a ovdje za razlivenu građu nisam mogao naći niže koji bi, kad ga obradim, sublimirao svu tu razlivenost i u priču pretvorio svu tu apstrakciju. Kao i u drugim tomu sličnim situacijama pribjegao sam metafori, jednoj od njenih podvrsta, basni s antropomorfnim elementima. Glavno lice, i unutarnji graditelj te basne, čovjek je koji se stjecajem okolnosti našao u uzgajalištu puževa i, živeći s njima, svoj mentalitet poistovjetio njihovu. Ponos čovjeka zamijenio je puzavošću puža!

Tako postavljenu priču u klasičnim gabaritima basne, kad se koriste simbolične karakterne crte životinja, primjerice, magarčevu tvrdoglavost ili lisičinu lukavost, vještu basnopiscu nije teško napisati; ali roman tako postavljen i dobru je romanopiscu teško napisati. Pogotovo roman o puževima! Glavna opasnost leži u tomu što se u opširnom eksponiranju građe o malo poznatom životu puževa, čime roman i kad je kratak mora biti ispunjen, lako može izgubiti *ono treće,* ono zbog čega metafora, nema li ga, gubi svrhu, a pogotovo je gubi basna koja bez *onoga trećeg,* bez svoje pouke i poruke, postaje ćorak, pucanj u prazno.

Ne znam da li je *Puž*, što se književne vrijednosti tiče, dobar roman, po nekim kritikama reklo bi se da jest, ali znam da je svijet puževa, gdje dominira puzavost i slinavost, prepoznat kao svijet naše političke realnosti. Dignula se hajka, ipak, znatno manja nego oko *Ambre* i *Fukare,* ali i takva dovoljno opaka. Što će se vidjeti iz samo jednoga detalja!

Pozvao me je Aleksandar Stanković da dođem u njegovu emisiju na Hrvatskoj televiziji. Poruke su mi stigle preko njegovih suradnika, a kad sam ih dvojicu odbio uz obrazloženje da u principu ne sudjelujem u emisijama kakva je Stankovićeva, javio se on sam i upitao me mogu li od principa jednom odustati. Kakvo mišljenje imam o njemu i njegovoj emisiji, Stanković je mogao doznati iz *Puža,* jer sam to u prenesenom obliku kazao opisujući novinara slična njemu. I odgovorio sam mu da iznimke ne može biti ni za koga, a pogotovo je ne može biti za njega. Nešto je na to, pola u mikrofon a pola sebi u bradu, smrsio. A što sam od izgovorenog razumio bilo je da bi me želio upitati je li ponos najvažnija stvar u životu i je li ponos važniji od interesa. Shvatio sam na što se pitanje odnosi, na srž *Puža,* pa sam mu rekao:

„Kako za koga! Za mene je dostojanstvo iznad svega i za mene je, prema tomu, ponos važniji od interesa, jer mi je neokrnjeni ponos glavni interes u životu, pa mi se ostvarenjem ponosa ostvaruje i interes“. I tomu dodao: „Gledajte, obzirom na tržišni učinak vaše emisije, moj bi se roman nakon nje bolje prodavao, ja bih dobio veći honorar jer sam na postotku i ja bih se radi svoga džepa trebao pojaviti u vašoj emisiji i izložiti se vašim pitanjima. Ali, budući da će vaša pitanja u sebi sadržavati sve vaše predrasude o meni, ponos mi ne dopušta da vas slušam. To je vama, najvjerojatnije, neshvatljivo, da, držeći se ponosa, nanosim štetu samom sebi. Isto kao što vam je neshvatljivo što ću, bez obzira na marketinški učinak vaše emisije, imati veću korist što u emisiji, iz ponosa, nisam sudjelovao, nego da sam se pokrio ušima, ponizio i pred vas došao slušati ono što dostojno slušati nije. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da je ponos u konačnici i te kako isplativ!“

Kad običan čovjek prihvaća poniženje u ime nekakve koristi, i djelo, nemoralni čin, i posljedica djela njegova su privatna stvar, njemu na dušu i na brk; ali kad dužnosnik prihvaća poniženje radi osobnog probitka, djelo je, doduše, njegova povijesna sramota, ali posljedice njega zaobilaze i padaju na grbaču naroda koji je predstavljao - pa dužnosnik, jer u tim situacijama ima mogućnost ostavke, na poniženje, na podaništvo nema moralno pravo. On tim podaništvom u ime imaginarnih interesa, koje je nerijetko sam izmislio, čini nemoralno djelo kao svatko onaj koji čini ono što njemu koristi a drugomu šteti. Kako je Mesić po mentalitetu pripadao tipu komunističkog rukovodioca koji moralne vrijednosti ne preuzima od autoriteta, primjerice, od Boga ili tradicijske stečevine, nego ih izvodi iz svoga interesa, često puta samo zbog gole borbe za opstanak na površini, kao i svi drugi komunistički vlastodršci, on ono u vezi s ponosom, što sam izložio u prethodnom stavku, nikad nije mogao ni pojmiti. On je to djelatno, nesvjesno, zaobišao!

Ipak je, na predsjedničkoj stolici dugovječni Mesić, pred kraj drugog mandata dočekao da Hrvatska uđe u jedan od euroatlantskih saveza, u NATO (Organizaciju Sjevernoatlantskog sporazuma, kolokvijalno Sjevernoatlantski savez). Međutim, kako je doživljavao duh hrvatske vojske i kako se prema tom duhovnom stanju i naslijeđu odnosio, kako je kao vrhovni zapovjednik tu vojsku pripremao za ulazak u sistem najvećeg vojnog saveza na svijetu i kako se ponašao kad je Hrvatska tamo primljena, stiče se dojam da on, opterećen komunističkim mentalitetom i Titom kao moralnim uzorom toga mentaliteta, u tom savezu nije želio vidjeti hrvatske vojnike ili da ne shvaća koja je svrha osnivanja i širenja Sjevernoatlantskog saveza ni koje su obaveze ni prava članica. Što se priprema za ulazak u NATO tiče, iz onoga što je javnosti bilo vidljivo, a što još stoji iza toga vidjet će se kad on ode, Mesić je - o čemu ću govoriti opširnije u posebnom poglavlju - činio sve što je činiti mogao da u hrvatskoj vojsci ubije jedinstvo i pobjednički duh, što su ga u nju, u prvom redu, ugradili njeni osnivači Franjo Tuđman i Gojko Šušak, a potom niz njenih slavnih ratnih zapovjednika, od kojih imenom neću navesti ni jednoga u strahu da koga spomena vrijedna ne bih ispustio. Dok je taj duh gušio na razne načine, od kojih će neki biti opisani u najavljenom poglavlju, hrvatsku je vojsku doživljavao kao potencijalno pučističku i kao takvu prijetnju svom položaju; iako za to nije imao nikakva razloga, još manje povoda, jer u toj vojsci, stvorenoj na zanosu hrvatskom državnošću, pučističkog duha, duha koji bi njeno djelo, državnost, kompromitirao kao necivilizirano i nedemokratsko, naprosto nije bilo. Ni u slučaju kad bi im vrhovni zapovjednik bio i gori i beznačajniji političar od Mesića! I dok se on njih plašio, oni su njega doživljavali kao strano tijelo koje valja trpjeti dokle ga god trpjeti budu morali, u vjeri da u demokraciji tom trpljenju ima kraja. Treba priznati da Mesiću vrhovni zapovjednik nije bilo lako biti: zapovijedao je vojskom koja je, jer je bila vojska demokratske zemlje, slušala svoga, od naroda izabranog, zapovjednika, ali je po duhu ta vojska pripadala svojim mrtvim

i živim zapovjednicima koje je on ili progonio ili mrzio. Njemu se ta vojska pokoravala, ali ona njemu nije nikada zapljeskala, kao što je pljeskala onima koje je on mrzio i progonio. To je, priznati se mora, vraški teško - ne biti voljen, a željeti da budeš obljubljen! Da, treba i to reći, njega je u Hrvatskoj vojsci voljelo samo ono što je u toj vojsci, u personalnom i duhovnom smislu, ostalo od vojske bivše države, ali je toga u Hrvatskoj vojsci bilo malo.

Kad je, upravo zaslugom duha hrvatske vojske, Hrvatska primljena u NATO i Mesić otišao u njegovo sjedište, gdje je na svečanosti u povodu prijema trebao održati govor, iz pouzdanih izvora doznajemo, umalo da nije izbio veliki skandal. Naime, Mesić je kanio održati besjedu u kojoj bi, zahvaljujući na prijemu, ipak rekao da je od svih politika najbolja politika nesvrstavanja u vojne i političke blokove. Recenzenti njegova pisanog govora otkrili su tu nelogičnost – ulaziš u blok, a imaš ozbiljnu primjedbu ulasku u blokove općenito! Brišući to, spriječen je skandal u kojemu bi se otkrilo da Mesić i ulazak Hrvatske u NATO doživljava kao nastavak politike njegova moralnog autoriteta, druga Tita. I taj je rado primao zaštitu Sjevernoatlantskog saveza od prijetnji komunističke Moskve, ali u taj savez kao komunist ući nije htio ulaziti, nego je, ostajući u duhu vezan s komunizmom, hodao po svijetu i podržavao diktatore, njihove revolucije i njihove diktature. Kao mentalni fosil Mesić nije mogao spoznati da je to jednom bilo i zauvijek prošlo!

Ako pouzdani izvori o Mesićevu cenzuriranom govoru na proslavi prijema Hrvatske u Sjevernoatlantski savez i nisu toliko pouzdani, sam se Mesić potrudio da vijest o tome bude vjerodostojna čineći ono što je činio nakon našega prijema u NATO. Obilazio je, okupljao i veličao žive i mrtve komunističke revolucionare, kojima je cilj bio i cilj ostao poraziti upravo taj Sjevernoatlantski savez! To je gotovo pa nevjerojatno! Ali je to i najbolji dokaz da mentalni duh komunizma živi

i kad su komunističke revolucije kompromitirane, a revolucionari u grobovima ili na rubu groba. I to je dokaz kako je Mesić karikaturalna inkarnacija zloduha za kojega neki tvrde da se rodio u Kumrovcu.

Pričala mi je Đurđa Šušak, supruga Gojkova, što je doživjela kad je od Ministarstva obrane dobila poziv da prisustvuje našoj proslavi primitka u Sjevernoatlantski savez. Najprije, ona se sama začudila tko je, pored dobro poznatog Mesićeva stava o ulozi njena muža u stvaranju Hrvatske vojske, imao hrabrosti pozvati nju, Gojkovu suprugu, što nije značilo ništa drugo nego poziv njenu pokojnom mužu da u osobi svoje supruge prisustvuje tom slavlju. Tko je bio toliko hrabar da pozove njega u njoj? Kad se pojavila među uzvanicima, a nema potrebe nabrajati tko je sve među zvanicama bio, svi su se prema njoj ophodili kao prema duhu prispjelu iz nekog drugog vremena. Svi osim američkog veleposlanika Bradkea! On joj je prišao i pred svima rekao:

„Gospođo Šušak, u najvećoj mjeri vaš je suprug zaslužan što je Hrvatska postala članicom NATO pakta. Vjerujem da bi se on radovao ovom danu da je danas s nama."

Đurđa mu je odgovorila:

„Hvala, gospodine veleposlaniče! I vaša je zemlja u velikoj mjeri zaslužna što Hrvatska uživa punu samostalnost i što danas, voljom i moga supruga, može postati članicom Sjevernoatlantskog saveza."

To naša televizija i naše novine nisu zabilježile, iako su njihovi novinari tamo bili, to vidjeli i to čuli. Šteta, da su javnost o tomu obavijestili, javnost bi dobila potvrdu onoga što je sama prije toga znala: da je Hrvatska slučajno u vrijeme Mesićeva predsjednikovanja ušla u Sjevernoatlantski savez, da u tomu njegove zasluge nema, da je za to zaslužna Hrvatska vojska, hrvatska država i oni koji su je stvarali. A po tomu bi javnost mogla zaključiti i to kako bi Hrvatska

u NATO bila primljena i prije nego je primljena da joj vrhovni zapovjednik vojske nije bio Mesić. Svjestan toga kao nitko drugi, da se otarasi kompleksa manje vrijednosti, da se isprsi i pokaže tko je on, da prkosi natovcima - što li je već bilo po srijedi - Mesić je, uskoro nakon prijema Hrvatske u NATO, otišao na Kubu i tamo na grobu Che Guevare kazao *da je on osobno bio štovatelj kubanske revolucije i Comadantea Guevare, te da se sjeća kako je vijest o njegovoj smrti u Boliviji 1967. doživio kao gubitak.*

Srećom da na Kubu nije otišao prije nego su nas primili u NATO! Da je otišao prije, još nas primili ne bi! Ili, ipak, bi! Ta i njima je u zapovjedništvu Sjevernoatlantskog saveza, kroz deset godina promatranja kako se ponaša taj čovjek, moralo postati jasno da Hrvatska ide drumom, ravno u euroatlantske integracije, kamo je usmjerena od dana nastanka, a njen trenutni i slučajni predsjednik šumom, za kolonom koju predvodi drug Tito. Pa kad su vidjeli da je to tako, morali su Hrvatskoj pružiti ruku da ne bi slučajno i ona za Mesićem u šumu zabasala.

Osim ulaska u euroatlantske integracije - o kojima sam rekao manje nego što sam reći imao, jer sam mislio da će i to biti dosta, Mesić je i posjete stranim zemljama i njihovim državnicima držao bitnim sadržajem svoje mantre o *otvaranju Hrvatske prema svijetu.* Zato sam prinuđen i o tomu nešto reći. Ali, za razliku od onoga što sam o euroatlantskim integracijama rekao, sasvim kratko. Prinuđen i zato što sam Mesićeva tuzemna i inozemna putovanja u *Ambri* nazvao putujućim cirkusom; iako je taj cirkus, dok sam *Ambru* pisao, bio tek na početku, pa je netko opravdano mogao misliti da pretjerujem. Što slijedi mogao je znati samo onaj koji je prije toga poznavao Mesićevu sklonost putujućem cirkusu. Ja sam spadao među njih. Danas onih koji bi mislili da sam u *Ambri* pretjerivao nema, danas mnogi znaju da cirkusanta Mesića ne drži mjesto, da on putovati mora, kamo bilo i po kom god poslu bilo. I bez posla kad posla nema! Osim što ga mjesto

ne drži, on samo putovanjima postiže da bude u središtu medijske pažnje. On tu pažnju ne može izazvati ni originalnom mišlju ni djelom umna čovjeka. A, dok putuje, medijska je pažnja zajamčena, pa na što god oko njega i u vezi s njim bila usmjerena. Na ono što se s njim i oko njega trenutno događa ili na njegove komentare iz daljine onoga što se, dok on nije u zemlji, u zemlji događa. Da, čudno je otići u daleku Mongoliju i otuda komentirati privatizaciju splitske željezare. Ali to je to, to je sadržaj Mesićevih putovanja! Valjda iz Mongolije bolje vidi kako stvari s tom, od njena osnutka, problematičnom željezarom stoje. Jedno, mjesto ga ne drži, a drugo, treba mu medijska pažnja! I to su temeljni motivi Mesićevih desetogodišnjih putovanja, koja su državu skupo stajala, a koristi joj nikakve nisu donijela. Najmanje da bije oslobodile izoliranosti i otvorile joj vrata prema svijetu.

A sadržaj tih posjeta? Dok je Mesić kao predsjednik Sabora odlazio u posjete stranim parlamentima, a i tada je volio šetati, imao sam priliku naći se u njegovoj blizini i, poučen onim što je zapazio Milovan Baletić prateći ga na putu po Australiji, iz prikrajka gledati kako on to radi. A radi tako da te sili na zaključak: žalibože truda, novca i vremena. Od dogovora sa stranim državnicima koji bi sadržavao nešto konkretno, neki posao koristan za obje države, obično ne bi bilo ništa. Toliko ništa da bi se čovjek pitao radi čega smo se sastali. Sve bi se svelo na beznačajne govorancije, a nakon njih Mesić bi otpočinjao nekakvu šegu, kroz koju bi preko prevodioca pokušavao domaćinu omiljeti, naći u njemu svoga *„Martineza“* i poslije izjaviti da je sklopljeno prisno prijateljstvo. Po onomu što sam imao priliku vidjeti, sumnjam da se na takav način, šegom preko prevoditelja, blisko prijateljstvo može steći. Obrnuto, takva su prijateljstva krajnje površna, pa ne čudi što je Mesićev najbolji prijatelj među državnicima svijeta Moamar al Gaddafi. I po onomu što se o njemu zna i po onomu što sam svojim očima imao priliku vidjeti - najveći cirkusant među državnicima!

Prateći njegova putovanja preko televizije i tiska kad je postao predsjednik države, mogao sam zaključiti da se sadržaj i izvedba putovanja u posjet stranim državnicima nisu promijenili. Promenada, šega, formalni, nesadržajni razgovori i općeniti zaključci *da su otvorena vrata svestrane suradnje, da je dobivena podrška za ono što se tražilo, da je prijateljstvo uspostavljeno i da sada treba uslijediti plodonosna gospodarska suradnja*. To se iz jednog u drugi posjet toliko ponavljalo i ostajalo jalovo da su mediji - a medijska je pažnja bila temeljna svrha - za Mesićeva putovanja u inozemstvo gubila interes. Kad bi zbog odsustva toga interesa bio posebno nezadovoljan, Mesić bi se na medije rasrdio i rekao *da ga nedovoljno prate, da mu ne daju dovoljno prostora*. Međutim, koliko god ga mediji malo pratili i koliko god mu malo prostora davali, to je uvijek bilo mnogostruko više nego je neko njegovo putovanje u inozemstvo Hrvatskoj moglo donijeti koristi. I koristi donijelo!

I u ovomu je Mesić nasljedovao Tita. Kako bi drukčije i mogao kad je baštinio njegov mentalitet, završio njegovu ideološku školu i okružio se savjetnicima koji su bili ili dio Titove ekipe ili pisci panegirika svega što je činio taj *prekaljeni* komunist. Kao i Titu i njemu su ta putovanja bila promenada kroz svijet, da ga se vidi, da ga se čuje i da ga se zapamti. Kao i Titu i njemu je to bilo šegačenje, sklapanje prijateljstava i šepurenje, a od poslova ako što bude, dobro bilo, a ako ne bude, krivi će za to biti oni koji nisu nahrupili na vrata što ih je otvorilo njegovo putovanje i prijateljevanje. Samo, za razliku od Tita, koji je, obilazeći svijet, mahom onaj njegov dio u kojemu su na vlasti bili revolucionari i diktatori kao što je bio i sam, obećavajući im političku i ideološku pomoć prihvate li bar nešto od komunističkih ideja u svojim zaostalim društvima, stvarajući pod imenom „nesvrstani“ svoj vlastiti, Moskvi suprotstavljeni, socijalistički lager, dakle, za razliku od komunističkim mesijanstvom obuzetog Tita, Mesić je, hodajući i sam po Titovim tragovima, bio, što je bilo za očekivati,

znatno prizemniji od velikog hohštaplera. Nudio je tima tamo kod kojih bi došao Hrvatsku kao zemlju kroz koju se mogu probiti u bogatu Europu. Hrvatsku kao prozor u Europu - kako je ta ponuda doslovno glasila! Kao da Europa, razuđena kao ni jedan kontinent, opkoljena s tri strane morima, onomu tko to hoće i tko je kadar za to, ne može pružiti tisuće pogodnih luka da u nju slobodno ušeta i po njoj trguje. Može, ali je Mesiću trebalo nešto čime će pravdati svoja beskorisna putovanja. Kao što je Tito, mesijanstvom opsjednuti hohštapler, svoja putovanja pravdao *širenjem socijalističkih ideja*, tako je i Mesić pravdao svoja nudeći zemlji u koju bi došao Hrvatsku kao vrata kroz koja može ući u bogatu Europu.

Podvuče li se crta i zbroje li se rezultati njegovih posjeta stranim zemljama, učinak će biti malen i sa stanovišta gospodarstva, i sa stanovišta kulture i, što je najporaznije, sa stanovišta sklapanja trajnih prijateljstava. Ne između njega i nekakvog „ *Martineza“,* čega je i bilo, nego između Hrvatske i zemlje koju je posjetio. Zašto se to dogodilo, kad je Mesić, ipak, želio da neke koristio bude? Pa zato što je prakticirao Titov model puta u inozemstvo, model bez poslovnog sadržaja, model što ga je umišljeni maršal stvorio za širenje svoga hohštapleraja i komunističkog mesijanstva. Svi koji kao Mesić baštine Titov mentalitet, reći će s ushitom da su za Tita znali mnogi stanovnici kugle zemaljske, da im je on bio sinonim za Jugoslaviju. Istina je, taj je širio revolucionarnu komunističku maglu po čitavom svijetu i pobuđivao nadu siromaha da bi se od te magle mogao umijesiti kruh. Ali, i to treba reći, širio je tu beskorisnu maglu na račun džepa jugoslavenskih naroda i narodnosti. Sve su oni to platili dobivajući zauzvrat zadovoljstvo *što je čitav svijet čuo za Tita*. Mesić nije postigao to što je postigao Tito - *da ga poznaju širom svijeta i da mu tamo negdje u Africi podignu bistu* - ali da je to htio postići i da je na to trošio narodni novac, to je danas svima bjelodano i smiješno.

Obzirom na ono kako je mantrana mantra *otvaranje prema svijetu* i kako je ostvarivana tijekom dva mandata, ne treba čuditi da je u posljednjoj godini desetgodišnjeg predsjednikovanja i mantranje i realiziranje završilo kako je završilo. Djelujući dugo vremena kao prikriveni titoist, u smislu mentalnog ustroja, Mesić je tek u posljednjoj godini predsjednikovanja ustao otvoreno u Titovu obranu, proglašavajući ga simbolom svoga „antifašizma", bez čega „antifašizma" ne bi ni bilo. Te iste godine, već na odlasku s Pantovčaka, što je dotada radio prikriveno, razvio je barjak nesvrstanosti, što će ga odvesti na Kubu, gdje se u rukama živih i na grobovima mrtvih revolucionara taj barjak još vije, a komunistički mentalitet, neću reći buja, reći ću, životari na rubu izdisanja. Na taj je način, na najbolji mogući, pokazao gdje je njegovo mentalno ishodište, a gdje ušće. Tako je nacrtao okvir u koji treba smjestiti njegovu sliku, njegov lik i djelo.

Ono što je rekao na grobu Che Guevare bila je svrha njegova puta na Kubu, želio je sam pokazati tko je on. Daleko od onoga što su novinari najavili! Kako je svrha Mesićeva posjeta Kubi unaprijediti trgovačku razmjenu između dviju zemalja, kojoj je velika smetnja - zamisli sad ovo! - da Kuba ima što od nas kupiti, ali to što bi kupila nema čime platiti. I Mesić će posjetom Kubi ukloniti tu smetnju! I kako će Mesić - gledaj sad ove Titove megalomanije - raditi na pomirenju između Kube i SAD. Ni od trgovačke razmjene ni od mirenja nije bilo ništa, ali je zato bilo nečega drugoga. Čega to?

S Kube je Mesić otišao na zasjedanje Generalne skupštine UN, gdje je planirao u druženju sa državnicima svijeta provesti puna četiri dana. Pod naslovom *Zbog posjete Kubi Mesić se u New Yorku neće susresti s liderima Europske Unije* i podnaslovom *Četiri siromašna dana* novinari javljaju: *Hrvatski predsjednik Stjepan Mesić tijekom četverodnevnog boravka u New Yorku nema dogovoren nijedan bilateralni sastanak sa šefovima zapadnoeuropskih zemalja... Odgovore*

na pitanje zašto nema zajedničkih susreta najvjerojatnije bi trebalo tražiti u Mesićevu putovanju na Kubu koje ne gledaju svi s odobravanjem, kao i naklonost nesvrstanima, a i njegov mandat brzo završava pa nema vremena za provedbu mogućih dogovora.

Novinar završetkom rečenice, dopunom temeljnog razloga zbog kojega se europski državnici ne žele susresti s Mesićem, štiti dostojanstvo hrvatskog predsjednika, koje sam Mesić nije znao štititi. Jer, kad bi novinar rekao pravu istinu, trebao je reći kako europski državnici Mesića drže *izgubljenim slučajem na odlasku*, pa je s njim najbolje više ne imati posla.

Eto, tako je završilo mantranje i realiziranje mantre o *demokratizaciji* i *otvaranju prema svijetu.* Završilo tako da su mu državnici zemalja uključenih u euroatlantske integracije zalupili vrata pred nosom uz obrazloženje da onaj koji se klanja uspomeni Che Guevare nije ni demokrat ni onaj komu treba otvarati vrata Europske Unije. Ima razloga kazati da je Mesić, misleći da nam otvara vrata prema svijetu, ta vrata svojim postupcima dobrano zatvorio i, srećom, nije ih uspio do kraja zatvoriti, jer su u demokratskom svijetu shvatili tko je on i počeli ga razlikovati i lučiti od zemlje kojoj je slučajno postao predsjednik.

I sad, kad bi i sam trebao shvatiti kakvoga ga u demokratskom svijetu svi vide, kad bi trebao sjediti kod kuće i čekati mirovinu, on izmišlja *oproštajne posjete* državama i državnicima koje je kroz proteklih deset godina posjećivao. *Oproštajne posjete*! Čemu to služi i zar i to ovaj zaduženi narod mora bespotrebno plaćati!... Žao mi je što sam *Ambru* već napisao i što ove *oproštajne posjete* u nju više ne mogu ugraditi.

DEVETO POGLAVLJE

MANTRA O SPREČAVANJU DRŽAVNOG UDARA

Kao što revno obavlja *oproštajne posjete*, nagađa o svom „antifašističkom“ nasljedniku, brine se o svom novom statusu *doživotnog bivšeg predsjednika*, sve u strepnji što će s njim biti kad s Pantovčaka siđe na Ilicu, Mesić zadnjih nekoliko mjeseci isto tako revno svodi račune o tekovinama svoje desetogodišnje vlasti; priča koje je najvažnije odluke donio i za čim najviše žali što nije postigao. Za ovo potonje izabrao je izostanak ulaska u Europsku Uniju za vrijeme trajanja svoja dva mandata, o čemu je, kako smo vidjeli, svih proteklih godina mantrao na najgori način. A za svoju najvažniju odluku, pa će biti i za svoje životno djelo, kaže: *Moja najvažnija odluka bila je zaustavljanje državnog udara*. To je stavljeno u naslov, a ispod toga, u tekstu, stoji: *Uvijek sam dobro razmislio o svakoj odluci i iza svake stojim. Važna je bila ona kojom sam spriječio puzeći državni udar Da sam tada izgubio vrijeme, za nekoliko bi dana u vojarnama bili stolovi za potpise i vojnici bi morali davati podršku generalima. To je bila važna odluka.*

Postoje bar dva valjana razloga zbog kojih trebam biti zadovoljan ovim Mesićevim odabirom svoje najvažnije odluke. Prvi je da odabrana odluka, kad Mesić u sveopćoj sječi desničarskih glava si ječe glave generalima hrvatske vojske, predstavlja pokretački motiv pisanja *Ambre*. Ako Mesić to što je učinio na početku desetogodišnje vlasti nakon deset godina smatra svojim najboljim djelom, onda je vrijedilo o tomu napisati roman u kojemu se kazuje da je njegovo *najveće djelo* u stvari *veliko nedjelo*. I onda se može shvatiti zašto mi je Mesić zbog toga romana pokušao oduzeti titulu akademika! A drugi je razlog mom zadovoljstvu Mesićevim odabirom: ako svojim najvećim djelom drži veliko nedjelo, koje je u obilnoj mjeri skrivilo sveopći moralni rasap u hrvatskom društvu i izazvalo dotad neviđenu hipokriziju, onda kao pripovjedač nisam omanuo u ocjeni Mesićeve ličnost kad sam po njoj modelirao Žepu Bevandu, smutljivca, glavni lik *Ambre*. Dakle, postoje dva razloga da se tom odabiru veselim, a ja se ipak ne veselim, jer je žalost do čega je dovelo to Mesićevo *veliko*

djelo, a dovelo je do moralnog rascjepa i hipokrizije u narodu, toliko velika da je nikakvi osobni razlozi veselju ne mogu rastjerati. Ipak, uza sve to, ostaje mi utjeha da će *Ambra* ubuduće, kad se Mesić kao *doživotni bivši predsjednik* bude hvalio svojim *velikim djelom*, biti viđenje toga njegova *velikog djela* s druge strane, sa strane moje, mojih istomišljenika i generala koji su smjenjivani i bili izloženi progonu, pa neka čitalac, ako mu do toga bude, prosudi što je od toga dvoga istina, što moralno a što svrhovito.

O Mesićevu nedjelu kao o njegovu *najvećem djelu*, uz onih dvadeset posto iz korpusa „antifašista" lijepo misli i izvjestan broj onih koji se drže načela da se vojska ne smije miješati u politiku i da, umiješa li se, mora dobiti po prstima. Dok ću sudove onih iz kvote od dvadeset posto birača zanemariti, jer s Mesićem dijele isti mentalni sustav vrijednosti, pa misle da ratnim pobjednicima, koji su razbucali njihovu „Jugu" i ponizili njihov samoupravni komunizam, treba pod svaku cijenu poskidati lovorove vijence s glava, na one što zastupaju mišljenje da je miješanje generala u politiku nedopustivo blago ću se osvrnuti i na njihovim mišljenjima o Mesićevom *najvećem djelu* graditi svoje objekcije.

Ima takvih nekoliko, a između njih sam izabrao Krstu Cviića, zato što sam toga dragog i pametnog čovjeka, iako sam znao kod koga zarađuje kruh svagdašnji, uvijek cijenio i ono što bi napisao rado pročitao. Bila bi mi radost kad god bih se s njim imao priliku susresti i razgovarati, u Londonu, kod kuće, na ulici, na putu u crkvu ili u mojoj saborskoj kancelariji kad bi me tamo posjetio. Nadam se da mi neće zamjeriti što ću se njegovom izjavom poslužiti u analizi Mesićeva *najvećeg djela*, među ostalim i zato što njega ne ubrajam u onih dvadeset posto koji samostalnu Hrvatsku nisu željeli, a danas, kad je postala činjenicom, žele je uzeti pod svoje. I nadam se da će mi oprostiti što ću na njegov račun i na račun dionika biografije slične njegovoj, prije nego prijeđem na stvar, izreći jednu generalnu opasku.

Naime, po mjerilima kako gledaju trenutna zbivanja u Hrvatskoj, razlikujem dva tipa intelektualaca koji su dugi niz godina proveli u izgnanstvu, u demokratskim zemljama. Jedni sve ono što se trenutno zbiva u zemlji, opterećeni sviješću koja se fosilizirala kad su iz zemlje morali otići, mjere mjerom koja je u njima ostala i fosilizirala se kad su zemlju napustili. Kao da su u zemlji mijene prestale kad su je oni ostavili bez sebe! Drugi su, potisnuvši na marginu prtljagu ponesenu iz Hrvatske, prilagodivši se demokratskom okruženju zemlje doseljenja i prihvativši demokratska mjerila njena društva, kad su ponovo došli u priliku da izbliza promatraju i donose zaključke o stanju u hrvatskom društvu, primjenjivali mjerila koja su usvojili u demokraciji zemlje svoga egzila.

Dok sam intelektualce s fosiliziranom sviješću mogao razumjeti uz veliku pomoć sažaljenja, ni njihova mjerila ni njihove stavove odreda nisam mogao prihvatiti. Tomu nasuprot, mjerila intelektualaca koji su naše prilike mjerili mjerama posvojenim u demokratskim zemljama rado sam prihvaćao, ali rezultate mjerenja, na svoju žalost, uvijek nisam mogao prihvatiti. Jer sam vidio da ti ljudi, poznajući dobro demokratska mjerila, ne poznaju dobro predmet koji njima mjere, pa im se događa da stvaraju zaključke koji izlaze iz kalupa slična Prokrustovoj postelji. Postelja je dobra, mjerila su dobra, ali ono što se u postelju mora poleći, odnosno što se demokratskom mjerom treba izmjeriti ili je dugo, pa ga od viška treba rezom osloboditi, ili je kratko, pa ga treba malčice nategnuti. I što je posljedica, osakaćen zaključak!

Ne kažem da su Banac - o kojemu sam u istom smislu već govorio - Rađa i Cviić, koje ubrajam u takve intelektualce, svaku stvar koju bi ocjenjivali prilagođavali Prokrustovu krevetu. Ne, kad bi im se to događalo, ja bi ih samo sažalijevao kao i one s fosiliziranom sviješću. Ali im se to ponekad, ipak, događalo! S jedne su me strane, s primjenom demokratskih mjerila privlačili, a s druge, njihovo me je manjkavo poznavanje naših prilika odbijalo. Ne kažem ni da sam

ja tu nedužan! Možda je u ovom potonjem, da ne prihvaćam njiho ve sudove, krivo moje otprije formirano viđenje, u kojemu, koliko objektivnog, ima i subjektivnog. Jer, ma koliko htio, a najčešće i ne želim, iz svoje kože ne mogu iskočiti.

Kako bilo, ovu sam digresiju trebao umetnuti, da bih se poslu žio slučajem kad se Cviić služi Prokrustovim krevetom i pokazao što stvarno stoji iza najvećeg, i po Cviićevu sudu, Mesićeva djela - da je spriječio državni udar. Cviić svoj pogled na Mesićevo *veliko djelo* smješta u širi kontekst, u kontekst Račanove neodlučnosti i karaktera „trećesiječanjske" vlasti, što mi odgovara, pa ću to *veliko nedjelo*, uz pomoć Cviićeva citata u tom kontekstu i ostaviti: *Ta je koalicija bila suočena s dva problema. Postojala je strašna desnica ukorijenjena u svim strukturama, od obavještajnih, gospodarskih, kulturnih pa do vojnih. Ti kadrovi nisu htjeli prihvatiti činjenicu da nastupaju promjene koje predvodi Ivica Račan, legitimno izabran premijer, iako i prijašnji šefpartije. Sam Račan pak, osjećao je - kako mije rekao - da nema dovoljno moći da lupi šakom po stolu, pa je tako na samom početku najvažniji potez, smjenjivanje javno neposlušnih generala, prepustio Mesiću koji ga je, ne trepnuvši okom, povukao. Najveću krivnju ipak snosi sama koalicija. To je bila grozna koalicija u kojoj je bilo dobrih ministara, ali je postojao strukturalni nesklad.*

Cviić ima pravo kad kaže da je „trećesiječanjska" vlast bila *grozna koalicija*, ali nisam siguran da mislimo isto o uzroku te *groze*, jer on kaže da je to zbog toga što je u njoj postojao *strukturalni nesklad.* Pretpostavljam da pod tim misli na neusklađenost programskih usmjerenja šest stranaka objedinjenih samo oko jednog cilja, cilja da ruše HDZ, Cviićevu *strašnu desnicu.* Pa kad su to postigli već samom izbornom pobjedom, dalje nisu znali kamo i kako - programi su im u svemu ostalom bili različiti!

Cviić donosi sud kao da pred sobom ima koaliciju kakve su u zapadnoeuropskim zemljama, a ne koaliciju u zemlji bez demokratske tradicije i zemlji koja je u prvom desetljeću prijelaza iz samoupravnog komunizma u demokraciju zapadnoeuropskog tipa. Ne uviđa da je ta koalicija *bila grozna* zbog toga što su se motivi šest stranaka oko glavnog cilja, da se ruši HDZ, stubokom razlikovali. Što su ti motivi dijelom bili gotovo antagonizirani! Cilj nekih stranaka, nemam potrebe navoditi kojih, bio je srušiti HDZ i voditi još kompetentniju i konzistentniju politiku na osnovi nacionalnih interesa, a cilj drugih, na čelu s SDP-om, bio je srušiti HDZ i voditi politiku koja će krotiti nacionalno, ako se bude dalo, i sasvim ga dotući, koja će uspostaviti mentalni kontinuitet između komunističkog samoupravljanja i društva koje je nastalo u samostalnoj hrvatskoj državi i, najzad, koja će stvarno i mentalno jugoslavenstvo zamijeniti globalizmom, u nadi da će se obnova jugoslavenstva upravo u tom okviru prva realizirati. Na čelu potonje političke linije unutar šest stranaka „trećesiječanjske" vlasti nalazio se Račan, *prijašnji šef partije.* I tu je, na početku, u motivu da se ruši HDZ, ležao uzrok *groze* „trećesiječanjske" garniture. U različitim motivima rušenja HDZ-a i u čelnom čovjeku šesteročlane koalicije, *prijašnjem šefu partije.*

Čovjek koji je bio ideolog komunističke partije i direktor partijske škole u Kumrovcu, u vrijeme kad su se progonili nacionalisti *Hrvatskog proljeća* kao zečevi u mjesecima odstrjela prinove u lovištu, čovjek koji nije dao svoj glas u prilog održavanja višestranačkih izbora, čovjek koji je ostavio bez oružja hrvatsku teritorijalnu obranu uoči velikosrpske agresije, čovjek koji nije htio glasati za punu hrvatsku samostalnost, taj čovjek, za mnoge vješt taktičar, za mene običan hipokrit, taj Račan, mogao je umjesto radničkog samoupravljanja prihvatiti tržišno gospodarstvo, ali nije mogao, jer to se i inače ne može, ni u višepartijskom sistemu zatomiti svoj komunistički mentalni sklop, koji ne podnosi pluralizam u načelu, a kad u njoj dižu glave

nacionalisti i religiozni pogotovo. Budući da je slabić, *nije imao dovoljno moći da lupi šakom po stolu*, ali je zato kao hipokrit, što će reći kao himben i licemjeran, imao snage pozvati Krstu Cviića i potužiti se na *strašnu desnicu* koja ga ne priznaje za premijera, što opet znači da ne priznaje rezultate *demokratskih izbora*, kako bi i od njega dobio dopuštenje za progon svega onoga što je kroz proteklih deset godina - za njega *izgubljenih godina*, jer je, dok je država stvarana, on kao izgubljen glavinjao - djelovalo s pozicija nacije i vjere.

S obzirom na to da Cviić, koga je Račanova partija i te kako progonila, finom demokratskom mjerom mjeri ono što treba mjeriti našim aršinom, meni se čini jasnim zašto u Račanu nije prepoznao licemjera koji mu se jada na otpor *strašne desnice ukorijenjene u svim strukturama*, dok istovremeno gvozdenom metlom iz tih institucija, od šefa do portira, mete sve što je stigmatizirao nacionalizmom i klerikalizmom i dok, u potaji, sprema sukob s Budišom, srodnikom *strašne desnice* unutar svoje šesteročlane koalicije; Budišom, koji će vrlo brzo uvidjeti da je Račan restaurator komunističkog mentaliteta i da on zajedno s onim koji ga je već jednom, zbog preferiranja nacije pred jugoslavenstvom kao globalizmom, strpao u zatvor – politiku ne može voditi. Račan će na podao način, iritirajući ga svojim ponašanjem i potezima, iz šesteročlane koalicije udaljiti Budišu, kad se ovaj suprotstavi progonu nacionalne supstance. Račan će mu razbiti stranku i na taj način postupiti u skladu komunističke mentalne i praktične doktrine, kojoj je i sam učio polaznike škole u Kumrovcu, da saveznike objedinjene u *Narodnu frontu*, čemu je za komuniste Šesteročlana koalicija prispodobiva, nakon uspješno provedene revolucije treba odstrijeliti, a nakon dobivenih izbora, prispodobivih revoluciji, marginalizirati.

Pa kad je sve to činio, na što se Račan tužio Cviiću, za koga je znao da po političkom opredjeljenju pripada Budišinim liberalima? Valjda na to što nakon izborne pobjede, već sutradan iza trećeg si-

ječnja, nije mogao, onako komotno kao što je to radio sedamdeset i prve, jer je *strašna desnica* pružala otpor, koga god poželi, tko mu god smeta, optužiti za nacionalizam i poslati na robiju. Meni se čini jasnim da profinjeni intelektualac Cviić, formiran na demokratskoj matrici, nije uspijevao u Račanovu ponašanju otkriti komunističku hipokriziju, jer, da bi to otkrio, bio mu je potreban predživot u kojemu će, živeći s komunistima, s njima pojesti nekoliko vreća soli. Pa ipak, ne oduzimajući Cviiću tu olakotnu okolnost, meni mira ne da zrno sumnje - i zato sam u sudu upotrebljavao umanjenicu *čini mi se* – nije li Cviić Račanovu hipokriziju previdio po želji onih kod kojih je bio zaposlen i o čijim je interesima na ovim prostorima vodio brigu. Zrno sumnje, iako mu, ako je sumnja opravdana, na toj privrženosti poslodavcu ne bih zamjerio, jer sam poklonik narodne mudrosti koja kaže da ne valja povrijediti ruku koja te vodi ni ugristi sisu iz koje mlijeko sišeš. Ali mu zamjeram što nama, koji smo s komunistima pojeli vreće i vreće soli, zdravo za gotovo, prodaje Račanov trik o *strašnoj desnici ukorijenjenoj u svim strukturama*.

Nagađam, zamjeram, zdvajam i sumnjam, jer sebi ne mogu do kraja razjasniti kako Cviić, koji, doduše, nije s Račanom sol jeo, ali je uvaženi stručnjak za srednjoeuropske komunističke režime, ne može vidjeti da su *promjene vlasti*, *promjene elita na vlasti* u, primjerice, Velikoj Britaniji jedno, a da su Račanove i Mesićeve *demokratske promjene* u Hrvatskoj, s obzirom na ono što su njih dvojica u komunizmu bili i to nakon komunizma ostali, nešto sasvim drugo. Kako ne može uočiti da se u prvom slučaju radi o poželjnoj zamjeni istrošene elite sa svježom, neistrošenom, a da se u drugom, Račanovu i Mesićevu, slučaju radi o zamjeni, priznajem, i istrošene i nakon Tuđmanove smrti dezorijentirane elite sa starom, već viđenom i kompromitiranom elitom, koja po svom mentalnom ustroju, htjela to ili ne htjela predstavlja restauraciju komunističkog mentaliteta. Mentaliteta koji - po tko zna koji put ponavljam - nije nestao u potonuću komunističkog

samoupravljanja i koji nije ucijepljen samo u duh komunista već i u duh dijela nekomunista kakav je bio Ivo Sanader, sjemeništarac, najveća sramota nekomunističkog dijela Hrvatske, osoba toliko hvaljena od komunista svake vrste da se može smatrati njihovim produktom, političar koji će, dajući razmah bahatosti u odnosu s ljudima i užitku u raskoši, dvjema temeljnim crtama komunističkog mentaliteta, nadići Račana, a s Mesićem postati tandem.

O *demokratskim promjenama* kao jednoj od Mesićevih mantri podrobno sam govorio u prethodnom poglavlju i ovdje o tomu nemam potrebu dalje razglabati, osim još jednom, završavajući digresiju o Cviićevoj *strašnoj desnici*, podcrtati da Mesićeve i Račanove *demokratske promjene* nisu bile, kako Cviić misli, uobičajene promjene demokratskih elita na vlasti u zemljama zapadne demokracije. To je bila restauracija totalitarističkog mentaliteta ispod demokratskog logotipa! Ne i restauracija totalitarističkog društvenog sistema, komunističkog samoupravljanja, pa će ono do čega će ta promjena dovesti biti mentalni rasap, moralna kriza i sveprisutna hipokrizija. U toj će hipokriziji Mesić imati ulogu kreatora i pokrovitelja koji se zavarava u nadi da komunistički mentalitet može preživjeti komunistički sistem. Može, to je točno, ali ne zadugo i ne na način da nastavi živjeti kako je živio u komunizmu. Stvar je u tomu da mentalitet ostaje umirati i kad je društveni sistem iz kojeg je potekao već umro. Ali, ostaje umirati, a ne živjeti u cvatu! Kako se Mesić zavaravao!

A sad o Mesićevoj najznačajnijoj odluci u tijeku desetogodišnjeg predsjednikovanja, o najvećem djelu u njegovu životu, o sprečavanju državnog udara ili o žalosnoj sječi glava hrvatske pobjedonosne vojske, kako to Mesićevo nedjelo vidi autor *Ambre.*

Nije Račan zbog nepouzdanja u sebe ili zbog moralnih skrupula *na samom početku najvažniji potez, smjenjivanje javno neposlušnih generala, prepustio Mesiću*. Radio je on, i prije i nakon te smjene, sve

onako kenjkav i nikakav, i teže stvari u razvlašćivanju *strašne desnice* i u progonu s posla njenih intelektualnih perjanica i poslenika, posvuda, a posebno na televiziji, radiju i novinskim kućama. Sve s mjesta odakle su mogli biti smetnja revivalu komunističkog mentaliteta! Nego je on taj posao prepustio Mesiću zato što je Mesić kao ortodoksniji mentalni komunist od njega imao za taj posao veće predispozicije, zato što je vojska spadala u djelokrug predsjedničkih poslova, a najviše zato što je Mesić od prvog dana boravka na Pantovčaku, u strahu od vojske, za koju je znao da ga ne voli, dok još generalskog neposluha u vidu otvorenog pisma nije ni bilo, otpočeo s uklanjanjem sa zapovjednih mjesta njemu nenaklonjenih viših i nižih časnika. Dakle, nije Račan, kako Cviić misli, kad su generali izrazili nezadovoljstvo u pismenom obliku, Mesiću prepustio sječu njihovih glava da bi taj teški posao otklonio od sebe, nego je, kad su generali izišli na čistinu, prepustio Mesiću da, kao što je i počeo, sam i dovrši svoje životno djelo. Po kojemu će ući u povijest - svojom zaslugom! I u književnost - mojom krivnjom!

Mesićev sukob sa zapovjednim kadrom Hrvatske vojske otpočeo je mnogo prije nego se pojavilo protestno pismo generala i mnogo prije nego će mu Račan prepustiti da se s njima obračuna. Pojavio se na samom početku formiranja Hrvatske vojske i osamostaljivanja države, kad je Mesić, kao odavna zaprisegnuti agent tajnih službi, iz dana u dan, kontaktirao sa šefom KOS-a Aleksandrom Vasiljevićem i sugerirao mu da u ministarstvima obrane i sigurnosti poštedi nekolicinu pripadnika jugoslavenske vojske i policije, a sve ostale, one koji su tamo došli nakon Tuđmanove pobjede na izborima, uhiti i strpa u zatvor. Tada je taj sukob počeo i imao je iste motive kao i sukob s Tuđmanom - Mesić iz mentalnih razloga nije mogao pristati na Tuđmanov projekt nacionalnog izmirenja.

Hrvatska vojska, nastala iz ničega, na bojnom polju, u tijeku srpske pobune i velikosrpske agresije, građena na državotvornom zanosu, bez prethodnog ratnog školovanja, imala je zapovjedni kadar,

improviziran kao i ona sama, obzirom na mjesto otkuda se regrutirao, komponiran od tri sastavnice. Nisam se miješao u vojne poslove, ali, nalazeći se u Tuđmanovoj blizini i vjerujući od početka da je rasplet sukoba moguć samo vojnim porazom agresora, pratio sam, o tom govorio i o tomu pisao, kako međusobno surađuju te tri časničke komponente. Po mom tadašnjem i sadašnjem - devet godina nakon Mesićeva *životnog djela* - uvjerenju, tako komponiran, tako improviziran, u ratnom metežu, u političkoj zbrci, taj je zapovjedni kadar mogao funkcionirati, i kad je na samom početku doživljavao poraz za porazom i kad je počeo pobjeđivati, samo zahvaljujući nacionalnom zanosu i kršćanskoj spremnosti na žrtvu što su do srži prožimali i vojsku i taj heterogeno komponiran zapovjedni kadar. Taj duh, tu poveznicu, svjestan političkih razlika koje postoje među sastavnicama od kojih je sastavljena i vojska i njeni zapovjednici, Tuđman je nazvao nacionalnom pomirbom. I odmah se našao na udaru ljudi u kojima je bila fosilizirana svijest iz minulog svjetskog rata, ljudi koji su vjerovali da pomirenja između *ustaša* i *partizana* - ni među onima koji su nosili *ustaške* i *partizanske* odore, ni među njihovim potomcima u trećem koljenu - ne može biti. Takvih je bilo i s *ustaškom* i s *partizanskom* fosiliziranom sviješću. Među potonjima se, kako smo vidjeli, nalazio Mesić. Njihov budući barjaktar i promotor *„antifašizma“*!

Iako mnoge osobno poznajem, iako o mnogima znam što je za ovu svrhu najvažnije znati, imena časnika, dok budem govorio o časničkoj strukturi, neću navoditi iz dva razloga: da neke u nabrajanju ne bih izostavio i da ne bih, razvrstavajući ih u sastavnice po porijeklu vojne naobrazbe i po mentalnom sklopu, kojega svrstao na krivo mjesto. Dakle, bez imena! Neka to rade povjesničari, ovaj je tekst samo zapis pisca *Sebastijanovih priča.*

Prvu su komponentu, mahom sa srednjim ili visokim obrazovanjem u civilu, sačinjavali momci koji su vojnu naobrazbu ili kao obični vojnici ili kao pričuvni časnici, stekli, služeći vojni rok i odlazeći

na redovne vojne vježbe, u jugoslavenskoj vojsci. Bili su to časnici većinom s nižim činovima, ali su, iskazujući sposobnosti u borbama, neki od njih kroz godinu-dvije dobivali i generalske činove. Usudio bih se reći da je to bio časnički temelj hrvatske vojske, koji se neopravdano potiskuje na zadnje mjesto.

Drugu su sastavnicu u zapovjednoj strukturi predstavljali vojnici, časnici i dočasnici koji su služili u vojskama zemalja Sjevernoatlantskog saveza, a kad je kod nas izbio rat, vratili su se kući i pritekli u pomoć svojoj zemlji i svom narodu. Njihovo vojno obrazovanje i ratno iskustvo vrlo brzo će ih dovesti na visoke položaje u hrvatskoj vojsci, iako su u vojskama gdje su dotada služili imali niže činove.

I treću komponentu, cjelovitu, gledamo lije po lokaciji otkuda se regrutirala, a složenu, ako je gledamo po mentalitetu, predstavljali su aktivni oficiri jugoslavenske vojske s partizanskim iskustvom i oni koji će se za vrijeme komunizma školovati i, kao izučeni akademci, obavljati oficirske dužnosti u jugoslavenskoj vojsci. U ovoj sastavnici nalazili su se časnici koji su degradirani nakon sloma *Hrvatskog proljeća* i bili stigmatizirani kao hrvatski nacionalisti, kojima je komunistički mentalitet, zbog degradacije i progona što su ih pretrpjeli, bio stran i poprilično omražen. Isto tako među časnicima koji su sve do devedesetih služili jugoslavensku vojsku bilo je onih s jakom kršćanskom i nacionalnom podlogom, stečenom u temeljnom odgoju i obrazovanju, koja će, kad dođe do kraha komunizma i raspada Jugoslavije, oživjeti, nadvladati komunističku i jugoslavensku indoktrinaciju i navesti ih da se priključe hrvatskoj vojsci. Ali, i među partizanskim i među post-partizanskim oficirima jugoslavenske vojske koji su se našli u zapovjednom kadru Hrvatske vojske bilo je onih s komunističkim mentalitetom, u kojemu je nacionalno osjećanje igralo sekundarnu a kršćanstvo ni takvu ulogu. Oni su nacionalnu pomirbu prihvaćali dok ih je štitila od temeljnog duha vojske i drugih sastavnica časničkog kadra; ali, čim im kao zaštita nije trebala, odbacivali su pomirbu,

pa kao i Mesić postajali „antifašisti“. I da zaključim: treća sastavnica račvala se na dvije komponente, na one oficire Hrvatske vojske pristigle iz jugoslavenske čiji se mentalitet temeljio na nacionalnom i kršćanskom i one koji su u sebi nosili komunistički mentaliteta, a nacionalni su bili samo onoliko koliko im je, tako shvaćeni, „antifašizam“ po svom kodeksu dopuštao, dok su prema kršćanstvu bili ili ravnodušni ili su ga otklanjali i smatrali prevladanom vrijednošću.

U tako strukturiranom zapovjednom kadru, u vojsci, subordiniranoj organizaciji, gdje su sve fizičke i psihičke snage čovjeka upregnute u dokazivanje osobne vrijednosti i dobivanje za to priznanja u obliku viših činova i značajnih položaja, bilo je nemoguće izbjeći unutarnja trvenja po tim sastavnicama, ma koliko ih čvrsto povezivao zajednički cilj i ma koliko ih vrhovni zapovjednik pozivao na svetost nacionalnog pomirenja. I ma koliko on u dijeljenju priznanja bio pravičan! Prisustvovao sam dramatičnim trenucima kad je Tuđman, da bi sačuvao jedinstvo, morao rezati rogove koji bi od vremena na vrijeme izbijali na oba krila mentalnog spektra. I, razumije se, uvrćući rogove rogatima i rogobatnima, nije mogao ne povrijediti neku ili obje strane u sporu. U tom mirenju, kao i u svakom drugomu, kad se ni jednoj strani ne daje stopostotno pravo - povrijeđenosti je moralo biti na obje strane. Ali i ta povrijeđenost, kao i poziv na pomirbu, bili su u funkciji ravnoteže, koja se ni pod koju cijenu nije smjela poremetiti.

Kad dođe na mjesto vrhovnog zapovjednika vojske, Mesić neće nastaviti ni s politikom nacionalnog pomirenja ni s mirenjem među sastavnicama časničkog kadra. Obrnuto od Tuđmana, kao svoj prilog *detuđmanizaciji* u vojsci, on će svoje zapovijedanje temeljiti na rivalstvima. Stat će, bez zadrške, na stranu časnika, bivših jugoslavenskih oficira, s komunističkim mentalnim sklopom i onih iz drugih sastavnica koji su se tom mentalitetu iz nužde pristali podrediti. To će i u vojsci dovesti do moralnog rasapa i hipokrizije u onolikoj mjeri u kolikoj će mjeri Mesić biti stvarni zapovjednik te vojske. Kako on

nije bio zapovjednik čiji bi duh, čiji bi mentalitet, bio identičan mentalitetu i duhu vojske, treba se nadati da taj rasap i ta hipokrizija nisu uzeli velikog zamaha i da u vojsci još uvijek živi duh nacionalnog pomirenja i duh pripadništva zapadnim demokracijama. Kršćasnstvu najviše! Svega onoga čega u desetogodišnjem vrhovnom zapovjedniku vojske nije bilo. Ni mrvice! Ni traga!

Kako god bilo, s tim nepoželjnim učincima Mesićeva vrhovništva, kad je on došao na Pantovčak, Račan zasjeo u Banske dvore, a glavni ideolog ljevice postala Vesna Pusić, znanstvenica skromnih dosega, nerazmjernih njenoj nezajažljivoj i ničim neutemeljenoj ambiciji, otpočeo je puzeći proces uklanjanja sa zapovjednih mjesta onih časnika koji su se na razne načine formirali na izrazito antikomunističkoj matrici, bilo kao kršćani, bilo kao demokrati drugih usmjerenja. Na njihova su mjesta dovođeni časnici s komunističkim pedigreom ili oni koji s komunističkim mentalitetom nisu bili nepomirljivo antagonizirani, koji su se bili spremni prilagoditi novonastalim prilikama, a svoja uvjerenja potisnuti i učiniti ih privatnima, kao što je to bilo i u vremenima samoupravnog komunizma. Razumije se, tu puzeću smjenu, kao što to komunisti u demokratskom okruženju redovno čine, pravdali su dovođenjem stručnih kadrova na mjesta gdje su dotada bili, tobože, nestručnjaci. Nećeš ti visokog stupnja kompetencije u politici i ratovanju kod Mesića i Račana, a u znanosti kod Vesne Pusić i njena brata Zorana!

Polagana smjena, vidljiva i nevidljiva, tekla je po nekoliko osnova. Prvo, po njihovoj želji ili protivno njihovoj želji dio je časnika umirovljen; drugo, nepoželjni su časnici micani s viših na niže položaje s dobrim izgledima da će uskoro biti maknuti na još niži ili poslani u mirovinu; i treće, u tajnosti je vršen odabir onih koji će biti poslani na Haški sud i tamo suđeni na temelju Mesićeva tajnog svjedočenja i Pusićkine *znanstvene teze* da je Hrvatska bila agresor u Bosni i Hercegovini. Paralelno s potonjim, u Saboru je izglasana nadlež-

nost Haškog suda nad oslobodilačkim akcijama *Bljeskom* i *Olujom*, kako bi se na sud u Haag moglo poslati sve one zapovjednike koji su u tihoj smjeni umirovljeni, marginalizirani i moralno diskreditirani.

Do jučer časni ljudi, oni koji su na svojim plećima iznijeli teret obrambenog i oslobodilačkog rata, oni koji su vojnim pobjedama stvorili uvjete mira na balkanskim prostorima, odjednom, preko noći, nakon smrti svoga osnivača i vrhovnog zapovjednika i nakon demokratskih izbora, osjetili su se odbačenima. U *demokratskim promjenama* Mesića i Račana, koje su bile ono što sam rekao da su bile, izloženi su progonima mentalnog komunizma, koji je pod *detuđmanizacijom*, što se vojske tiče, podrazumijevao njihovu smjenu, njihovo javno sramoćenje i njihovo otpremanje na Haški sud, gdje će im godinama suditi za izmišljena nedjela, kakvo je, primjerice, pretjerano granatiranje Knina.

Bili bi naivni, a oni to nisu, kad bi vjerovali Mesićevim mantrama kako je *zločin individualan*, pa, ako ga nisu počinili, ne trebaju se ničega bojati, ni suđenja u Haagu. Da su i bili naivni, u to vjerovati nisu mogli u vrijeme kad su krimen pred Haškim sudom postali *zapovjedna odgovornost* i *zločinački pothvat*, o čemu su se kod nas vodile žučne pravne i političke rasprave, ali bez ikakva učinka na storniranje tih zločina iz haških optužnica. Za njih Mesićeva *detuđmanizacija* nije bio tamo neki proces koji bi se odvijao u sferi politike i političkih nadmetanja, a njih, vojsku, poslušni instrument u rukama političke garniture, koja je na izborima dobila četverogodišnji mandat da vlada, zaobišao i ostavio na miru, za njih je Mesićeva *detuđmanizacija*, kad je bila primijenjena na vojsku, značila micanje s višeg na niži položaj, umirovljenje i progon na domaćem ili Haškom sudu. I što im je najteže bilo podnositi, sramoćenje njih osobno, a preko njih, metodom pravne metonimije, sramoćenje njihova djela, njihove uloge hrvatskih oslobodilaca i balkanskih mirotvoraca.

Da, upravo mirotvoraca! I kad se do tog mira moralo doći ratom, stoje za obrambene i oslobodilačke ratove više pravilo nego iznimka! Ako se ne vjeruje meni i onima koji misle kao i ja moglo bi se vjerovati Francisu Fukyami, profesoru međunarodne politike na sveučilištu *Hopkins* u SAD-u, za kojega izdavač njegove knjige *Izgradnja države* na hrvatskom jeziku kaže da je *jedan od vodećih promatrača svjetskih događaja u posljednja dva desetljeća.*

Povijest Balkana tijekom devedesetih godina ilustrira slabost europskog stanovišta o međunarodnim akcijama, piše Fukyama. *Sve zemlje članice EU-a suglasile su se da je Srbija pod Miloševićem izvor teških kršenja ljudskih prava u Bosni i na Kosovu... Europlja ni su intervenirali proglasivši embargo na to područje, od kojeg su Srbi imali više koristi od Bosanaca... Europski mirovnjaci pridonijeli su problemu time što nisu bili spremni za borbu; na mjestima kao Srebrenica bili su držani kao taoci i trebalo ih je spašavati. Samo je akcija država koje su bile spremne upotrijebiti oblik vojne sile - kao Hrvata u slučaju Bosne i Amerikanaca u slučaju Kosova - dovela do toga da je srpska dominacija bila privedena kraju, a Balkan bio pacificiran.*

Fukyama hrvatske vojnike, njihove zapovjednike i njihova vrhovnika drži *pacifikatorima Hrvatske i Bosne*, a uz Amerikance i čitavog Balkana. I upravo tako, dok je na životu bio Tuđman, osjećali su se zapovjednici hrvatske vojske. Osjećali su se mirotvorcima! A najednom, kad po volji biračkog tijela na mjesto vrhovnog zapovjednika dolazi Mesić, što u demokraciji po vojsku ostaje bez posljedica, oni postaju agresori u Bosni i kandidati za optuženike na domaćim sudovima i na Haškom sudu. Usporedno s tim i njihove vojne pobjede od mirotvornih akcija, što su dotada bile, pretvaraju se u *zločinačke pothvate.*

U situaciji kad se te ljude umirovljenjem, micanjem na marginalne položaje i privođenjem na saslušanje za ratne zločine na tih način degradiralo, a njihovo mirotvorno djelo proglašavalo *zločinačkim pothvatom*, ti su ljudi, ti generali, ti zapovjednici hrvatske vojske u oslobodilačkom i mirotvornom ratu imali dva načina ponašanja. Stati u red i jedan za drugim tiho odlaziti kao što odlaze ovce na klanje ili se oglasiti, izraziti protest i uzdignute glave prihvatiti ono što im je sudbina dodijelila. I ono što Mesić nikada neće shvatiti, izraziti spremnost da se još jednom žrtvuju za ono za što su se i u ratu žrtvovali!

Kakav puč! Kakve trice i kučine!

Ti ljudi nisu nikakvim pučem spašavali svoje položaje u vojsci, oni su se protestnim pismom unaprijed, prije nego ih puževi otpužu, odricali svojih položaja i iskazivali spremnost da svoj križ ponesu do kraja. Do vrha Golgote! Tko je ikad igdje vidio vojni puč koji bi bio izvršen pisanjem protestnog pisma. Pa bio taj puč i puzeći! O protestu i spremnosti na žrtvu se radi, a ne o puču!

Objektivno gledano, budući da nikakav puč nisu namjeravali izvršiti, išli su Mesiću na ruku. Kako je Mesić dobro i predobro znao da to nisu pučisti, da oni od naroda izabranog predsjednika svoje države ne namjeravaju svrgnuti s vlasti, nije mu trebala nikakva hrabrost - koje on u sebi i ne bi našao kad bi mu zatrebala - da im paradno poskida glave. Da ih se riješi bez ikakve bojazni za čvrstinu stolice u kojoj na Pantovčaku sjedi!

Mogao ih je mirne duše onako krotke, pošto je pročitao njihovo pismo, pozvati na Pantovčak i, ako je imao *gram obraza* i trunak smjelosti, uz kavicu im objasniti zašto mora izvrgnuti prevrednovanju njihovo djelo u *zločinački pothvat*. Oni bi ga s razumijevanjem saslušali, još mu jednom ponovili, usmeno, ono što su napismeno rekli i otišli tamo kamo bi otišli i bez toga razgovora s *predsjednikom uz*

kavu. Vjerojatno bi mu, koristeći prigodu, rekli i to da nikakva puča nema i da ga neće ni biti, jer oni, za razliku od gospodina predsjednika koji to čini svojim *demokratskim promjenama* i svojim prevrednovanjem oslobodilačkog i mirotvornog rata u *zločinački pothvat,* ne žele diskreditirati demokraciju ni destabilizirati državu koju su s mukom, uz toliko krvi i znoja, stvorili. I demokraciju i državu - da se razumijemo!

Međutim, njih Mesić na razgovor uz kavu nije pozvao. Ni zato što ih se bojao, ni zato što oni na kavu ne bi došli, već zato da bi se u javnosti stekao dojam kako je ono što oni čine puč, a ono što on čini hrabro slamanje vojnog puča. Slomio, *ne trepnuvši okom* – kako kaže Cviić. Javnost prevario nije, ali Cviića opsjenio jest! Pa javnost u većem dijelu, i ja s njima, misli da je to njegovo najveće nedjelo, a Cviić, zajedno s njim, da je to kruna njegova sveukupnog političkog djela.

Dakle, još jednom, da bi se podcrtalo duplom crtom, puča nije bilo niti ga je moglo biti, jer je *pučistima* do stabilnosti hrvatske države i digniteta hrvatske demokracije bilo neusporedivo više stalo nego onomu koji je *slamanje puča*, na kraju desetogodišnjeg mandata, proglasio djelom svoga života. Komu je do toga *puča* bilo, taj ga je za svoje potrebe izmislio! *Pučistima* do toga nije bilo, oni su izabrali častan obraz i žrtvu. A Mesić neka se tim *pučem* diči! Zaslužio ga je kao najmračniji biser u kruni svoga cjelokupnog djela!

A što se tiče Mesićeve prognoze koja bi trebala pojačati značenje njegova grandioznog životnog djela, kako bi, da nije djelovao pravovremeno, nakon protestnog pisma generala *za nekoliko dana u vojarnama bili stolovi za potpise i vojnici bi morali davati podršku generalima*, istine radi treba kazati slijedeće. Generali te stolove ne bi postavljali ni od svojih vojnika tražili da im daju potpise podrške, jer oni ni takvu vrstu *puča* nisu htjeli izvoditi. Oni su, kad su vidjeli da

će ovako ili onako bili otjerani, sami odlučili otići i prilikom odlaska, prostonarodno rečeno, Mesiću pljunuti u lice ili, fino kazano, baciti mu bijele rukavice u naručje s porukom da će vrijeme pokazati hoće li veću cijenu imati njihov časni obraz i žrtva nego njegovo izdajničko svjedočenje pred Haškim sudom i njegove *demokratske promjene* i *detuđmanizacija* kao impulsi komunističkog mentaliteta, koji su ih prisilili na protest i žrtvu.

A tih stolova za davanje potpisa podrške generalima i tih vojnika što potpisuju bilo ne bilo - svejedno! Hrvatska je vojska bila u duhu uz svoje ratne zapovjednike, mrtve i žive, na slobodi i na robiji, i u vrijeme Mesićeva velebnog djela, *slamanja puča*, i sad kad mora odstupiti s predsjedničke stolice i otići u zaborav. Mesić to jako dobro zna. Ako ni po čemu drugomu, što je nemoguće, jer je tih glasova bilo sijaset, onda po zvižducima prilikom svakog pojavljivanja na skupovima, gdje bi uz postrojenu vojsku bili prisutni i civili. Zvižduci, orkestralni, za svih deset godina, ne iz redova postrojenih vojnika - ne, Hrvatska je vojska časna i disciplinirana vojska, koja poštuje svoga vrhovnika, od naroda izabrana, i kad on to poštovanje ne zaslužuje – nego iz redova očeva i majki, braće i sestara tih vojnika okupljenih oko postrojene vojske. Ti su zvižduci glazbena pratnja najvećem djelu Mesićeva života - *slamanju generalskogpučal* O tomu se spremam napisati pripovijetku *Tukac*!

I kad je to tako, da je vojska u duhu vezana uz svijetli obraz, obrambeno i mirotvorno djelo te uz podnesenu žrtvu svojih generala, onda nikoga ne trebaju čuditi sitne pakosti njihova trenutnog vrhovnog zapovjednika na odlasku, zapovjednika koga je ta vojska slušala i priznavala, ali ga kao svoga zapovjednika po duhu nikada nije doživljavala. On joj je trajno ostao odbojan i tuđ. Pa ne treba čuditi ni da su odgovori na te osvetoljubive pakosti vojnika, koji su se razvojačili i stekli pravo da govore, vehementni. S tom pričom u dijalogu vojnika s Mesićem želim završiti mantru o *slamanju puzećeg državnog udara.*

U jeku sveopće krize, gospodarske, financijske i moralne, u kojoj se, i po nemalim Mesićevim zaslugama, našla Hrvatska, on je u jednom od tjednih *razgovora spredsjednikom uz kavu*, svojevrsnim oblikom javnih ugriza, predložio jednu od mjera štednje: *Ne znam trebaju li svi branitelji imati vojne počasti na pogrebu. Pet je pogreba na dan. Na pet pogreba vojska mora poslati vod vojnika, na ispraćaj sa svim počastima, pucanjima, dnevnicama, vijencima. To godišnje angažira 13.000 vojnika. Tu se može uštedjeti, branitelja možemo otpratiti s vijencem na kojemu će pisati tko ga ispraća.*

Netom je Mesić ovo izjavio, novinari su se potrudili u kunama izračunati koliku bi uštedu ostvario državni proračun kad bi se u djelo provela ova mjera štednje. I došlo se do toga, da bi država, uskraćujući braniteljima posmrtne počasti, uštedjela oko sedam milijuna kuna. Dovodeći u sumnju moralnost i zdrav razum toga prijedloga, novinari su sumu od sedam milijuna usporedili s troškom što ga državni proračun izdvaja za uzdržavanje predsjednikova ureda i predsjednikova zrakoplova, kojim se Mesić rado koristi na svojim čestim i nekorisnim putovanjima. Sam ured mu državu godišnje košta pedeset i pet milijuna kuna, plus troškovi drugih dijelova državne uprave koji opslužuju predsjednika. Predsjednikov zrakoplov košta državu petnaest milijuna kuna. I sad to zbrojimo, pa ćemo vidjeti da se na samog predsjednika troši sedamdeset i *kusur* milijuna kuna, a na posmrtne počasti umrlim braniteljima, njih oko tisuću i osamsto, sedam milijuna. Ne bi li bilo moralnije i manje sablažnjivo da je Mesić posljednji zbogom onima koji su obranili ovu zemlju i uspostavili mir na Balkanu ostavio neoskvrnjen, a onih sedam milijuna, ako mu je do štednje i izlaska iz gospodarske krize, uštedio na svojim troškovima, koji, pridodaju li se spomenutim ciframa i cifre troškova državne uprave koja opslužuje predsjednika, prelaze sto milijuna kuna. Da je samo prepolovio svoja beskorisna putovanja u daleke zemlje, mogao je tih sedam milijuna uštedjeti na troškovima zrakoplova. Sve je to bilo

moguće, i šutjeti i od svoga uštedjeti, da je od branitelja nevoljeni predsjednik mogao utišati glas svoje ozlojeđenosti.

Ali kao nikad, i kao rijetko koji pacijent na psihijatrovu kauču, Mesić je progovorio iz dna duše kad je onima koje mrzi, kojih se stidi i pred kojima strepi, koristeći trenutnu popularnost štednje, htio oduzeti posmrtnu počast i na taj ih način poniziti. Čak i oni koji su ga u svemu podržavali i svaku njegovu mantru i sami mantrali, prigovorili su mu da je otišao predaleko. Ne što se oni s njegovim prijedlogom ne bi slagali, dapače, oni bi ga temeljitije od Mesića proveli u djelo, nego zbog toga što će im nakon ove provale Mesićeve podsvijesti na izborima konzervativne, demokršćanske i suverenističke birače biti teže prevesti žedne preko vode i navesti da za njih glasuju.

U sadržaju komunističkog mentaliteta, na prvo a ne na stražnje mjesto, spada lijeva socijalna fraza: poziv na pravičnu raspodjelu dobara, anatema na bogataše i rasipnike, i tomu slične, ali dobro nam poznate, stvari. Ako su komunisti i po čemu uspješni *ribari ljudskih duša*, onda su uvijek uspješni bili kad su lovili na toj lijevoj socijalnoj frazi. Vidjeli smo dok su bili na vlasti što je stajalo iza te fraze. Goli egoizam ostvarivan putem ozakonjenih privilegija za *avangardu radničke klase*. S druge strane gledano, gledano sa strane riba koje se love od te fraze, nema privlačnije ješke na udici. Nekad su komunistički *ribari ljudskih duša* tu ješku na udici bacali pred gladna usta *obespravljenih masa radnog naroda, proletera*, a danas ih - kao Mesić, jednom tragajući za *pokradenim novcem*, a drugi put štedeći na posmrtnim počastim branitelja - bacaju pred usta konzervativnih, ljevici nesklonih birača. Dok su ješku o *traganju za pokradenim novcem*, te konzervativne i suverenističke ribe zagrizle i Mesiću, uz onih njegovih dvadeset posto, pomogle da dođe do dva mandata, na ovu o uštedi na uskraćivanju posmrtnih počasti braniteljima, čini se, da zagrizle nisu. Zato su se i Mesićeve pristaše na njegov nekontrolirani

podsvjesni iskaz lecnule: prokazao im je frazu, pa ribe slične ješke više neće zagristi. Treba naći nove, kao što je, kako ovih dana slušam, *nova pravednost*! I mislite da ribice neće zagristi!

Ipak, kako bilo da bilo, mi uživamo blagodati demokracije! Nju ni Mesićeve i Račanove *demokratske promjene* nisu mogle umanjiti, koliko god da su je zagadile komunističkim mentalitetom. A neće joj, vjerujem, nauditi ni Sanaderova hedonistička gramzivost, naučena na ulici, od komunista, a ne u sjemeništu, iz tekstova evanđelja! Javio se čitav niz dragovoljaca i dao odgovor kakav je Mesićev prijedlog mjera štednje zavrijedio. Navest ću ih nekoliko ne imenujući one koji su ih izrekli.

Prvi: *Mesić se potrudio reinkarnirati partizane i skriti ih iza antifašista. Sad mu netko treba reći da su branitelji jedini zaslužni za neovisnost Hrvatske te da su vojne počasti na sprovodima najmanje što se za njih može učiniti.*

Drugi: *Smatra da je Mesićeva izjava morbidna, te da bi predsjedniku bilo bolje da se bavi tajnim računima u Lihtenštajnu.*

Treći: *Poručuje da je znatno skuplje od braniteljskih pogreba kad se svako malo diže helikopter kako bi dužnosnike razvozio uokolo.*

Četvrti: *Branitelje je uzbunila Mesićeva izjava, ali se nada da je riječ o hiru. Zato branitelje poziva da ostanu prisebni. I da ne govore koješta kao što on govori.*

Peti: *Ako je i to žrtva za našu državu, neka mu bude!*

U jednom od svojih članaka, u kojemu je prikazao lik i djelo Stjepana Mesića - zadovoljstvo mi je priznati - na dosada najlucidniji način, Slaven Letica, pošto je opisao njegovo difamiranje Domovinskog rata i branitelja, zaključuje: *Ne zaboravimo, Mesić je umirovio niz generala-pobjednika u Domovinskom ratu i tako delegitimirao ideju za*

koju su se borili hrvatski narod i hrvatski građani. Nema šanse da to nedjelo Mesiću zaborave oni koji su se žrtvovali braneći svoju zemlju i svoj narod, koji su podnijeli i drugu žrtvu izbjegavajući s Mesi ćem sukob koji bi umanjio njihovu čast i oskvrnuo ugled države koju su stvorili i koji su, još jednom ulažući krajnji napor, napisali sjajne knjige u kojima su pokazali i dokazali da je Mesić krivokletnik, a nje-govih deset godina predsjednikovanja *vrijeme krivokletnika.* Nema šanse po njima samima, a ne bi je bilo ni kad bi oni zaboraviti htjeli, jer zaborav na djelo krivokletnika sprečava sam Mesić! Umjesto da i pred hrvatskim narodom sagne glavu, kao što je stalno sagnutu drži pred „Martinezima", i kaže da je generale-pobjednike morao smjenji-vati, slati u mirovinu i na suđenje u Haag, na taj način obezvređujući njihove, po Fukyami, mirotvorne pobjede, on je to smjenjivanje prei-menovao u *puzeći puč* i taj *puč* - po logici puža, kojemu je i puzanje od dva metra, kolika bi trebala biti dužina toga *puzećeg puča*, trka od Maratonskog polja do Atene - proglasio svojom najznačajnijom odlukom u dvogodišnjem mandatu. Djelom svoga života!

Pa, neka mu bude kad to hoće! Neka se još jednom, na njemu, potvrdi narodno iskustvo uobličeno u mudrost da se ljudi male pameti ponose s onim čega se ljudi velike pameti stide.

Ali, nema u toj Mesićevoj želji, da mu sprečavanje *puzećeg puča* bude kruna djelu i životu, ništa neviđeno. Svaki mentalni komunist ima potrebu svoju vlast, pa bila to i vlast *krivokletnika* koju opravdati nije lako, pravdati slamanjem tiranije koja je njegovoj blistavoj vla-sti na početku stajala na putu. Što bi drugo mogao biti komunistički mesijanizam!

DESETO POGLAVLJE

MANTRA O ODVOJENOSTI CRKVE OD DRŽAVE

U razdoblju od Titova obračuna s Rankovićem, kad je u kotlovnicama *Službe državne bezbednosti* spaljeno nekoliko stotina tisuća dotad vođenih dosjea o politički nepoćudnim ljudima, pa do kraha *Hrvatskog proljeća*, kad je na mjesto spaljenih dosjea počelo slaganje novih, u tih pet - šest godina odvijao se proces mentalnih mijena koji će imati dalekosežne posljedice i koji će trajati, evo, sve do naših dana. Tada je počelo očitovanje tko je bio mentalni komunist, boljševik, a tko član komunističke partije iz egzistencijalne nužde; tko je trajno ostao bez vjerske i nacionalne senzibilnosti i postao ateist i *građanin svijeta*, a tko je, čim je nakon mraza došlo proljeće, procvjetao u vjeri i naciji; tko je bio za demokraciju, a tko za još čvršću ruku u vladanju; tko je bio za tržišno gospodarstvo, a tko za još veće partijske i državne ingerencije u svim sektorima života; tko je bio za dijalog i slobodu govora, a tko za diktat i *jezik za zube.* Sve je to, i sve ostalo u tom smislu, s tim dvojbama i tim podjelama, živjelo u javnosti do trenutka kad je Tito donio odluku da, nakon kratkotrajne dezorijentacije, sam stane na stranu mentalnih komunista i mentalna previranja, koja bi mogla dovesti do raspada njegova komunističkog samoupravljanja, stavi pod svoju čizmu.

Za detekciju mentalnog stanja Stipe Mesića u tim burnim i formativnim vremenima imamo dva pouzdana podatka. Jedan je iz saborskog zapisnika, a drugi iz zapisnika komisije za vjerska pitanja u Orahovici; jedan govori o njegovim pogledima na nacionalno, a drugi o njegovim pogledima na vjersko. Upravo ta dva podatka bila su premise već iznesenoj tvrdnji da Mesić *proljećarima* nije pripadao što bi dijelio njihova mišljenja o *federiranju federacije*, još manje o *ljudskom liku komunizma*, već zato što su ga njegovi arivistički motivi poticali da iskoristi šansu u procesu *rotacije kadrova*, što su je vodeći *proljećari*, mahom skojevci, komunistički pomladak, na početku i uz Titov blagoslov, dok se sam nije osjetio ugrožen, forsirali. Mesića je *proljećarima* privlačila namjera da, pošto je *partizansko dijete crveno od glave do pete*, ostvari političku karijeru, nakon lokalne, i na republičkom nivou.

Taj aspekt, aspekt mentalnih očitovanja u vremenu tih pet šest *proljećarskih* godina, koliko mi je poznato, s obiljem *ludih i mudrih, mogućih i nemogućih* inicijativa, nitko do sada nije uobličio u suvisao tekst. A trebalo bi, da se vidi koliko je *Hrvatsko proljeće* i značajnije i složenije nego što se obično misli kad se sve svodi na nekoliko osoba i nekoliko sjednica rukovodstava raznih komiteta i komisija.

U tisuću devetsto šezdeset i sedmoj, u sredini *proljećarskog* razdoblja, kad se mentaliteti očituju i račvaju, zbila su se dva događaja koja će pružiti mogućnost da se na njima u javnom prostoru ti mentaliteti očituju, prelamaju i suprotstavljaju. U Boliviji je likvidiran Che Guevera, koji je prijetio da, nakon Kube, komunističku revoluciju proširi na cijelu Južnu Ameriku i ugrozi kapitalističku dominaciju SAD-a, o čemu se kod nas iz dana u dan pisalo s velikom naklonošću prema tom romantičnom junaku socijalističkih revolucionara i svih ostalih buntovnika. Nekoliko mjeseci prije te romantične smrti bila je objavljena *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. Među potpisnicima te *Deklaracije* bio je i jedan naš barjak tar socijalističke revolucije, doduše, u kasnim godinama i nikad, ni u cvijetu mladosti, tako romantičan kao Che Guevera. Na dnevnom redu svih političkih i kulturnih foruma raspravljalo se o *Deklaraciji* i kritiziralo starog revolucionara koji ju je potpisao. Dakako, objašnjenje je bilo: svi posenilimo pod starost! Pa je za revolucionara najbolje da pogine mlad! Dok nije došao pameti, oprostite, dok nije posenilio! Slavilo se mladog i mrtvog, a kudilo starog i senilnog revolucionara! Gdje ćeš naći dva bolja primjera da bi na njima testirao revolucionarni, napredni i konzervativni, nazadni mentalitet!

Sjećam se kako sam ja tih godina testiran i na raspravi o *Deklaraciji* i onima koji su je potpisali i na mnogim drugim stvarima. Ne mogu odoljeti da jedno od tih testiranja ne opišem, tim prije što je ono podloga uvodnog dijela *Svetinke*, trećeg toma *Sebastijanovih priča*. Dogodilo mi se to kao direktoru zadarske pedagoške gimnazije na sastanku direk-

tora svih gimnazija u Hrvatskoj, na sam dan objavljivanja *Deklaracije* u zgradi današnjeg muzeja *Mimara,* gdje je u to vrijeme bilo smješteno nekoliko zagrebačkih gimnazija. Na tom sam sastanku referirao o nekim inovacijama u nastavnom planu i programu, koje su bile na tragu demokratizacije koju nam je donijelo obaranje Rankovića. Nakon prezentacije tekst je moga referata bio tiskan u časopisu *Obrazovanje*, pa se, ako netko želi, i danas može provjeriti da li me pamćenje dobro služi. Među novinama koje sam predlagao - a većina ih spada u krug ideja koje su tih pet - šest *proljećarskih* godina kolale u obrazovanju - bio je i prijedlog da se u nastavni plan i program unese predmet *religijska kultura*, nešto slično onomu što danas neki u liberale transformirani komunisti predlažu kao zamjenu vjeronauku. Obrazložio sam potrebu uvođenja toga predmeta time da učenik bez temeljnog poznavanja judeo-kršćanske osnove, u što, dakako, ubrajam i islam, ne može ni pratiti ni shvatiti književnost, glazbu, likovnu umjetnost i arhitekturu, a ni europsku i našu civilizaciju općenito. Kako kad je to temelj toj civilizaciji!

Netom sam završio čitanje referata i bio s govornice ispraćen živahnim pljeskom *proljećara*, Mišić, jedan od direktora neke od gimnazija koje su tada bile smještene u toj zgradi, protestno se ustao sa stolice u prvom redu i napustio dvoranu. Poznavao sam Mišića kao umišljena i zadrta komunistu! Ono, na vlastitog će oca potegnuti pištolj ako štogod ružno kaže za komunizam! Uskoro se, dok je netko drugi bio za govornicom, vratio u dvoranu noseći u rukama *Telegram*, u kojemu je - to ću nešto kasnije doznati - bila tiskana *Deklaracija.* Došao je pred govornicu, upao u riječ govorniku i, na zaprepaštenje svih prisutnih direktora, histeričnim glasom rekao:

„Evo, pročitat ćete što su ovi napisali i potpisali! Vidjet ćete što traže! A traže i goru stvar nego je tu, malo prije, za ovom govornicom, tražio Aralica! A Aralica je tu pred nama tražio da se u gimnaziju uvede vjeronauk! Trebao je biti iskren, a ne nam tu muljati o *religijskoj kulturi*!“

Nije da, predlažući uvođenje u program predmeta *religijska kultura*, nisam mislio na vjeronauk i na mogućnost da se to komunistima učini supstitucijom vjeronauka; nije da, kad bi za to postojale društvene predpostavke, ja ne bih u škole uveo vjeronauk, kao što je u njih bio uveden pet godina nakon dolaska komunista na vlast, ali ja, obzirom na prilike u kojima smo se tada nalazili, nisam predlagao ništa više nego *religijsku kulturu*, nešto kao znanje o vjeri, bez ikakve obaveze na vjerovanje u tu vjeru. Meni se to činilo mogućim jer je pred godinu dana SFRJ sa Svetom Stolicom potpisala protokol u kojemu je Katoličkoj crkvi jamčena sloboda djelovanja. Tako je to u *proljećarskim* krugovima i shvaćeno, pa će moj referat biti tiskan kao prilog raspravama o novom planu i programu, ali to neće obeshrabriti ni Mišića ni njemu slične da me, u to vrijeme očitovanja mentaliteta, obilježe kao *sklonog prema religiji*, što je bio eufemizam za duhovnog klerikalca koji se *uvukao u naše redove.*

U to vrijeme i istim povodom, dok mene obilježavaju drugi, Mesić je za saborskom govornicom, u vrijeme rasprave o *Deklaraciji*, sama sebe obilježio, kako ćemo vidjeti iz isječka zapisnika, kao mentalnog komunistu, kakav je bio i onaj Mišić, koji je mene obilježio. Iako sam taj isječak uvrstio u *Ambru*, pripisujući ga glavnom licu romana, donosim ga ovdje još jednom, da bi se vidjelo, kako ja, pišući taj roman nisam pisao pamflet već stvarnosni tekst: *Kad sam pročitao tu Deklaraciju, nije mi dugo trebalo da shvatim da je to politička diverzija koja je uperena protiv socijalističkog razvoja naše zemlje i koja je uperena protiv onoga što je najsvetije, što je izvojevano u našoj narodnooslobodilačkoj borbi, a to je bratstvo i jedinstvo, čega se mi ne možemo odreći i za što su pale velike žrtve... Pridružujem se onim drugovima zastupnicima koji traže da se objelodane imena potpisnika, da se ne samo društveno i politički osude stavovi i potpisnici Deklaracije nego da i tužilaštvo pokrene krivični postupak protiv odgovornih osoba.*"

Pročeprka li se po ovom isječku iz zapisnika i u njemu potraži Mesićeva duhovnost, bez obzira što se tu radi o uobičajenoj komunističkoj frazeologiji u to vrijeme, u njemu će se otkriti da je Mesić, u osvit burnih dana *Hrvatskog proljeća*, bio zaguljeni boljševik koji hrvatskom jeziku, temeljnoj oznaci nacije pretpostavlja bratstvo i jedinstvo, što u jezičnom smislu znači sinkretizam nekoliko nacionalnih jezika u jedan jezik. I to čini u trenutku kad su od tog sinkretizma, potpisujući *Deklaraciju*, odustali i takvi komunistički barjaktari, kakav je bio Krleža. Nemoguće je, iz duhovnog, a ne iz političkog aspekta gledano, da se taj stav za godinu - dvije istopio i postao ono što su *proljećari* o *Deklaraciji* mislili, da je to bilo *kucanje na otvorena vrata* i da naziv *hrvatski književni jezik* treba uvesti u upotrebu. U duhovnom smislu taj obrat je nemoguć, a u političkom smislu, kad je o Mesićevu karakteru riječ, moguća su i nemoguća obrtanja, što se u *Ambri* može vidjeti kao preskakanje s plota na plot.

Kako je mentalitet stalan, a politička orijentacija promjenjiva, moguće je tvrditi da Mesić kao mentalni komunist i snalažljivi arivist *proljećarima* u duhovnom smislu nikada nije pripadao; ni prije, ni u tijeku, ni nakon sloma; ni nakon izdržavanja kazne s koje će doći kao suradnik tajnih službi, ono što je i prije te kazne bio. Tuđman je početkom devedesetih, kad je, želeći u svojim redovima imati nekoga od *proljećara*, u HDZ primio Mesića i visoko ga pozicionirao, napravio pogrešku, jer Mesić, i u tom trenutku suradnik Aleksandra Vasiljevića, proljećar po duhu i političkim stavovima nije bio. Miko su i Savka bili u pravu što ga takvim nisu držali, što su ga se klonili i što su ga laka srca prepustili Tuđmanu.

Tek je ovih dana, nakon deset godina predsjednikovanja, u okviru *oproštajnih posjeta*, kad je posjetio komunističku Kubu i poklonio se na grobu Comadantea Guevare, svijetu objavio da je bio pokojniku poklonik i da je s njim dijelio njegov revolucionarni duh. A nas u zemlji podsjetio kako je u ono vrijeme, kad se pripremalo *Hrvatsko pro-*

Ijeće i Comandante u Boliviji bio likvidiran, tu smrt doživio kao teški gubitak. Lijepo da je bio na tom grobu i rekao što je rekao, uklonio je mogućnost iluzije o sebi, ali da tamo i nije bio i rekao što je rekao, iz odlomka saborskog zapisnika što sam ga ovdje citirao a u *Ambru* ugradio, može se vidjeti, kad traži da se potpisnici *Deklaracije*, na desetke književnika i akademika, sudski progone, kako on s kubanskim revolucionarom dijeli isti nasilnički duh. Ljude progoni zbog njihova mišljenja! Obratite pažnju na posljednju rečenicu *da i tužiteljstvo pokrene krivični postupak protiv odgovornih osoba!* To jest uobičajena prijeteća komunistička fraza, nerijetko i u djelo provedena, ali to jest, ako se u djelo i ne pretvori, jer onaj koji je izriče nema moć naredbodavca, izraz mentaliteta ortodoksnog komunista. S tim će mentalitetom, nukajući institucije *da rade svoj posao* i procesuiraju njegove političke protivnike, proživjeti sve svoje predsjedničke godine i, jer je to u demokraciji, koja poznaje trodiobu vlasti, nemoguće, s tom frazom, i tim mentalitetom iza nje, samo destabilizirati hrvatsko društvo.

To je tako s tim isječkom iz saborskog zapisnika, ali onaj iz zapisnika vjerske komisije u Orahovici, kojoj je uoči *Hrvatskog proljeća* bio na čelu, za njegov je *„ antifašistički“ mentaliteta* još ilustrativniji. Taj isječak u *Ambru* nisam ugradio, jer u vrijeme pisanja romana za njegovo postojanje nisam znao.

Prije nego navedem taj zanimljivi isječak iz orahovačkog zapisnika, valjalo bi nešto reći o statusu Katoličke crkve u tom trenutku, trideset listopada tisuću devetsto šezdeset osme, kad je zapisnik pisan. Nakon dugotrajnih poslijeratnih progona vjernika i svećenika, Sveta je Stolica, uz potporu zemalja euroatlantskih integracija, Zapadnog bloka, kako se to tada zvalo, uspjela nagovoriti Tita da potpiše protokole u kojima je Katoličkoj crkvi zajamčena sloboda održavanja vjerskih obreda i, što je posebno važno, vjerskih poslova ograničena sadržaja. Tito, dvoličan kao obično, potpisom na tim protokolima i posjetom Vatikanu pokazuje Zapadu, od čijih kredita, i doznaka koje

iz tih zemalja šalju *radnici na privremenom radu*, država živi, svoje, tobože, demokratsko lice, ali izaziva čuđenje komunista zašto mora pokleknuti pred, njihovim riječima kazano, popovima protiv kojih je dizao revoluciju. Da bi svoje komuniste primirio, u internoj je partijskoj komunikaciji relativizirao značenje protokola i stavio u zadatak partijskim kadrovima da se protiv religije bore *drugim sredstvima.* Kojima, nije kazao, pa smo tih godina prisustvovali, s jedne strane, širenju utjecaja Crkve i gradnji novih crkava, a s druge, žestokoj borbi rigidnih komunista, *pravih članova partije* protiv utjecaja Crkve koji postaje sve veći.

Bila je to šizofrena situacija: odobrio si, stavljajući na protokole potpis, Crkvi slobodno djelovanje, a istovremeno pozivaš na mobilizaciju članove partije u borbi protiv utjecaja religije. Ta se šizofrenost pretvorila u grotesku i postajala smiješnom. Ali, bila luda, nakazna ili smiješna, taje borba protiv utjecaja Crkve *drugim sredstvima* pružala priliku članovima partije da pokažu jesu li zadrti ateisti ili su oni koji protiv vjere nemaju ništa. Pa su, nerijetko, i pritajeni vjernici!

U komisije za vjerska pitanja, osnivane pri skupštinama općina ili pri partijskim komitetima, birani su različiti profili partijaca, od onih koji su bili za daljnji progon i onemogućavanje rada Crkvi do onih koji su protokol ozbiljno shvatili i bili za to da Crkva uživa stečene slobode i da joj se, što se tiče njenih potreba, uglavnom za gradnju novih crkava, ide na ruku. Šizofrenost se povećavala ako bi se na čelu takve komisije, s većinom članova sličnih sebi, našao komunist čije je mentalno sazrijevanje završilo u ratno i poratno vrijeme. Mesić je bio predsjednik komisije za vjerska pitanja općine Orahovica. U takvim šizofrenim okolnostima! I po isječku iz zapisnika vidi se da je pripadao militantnim ateistima, koji su vjerovali da su protokoli komadi bezvrijednog papira, a da u partiji treba slušati direktive koje pristižu internim kanalima - *borbu protiv utjecaja Crkve treba pojačati novim sredstvima.*

Ne opisujem ja tu šizofrenu situaciju samo po dokumentima nego i po vlastitim doživljajima... Ivo Hrašćanec, profesor na gimnaziji kojoj sam bio direktor, rodom iz Spišić Bukovice, oženjen kćerkom endehaškog velikog župana varaždinskog, koja je po očevoj liniji bila u bliskim vezama s kardinalom Franjom Šeperom, obnavljao je kuću u staroj gradskoj jezgri i, uzgred, zidao novu na zadarskom predjelu Puntamiki, samo koju stotinu metara daleko od osnovne škole Borik u kojoj sam ja stanovao, jer mi je u njoj supruga bila učiteljica. Kad je nova kuća na Puntamiki bila na završetku gradnje, mjesni su komunisti otkrili da to neće biti stambeni objekt nego privremena crkva za novonastalu župu Puntamika. Profesor gradi crkvu direktoru ispod nosa i direktor tvrdi da za to nije znao! Otišao sam tamo i na nezavršenom objektu zatekao tadašnjeg nadbiskupa zadarskog i tadašnjeg rektora sjemeništa, a sadašnjeg nadbiskupa zadarskog Ivana Prenđu. Oni su mi rekli da kuća nije Ive Hrašćanca, nego njegova strica, seljaka iz Spišić Bukovice, koji jest neko vrijeme boravio u Zadru, ali tu više ne namjerava boraviti, pa je svoju kuću, koju mu je pomogao graditi sinovac Ivo, iznajmio nadbiskupiji, a ona će tu privremeno, dok ne sagradi crkvu, održavati bogosluženje. Imao sam jak argumenat, sve crno na bijelu, da pred partrijskom komisijom za pitanja vjere obranim i svog profesora i sebe, njegova direktora, ali mi *pravi komunisti*, kako su mentalni komunisti zvali sami sebe, nisu vjerovali da profesor, direktor, nadbiskup, rektor i stric iz Spišić Bukovice nisu u sprezi skovali plan kako će predio Puntamika dobiti crkvu i župu koje dotada tamo nije bilo.

Predsjednica zadarske partijske komisije za odnose s vjerskim zajednicama bila je Nedjeljka Vukojević, koju sam zamijenio na mjestu direktorice Učiteljske škole kad je otišla na fakultet za predavača marksizma, sociologije, čega li. Nečeg ideološkog svakako! Bila je skromna znanja i, po onom što o njoj znam, dobro čeljade, ali do beskraja odana partiji. I kad je došla interna partijska direktiva da se

religiji stane na put *novim sredstvima*, nije znala kao ni bilo tko drugi, kako bi to valjalo učiniti. Vjera buja na sve strane! Ne znam da li joj je u pronalaženju novih sredstava pomoglo njeno porijeklo! Njen otac je bio ikonopisac i, koliko znam, oslikao je ikonostas u pravoslavnoj crkvi Svete Nedjeljice u Oćestovu, otkuda je bio rodom i gdje je, kakve li slučajnosti, bilo moje prvo učiteljsko mjesto. Ona je s još nekolicinom sličnih sebi, vjerojatno uz asocijaciju na časno zanimanje svoga oca, dopustila da se donese gotovo suluda odluka te njihove komisije. Po toj odluci, koja će se provoditi kroz žestoku partijsku kampanju, svi članovi partije morali su iz stanova svojih i stanova pripadnika svoje obitelji, roditelja, sinova i kćeri, izbaciti svetačke slike i bilo koji znak religioznosti.

Na širem partijskom forumu, u jeku kampanje, gdje se govori lo o načinu provođenja te odluke, izrazio sam sumnju i u razbor i u provedivost te odluke. A kao dokaz da to nema smisla i da to sam ne namjeravam provoditi - a imao sam položaj potpredsjednika toga partijskog foruma - kazao sam kako sam pred koji tjedan bio u Padovi, posjetio crkvu u kojoj je grob svetog Ante i tamo kupio kipić sveca koji sam donio majci na dar, među ostalim, i zato da učvrstim njenu vjeru. Dakako, nisam rekao i da joj preko toga dara kažem kako i njen sin vjeruje u ono u što vjeruje i ona. Najžalosnije mi je bilo što u tom trenutku nisam našao saveznika u ikonopiščevoj kćeri! Šutjela je!

Ta tri slučaja, da sam tražio uvođenje u gimnazijski program predmeta *religijska kultura*, da mi je profesor pod nosom gradio crkvu a ja se pravio kao da to ne vidim i da majci nosim na dar kipić sveca, kad se pribroje mojim drugim, ovima sličnim, grijesima, bit će argumenti za osudu kako sam u vrijeme *maspoka bio ideolog nacionalizma na zadarskom području.*

Iz zapisnika sa sjednice komisije za vjerska pitanja skupštine općine Orahovica, kojoj je kao predsjednik predsjedavao Stjepan Mesić, može se jasno vidjeti kojoj je struji u partiji on tada pripadao, onoj koja je protokole o slobodi djelovanja Katoličke crkve shvatila doslovno ili onoj koja je u tomu vidjela samo još jedan ingeniozan Titov trik, Titovu prijevaru glupih popova i kapitalista. Očito, on je pripadao potonjima! I zato mi je - još jednom ponavljam i podcrtavam - neprihvatljivo, akceptirajući poznatu Mesićevu prevrtljivost, mišljenje da je on po duhu pripadao *proljećarima*. Kako se vidi iz njegove besjede na tom sastanku, on je u osvit *Hrvatskog proljeća* bio pravovjerni komunist, koji će se među *proljećarima* naći samo zbog svog arivizma, komu je program *rotacije kadrova* pružao priliku da s lokalnog nivoa, iz Orahovice, poskoči na republički nivo, u Zagreb. On u to vrijeme, u ovako opisanim prilikama, po onom što u zapisniku piše, ovim i ovakvim duhom diše:

1. Mesić je u uvodu svoje rasprave tvrdio da se, misleći na vrijeme nakon potpisivanja protokola sa Svetom Stolicom o slobodi djelovanja Katoličke crkve, u posljednje vrijeme primjećuje kako je sve više vjernika katolika i pravoslavnih, Jehovinih svjedoka i pentekostalaca. Prava plima religioznosti, kojoj se ateisti moraju suprotstaviti!

2. *Ističe kako je u zadnje vrijeme zapažena pojava da sve veći broj djece i omladine, a među kojima se nalaze i učenici Gimnazije i Škole učenika u privredi, posjećuju bogoslužja kod raznih vjerskih zajednica, a naročito kod Rimokatoličke crkve.*

3. *Smatra da je uzrok toj pojavi taj što je veoma mala pažnja u školama posvećena ateističkom odgoju djece i omladine, te ističe da bi nastavnici u školama trebali da kontinuirano rade putem satova moralnog odgoja na ateističkom obrazovanju omladine.*

4. *Ističe da su katolički svećenici na području općine Orahovica razgranali svoju djelatnost među djecom i omladinom putem održavanja vjeronauka, a da škole nisu našle mogućnost održavanja slobodnih aktivnosti u vrijeme kada se održava njihov vjeronauk.*

Proći će od ove sjednice Komisije za vjerska pitanja općine Orahovica i besjede njena predsjednika do danas četrdeset ijedna godina. Kroz to će se vrijeme mnogošto promijeniti. I to da će komunizam propasti, a na scenu se ponovo vratiti kapitalizam! I to da će se raspasti Jugoslavija i biti uspostavljena samostalna hrvatska država! Mesić će postati predsjednik te nove države i u ulozi predsjednika napisat će pismo kardinalu Bozaniću. U tom će pismu još jednom probesjediti o religiji, točnije, o Katoličkoj crkvi. E, tim će pismom Mesić potvrditi da se mnogošto kroz tih četrdeset i nešto godina promijenilo, ali da se on, što se tiče odnosa prema religiji, promijenio nije. A pokazat će se da u toj ustrajnosti nije osamljen! S njim su u red zbijeni ostali svi njegovi „antifašisti“!

Kao što se u besjedi predsjednika orahovačke vjerske komisije vidi da se tu radi o shvaćanju militantnog ateista, isto se tako iz pisma kardinalu Bozaniću vidi da je taj nekadašnji predsjednik komisije za vjerska pitanja u osobi predsjednika države u cijelosti preživio i postao okamina. Čak, iako je danas militantni ateist neprilično biti, ponosan na to što se pred licem suvremenika pokazuje, u fosilnom obliku!

Evo toga pisma kardinalu Bozaniću! Njegove sam stavke kao i stavke izvoda iz zapisnika vjerske komisije, označio rednim brojevima, da čitaocu u mom komentaru bude lakše uočiti paralelizam mentalnih elemenata u oba teksta. Duhovnost je fosila, mentalna supstanca, u oba teksta ista, različit je samo materijal u kojemu je fosil otisnut i otkriven, različita su dva različita vremena sa svojim brojnim

karakteristikama. Bez tih rednih brojeva ispred stavaka meni bi bilo teže kazati o kakvim i kojim se konstantama u Mesićevu mentalitetu radi, a čitaocu teže shvatiti što mu želim reći. Kad sam odlučio stavke u jednom i drugom tekstu obilježiti rednim brojevima i predočiti ih kao mentalne paralelizme, učinilo mi se da moj komentar izvire sam od sebe iz onoga što je obilježeno istim rednim brojevima, da su mi takvu komentar nametnuli usporedni tekstovi. Očekujem da će i čitalac, čim pročita pismo kardinalu, to tako doživjeti.

Uzoriti kardinal Josip Bozanić

Nadbiskupski duhovni stol

Zagreb
Vrlo poštovani gospodine kardinale,

(1)

Prisiljen sam obratiti vam se u povodu javnog istupa biskupa Štambuka od prije nekoliko dana. Smatram da ne postoji eklatantniji i grublji primjer miješanja Crkve – kroz riječi jednoga od njenih biskupa - u politički život Republike Hrvatske. Kako god da se interpretira uloga Crkve u društvu i njezino poslanje, apsolutno je nemoguće naći i najmanje opravdanje za tezu kako bi bilo normalno i poželjno da budući predsjednik Republike Hrvatske bude katolik.

(2)

Vi vrlo dobro znate, poštovani gospodine kardinale, da je takva izjava izravni udar na temelje ustavnog uređenja Republike Hrvatske, a ujedno i u suprotnosti sa civilizacijskim dosezima današnjih demokratskih društava. Svi građani Republike Hrvatske ravnopravni su i jednakopravni i ne samo da je nezamislivo, nego je i nedopustivo da se bilo koga ili

privilegira, ili diskriminira na osnovu njegove rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti, ili bilo kojeg drugog specifičnog svojstva.

(3)

Do sada sam samo povremeno reagirao na pokušaje da mi se imputira anticrkveno stanovište i da me se prikaže kao čovjeka koji je „protiv križa“. *Biskup Štambuk prevršio je mjeru i na njegove riječi niti mogu, niti hoću ostati nijem. Činjenica što se većina stanovnika Republike Hrvatske deklarira katolicima, ne daje Katoličkoj crkvi nikakvu povlaštenu poziciju u našem društvu, niti bi se itko trebao predavati iluzijama da je takvu poziciju moguće ostvariti iskrivljavanjem mojih stanovišta, ili napadima na ustavno uređenje ove države. To se odnosi i na svjesno plasirane laži kako ja tražim micanje križa iz službenih prostorija, pri čemu je svakomu tko si je dao truda da pročita ono što sam govorio jasno, da sam ja protiv bilo kakvih, ponavljam: bilo kakvih vjerskih obilježja u službenim prostorijama, što je potpuno u skladu s politikom i praksom pune ravnopravnosti naših građana.*

(4)

Republika Hrvatska je država svih svojih građana. Tako jest i tako će i biti u budućnosti. Očekujem stoga da se Crkva izrijekom ogradi od riječi biskupa Stambuka i da poruči biračima kako je opredjeljivanje na predsjedničkim izborima isključivo stvar njihove savjesti, te kako se pri tome opredjeljivanju ne smiju voditi ni rasom, ni nacionalnošću ni vjerskom pripadnošću kandidata, već isključivo njihovim znanjem, stručnošću i čestitošću, te mogućnošću da tim svojim osobinama na najbolji mogući način promiču interese Republike Hrvatske.

Izvolite primiti, poštovani gospodine kardinale izraze mojeg osobitog poštovanja.

Zagreb, 14. rujna 2009. *Stjepan Mesić*

Na znanje:

Mgr. Mario Roberto Cassari
Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj

Prvi paralelizam: *Prigoda protumačena kao izazov za militantnu konfrontaciju.* Kao što mu se, dok je bio predsjednik orahovačke komisije, učinilo da je, nakon potpisivanja protokola i razmaha vjerskog života, izazvan djelovati s pozicija borbenog ateizma, tako mu se u ulozi predsjednika države, kao fosiliziranom militantnom ateistu, uvučenu u ljušturu svoga „antifašizma", učinilo da mora ustati u obranu ustavnih načela kad je jedan od crkvenih prelata - što je u demokraciji zbilja njegovo pravo - kazao kako bi nakon deset godina predsjednikovanja mentalnog komuniste bio red da na stolicu hrvatskog predsjednika sjedne uvjereni katolik. Dva različita vremena, dvije različite prigode! Isti ih je mentalitet spojio i učinio jednim – izazovom! Tako je uvijek kad se vremena mijenjaju, a mentalitet ostaje nepromijenjen - ponašanje je nosilaca toga mentaliteta isto!

Drugi paralelizam: *Napad iz pozicije tobožnje ugroženosti svojih svetih prava.* Kao što je u ulozi predsjednika orahovačke vjerske komisije procijenio nedopustivim da učenici Škole učenika u privredi, buduća radnička klasa, i učenici Gimnazije, buduća inteligencija, *posjećuju bogosluženja, a naročito kod Rimokatoličke crkve*, tako je ocijenio da je predlagati katolika za predsjednika države *nedopustivo*, jer bi to bila diskriminacija na osnovi vjerske pripadnosti. Za njega bi diskriminacija prema drugim vjerama bila ako je predsjednik katolik u zemlji gdje se devedeset posto stanovništva smatra katolicima, a

nije diskriminacija prema većinskim katolicima kad im na čelo države, krivnjom izbornog driblinga, zasjedne militantni ateist skriven u ljušturu *„antifašiste"*\ Budući da je mentalni fosil, ovoga puta u liku *avangarde radničke klase*, drži da u demokratskim društvenim prilikama, gdje je većini dano da na osnovi izbornog prava bira onoga tko će joj stajati na čelu, mora imati isti status kao u samoupravnom komunizmu, gdje manjina ima pravo na čelno mjesto u društvu birati jednoga iz redova *avangarde.* Čitaj: komunista! Onih koji su sami sebe proglasili nedodirljivima! „Antifašista"! Koji je najsposobniji samim tim što je komunist, već od partije kao lumen odabran!

Treći paralelizam: *Pronalaženje grijeha Crkve prekoračenju ovlasti.* Kao što je u funkciji predsjednika orahovačke vjerske komisije pronašao da je uzrok sporu između crkve i države u tomu što je Crkva, uvodeći vjeronauk, preuzela ulogu ateističkog moralnog odgoja, a uvodeći slobodne aktivnosti, školama oduzela mogućnost da i kroz košarku i nogomet šire ateizam, tako je kao predsjednik države u znakovima vjere, križu u prvom redu, pogotovo kad ga se izvjesi na zidu neke kancelarije u državnom nadleštvu, vidio penetraciju Crkve u javni prostor, izvan crkvenih zidova, i kršenje ustavnog načelan o odvojenosti države i Crkve. E, to mentalni komunist, bio predsjednik orahovačke vjerske komisije ili predsjednik Hrvatske, ne može dopustiti! Zašto? Kaže, da se ne bi uvrijedili pripadnici drugih vjerois-povijesti! Neće biti, jer jadna bi bila vjera onih vjernika kojima bi, u vrijeme raširenog dijaloga među Crkvama, smetao križ. Nego će biti zato da bi među onih deset posto stanovnika pronašao vjernike kojima bi u konfrontaciji s katoličkom crkvom čuvao leđa.

Četvrti paralelizam: *Zahtijevanje kazne za one koji su, širećl prostor vjere, poremetili dominaciju ateista.* Kao što je u ulozi predsjednika vjerske komisije u Orahovici zatražio od škola da kazne Crkvu na taj način što će u vrijeme misa i vjeronauka pozivati djecu na obavezne satove slobodnih aktivnosti i ateističkog moralnog odgoja, tako

je kao predsjednik države zatražio od kardinala Bozanića da se *Crkva izrijekom ogradi od riječi biskupa Štambuka,* koji je poželio na mjestu hrvatskog predsjednika vidjeti katolika, a ne ateistu i „antifašistu" kakav je Mesić. A zatražio je i još nešto - e, to iz njegova pisma ovdje želim još jednom ispisati: *da poruči biračima kako je opredjeljivanje na predsjedničkim izborima isključivo stvar njihove savjesti, te kako se pri tome opredjeljivanju ne smiju voditi ni rasom, ni nacionalnošću ni vjerskom pripadnošću kandidata, već isključivo njihovim znanjem, stručnošću i čestitošću, te mogućnošću da tim svojim osobinama na najbolji način promiču interese Republike Hrvatske.*

Doista svašta i koješta! Ali to je tako kad se ortodoksni komunisti – odnosi se na onoga tko je ovo pismo napisao i na Mesića koji ga je potpisao - militantni ateisti i mentalni fosili, preko noći, stjecajem okolnosti presaldume (okrenu kabanicu) u liberale, pa liberalna načela o jednakosti ljudi, rasa, vjera i nacija upotrebljavaju tako da ih zlorabe i pretvaraju u komunističko izopačenje liberalizma. Kao da bi savjest koju bi kardinal preporučio katolicima prilikom glasanja bila ista ona savjest, zapravo, svijest, komunistička svijest, koju Mesić upućuje biračima kad traži da ga na mjestu predsjednika naslijedi „antifašist"! Kao da katolička savjest, preporučena od crkvenog prelata, ne sadrži u sebi i po samoj sebi preporuku da kršćanin daje glas kršćaninu pod pretpostavkom da je taj stručan, učen i čestiti čovjek. Ili, kao da je kršćanskoj savjesti strana rasna, osobna i nacionalna jednakost, kojima je korijen u Isusovu nauku da su svi ljudi jedna ki, da su svi djeca Božja! Ili, kao da su znanje, stručnost i čestitost, osim u glavama mentalnih komunista, koji to svojataju za sebe, za *avangardu*, nespojivi s kršćanskom vjerom, kao da svekoliko znanje i čestitost na ovim prostorima svijeta nisu izdanci kršćanstva! Zbilja, svašta i koješta! I to od koga! Od čovjeka čija je savjest fluidna, čije je znanje skromno, a čestitost dvojbena!

Mora da je kardinal, koji tri puta važe svaku riječ prije nego će je staviti na papir, bio na sto muka što odgovoriti, ove dvije tisuće i devete godine, na pismo koje mu je pisao predsjednik Republike jezikom predsjednika orahovačke vjerske komisije iz godine tisuću devetsto šezdeset i osme. I valja priznati našao je odgovor vrijedan divljenja! Odgovorio je da je pismo primio, što je van svake sumnje, i da ga je *pomno razmotrio,* što je u još većoj mjeri izvan sumnje. I ništa više! Jer, što god da bi više od toga kazao, bilo bi na razini rasprave s predsjednikom općinske komisije za vjerska pitanja iz godine koja tekućoj prethodi za puna četiri desetljeća. Što bi za kardinala koji sjedi na Stepinčevoj stolici, i mora voditi računa o naslijeđu, bila preniska poniznost i predalek odlazak u minula vremena. Ne ponovila se!

Ono što je kardinalu neprimjereno, za mene je - jer sam pisac romana koji govore o tom mentalitetu, a u Crkvi nemam veći status od prosjaka koji sjedi na ulazu u crkvu i sluša misu, da bi joj moje ponašanje, kakvo god bilo, bitno naškodilo - za mene je to prava prilika da kažem kako Mesić, koji nije položio ni predmet *religijska kultura,* za čije sam se uvođenje u nastavu gimnazija zauzimao, o religiji ne zna ništa, jer ono što je iz marksizma usput naučio, da je *religija opijum za narod*, ne može se ni uz najbolju volju držati nečim. No i pored toga neznanja, ne radi njega, jer je on s fosilnim mentalitetom za nove spoznaje izgubljen slučaj, moram nešto reći o tomu kako bi predsjednik jedne liberalne i laičke države morao vidjeti ulogu Crkve u suvremenom društvu i, posebno, u procesu stvaranja ujedinjene Europe, o čemu Mesić toliko mantra, a o toj Europi zna isto onoliko koliko i o religiji. Ništa!

Postoje dva tipa javnih djelatnika koji, uz odobravanje onih dvadeset postotaka biračkog tijela na kojima se temelje njegove izborne pobjede, na zgražanje većine birača i uz otvorene prigovore brojnih intelektualaca, pokušavaju naći riječi razumijevanja za Mesićeve su-

kobe sa Crkvom, koji su nekada kaprici, nekada neslane i neumjesne doskočice, a nekad, bogme, posao za psihijatre.

U prvoj grupi, koliko se u javnosti zna, trenutno se nalazi samo jedan čovjek, don Ivan Grubišić. A da ga, iako je samo jedan, smatram grupom razlog je u tomu što je to do sada poznati tip svećenika koje, uz njihov pristanak, oblikuje komunistički mentalitet na vlasti, kako bi Crkvu mogao podrivati iznutra, rušiti je uz pomoć nje same. Ako Grubišić trenutno i jest usamljen, od njega možemo napraviti tipsku grupu prisjećajući se onih svećenika koji su u prošlim vremenima, u revoluciji i u samoupravnom komunizmu, pristajali na suradnju s komunistima. Nema potrebe da ih sve nabrajam, nabrojit ću ih samo onoliko koliko je dovoljno da se pojasni profil i koliko je dovoljno da se vidi kako Grubišić nije samosvojna pojava, koliko god bio bizaran. Nije osebujna pojava, što on želi biti! Kao primjer za revolucionarno vrijeme navest ću Svetozara Ritiga iz Zagreba i fra Ivana Tomasovića iz Dalmacije. A za poratno vrijeme, za vrijeme komunističkog samoupravljanja, dobro nam poznatog Luku Vincetića.

Ti ljudi, iako sastavni dio crkvenih struktura na nižoj razini, imaju određene otklone prema ponašanju crkvenih struktura više razine i, umjesto da te nesporazume nastoje izgladiti unutar crkvenih struktura, oni s tim nesporazumima izlaze na javnu scenu, za što im je potrebna podrška stvarnih ili mentalnih komunista, koji borcima protiv viših crkvenih struktura nikada ne uskraćuju pomoć. Crkva takve ne želi udaljiti iz svojih redova, jer bi time povrijedila pravo na slobodu savjesti koju sama zagovara, jer bi išla na ruku njihovim pokroviteljima, koji jedva čekaju Crkvu optužiti za natražnjaštvo i jer bi odstranjenjem bespotrebno od ničega pravili nešto, od neznatne veliku stvar. Istinu reći, njihovo otpadništvo i Crkva i vjernici drže *ridikuloznim*. Dok im njihovi pokrovitelji za tu *ridikuloznost*, ako mogu, a mogu, daju određene povlastice - mogućnost istupanja u javnosti najviše – i promoviraju ih u javnosti kao slobodoumne crkvene mislioce.

Dok nekako i mogu razumjeti razloge ponašanja tih ljudi u doba samoupravnog komunizma, ne mogu ni shvatiti ni prihvatiti njihovo ponašanje u vrijeme kad je od komunizma preživio samo mentalitet. Ni shvatiti ni prihvatiti, osim ako se tu zbilja ne radi o egzibiciji i *ridikuloznosti*. Držim da to danas ni Grubišiću nije potrebno. Ali, potrebno ili nepotrebno, on će prihvatiti Mesićev poziv i otići s njim u posjetu Izraelu, zapravo, Svetoj zemlji. I zajedno će s njim posjetiti Maslinovu goru, Golgotu i Gospodinov grob. Zauzvrat toj šetnji s *Predsjednikom po Svetoj zemlji*, da bi posjet Izraelu imao i kršćansku dimenziju, Grubišić će braniti Mesića u sukobu s višim strukturama Crkve, doista, sa Crkvom u cjelini, s njenim poslanjem, na ovaj način: *Znam da je on dežurni krivac u crkvenim krugovima za mnogo toga što njima ne odgovara. Ali, činjenica je da predsjednik Mesić vodi vanjsku politiku izuzetno dobro, a i unutarnju u sadašnjoj situaciji. Jer je jedino on sada jamac stabilnosti države i ugleda u svijetu. A to što Crkvi ne odgovaraju njegovi stavovi, naprosto je "njihova stvar"*.

Ostavimo postrance ono da Mesić vodi dobro vanjsku politiku i da je zaslužan za dobar ugled zemlje u svijetu, budući da sam svoje mišljenje o tomu rekao na drugom mjestu; ostavimo postrance i ono da je on jamac unutarnje stabilnosti zemlje, jer sam zajedno s još nekolicinom izrekao baš suprotan sud, da Mesić svojim ponašanjem destabilizira zemlju. Ostavimo te dvije tvrdnje postrance, a u središte pažnje postavimo dio citirane izjave kako je Mesić *u crkvenim krugovima dežurni krivac za mnogo toga što njima ne odgovara.* I sad slijedi za jednog svećenika, koji je također dio tih crkvenih krugova na nižoj razini, začuđujući stav da je to što njima kod Mesića smeta „njihova stvar“ i da to s Mesićem nema ništa, jer on, valjda, kao i crkveni krugovi na „svoju stvar“ ima pravo. Meni se, pak, čini da to sa „stvarima“ i na jednoj i na drugoj strani - a u tomu je spor između predsjednika i Crkve - stoje „stvari“ nešto drukčije od onoga kako ih, odveć proizvoljno, vidi Grubišić. Dok je god Mesić na mjestu

predsjednika, njegovo ponašanje prema Crkvi ne može biti „njegova stvar“, niti, ako to Crkva drži nepriličnim ta „njegova stvar“ može biti „naprosto njegova stvar“. Meni se čini da se tu radi, kad je po srijedi Mesićevo ponašanje prema Crkvi i način kako to ponašanje doživljavaju crkveni krugovi, o prvorazrednoj, javnoj stvari“. Što dokazuje i to da su ti sukobi nekoliko puta učestaliji i intenzivniji na kraju drugog njegova mandata, nego su bili na početku prvoga.

Egzemplar za drugi tip Mesićevih apologeta bit će jedna novinarka. Njeno ime neću navoditi, jer, za razliku od Grubišića, nije usamljen slučaj, jer je pripadnica ljevičarskog *vučjeg čopora*, pa bi bila nepravda prema ostalim pripadnicima *čopora* da bude išta više od anonimnog egzemplara. Ona je, što je bilo očekivano, iskoristila i ono što sam od Grubišića naveo i prokomentirao, ali i ono što ja nisam navodio, a Grubišić je u nastavku iskaza rekao. Nešto o uzrocima sukoba na osnovu „osobnih stvari“!

A rekao je da Mesić ni kao predsjednik države – podrazumijeva se da on iz vlastitih pobuda to nikada ne bi učinio niti bi to tko od njega u tom slučaju tražio - ne mora doći na misu u kojoj se Bogu zahvaljuje na daru domovine i mira, kao što to čini *cijela politička regimenta koja s moralom i etikom cijela nema nikakve veze*. Da – valja odmah replicirati Grubišiću – ta *cijela regimenta* misi prisustvovati ne mora! Ali, dok je god predsjednik države, Mesić bi, iako toj *regimenti* bez sumnje pripada, zbog građana vjernika, pojedinim misama, onima na kojima se Bogu zahvaljuje za dar mira i domovine, morao prisustvovati. Ali, ostavimo postrance sad i to!

I novinarka je, odabrana za egzemplar, to učinila. Dohvatila se Grubišićeva viđenja u čemu je bit spora između Mesića i Crkve, bit one „obostrane njihove stvari“. Grubišić, ni više ni manje, nego kao da je Mesićev glasnogovornik, a ne svećenik u župi svetoga Roka Splitske nadbiskupije, traži da se revidiraju ugovori između Hrvatske

i Svete Stolice sklopljeni u vrijeme predsjednika Tuđmana. Zašto? *Jer nijedna država u Europi i svijetu, čak ni Poljska ni Irska, nemaju takve ugovore, gdje su državi nametnuta davanja i Crkva je zaposjela bitne uloge u institucijama, od škole do bolnice i zatvora.*

Novinarka egzemplar, jedva dočekavši da iz usta svećenika čuje ono što i sama misli, i kao Mesićev apologet i kao baštinica komunističkog mentaliteta, zaključuje: *Čini se da don Ivan Grubišić otvara, zapravo, ključ nerazumijevanja između Kaptola i Pantovčaka, a on se krije u činjenici da je u Hrvatskoj previše* podržavljena *uloga Crkve i da je Crkva postala dio državnog aparata, institucija i načina funkcioniranja. Premda se sukob Mesića i crkvenog vrha uglavnom prezentira kao svjetonazorski i ideološki sraz, smještanjem u ovaj kontekst, trebalo bi ga riješiti toga balasta.*

Nije trebalo dugo čekati, budući da je on položaj predsjednika shvatio kao položaj komentatora dnevnih zbivanja, da se oglasi Mesić i Crkvi zaprijeti uvođenjem crkvenog poreza. Neozbiljno, jer on nikakav porez nema pravo utjerivati; netočno, da bi Crkva zbog toga poreza propala, jer je ona od milodara vjernika preživjela i vrijeme komunističkih progona! Ali, sve to na stranu, Mesić je s ovim porezom uspio uz pomoć jednog popa i jedne, ali ne kao popa jedine novinarke, svoj *svjetonazorski i ideološki* sukob sa Crkvom učiniti sukobom oko novca što ga Crkva dobiva od države i oko toga, kako pop kaže, *što je Crkva zaposjela bitne uloge u institucijama od škole do bolnice i zatvora*, a novinarka to nazvala *podržavljenjem uloge Crkve.*

Ne čudi me ni nastojanje Mesića, u dosluhu s novinarkom, da *narodne mase* senzibilizira na sloganu *popovi-lopovi*, ne čudi me ni ponašanje Grubišića, jer znam kako se takvi svećenici profiliraju i čemu imaju poslužiti, ali me čudi da svih troje, zajedno s onima koji dijele njihova mišljenja, ne znaju da su i crkvena *uloga u institucijama*, novinarkino *podržavljenje*, i novac što ga Crkva dobiva od države,

Grubišićeva *nametnuta davanja*, po Ustavu ozakonjene norme i da ih predsjednik države, dok je god to što jest, čuvar Ustava, pa kakav god on bio, mora štititi i ne dovoditi u pitanje. U suprotnom on se od stabilizatora promeće u destabilizatora društva i države!

Zna se tko je i kako Ustav donio, zna se i kako se on mijenja i zna se da ga preinačivati aktualni predsjednik države ne može, jer je kazna za to nedjelo smjena s položaja. U 41. članku našega Ustava piše, uz ono da su sve vjerske zajednice jednake pred zakonom i odvojene od države, i to da su slobodne javno obavljati vjerske obrede, osnivati škole, sveučilišta, razne zavode i karitativne ustanove, ali i ono da u *svojoj djelatnosti uživaju zaštitu i pomoć države.*

S Mesićeve strane, jer je i on državni organ koji treba štititi i pomagati Crkvu, umjesto pomoći i zaštite, Katolička je crkva bila stalno dovođena u situaciju da brani svoj društveni položaj i svoje poslanje. Dakako, ni Mesić, ni egzemplarna novinarka ni pop posebnog profila dovođenjem u pitanje društvenog položaja i poslanja Katoličke crkve nisu postigli ništa. A ni unaprijed, pojavi li se neka druga napadna formacija, ništa neće postići. Osim što će, ako u njenu sastavu budu i dalje oni koji bi ustavne odredbe trebali štiti, izazivati kratkotrajnu destabilizaciju društvenog mira. A predsjednik bi države mora bdjeti ne samo nad slovom Ustava, nego i nad njegovim duhom - da je poslanje Crkve jedan od nosivih stupova društva.

I kad je to tako, sklon sam tvrdnji da uzroci Mesićevih desetogodišnjih svađa sa Crkvom ne leže ni u novcu što ga država daje Crkvi ni u zamjeni tih davanja crkvenim porezom, već se ti uzroci nalaze u onomu što Grubišić zove *crkvenom ulogom u institucijama*, a novinarka *podržavljenjem crkve*, u onomu što bih ja nazvao Mesićevim nerazumijevanjem mjesta i uloge Katoličke crkve u društvima gdje je to ili dominantna vjera ili dijeli prostor vjere s drugim vjerama judeo-kršćanskog korijena. Kao mentalni komunist on još uvijek vjeru

doživljava kao remetilački element u društvu, a ne jednim od stupova društvene stabilnosti. Nije u tomu osamljen, okružio se sličnima sebi, ima podršku sličnih sebi i zato, iako ne postiže ništa osim remećenja mira, od vremena na vrijeme istupa nepromišljeno, drsko i šizofreno. Nasuprot Grubišićevu i novinarkinu mišljenju držim da Mesićevo desetogodišnje zapodijevanje čarki sa Crkvom ili, ako netko hoće, njegov sraz sa Crkvom, ima isključivo svjetonazorski, ideološki i politički karakter. Pokušat ću svoju tvrdnju i obrazložiti. Ne činim to da bih razuvjerio Mesića. Njega u nešto razuvjeravati nema potrebe, on je na odlasku. Ali to činim da bih na ovom predmetu olakšao prepoznavanje komunističkog mentaliteta kod njemu sličnih - a nije ih malen broj - koji bi se, kao njegovi parnjaci ili kao njegovi klonovi, mogli nakon njega pojaviti kao važne figure u javnom prostoru.

Nedugo nakon što je dobio od Mesića pismo i na njega onako lakonski odgovorio, kardinal Bozanić se našao u Parizu. O tom putovanju Informativna katolika agencija donijela je vijest koja sadržava sva tri elementa na kojima ću dokazivati Mesićevo nerazumijevanje odnosa države i Crkve u europskom kontekstu, pa ću je u cijelosti citirati:

> *Predsjednik Francuske Nicolas Sarkozy primio je u petak drugi listopada delegaciju Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE) na čelu s predsjedništvom Vijeća: predsjednikom kardinalom Peterom Erdoom i dvojicom potpredsjednika, kardinalom Josipom Bozanićem i kardinalom Jean-Pierreom Ricardom. U dužem razgovoru predsjednik i kardinali zadržali su se na pitanju odnosa Crkve i države, što je i glavna tema ovogodišnjeg planiranog zasjedanja CCEE-a u Parizu. Francuski predsjednik naglasio je važnost kršćanskih korijena europskog kontinenta koji predstavljaju bitnu oznaku europskog identiteta.*

Sarkozy je spomenuo također potrebu promicanja zdrave laičnosti društva koje prepoznaje važnost religije.

U razgovoru s kardinalima predsjednik Sarkozy je zaželio da biskupi hrabro i bez straha interveniraju u društvu kad su u pitanju vrednote koje se tiču dostojanstva ljudske osobe i života zajednice.

Izdvojio bih sadržaje važne za suvremeni odnos Crkve i države na kojima ću raditi, ali obrnutim redom nego ih nalazimo poredane u vijesti, jer mi se, za svrhu koju sam im namijenio, da budu osnova razglabanju, to čini logičnijim. Te ću sadržaje iz praktičnih razloga i zbog njihove naravi zvati vrednotama.

Prva vrednota – Želja da biskupi, a s njima i svi ostali svećenici, kao i Crkva u cjelini *bez straha interveniraju u društvu kad su u pitanju vrednote koje se tiču dostojanstva ljudske osobe i života zajednice.*

Druga vrednota – *Promicanje zdrave laičnosti društva koje poznaje važnost religije.*

Treća vrednota – Kršćanski korijeni europskog *kontinenta koji predstavljaju bitnu oznaku europskog identiteta.*

I u razglabanju idemo tim redom!

Briga o dobru osobe i zajednice

Vidjeli smo da Mesić u vrijeme samoupravnog komunizma, Titove verzije komunizma, što se vjerskih stvari tiče, nije bio ni neutralni agnostik, ni kognitivni pasivni ateist, već je bio, u vjeri neobrazovani, mržnjom prema Crkvi indoktrinirani, militantni ateist. Uz svu

njegovu, rekao bih, zbunjujuću prevrtljivost i poslovičnu prilagodljivost, kojima je podloga karakterna crta neobvezatnosti danas prema onomu što je zastupao jučer, on se u tranziciji iz komunista u liberala nije mogao osloboditi onoga što pripada komunističkom shvaćanju i što se u liberalizam nikako ne može prenijeti, a da taj liberalizam tim prenošenjem ne ide u jednu od dvije aberacije liberalizma, komunističku ili fašističku.

Kad bi Mesić bio samo građanin, ne bi bio osamljen, mnogi su militantni ateisti i u demokraciji ostali ono što su i u komunizmu bili, pa nikomu ništa, neka takvi ostaju i dalje, ali budući je Mesić, kako voli reći, građanin predsjednik, kojemu je jedna od zadaća zaštita državnog poretka po slovu i duhu Ustava, rađaju se brojne teškoće kad on, vidjevši što sve Crkva po slovu i duhu Ustava ima pravo, pa to i koristi, podvikne da, dok je on na Pantovčaku, neće dopustiti *talibanizaciju* hrvatskog društva i države.

Kako je danas *talibanizacija* u bilo kojoj kršćanskoj zemlji isključena mogućnost, kako je to moguće samo u rijetkim zemljama fundamentalnog islama gdje je vjera objedinjena s vlašću, kako je to u načelu protivno kršćanstvu gdje se odvajkada dijeli *Božje od careva*, u tom što Mesić govori nemoguć je ne prepoznati komunističkog ateističkog militaristu, koji, transformirajući se u liberala, nije odustao od svoga shvaćanja odnosa Crkve od države. On je i u ulozi predsjednika države, kao što je bio i u ulozi predsjednika vjerske komisije, za ograničenje vjerskih prava i sloboda, za postupan i potican proces odumiranja vjere i, da bi se to dvoje lakše postiglo, za getoizaciju vjernika, za koje svaki mentalni komunist drži da su umno retardirani, i za getoizaciju i kontrolu svećenstva, koje mora šutjeti priznajući inferiornost i na taj način plaćati protuuslugu što su tolerirani, dok i sami, pasivnošću i sluganstvom, sudjeluju u odumiranju vjere.

Istina je da u ustavima svih sekularnih država slovom piše da je Crkva odvojena od države, da je svjetovna vlast jedna a crkvena druga i da je vjera stvar osobnog izbora. Ali, te odredbe, po slovu zakona iste, duhom su u različitim sekularnim državama različite. Jedno znače u zemljama liberalne demokratske vladavine, a drugo u totalitarnim, komunističkim i fašističkim režimima. Dok je, da se poslužim figuracijom, *zid razdvajanja Crkve od države* u liberalnim demokracijama samo niska živica od šimšira, koja se lako prekorači s jedne na drugu stranu, nekad ni živica, nekad samo crtom markirana linija, dotle je u totalitarnim režimima, koliko god im totalitarizam bio blag, kakvim mentalni komunisti vide jugoslavenski komunistički totalitarizam, taj zid sličan zidu logora u koji su smješteni getoizirani, otpisani i osuđeni na nestanak. Dok u liberalnim demokracijama taj *zid razdvajanja* svjetovna vlast doživljava kao jamstvo svoje neovisnosti, a Crkva isto tako, kao jamstvo slobode vjeroispovijesti do maksimalnih mogućnosti, pa ga obje strane u jednakoj mjeri održavaju, dotle *zid razdvajanja* u totalitarnim režimima državna vlast, odnosno, stranačka ideologija koja nadahnjuje državnu vlast, drži represivnom mjerom protiv onoga tko ugrožava njenu autoritativnost, a Crkva kao getoizaciju s krajnje, do zatiranja, reduciranim oblicima djelovanja. Ne slovo, ono je i u liberalnoj demokraciji i u totalitarizmu uvijek isto – *Crkva je odvojena od države* - što je i jedna od Mesićevih mantri, nego je duh toga slova u dva oblika vladavine različit. Što Mesić ne shvaća, pa misli da je *zid razdvajanja* u komunističkoj Jugoslaviji, kad je on bio orahovački ekspert za odnose komunista s vjerama, isti kakav je i *zid razdvajanja* koji u liberalnoj hrvatskoj demokraciji dijeli vjeru od države.

Kako ne shvaća to, što je temeljno, tako ne shvaća ni sve ostalo što iz te temeljne razlike izlazi. Tako, nesvjestan mjesta gdje je i vremena u kojemu je, i može pričati o nekakvoj talibanizaciji! Tako ne shvaća ni zašto je Stepinac proglašen blaženim, a doskora će biti proglašen i

svecem! Ne shvaća da je Stepinčeva svetost utemeljena i na osobnom mučeništvu i na mučeništvu cijele hrvatske Katoličke crkve, što ga je pretrpjela u komunističkom režimu! Tako i može rimskom biskupu tužiti ordinarija hrvatske vojske kojoj je vrhovni zapovjednik, da mu se vojni ordinarij miješa u politiku! I tako ne prestaje mantrati da on u načelu, bilo gdje, neće Crkvi dopustiti miješanje u politiku!

Mesić se ne mora bojati, što izrijekom kaže, talibanizacije, i što se po toj bojazni dade zaključiti, da će netko od Hrvatske stvarati katoličku državu, jer je ona i po onomu što trenutno jest, zemlja liberalne demokracije, dovoljno katolička i jer je Drugi vatikanski sabor (1962. – 1965.) svojom konstitucijom *Gaudium et spes* proglasio autonomiju zemaljskih stvari. Na osnovu toga Crkva je posebnim zakonom zabranila svećenicima da se bave politikom na način da budu članovi političkih stranaka i državni dužnosnici. Tu nema prolaza talibanizmu! Ali, ako Mesić misli, a on baš to misli, da je to isto što i, kako on kaže, *zabrana miješanja u politiku*, onda se on gadno vara. Zabranjujući svećenicima da se bave praktičnom politikom, znači, da obnašaju vlast, Crkva i svećenicima i vjernicima preporučuje utjecaj na politiku u jednakoj mjeri koliko i politika utječe na njihova uvjerenja i njihov život. A utječe, toliko da izvan toga utjecaja ne ostaje ništa!

Bivši komunistički kadrovi, koji su i u liberalnoj demokraciji zadržali upravljačke pozicije u svim porama društva, čemu je Mesić u ovom traktatu samo ogledni uzorak, bez obzira na njihovo deklariranje da su se preobrazili u liberale, u svom mentalitetu, svjesno ili podsvjesno, zadržali su zazor od toga da se vjernik bavi politikom, a još zazornijim drže da u toj politici, uspravni i ponosni, zauzimaju stavove bazirane na crkvenom učenju. Ono što je još žalosnije od komunističkog zazora, i mnogi vjernici zaziru od obnašanja vlasti i rado tu ulogu prepuštaju ateistima i agnosticima, najčešće, prikrivenim mentalnim komunistima. Kao i kompleks superiornosti kod

mentalnih komunista, i kompleks inferiornosti vjernika, sada mjeren *miješanjem u politiku i bavljenjem politikom*, treba pripisati komunističkom naslijeđu i što prije ih pohraniti u ropotarnicu.

Dok Mesić, petrificiran u liku orahovačkog eksperta za odnose vjere i države, piše kardinalu Bozaniću pismo o *miješanju Crkve u politiku*, Sveti Otac Benedikt XVI, za vrijeme posjeta Češkoj, izjavljuje: *Postoji potreba za političarima vjernicima i onim političarima kojima se može vjerovati, koji se zauzimaju za opće, a ne za osobno dobro.*

Kao i u svemu ostalomu što je napisao prije nego će postati rimski biskup i što piše i izjavljuje otkako je na Petrovoj stolici, u ovoj je izjavi odvagnuo svaku riječ. Dakle, u politici je malo vjernika, trebalo bi ih biti više; a i oni što se u politici nalaze, nisu uvijek oni kojima bismo mogli vjerovati da rade za opće dobro, što bi vjernik političar morao činiti, a ne za svoje osobne interese, što čine mnogi političari koji se deklariraju vjernicima, a, iznevjeravajući moral vjernika, vjernicima se ne bi smjeli zvati. Slobodan sam vjerovati, poznajući njegovo učenje o *zdravom laicizmu*, da Sveti Otac, priželjkujući u politici više *političara kojima se može vjerovati*, misli jednako i na one koji vjeruju i na one koji dar vjere nemaju, na laike. Stoji ili ne stoji moja pretpostavka o dobrodošlosti laika kojima se može vjerovati, stoji činjenica da se katolici s najpozvanijeg mjesta u Crkvi ohrabruju neka se bave politikom i neka se *miješaju u politiku* za dobro svake osobe i zajednice u cjelini, pa Mesićevo tužakanje hrvatske Crkve Svetoj Stolici zbog toga - *da se miješaju u politiku* - ispada žalosno nepoznavanje stvari. Pobogu, o čemu taj Mesić priča! Što taj prijeti uvođenjem crkvenog poreza, sprečavanjm talibanizacije, skidanjem križeva! Što taj optužuje hvarskog biskupa Štambuka nadbiskupu zagrebačkom kardinalu Bozaniću! Kad je Štambuk u propovijedi na Udbinskom polju, pred predsjedničke izbore, na Mesićevo inzistiranje da bi njegov nasljednik morao biti *„antifašist“*, što znači mentalni

komunist - ovako odgovorio: *Ne bi li bilo normalno i poželjno da budući predsjednik katoličke Hrvatske bude katolik, ne samo po listu, nego i po svjedočenju života?*

Zbog te je izjave Mesić pobjesnio i bijesan napisao Bozaniću ono bijesno pismo. A ta Štambukova izjava, ako po slovu i nije identična izjavi Benedikta XVI. u Pragu, po duhu, primijenjenu na hrvatske prilike u trenutaku izbora za predsjednika države, sigurno jest. I što bi onda tu bilo sporno? Pa sporno je to što Mesić nema pojma o *zdravom laicizmu,* o čemu je francuski predsjednik govorio s trojicom svojih gostiju. Kao što nije znao ni da je u onom što je Štambuk rekao sadržan stav Crkve, pa ga mentalni komunist - koji taj stav, jer ne spada medu *zdrave laike,* ne poznaje ili ne prihvaća - za to uzalud tužaka kardinalu.

Njegovanje zdrave laičnosti

Prije nego o ovom bilo što kažem, potrebna su određena terminološka objašnjenja. Koliko sam mogao zapaziti, kod nas se u jeziku javne komunikacije, ne i u jeziku znanosti, pojam *laičke države,* a onda i svih izvedenica iz tog pojma, u što spada i *zdrava laičnost,* rijetko susreće, a i kad se susretne, nalazimo ga u ulozi zamjene, gotovo sinonima pojmu *sekularne države*. Iako sinonimičnost između ta dva pojma, i svih ostalih kojima je laičnost i sekularnost korijen, postoji, meni se čini, da bi ta dva pojma, zbog onoga dijela koji se u sinonimičnost ne uklapa, trebalo lučiti. Ako ni zbog čega drugoga, onda iz praktičnih razloga, da bi se znalo što je što, što je *laičnost* a što *sekularizam.* Tako je to kod nas, ako i nije tamo gdje su ti pojmovi odavna razgraničeni; mnogo prije nego ćemo ih mi preuzeti i aplicirati na naše prilike. Sad je potreba razgraničenja prijeko potrebna i kod nas!

Polazeći od temeljnog značenja, da je *laik* redovnik koji nije i svećenik, i *laik* i sve izvedenice od njega kod nas su ostali dio crkvenog riječnika i nisu se do danas odvajale od te prvobitne semantičke podloge ni, posvjetovljenjem, dobile značenje kao stoje *laička država*, država u kojoj je vlast posvjetovljena, u kojoj je dokinut klerikalizam, u kojoj je crkvena vlast odvojena od državne po obostranoj želji i na obostrano zadovoljstvo. Umjesto te evolucije crkvenog pojma *laik* u čisto svjetovan pojam, kod nas se u razdoblju komunizma, kao kontra klerikalizmu, i kad ga je nešto bilo i kad ga nije bilo ni od traga, udomaćio pojam *sekularizam.* Što, doduše, jest kao i *laicizam,* posvjetovljenje vlasti, odvajanje države od Crkve, ali pod sasvim drugim kondicijama.

Budući da je kod nas, iako je takvo stanje bilo i prije toga, na spektakularan način sproveden laicizam pod dirigentskom palicom komunista, oni su ga, radije nego *laicizam*, imenovali *sekularizmom* i dali mu značenje, koje susrećemo i u tadašnjim riječnicima, *da vjeru i vjersko uvjerenje valja odbaciti i zanemariti.* Što nije drugo nego ljepšim riječima kazano, militantni ateizam. Zbog toga, koliko god *laicizam* i *sekularizam* u korijenu bili sinonimični, u ovom trenutku, ni u jeziku znanosti ni u jeziku javne komunikacije ne znače isto. Pogotovo u svojim izvedenicama *laička država* i *sekularna država* oni znače nešto sasvim drugo. *Laičku državu*, u kojoj vlast, odvojena od Crkve, podupire Crkvu i time njeguje zdravu laičnost, a zauzvrat od crkve traži brigu o zajednici i svakoj osobi! *Sekularnu državu*, u kojoj vlast odvajanje Crkve od države shvaća kao istiskivanje Crkve na marginu društva kako bi se pospiješilo odumiranje vjere, što, s druge strane, izaziva otpor crkvenih i vjerničkih krugova, pa se u *sekularnoj državi* odvojenost Crkve od države pretvara u antagonizam! Stanje je bitno različito od onoga u *laičkoj državi zdravog laicizma*, gdje je odvojenost Crkve od države u znaku sklada dvaju čimbenika na jednom poslu - stabilnosti zajednice i dobrobiti svake osobe.

Ako sve ovo što smo o *laicizmu* i *sekularizmu* rekli prenesemo na mentalni plan, susrest ćemo se s pojavom da bivši komunisti, još više bivši predsjednici vjerskih komisija, kakav je bio Mesić, u tranziciji iz mentalnog ateista u liberala, sa sobom, neoštećeno i nekorigira- no, prenose i svoje staro shvaćanje *sekularizma.* Čak i kad prihvate termin *laicizam*, oni ga ne shvaćaju u njegovu demokratskom i liberalnom značenju, nego u značenju komunističkog *sekularizma* koji vjeru drži anakronom pojavom na putu prema nestanku. I zato Mesićevo sukobljavanje sa Crkvom nikoga ne treba čuditi. Novopečeni liberal - kakvih je mnoštvo i kod nas i u svim zemljama tranzicije iz komunizma u demokraciju - nije u sebi mogao zatomiti tvrdo pečenog ateistu, pa pojam kao što je *zdrava laičnost*, što ga rabi francuski predsjednik u razgovoru s biskupima, među kojima je i kardinal Bozanić, jednostavno nije mogao, na svoju i našu sramotu, shvatiti.

Praktični i mentalni komunist, što je Mesić bio, transformiran silom prilika u liberala, što Mesić ni pod nuždom ne uspijeva postati, može biti protivnik klerikalizma, i mora biti, ako se on pojavi u nekom obliku, iako za to u Katoličkoj crkvi ne postoje pretpostavke, ali taj novopečeni liberal, ako liberal doista želi biti, ne može biti protukršćanin ni u jednom obliku. On ne može transparentirati liberalizam negirajući kršćanstvo, što znači istiskujući ga iz javnog života, i djelujući tako da se ne obzire na njega, što znači ne prihvaćajući ga kao partnera u izgradnji društva liberalne demokracije. Ne može zato jer je liberalizam izrastao na kršćanskoj podlozi i zato što bez te podloge zastranjuje u društvene oblike kakvi su bili nacizam, fašizam i komunizam. Fašizam i nacizam su slomljeni oružjem, a što se kraha komunizma tiče, iako o tomu postoji nekoliko vjerodostojnih teorija, mislim da je njegovu slomu dobrim dijelom doprinio i izostanak podrške kršćanske podloge, kad je postalo svima očito da je to društvo protivno čovjekovoj osobi isto onoliko koliko se protivilo Bogu. Kad se spoznalo da je komunistička borba protiv Boga u ime

slobode čovjeka, ustvari borba protiv čovjekove slobode kojom ga je Bog nadahnuo!

Mentalni komunisti u tranziciji prema liberalima, jer su educirani na matrici da je kršćanstvo, i svaka druga vjera, namijenjeno umno retardiranima i društveno zapuštenima, ne mogu shvatiti ni da je liberalizam proizišao iz kršćanstva ni da je neodrživ bez kršćanske vjere, pa kao prinova liberalističkim strujama u zapadnoeuropskim demokracijama, pristigla iz raspadnutog komunizma, predstavljaju ozbiljno zagađenje *laicizma* i prijetnju da liberalizam još jednom, negirajući značaj kršćanstva u prošlosti i sadašnjosti, krene u avanturu samouništenja, kao što je krenuo u nacizmu i komunizmu. Mentalni komunisti, čak i kad su u svojevoljnoj tranziciji, teško dolaze do spoznaje da između liberalizma i vjere, posebno između kršćanstva koje je vjera liberalnih otaca i liberalnih zemalja, postoji čvrsta uzajamna veza. Isto onoliko čvrsta koliko je čvrsto uvjerenje liberalnih učitelja da je bez kršćanstva liberalizam u Europi i kršćanskim zemljama neodrživ. Evo po jednog očitovanja dvojice od njih, jednog od praotaca liberalizma, a jednog od liberala naših dana.

Thomas Jefferson, u dva uzastopna mandata predsjednik SAD-a, pisac *Deklaracije nezavisnosti*, jednog od temeljnih akata laičke države, u kojoj je odvojio Crkvu od države i proglasio potpune slobode vjeroispovijesti, pošto je sve to učinio, svjestan da je njegova *Deklaracija nezavisnosti* proizišla iz kršćanstva, upitao se: *Može li se reći da su slobode nekog naroda sigurne ako im se ukloni jedini čvrsti oslonac, tj. uvjerenje u duhu naroda da su te slobode Božji dar? I da se ne mogu kršiti, a da se ne izazove njegova srdžba*. Pitanje je postavljeno na početku nastanka laičkih država i jednako aktualno, kako vidimo u svijetu i u našem slučaju, ostalo je do danas. Ali danas s iskustvom zastranjenja u fašizmu, nacizmu i komunizmu!

O njegovoj aktualnosti svjedoči i stav Jürgena Habermasa, njemačkog filozofa i sociologa koji je zbog svoje bliskosti s marksizmom bio omiljen među našim praksisovcima, u jednom intervjuju, nešto prije nego će voditi raspravu o istom predmetu s kardinalom Ratzingerom, današnjim papom: *Za normativno samorazumijevanje modernosti kršćanstvo nije samo prethodnik ili katalizator Egalitaristički univerzalizam - iz kojega su potekle ideje slobode i zajedničkoga suživota, autonomno upravljanje životom i emancipacija, individualna moralna savjest, ljudska prava i demokracija – izravno je naslijeđe židovske etike pravednosti i kršćanske etike ljubavi. Ta je baština trajno asimilirana, kritizirana i reinterpretirana bez bitnih promjena. Još ni danas ne raspolažemo alternativnim opcijama. I pred sadašnjim izazovima postnacionalne konstelacije nastavljamo se napajati na tome izvoru. Sve su ostalo postmoderne brbljarije.*

Ne mogu znati što su sve za Habermasa te brbljarije, samo slutim što bi mogle biti, ali za sebe znam da sam Mesićevo shvaćanje laicizma i njegovu mantru o odvojenosti Crkve od države ubrojio u te brbljarije kao brbljarije jednog od tisuća komunista koji se predstavljaju liberalima a postupaju kao neizlječivi mentalni komuinisti. Čini se, da oni nikada neće shvatiti da je liberalizam niknuo iz kršćanstva i da će iznevjeriti sama sebe ako se odvoji od tla iz kojega je izrastao. Sljedbeno tomu, ne mogu shvatiti ni što je *zdrava laičnost koja prepoznaje važnost religije*, o čemu su tri europska biskupa razgovarala s francuskim predsjednikom. To i ne čudi, jer Mesić nema nikakvog religijskog znanja, ali začuđuje što se on, iako bi trebao znati da malo ne zna, gonjen ateističkim porivima mentalnog komuniste koji je nekada biti stručnjak za kroćenje religije, gradi kao da sve zna bolje od ikoga i, što je najgore, kao takav postaje kočnica u mentalnom razvoju naroda čiji je, po izbornoj slučajnosti, predsjednik.

Kad napada Crkvu zbog navodnog *miješanja u politku* i još navodnijeg *nepoštivanja odvojenosti Crkve od države*, Mesić taj napad opravdava svojom dužnošću da brani odredbe Ustava. Vidjeli smo da to opravdanje ne stoji. Naš Ustav nije građen na komunistiučkom sekularizmu, koji Crkvu i državu antagonizira, nego na principima zdrave laičnosti, koja prihvaća odvojenost Crkve od države po obostranom pristanku i na obostranu korist, zdrave laičnosti koja shvaća važnost religije za društvenu stabilnost.

Još je čudnije, bez obzira na postojanje onih dvadeset posto birača kojima Mesić zahvaljuje dva uzastopna mandata, što Mesić atakiranje na Crkvu opravdava obranom od diskriminacije nevjernika i pripadnika drugih vjeroispovijesti. Usuđuje se to reći u zemlji u kojoj se devedeset posto stanovnika izjašnjava pripadnicima katoličke vjere, u kojoj je i nešto pripadnika drugih kršćanskih konfesija, koji također drže do svog vjerskog identiteta, u kojoj muslimani i Židovi, koliko im god broj bio malen, drže do svoje vjere i u kojoj je, najzad, uz agnostike, tek malen broj militantnih ateista koje bi Mesić, eventualno, kad bi ih netko napadao - a nitko ih ne dira - od Katoličke crkve i ostalih vjera mogao braniti! Nije li to Mesićeva borba s priviđenjima, s vjetrom i vjetrenjačama!

Koliko je to njegovo opravdanje svoje agresivnosti neutemeljeno pokazalo se kad je zatražio skidanje križeva sa zidova javnih ustanova, misleći pri tom najviše na vojsku, uz obrazloženje da raspelo vrijeđa pripadnike drugih vjera i one koji ne vjeruju. Oglasili su se i muslimani i pripadnici drugih kršćanskih konfesija i rekli da njih križ ne vrijeđa. Kao milo za drago oglasili su se i pripadnici katolika i kazali da njih ne vrijeđa nijedan znak pripadnosti nekoj od vjera, jer oni odavna promiču i međureligijsku suradnju i ekumenizam. Tako je Mesić, što se tiče tvrdnje da križ vrijeđa pripadnike drugih vjera, ostao na suhu.

A stoji li mu tvrdnja da bi križ mogao vrijeđati one koji nemaju dar vjere, ateiste? Ako je mislio na militantne ateiste s komunističkim mentalitetom, kojima i sam pripada, onda stoji. Bit će da njih raspelo iritira, on je najbolji dokaz! Ali, ako je mislio na agnostike i kognitivne ateiste, teško da stoji; oni bi prema svim znakovima vjere, jer Boga traže i o Bogu misle, trebali biti ili ravnodušni ili ljubopitljivi. Ali, o čemu se tu, zapravo, radi? Koji je element komunističkog mentaliteta posrijedi?

Mesić, kao od kršćanskih sadržaja prazan bezvjerac, misli da su svi oni koji ne odlaze redovno bar na nedjeljnu misu isto što i on, od vjerskih sadržaja prazni i vjeri protivni, da su na njegovoj strani. Da su isti militantni i kognitivni ateisti, oni koji poznaju vjerske sadržaje i oni koji o njima ne znaju ništa, oni koji su doista agnostici ili im agnosticizam služi kao paravan za nešto drugo. Činjenica da od onih koji se izjašnjavaju kao katolici manji dio pohađa crkvu, da su manjim dijelom, kako se to uobičajilo reći, *praktični vjernici,* Mesića navodi na zaključak da je ateista, kad se zbroje sve vrste i kad im se pribroje oni koji se izjašnjavaju kao katolici a u crkvu ne odlaze, daleko veći broj od *praktičnih vjernika* i da se izdvajanjem iz budžeta za potrebe Crkve čini velika nepravda većinskim bezvjercima. Tu bi nepravdu, po njegovu sudu, trebalo ispraviti na taj način da se, umjesto izdvajanja iz budžeta, uvede crkveni porez koji bi plaćali samo oni koji u crkve odlaze, samo *praktični vjernici.* I kad bi se to uvelo, ne bi Crkva plivala u bogatstvu, nego bi potonula u siromaštvo!... Tako i tomu slično može kontati samo orahovački ekspert za vjerska pitanja, čovjek koji nije čuo za pojmove *kršćanin po vjeri* i *kršćanin po kulturi.* Mesić nije ni jedno ni drugo, pa o tim pojmovima moram ponešto reći, ne zbog njega, on je beznadan slučaj - i u ovom traktatu ima samo ulogu egzemplara - pa to shvatiti neće moći, već radi čitaoca, da bi, ako to već ne zna, shvatio narav i prijeteću štetnost Mesićeva neznanja.

Iz prethodno rečenog vidjeli smo kako se računaju oni koji ne prihvaćaju vjerski identitet, na ateiste i agnostike, s više podvrsta. Isto tako i oni koji prihvaćaju vjerski identitet, svi oni koji se u Hrvatskoj izjašnjavaju kao katolici, računaju se, generalno gledano, na one koji vjeruju u sve ono što je zapisano u *Vjerovanju* i na one koji nemaju dar vjere, ali vjeruju u učenje i poruke Božje. One koji bi, poput Mesića, potonje ubrojili u nevjernike krupno bi pogriješili, jer to ateisti, bilo koje vrste, nisu. A takvi kakvi su zaslužuju punu pozornost, jer u njihovu ispravnu tretmanu leži ključ rješenja za postizanje *zdravog laicizma* u svakoj od zemalja s kršćanskom tradicijom. Oni su ključ rješenja i za stvaranje duše ujedinjene Europe, oni su ključ rješenja za opstanak kršćanske civilizacije. Ja sam njih mogao identificirati kao takve, ali im sam toliki značaj nisam mogao dati. To je učinio Joseph Ratzinger i prije nego je postao papa Benedikt XVI. A ja ću ih pobliže obilježiti na svoj način, pričom!

Jednom sam kasno noću, pretražujući po televizijskim programima, naišao na film čiji naslov nisam smatrao potrebnim zapamtiti, ali sam, i ne znajući toga trenutka da će se to dogoditi, jednu sekvencu zauvijek zapamtio i sad je koristim kao zornu aplikaciju druge grupe onih koji se identificiraju kao kršćani, iako se o kršćanima u sekvenci ne radi. Radi se, oni su aktanti filmske scene, o Židovu koji se oženio ženom bez ikakve vjere, dakle, ideferentnom ateistkinjom. Židov podučava svoju ženu na *Tori*, kako bi se mogla uključiti u njegovu obitelj i njegov narod, pa žena u tekstu *Tore* stalno nailazi na ono *da je Bog rekao, da je Bog poručio*. Zatim slijedi ono što je poručio, što treba zapamtiti i po tomu se u životu vladati. Odjednom se žena usprotivi i između nje i supruga povede se ovakav razgovor:

„A što ako taj vaš Jahve ne postoji, ako je izmišljen kao svi bogovi?“ pita žena. „Onda se i to što je rekao dovodi u pitanje!“

„To, da li Jahve postoji ili ne postoji, ne dovodi u pitanje ono što je on rekao. To jednako vrijedi postojao Jahve ili ne postojao. Jer, želiš li živjeti, možeš živjeti samo budeš li poštivao to što je Jahve rekao“, podučio je suprug svoju suprugu.

I to je okvir u koji se mogu smjestiti svi oni koji se identificiraju kao kršćani, a u crkvi na misi se mogu vidjeti samo u rijetkim prigodama ili nikada. Mesićev militantni ateizam i sekularizam s njima nemaju ništa zajedničko. I Mesić ih ne bi trebao ni svojatati ni ustajati u njihovu obranu prijeteći Crkvi uvođenjem crkvenog poreza, kad će, zbog njihova stava i njihove apstinencije, broj pripadnika Katoličke crkve pasti na niske grane, a Crkva osiromašiti i nestati.

Zato bi, nasuprot toj ateističkoj posesivnosti, bilo mudrije, za razliku od dosadašnje podjele na *praktične vjernike* i *kriptokršćane*, kad bi se ove potonje stavljalo uz bok ateistima, one koji se identificiraju kao kršćani, dijeliti i gledati kao *kršćane po vjeri*, kao Kristove sljedbenike i *kršćane po kulturi*, one koji štuju Kristove poruke i po njima žive, iako nisu blagoslovljeni darom vjerovanja. Dakako da se oni međusobno razlikuju, ali se i za jedne i za druge može reći da imaju *vjeru* i da *vjeruju* - da su prepoznati kao kršćani. Možemo ih zvati i *vjernicima* i *laicima*, onima koji žive u uvjerenju *da Boga ima* i onima koji žive *kao da Boga ima*. U tom se bitno razlikujući od ateista koji žive *kao da Boga nema*, ni njega ni onoga što je ljudima poručio.

Dakle, s Mesićem je nevolja u tomu što on kao komunistički gojenac, bez ikakvog vjerskog obrazovanja, ne spada ni u *kršćane po vjeri* ni u *kršćane po kulturi* i što on, kao takav, ne može, niti će ikada moći, shvatiti ono što je Sarkozy kazao biskupima o *zdravom laicizmu koji prepoznaje važnost religije*. I tu pomoći nema! Osim da se i njega i sve slične njemu u javnosti prepoznaje što su i otkuda nam dolaze!

Afirmacija kršćanskih temelja europskog identiteta

Nakon ekonomskog ujedinjenja, od čega se počelo i što sada funkcionira u punom zamahu sa svim proturiječnostima, i nakon političkog objedinjavanja koje je u tijeku, ispunjenu dilemama kakvu zajednicu stvoriti, čvrstu, labavu, po volji svake zemlje članice, pred Europu se postavlja krupno pitanje, da bi koliko-toliko dobila karakter postojane zajednice, *zajedničke duše*, onoga bez čega nije postojala i trenutno ne postoji ni jedna državna zajednica. Jedna strana, liberalna, predlaže da to bude ustav, ono što se kod nas naziva *europske vrijednosti* ili, malo određenije, ono što se zove *europske pravne stečevine*, a da, zapravo, malo tko, pa ni oni koji se tim izrazima obilno služe, zna što je to. Druga strana, kršćanska, ne niječući ništa od tih *europskih vrijednosti* i *pravnih stečevina*, štoviše, zalažući se za njihovu postojanost i smatrajući ih izdankom kršćanstva, drži da bi *duša* Europe, njen identitet, trebalo biti kršćanstvo i u toj bi ga ulozi trebalo ugraditi u preambulu onoga što će biti ustav, pravna osnova europske zajednice naroda.

O potonjem stavu tisuću devetsto devedeset i druge izjašnjava se Jacques Delors, predsjednik Europske komisije, političar lijeve orijentacije s katoličkim predznakom, ovim riječima: *Europi treba udahnuti dušu... Ako joj u idućih deset godina ne uspijemo dati dušu, duhovnost i značenje, izgubili smo utakmicu za Europu... Doprinos kršćanstva ostaje bitan, upravo zbog mudrosti kojim se nadahnjuje kršćansko viđenje čovjeka i zbog pozivanja na obnovu u vjernosti vrijednostima koje nam je u naslijeđe dalo evanđelje.*

Sedam godina nakon Delorsa, i on s mjesta predsjednika Europske komisije, Romano Prođi, političar lijevog centra, i on blizak katoličkoj ljevici, ponavlja istu misao: *Europa se ne može zamisliti zanemarujući njezino pamćenje, a u tom pamćenju prisutan je stalni trag*

kršćanstva. U različitim kulturama europskih naroda, u umjetnosti, u književnosti u hermeneutici misli jest kolijevka kršćanstva koje hrani i vjernike i nevjernike.

I mnogi drugi mislioci i političari imali su isti takav stav.

Marcello Pera, filozof, senator talijanskog senata i pet godina njegov predsjednik, pisac knjige *Zašto se trebamo zvati kršćanima*, o protivnicima stavova Delorsa i Prodija, a to su liberali nove generacije koji su zaboravili i na očeve liberalizma i na vlastito duhovno porijeklo, kaže slijedeće: *Ima puno prigovora protiv liberalizma, a neki su od njih razložni i utemeljeni. Ja mu zamjeram što je izgubio vjeru u vlastite temelje i prekinuo povijesnu i konceptualnu sponu između liberalizma i kršćanstva. Uvjeren sam kako su odnosne ideje, koje danas prevladavaju među liberalima - da je oportuno vjeri ne pridavati važnost niti o njoj govoriti, da je vjera za javni život nevažna, da je zaprjeka, odnosno da je prevladana u modernome ili postmodernome svijetu - u teoriji neodržive.* I u nastavku još jasnije: *Europa postaje najraskršćanjenija zemlja na Zapadu i time se hvasta. Misli da joj je kršćanstvo koje je prihvatila na krštenju sada preprjeka. No, potom zapaža da joj treba identitet. „Treba dušu", lamentiraju danas neki europejci drugog naraštaja ponavljajući iste riječi svojih prethodnika. „Političke rasprave nisu dovoljne", „ekonomsko ujedinjenje samo je jedan korak". Međutim, drugi odlučujući korak novi političari europejci nisu uspjeli napraviti. Odbacujući kršćansku narav europske duše, odbacili su i europsku povijest. To su učinili misleći da je bez kršćanskoga identiteta Europa otvorenija, uključenija, tolerantnija i mirotvornija. Istina je upravo suprotno. Bez svijesti o kršćanskome identitetu Europa se udaljuje od Amerike i cijepa Zapad, gubi osjećaj za vlastite granice te postaje spremnik bez kriterija, ne uspijeva integrirati useljenike, štoviše, getoizira ih ili se predaje njihovoj kulturi, nije u stanju pobijediti islamski fundamentalizam, nego naprotiv pospješuje mučeništvo kršćana u mnogim dijelovima svijeta,*

pa i u vlastitoj kući. Ova Europa, tako bogata i krhka, moćna i prestrašena, danas je u stanju okupljati sve više ljudi u supermarketima, u bankama na športskim stadionima, u diskotekama, izletištima i mjestima za odmor. No, želi li poći dalje i doista se ujediniti, onda ova Europa mora vratiti vlastiti identitet i opet prihvatiti kršćanski stijeg.

Teško da će taj stijeg ikada ponijeti prinova liberalima u Europskoj Uniji, prinova pridošla od komunista koji su se pretvorili u liberale kad su u Europsku Uniju ušle bivše socijalističke zemlje. U našem slučaju teško da će taj stijeg ponijeti Mesić, oni koji su ga birali, oni koji su ga savjetovali i oni koji su zajedno s njim produžili trajanje komunističkog mentaliteta u svim oblicima i kad je komunizam kao gospodarski projekt bio mrtav. Liberalima koje su u Uniji zatekli, liberalima koji su zaboravili na kršćanske korijene liberalizma i smetnuli s uma iskustvo s fašizmom, nacizmom i komunizmom, da se liberalizam bez kršćanske osnove izvitoperuje u nakazno nasilje i rasulo, liberalima koji su Europu zamišljali bez vjere i nacionalnih posebnosti u liberale transformirani komunisti donijeli su u miraz mržnju na religiju kao *opijum za narod* i mržnju na nacionalni individualizam i separatizam koji su stajali na putu njihovoj viziji globalizma, u prvom stupnju, kompozitne države, kakva je bila Jugoslavija, Čehoslovačka i Sovjetski Savez, a u drugom, globalizmu koji će izrasti na krilatici *proleteri svih zemalja, ujedinite se.* Od te prinove, od njihove mržnje na vjeru i naciju, glava će zaboljeti i domicilne liberale, koji su ih dočekali raširenih ruku, kad otkriju što se skriva ispod njihova obraćeničkog duha, iz temelja protivna duhu liberalizma. Od te će prinove liberalizma liberalima bez trunka liberalinog u sebi glava zaboljeti i Eruropu. Ne postane li kršćanstvo duša i vezivno tkivo europskih naroda, glavobolja bi se mogla pretvoriti u teško oboljenje. Ta ista bolest na samrtničku postelju dovela je i komunizam. I on je preminuo od bolesti mržnje na vjeru i naciju! Umro je, ali je mržnju preko mentalnih komunista pretvorenih u liberale uspio namrijeti liberalizmu!

I kao kulturološki šok, i kao beskrajno čuđenje, i kao tjeskoba i kao osjećanje beznađa zapljusnuta s neočekivane strane – kod nas je viđeno i praćeno transferiranje mentalnih komunista u liberale, s jedne strane, i srdačan doček tih lažnih transvestita u europskim liberalnim krugovima s druge. I ne samo u liberalnim! Taj me je šok, to me je čuđenje, ta me je tjeskoba i to me je beznađe - sve me je to natjeralo da pišem *Fukaru*. Pripremajući se deset godina da napišem taj roman i pišući ga ne više od dvije godine, shvatio sam da je poveznica između europskih liberala najnovije generacije i liberala koji su nastali presaldumivanjem mentalnih komunista u liberale upravo nijekanje nacije i vjere kao stupova modernog društva. Nisam mogao ne reći što o tomu mislim! A rekao sam da su oni koji tako misle, i ne znajući kakvo zlo smišljaju, neodgovorne fukare! Kakav je odjek bio – zna se!

Ili zato što biologija čini svoje ili zato što se u demokratskom ambijentu na kraju uvijek pokaže tko je tko i što je što, dolaze vremena kad će prikrivanje komunističkog mentaliteta biti otežano. Mesić je potpuno demaskiran onoga trenutka kad mu je zasmetao križ. Kao i uvijek kad bi nešto nekontrolirano izjavio, kad bi nešto proključalo iz njegove podsvijesti, Mesić je naknadno nastojao objasniti *što je s tim križem htio reći*. Objašnjavajući svima koji su ga željeli slušati, s tim je objašnjenjem došao i kod samog Svetog Oca: on protiv kri ža kao križa nema ništa, ali on kao predsjednik države mora štititi Ustav i one koje bi križ, jer su druge vjere, mogao povrijediti. Sveti mu je Otac odgovorio kako bi taj njegov Ustav trebao štititi tradiciju križa. Da Mesić štogod povremeno pročita, on je mogao pročitati i ono što Sveti Otac misli o njegovu prijedlogu da se skinu križevi sa zidova državnih nadleštava i prije nego je pred njega došao, još u ono vrijeme kad je taj Sveti Otac bio kardinal Ratzinger i kad je vodio polemike s onima koji u preambuli europskog Ustava nisu željeli spomenuti ni Boga ni kršćanstvo: *Koga vrijeđa? Čijemu se identitetu*

prijeti? Muslimani, koje se s time u vezi rado upliće, ne osjećaju se ugroženima našim kršćanskim moralnim osnovama, nego cinizmom sekularizirane kulture koja niječe vlastite osnove. Ni naše sugrađane židove ne vrijeđa se spominjanjem kršćanskih korijena Europe, jer ti korijeni sežu sve do brda Sinaj... Isto vrijedi i za spominjanje Boga: pripadnike drugih vjera ne vrijeđa ono, nego pokušaj da se izgradi ljudska zajednica potpuno bez Boga.

Malo sam kada, a mnogo sam toga pročitao, susreo rafiniraniju pouku od ove koju je Ratzinger, obuven u crvene papuče rimskog biskupa, udijelio Mesiću. Primio ga je, čuo da križeve skida braneći Ustav i kazao mu da postoji nešto starije od toga i bilo kojega europskog ustava, nešto što prethodi politikama i nešto iz čega su izrasli svi europski ustavi - da prije svega toga postoji kršćanska tradicija u znaku križa. Da bi svoju riječ, ako tako mogu reći, i djelom potvrdio, istovremeno kad i Mesića, hrvatskog predsjednika, počastio je audijencijom hrvatskog građanina Marka Perkovića - Thompsona sa suprugom, troje rođene i dvoje još nerođene djece, koji je, ne svojom krivnjom, već onim što u Hrvatskoj znači postao Mesićev antipod. Zbilja rafinirana poruka! Mesić se imao čime vratiti iz Rima u Zagreb!

Mesiću pouka, a meni premosnica od mantre o odvojenosti Crkve i države na mantru o ustašluku.

JEDANAESTO POGLAVLJE

MANTRA O POJAVI NEOUSTAŠTVA

Kao politička formacija ustaški se pokret, kako je uobičajeno nazivati tu stranku nacističko- fašističke profilacije, počeo raspadati onoga trenutka kad je grupa časnika pokušala smijeniti Poglavnika i oslonac potražiti kod zapadnoeuropskih saveznika, što su u trenucima sloma fašističke Njemačke, pokušavali učiniti i neki drugi kvislinški pokreti. Neuspjeh puča išao je na ruku komunistima, što će Vladimir Bakarić u nekoliko navrata spomenuti kao izuzetnu igru sreće. Konačan raspad taj pokret doživljava propašću NDH, tvorevine svoga političkog aktivizma, i propašću nacizma i fašizma na globalnom planu, svojih ideoloških i političkih obrazaca i promotora. Ono što je od ustaškog pokreta ostalo u iseljeništvu, razmrvljeno u mnogobrojnim, individualiziranim i antagoniziranim frakcijama nije imalo poveznicu ni s politikom ni s ideologijom Pavelićevih ustaša. Kroz kakve god političke i ideološke profilacije prolazili, ni u dijelovima ni u cijelosti, nisu se mogli zvati nastavljačima ustaškog pokreta. Jedino što je, nakon poraza na svim planovima, od ustaškog pokreta preživjelo, bila je državotvorna misao toga pokreta, u nastanku glavni motiv postojanja, a u Drugom svjetskom ratu glavni razlog zabludi da će Hrvatima fašizam i nacizam u okviru *novog poretka* dati samostalnu državu. S rijetkim iznimkama, sve su se političke frakcije nastale od bivših ustaša ili političara bliskih ustašama, zadržavajući državotvornost, odricale – čak i sramile, čak za tu sramotu teško optuživale Pavelića – i politike koju su ustaše vodile i ideologije koju su slijedile. Odreda su držali da ih je to degradiralo u očima zapadnoeuropske i američke demokracije, koje su im pružile utočište i mislili da tu šugu sa sebe trebaju skinuti. Dakle, državotvornosti se nisu ni stidjeli ni odricali, ali su se stidjeli i odricali političke prakse i ideologije koja ih je na tu praksu navodila. Tako pročišćena od ideologije i političkog naslijeđa državotvornost je postala svijetla strana njihova mentaliteta.

Kako je bilo s političkom elitom, koja se rasijala po svijetu, a u zemlji, ako nije stjerana pod zemlju, čamila u tamnicama, tako je bilo i s onim dijelom naroda koji je ili po srodstvu, ili po uvjerenjima ili po političkom aktivizmu bio vezan uz ustaški pokret, uz NDH. I oni su se ponosili državotvornošću, a stidjeli se politike i ideologije, čak do te mjere, što se nije moglo prihvatiti, da su i ono na što ih je ideologija i politika navela, na zločin, pokušavali opravdati državotvornošću. Kompenzacija za samostalnu državu u vidu federalne jedinice tim je ljudima mogla biti utješna, ali oni na tu državotvornu minimalizaciju nikad nisu pristali. Oni su tražili samostalnu hrvatsku državu i ništa manje od toga. Nije ih smetalo ni kad bi ta država imala komunistički društveni sistem! Taj prioritet državne samostalnosti nad ideologijom i politikom i inače je bio prisutan u ustaškom pokretu, još u vrijeme početaka, toliko da su mnogi članovi pokreta u kazamate Kraljevine Jugoslavije ulazili kao ustaše, a iz zatvora izlazili kao komunisti. Događalo se to iz dva razloga, prvo, što su komunisti u prvoj fazi revolucije zagovarali savez s revolucionarnim nacionalistima, i drugi, što je i ustašama i komunistima cilj bio, bar u predratnoj fazi, rušenje Jugoslavije i stvaranje samostalne hrvatske države; koju će komunisti, kad tomu dođe vrijeme, naći u *sovjetskoj republici*, a ustaše u kvislinškoj tvorevini, jedni i drugi u globalističkom projektu, komunističkom i fašističkom. Ukratko, Socijalistička Republika Hrvatska jest bila nadomjestak za samostalnu državu, ali nedovoljan za one koji su tražili punu samostalnost, bili komunisti ili im državotvornost po nekoj vezi potjecala od ustaškog pokreta i onog iz čega je on proizišao. Na toj razini, od tih silnica nastajat će sve političke tenzije u vrijeme trajanja Titove Jugoslavije, koja, uvjeravajući sve oko sebe da jest, nacionalno pitanje ipak nije riješila do kraja.

Kako je komunistička vlast sa svom represivnom i promidžbenom aparaturom ustaškom pokretu u poratnom razdoblju spočitavala počinjene zločine na osnovu politike koju je vodio i ideologije kojom

se rukovodio, preuveličavajući te zločine, strašne i u njihovu realnom obimu, s pokušajem da za njih, bez obzira što je masovno sudjelovao u antifašističkoj borbi, optuži čitav hrvatski narod, pravi joj je cilj bio uništiti državotvornost, bez razlike, bila ona ustaškog ili komunističkog porijekla. Ta se državotvornost, nezadovoljna statusom federalne jedinice kao minimalnog oblika državnosti zvala *separatizmom*, točnije *separatizmom i nacionalizmom*. Kako život u bivšoj Jugoslaviji bude išao dalje, svom kraju, državotvornost će se sve više prelijevati iz onoga što se zvalo ustašlukom u ono što se zvalo partizanštinom. Mogao si nositi spomenicu četrdeset prve, mogao si biti ne znam kako zaslužan komunist, ako si tražio samo mrvicu više državnosti, samo *federaciju koja federira* ili *konfederaciju*, postao si *separatist* i *nacionalist*, neprijatelj prvog reda, onaj koji razbija državu *bratstva i jedinstva*, pravi ustaša; pa su takve i nazivali ustašama, iako su pet godina s ustašama ratovali u ratu do istrebljenja.

U takvoj situaciji, kao rezultatu komunističke anacionalne politike, i na tom tragu, progona hrvatske državotvornosti iz obje političke opcije u hrvatskom narodu, uvjetno rečeno, ustaške i partizanske, bilo je za očekivati da iskrsne ideja o nacionalnom pomirenju koje će dovesti do stvaranja hrvatske nacionalne države. Da se u rodonačelnike te ideje ne ubrajaju Luburić, Bušić i Tuđman, bio bi ubrojen netko drugi, jer su okolnosti za nicanje te ideje postale zrele. Kad je Tuđman, kao partizanski general, progonjen i zatvaran kao *separatist i nacionalist*, a od jučerašnjih ratnih drugova nazivan ustašom većim od ustaše, na prvom saboru HDZ-a izrekao onu povijesnu misao da je i ustaški pokret nastao na tragu hrvatske državotvornosti, on nije učinio ništa drugo nego utvrdio činjenicu i ništa drugo nego omogućio nacionalno pomirenje u državotvornoj ideji koja je u dvije političke opcije, komunističkoj i fašističkoj, preživjela sramoćenje komunističkim i fašističkim zločinima i ostala živa i čista. Čineći od državotvornosti faktor ujedinjenja istovremeno je tu državotvornost oslobađao od obiju totalitarnih ideologija i politika, od fašističke i od komunističke.

Kad je na taj mudri državnički potez, dugo godina pripreman i do kraja promišljen, Račan reagirao onako brzopleto nazvavši Tuđmanovu stranku *strankom opasnih namjera*, pokazao je dvije stvari, da je osobno ostao komunist i da će, šire od samog Račana, komunistički mentalitet na životu biti i kad komunizam izdahne. Jer, u čemu bi se sastojale te *opasne namjere*? U odbacivanju totalitarizama koji su raspolutili naciju? U pročišćenju i afirmaciji državotvornosti? U rušenju kompozitne i stvaranju separatne države? Zbilja, u čemu? Nikad nije odgovoreno! A ipak će, pored svoje nemuštosti, ta Račanova uzrečica postati i ostati kutom gledanja na državotvornost svih onih koji su zadržali komunistički mentalitet i kad im je komunizam ispario iz šaka.

Njima neće biti dovoljan dokaz da Tuđman zna što čini kad sve državotvorne snage upreže u isto rudo i da je pri tomu svjestan opasnosti ustaške ideologije i politike, ni onda kad bude slamao pokušaj da takvi osnuju stranačku vojsku pod imenom HOS, na temeljima sentimenta prema oružanim snagama NDH. Tuđman je taj pokušaj držao dijelom previda kako današnji svijet počiva na antifašizmu i, obuzdavajući ga, dao znati da on neće dopustiti fašističku tvorevinu u svom okrilju. Dijelom i zato što taj pokušaj može biti i djelo provokatora koji su naumili državotvornost u cijelosti proglasiti ustašlukom, kako bi je, u svijetu nesklonu fašizmu, kompromitirali i onemogućili. On je uvjeravanjem hrabre ratnike HOS-a, oslanjajući se na njihov patriotizam, priveo razumu da se moraju osloboditi ustaške nostalgije ako žele ostvariti što ostvariti žele, državnu samostalnost. A u tomu mu je, hvatajući bika za rogove, pomogao Gojko Šušak i oni koji su uz Gojka pristajali. I time se, zanimljivo - da nije dopustio kompromitaciju državotvorne pomirbe ustaškim sentimentom - više zamjerio onima koji su u pomirbi vidjeli Račanove *opasne namjere* nego onima koji su, ne znajući kakvu pogrešku prave na osnovu sentimenta u crnoj odjeći srljali pod crne zastave HOS-a. Mesiću više od ikoga!

Već sam u nekom od prethodnih poglavlja rekao i obrazložio da se Mesić s Tuđmanom nije razišao zbog politike prema Bosni i Hercegovini, kao što to do danas priča, već zbog neprihvaćanja državotvorne pomirbe. A sad bih u sažetoj formi ponovio tu misao. Tu temeljnu misao ovoga spisa, jer iz nemirenja s nacionalnom pomirbom izviru gotovo sve Mesićeve mantre o kojima ovdje govorimo. On nije mogao racionalno dokučiti da je pomirenje državotvornih opcija *conditio sine qua non* stvaranju samostalne države; on zbog mentalnih ograničenja nije mogao prihvatiti da su državotvorne opcije s bilo koga stranačkog spektra dolazile, ravnopravne; on nije mogao razumjeti zašto državotvornost ustaškog pokreta treba razlučiti od zločinačke fašističke politike i ideologije, ni zašto državotvornost sudionika u partizanskom ratu, među komunistima, treba odvojiti od komunističkih zločina, njihove ideologije i njihove političke prakse. Nasuprot svemu tomu, on je držao da ustaški pokret treba u cijelosti negirati, i njegovu ideologiju, i njegovu politiku i njegovu državotvornost. Istovremeno, komunistički pokret, koji je nazvao „antifašizmom", treba promovirati u osnovu, u temelj, u ishodište. Komunistički pokret s njegove strane trpi samo dvije primjedbe, i one lakše, jer je uz njih nalijepljeno i opravdanje: prva, komunisti jesu pravili zločine, ali im se to može oprostiti, jer su, za razliku od fašista, imali plemenite namjere; druga, samostalna država jest viši stupanj državnosti od federalne jedinice što ga je Hrvatska imala u Jugoslaviji, ali samo dotle dok Hrvatska ne uđe u Europsku Uniju i ponovo ne dobije status federalne jedinice. Sve u svemu, sitne zamjerke! A i za tako sitne postoje opravdanja!

Kad mu se posrećilo da zasjedne na Pantovčaku, opterećen takvom vrstom zabluda, kako bi samostalnu Hrvatsku mogao vidjeti kao neprekinut kontinuitet federalne komunističke Hrvatske, on deset državotvornih Tuđmanovih godina proglašava *izgubljenim godinama* i sve čini da ih *detuđmanizira*, da ih potisne u apstrakciju, u neposto-

janje. Pri takvom misaonom i duhovnom stanju, a pored gole činjenice da je ustaški pokret po dvije komponente, političkoj i ideološkoj, mrtav, a po trećoj se, po državotvornosti, pretočio u opći patriotizam, Mesiću nije preostalo ništa drugo nego da postojanje ustaša izmišlja, da ih vidi tamo gdje ih nema; a sve zato kako bi mogao opravdati funkcioniranje svoga retardiranog mentaliteta, mentaliteta „antifašiste“ koji ne može postojati ako se ne bori protiv živih ili od mrtvih uskrslih ustaša. Nakon deset Tuđmanovih državotvornih godina takvo je ponašanje izluđivalo narod i dovodilo ga u dilemu tko je tu lud, narod koji se priklonio Tuđmanovoj ideji pomirbe ili hrvatski drugi predsjednik, koji ih ponovo dijeli i svađa. Čisto izluđivanje i kao posljedica izluđivanja - dezorijentacija i beznađe.

Kod takvog stanja stvari Mesić je raspolagao s dva moguća pravca djelovanja. Ne pristajati na činjenicu da su državotvornosti, ustaška i partizanska, ravnopravni čimbenici; ne pristajati, drugim riječima, na pomirbu i partizanskoj državotvornosti davati ekskluzivni značaj za stvaranje države, a ustaškoj odricati svaku vrijednost. Poslužiti se metodom metonimije i u detalju ustaškog relikvijara, *u ostacima ostataka*, i kad to jesu i kad to nisu, vidjeti oživljavanje ustaškog pokreta i pozivati na alarm, na „antifašističku“ mobilizaciju. Koristio je obje mogućnosti usporedno i od toga napravio jedinstven i prepoznatljiv pravac djelovanja. Više po instinktu, po mentalnoj inerciji nego racionalno!

Služeći se metodom metonimije, da u detalju vidi cjelinu a u sitnici krupnu stvar, *neprijatelja koji diže glavu, ustaštvo koje treba sasjeći u korijenu*, vidio je u dvojbenim i nedvojbenim memorabilijama i logotipovima plimu ustaštva. U evociranju i obilježavanju nekog događaja, u nekakvoj značci i odjevnom predmetu! U tim umišljajima, da se kao „antifašist“ bori protiv fašista koji *dižu glave*, gotovo da mu je smetalo što tih podignutih glava nema više nego ih je bilo i nego mu se pričinjalo da ih ima. A smetalo mu je i to što u demokraciji nije

u rukama imao dovoljno oštar mač da te uspomene i te znakove sasiječe u korijenu, pa je bio zagovornik donošenja zakona koji bi mu to omogućili. Umjesto da prošlost ostavi prošlosti, a bavi se sadašnjošću okrenut budućnosti, kao što je izjavljivao da čini, Mesić se kroz svih deset godina svoja dva mandata nalazio ukopan u prošlost i, mentalno petrificiran, bio izgubljen u prošlosti. I ono što je bilo najgore, on tu prošlost nije osvjetljavao, on ju je svojim mentalitetom zamračivao i na taj način provodio memoricid - nije dopuštao da se prošlost prikaže onakvom kakva je bila. Memoricid je prava riječ za ono što je on u tom pogledu, služeći se metonimijom, za tih deset godina činio. Srećom, memorija je vrlo otporna supstanca. Nju ni komunisti za pedesetak godina vladanja sa svojim impresivno represivnim aparatom nisu mogli zatrti, pa kako bi je onda mogao zatrti jedan komunistički mentalni fosil i njegova *bratija*, koliko god brojna bila.

Malo bih se duže zadržao na nekoliko predmeta kojima se zabavljao provodeći memoricid i služeći se metodom metonimije.

Nedvojbeno je da su fašisti, nacisti i njihovi kvislinzi, u što se ubrajaju i ustaše, pravili zločine i nedvojbeno je da se određenih dana u godini trebaju obnavljati sjećanja na nevine žrtve tih zločina, ne samo zbog njih samih nego i zbog nas koji se sjećamo, da ne bismo sutra, zavedeni fašističkom ideologijom, ponovili već počinjeni grijeh. Nedvojbeno je da su komunisti činili zločine, da se za neke odavna zna a neki se još uvijek otkrivaju i nedvojbeno je da tim žrtvama u određene dane na određenim mjestima trebamo odati dužno poštovanje, ne samo zbog njih nego i zbog nas, da bismo iz duša i iz života izbrisali drugu zločinačku ideologiju, komunističku, koja je u dvadesetom stoljeću svijet zavila u crno. To što je za svakog čovjeka prožeta liberalnim, kršćanskim i demokratskim duhom bilo nedvojbeno, za Mesića je, zarobljenika komunističkog mentaliteta, za svih njegovih deset godina na Pantovčaku, bilo dvojbeno.

Za kakvim sve izlikama taj nije posezao da bi opravdao svoj nedolazak na neku od manifestacija memorije žrtvama komunističkog režima; kojoj je po dužnosti - jer, kako god bio izabran, predsjednik mora biti predsjednik svih građana - morao prisustvovati. Među nevine spada izlika o *zakonu fizike*. Onoga dana i onoga sata kad bi se održavala neka od manifestacija memorije, on bi se našao na unaprijed, tempirano, zakazanom drugom mjestu, pa bi on sam ili netko iz njegova ureda, na prigovor zašto ga tamo nije bilo, odgovarao da, nažalost, po *zakonu fizike* jedno se tijelo u isto vrijeme ne može naći na dva mjesta. To sprdanje s tijelom, fizikom, istim i različitim mjestima, upotrijebljeno višekratno, iako memorija na žrtve komunističkog režima takve sprdnje ne dopušta, bile su nevine u odnosu prema drugim izlikama koje su otkrivale njegov urođeni cinizam, njegovo neznanje i njegove zle namjere.

U potrazi za olakotnim okolnostima zločinima komunizma od *plemenitih namjera* ide dalje, pa tvrdi, ako je komunizam u *prvoj zemlji socijalizma* i *zemljama narodne demokracije* i bio zločinački, katorga, gulazi i sve ono ostalo, on takav pod vodstvom Tita u Jugoslaviji nije bio, on je tu bio „antifašistički" i ono zločina što ih je učinio, „križni putovi", ‚jazovke", Goli otok i ostalo, učinjeno je u pravednoj obrani i odmazdi. I sad, prvo, komunizam se, iako totalitaran, zbog inicijalnih *plemenitih namjera*, ne može po totalitarnosti izjednačiti s fašizmom i nacizmom, a drugo, jugoslavenski je komunizam bio manje totalitaran od drugih komunizama! I na to dvoje Mesić je gradio polazište u memoricidu na žrtve komunizma, što će ga sve smjelije i smjelije provoditi za dva svoja predsjednička mandata. A kako je, koristeći to polazište, memoricid pravdao i provodio?

Na svoj šeretski način, drag njegovim pristašama, i svoj šarlatanski način, mrzak njegovim protivnicima, na poziv razumnih ljudi, iz crkvenih i intelektualnih krugova, da bi kao predsjednik svih građana trebao sudjelovati i obnavljanju memorije i odavanju počasti žrtva-

ma obaju totalitarizama, komunističkog i fašističkog, odgovarao je da će memorijalnim ceremonijama žrtava komunizma prisustvovati tek onda ako se poimenično razluče oni koji su od komunista nevini stradali od onih koji su bili opravdano kažnjeni smrću jer su i sami bili ubojice. Da čovjek i pristane na to lučenje - a ne bi smio i jer je osveta bez suđenja civilizacijski nedopustiva i jer civilizacijski pristup nalaže da se žrtve odmazda tretiraju na isti način - to nitko živ ne bi mogao u nekom konkretnom slučaju provesti, budući da se radi o tisućama ljudi, zapravo, ljudskih kostura iskopanih iz istih grobova, jama i rovova. To je taj Mesićev šeretluk - uz šarlatanstvo i čisti cinizam! A iznad svega to je memoricid, tako svojstven komunističkom mentalitetu, a tako stran liberalizmu, tako odbojan kršćanskim civilizacijskim tekovinama i tako tuđ politici europskih zemalja koje posebnim rezolucijama zahtijevaju jednaki tretman žrtava obaju totalitarizama. Budući da memoricid nad žrtvama jedne strane, bilo koje od njih dvije, potiče obnavljanje mržnje i sukoba, on je, i obzirom na teoretsko polazište o razlikama između komunizma i fašizma i obzirom na šarlatanstvo i cinizam s kojima se prakticira, sam po sebi prvorazredan delikt. Zreo i za moralnu osudu i za suđenje!

Kad bi se ustaške odore s kapom i slovom ,,U“ na njoj počele masovno nositi ili kad bi se tako odjeveni ljudi bar češće mogli susretati na ulici - hajde de! Kad bi se neke ustaške pjesme mogle čuti na javnim mjestima svaki dan ili bar prigodice na nekim od memorijalnih skupova - hajde de! Kad bi se bar jednom u godini dana na javnom mjestu moglo čuti *Za Poglavnika i dom spremni*, kako doista glasi ustaški pozdrav, ili nešto češće, čak ni ne tako često, *za dom spremni*, kako ustaški pozdrav nije glasio, ali i takav, skraćen u bitnom, na njega podsjeća - hajde de! Ali, budući da se ustaška odora i kapa sa slovom ,,U“ rijetko viđaju, samo na ponekom memorijalu i ponekom koncertu, budući da se pokoja ustaška pjesma može, i to rijetko, čuti u kakvom budžaku iz usta pijana društva i budući da se pozdrav *Za*

Poglavnika i dom spremni ne čuje nikad nigdje, a *Za dom spremni* samo u rijetkim prigodama, ne mogu se ni te odore, ni te kape, ni slovo ,,U", ni pijane pjesme ni pozdrav *Za dom spremni* smatrati znakovima porasta ustaštva ni znakovima silne opterećenosti hrvatskog naroda ustaštvom, već doista onim što jesu, pojedinačnim ekscesima dvovrsnog porijekla, podmetanjima ili ispadima zbog neznanja. Ni u kom slučaju s namjerom da se time obnavlja fašistička ideologija i politika.

To bi jednom predsjedniku, koji želi biti predsjednik svih građana, moralo biti jasno. A zašto to za deset godina nije Mesiću postalo jasno, ne bih rekao, kao što se to reći običava, da bi njega trebalo pitati, jer, prepusti li mu se odgovor, nećemo dobiti ništa suvislo, pa ću na to pitanje sam odgovoriti. Potpunije nego sam to u obliku natuknice već negdje učinio!

Da bi u današnje vrijeme s nepromijenjenim mentalitetom mogao nastaviti s borbom „antifašista" protiv *fašističkih pojava*, da bi mogao imati opravdanje za sustavan memoricid, on je od tih odora, kapa, znakovlja, pjesama i pozdrava gradio privid da u hrvatskom narodu ustaštvo nije ugašeno, da se obnavlja i kad se javlja u čistom patriotizmu, pročišćenu od ustaške ideologije i političkog naslijeđa. Da nije želio te sitnice pretvarati u krupne stvari i podgrijavati prisustvo tih, navodno, nacifašističkih pojava, moglo ih se riješiti na jednostavan način, onako kako su to riješile i druge europske zemlje - osudom obaju totalitarizama. Obzirom na naše specifičnosti, što je i u drugim zemljama uzimano u obzir, to se moglo riješiti na jedan od slijedećih načina:

- Tolerancija bezazlenog minimuma upotrebe znakovlja jednog i drugog totalitarizma u memorijalnim prigodama; na drugim mjestima i u drugim prigodama ne.

- Zabrana minimalne i maksimalne, bezazlene i zloćudne uporabe, taksativno navedenih, insignija bilo fašizma bilo komunizma, na bilo kojem mjestu, u bilo koje vrijeme.
- Pored zabrane nedvojbenih insignija fašizma i komunizma, taksativno navedenih, izvršiti pročišćenje onih insignija koje je neki od totalitarnih režima posvojio i upotrebom onečistio, kao što je slučaj s kunom, redoslijedom crvenih i bijelih polja u grbu i preinakom pozdrava, zapravo, povratkom pozdrava na prvobitni oblik.

Mogli smo se oko tih stvari dogovoriti. I morali smo se dogovoriti radi našega dobra i mira u kući, da više ni u dušama ne bijemo u životu davno završene bitke. I bili bi se dogovorili, da komunističkom mentalitetu, kao ribi voda, nisu, da bi opravdao svoje postojanje, bile potrebne mete za odstrjel i privid kako borba „antifašista" i *fašista* još traje. Štoviše, da je u punom jeku!

Mesić kao predsjednik jest bio pokrovitelj toga mentaliteta, ali valja reći da je u dijelu lijeve inteligencije imao dosta podupiratelja. Posebno kad se umiješao u estradu i, među ostalima, dohvatio Mar ka Perkovića Thompsona, tobože, zbog njegove uporabe pokliča *Za dom spremni* i pojave ustaških kapa na glavama pojedinaca u publici koja je prisustvovala njegovim koncertima, a, doista, zbog slavljenja Boga, naroda i obitelji u Markovim pjesmama. Napadi i Mesića i sklonih mu intelektualaca, odreda komunista presaldumljenih u liberale, naveli su Ivu Banca, pravog liberala, da se suprotstavi progonu pjevača s argumentima da takvu vrstu progona pravi liberalizam ne dopušta, da je takvih pjevača u demokratskom svijetu mnogo i nitko ih ne progoni, da se on, ni bilo tko drugi, s onim što Thompson pjeva ne mora slagati, ali ga se za to nema pravo progoniti i da, najzad, u Thompsonovim pjesmama nema otvorenog zagovaranja fašizma i nacizma ni onda kad se tamo susretnemo s pokličem *Za dom spremni*.

U vezi ovih napada na Perkovića zbog uporabe pokliča *Za dom spremni* i Bančeve obrane pjevačevih prava, prije nego prijeđem na prilog što ga intelektualci slijeva daju Mesićevu komunističkom mentalitetu, htio bih nešto više reći o tom pokliču, koji je imao nesreću da postane stranački pozdrav.

Za mene je bila dovoljna lustracija kad je ustaški pozdrav *Za Poglavnika i dom spremni* reduciran na *Za dom spremni* i na taj način bojni poklič vraćen u svoje prvobitno stanje, u kakvom ga je Poglavnik našao prije nego će ga po sebi preoblikovati i upotrijebiti. Slično kao s kunom! Dopuštam da i u lustriranom *Za dom spremni*, kao i u *kuni* onaj koji je patio pod knutom tih pozdrava i vlasti koja je *kunu* imala za novac, čuje neprijatan prizvuk, pa za njegov senzibilitet čovjek mora imati razumijevanje. Ali, koliko god ga razumijevao, ne može dopustiti da nam jezik ostane bez pokliča koji u sebi od davnina na adekvatan način sublimira patriotizam. To svaki narod i svaki jezik imaju!

U vrijeme kad se vodila rasprava da li naš novac zvati kuna ili kruna, razmišljalo se i o tomu što činiti s pozdravom i zaključilo da čak ni njegov lustrirani oblik *Za dom spremni*, zbog silnih asocijativnih naboja koji se vežu uz Poglavnikovu preinaku, ne bi za nacionalnu pomirbu bio dobar. Zato se išlo na zamjenu! Smisao je pokliča *Za dom spremni* sačuvan, a izričaj je toga bio *Domovini vjeran.* Ta se zamjena izgubila u vojsci i danas se može čuti samo na prisezi novaka. Kroz ovih deset godina nisam nikada čuo Mesića da bi kao zapovjednik vojske pozdravio pozdravom *Domovini vjeran*, ni one koji ga podržavaju da bi predložili neka se *Za dom spremni* u svečanim trenucima, i koncerti su to, izgovara izrijekom preinake *Domovini vjeran.* Nije to stoga što bi oni na tu otvorenu mogućnost zaboravili, već zato što kao mentalni komunisti drže da u pozdravu nacije i patriotizma ne smije biti. A od patriotskog bojnog pokliča dobivaju grčeve u želucu!

A sad o prilogu što ga neki lijevi intelektualci daju Mesiću da nastavi s njegom komunističkog mentaliteta. Intelektualci! Ako se tako i predstavljaju, jesu li oni, po onomu što čine, u svim slučajevima spojivi s intelektom?

Jednom sam, u jeku Mesićevih šikana Thompsona, kao prilog državne televizije tim šikanama, gledao emisiju *Otvoreno*, u kojoj su četiri sugovornika, sva četiri Mesićeva apologeta, odgovarali, pod palicom blagoglagoljivog voditelja Bage, na pitanje ima li na Thompsonovim koncertima, u raspoloženju publike, u glazbi, u riječima pjesama ili u čemu drugomu znakova obnove fašističkog ustašluka. Svi su se složili da toga tamo ima, u mladoj publici koja doživljava nacionalnu ekstazu i *ne znajući kamo je ta ekstaza vodi*, u dvojici-trojici iz publike pod ustaškim kapama, u komentarima kojima pjevač običava popratiti pojedine pjesme, ali da toga nema ni u glazbi ni u riječima pjesama, gdje se, doista susreće samo Bog, dom, obitelj i narod.

Na to je, da su riječi pjesama čiste od natruha fašizma i nacizma, jedan od sugovornika - koga ne želim imenovati, jer ga poštujem i jer imam razumijevanje prema njegovim opterećenjima ustaštvom, iako ne odobravam što nas svojim opterećenjima i suviše opterećuje – kazao:

„Stanite! Nije to s tim riječima tako kao što se misli da jest. Ja sam si dao truda i dobro sam pročitao te njegove pjesme. Tamo je ustaštva koliko želite. Evo, na primjer, jedna mu pjesma nosi naslov *Ljutu travu na ljutu ranu*. Pa znate li vi da su to riječi kojima je Pavelić opravdavao svoje zločinačke poduhvate!“

„Nemojte ulaziti u lingvističku analizu!“ prekinuo ga je blagoglagoljivi voditelj, jer je vidio kamo ta lingvistička analiza vodi.

Da se u svakom izričaju, svakoj frazi, pa i u mnogim riječima koje je Pavelić opetovano izgovarao vidi ustaštvo! Gdje bi nas ta redukcija dovela? Da se odreknemo dijela hrvatskog jezika kako bi jezik pročistili od ustaštva!

Upravo je u tomu poanta ove priče i razlog zašto sam je ispričao! Da se u svakoj riječi koju su ustaše upotrebljavale ne može vidjeti ustaštvo, jer su te riječi postojale i prije ustaša. Kao što je postoja la prije ustaša i narodna poslovica *Da se ljuta trava stavlja na ljutu ranu*, u smislu da poduzeta mjera odgovara izazovu koji ju je uzrokovao. Ja čak znam i ime trave koja je predložak toj poslovici. Zvala se bijeli sljez! I nije ju bilo lako pronaći, a kad bi je pronašli, generacijama se pamtilo gdje samonikla raste. I, zlu ne trebalo, njenim su se korijenom liječile teške ubodne rane!

Od neimenovanog intelektualca, prema kojemu gajim određeno razumijevanje, teži je slučaj splitskog *utorkaša* Ante Tomića - koga je teško ubrojiti među intelektualce, jer, sve što radi, radi šarlatanski - prema komu nemam, ni zbog njegova odnosa prema meni, i ne moram imati nikakva razumijevanja. Prema njegovim opterećenjima ustaštvom nemam razumijevanja, pa ne samo da ću, pošto sam mu naveo ime, opširno citirati što je o tomu nadrobio, nego ću to, malčice, za zabavu i prokomentirati. Tomić, vodnik kompromitirane vojske i miljenik *lijeve fraze*, s nešto rudimentarnog pripovjedačkog dara na razini reportaže - ono, da uspijeva u *čisto proste rečenice* složiti ono što trenutno vidi i čuje i što mu u vezi s tim padne napamet - ovako piše:

> *Na plakatu su ruke što s neba, kroz oblake, nekomu pružaju crvenu kocku. Ruke, nagađam, pripadaju Svemogućem, Stvoritelju neba i zemlje, a crvena kocka, ako sam shvatio anonimnog umjetnika, ima neke veze s domovinom. Nejasno mi je kakvu, ali nema što drugo biti nego domovina.*

„Bog nema nikoga osim nas Hrvate rečem podrugljivo svojoj ženi, a ona mi se nasmiješi.

Ne mislite li vi kako je glupo, razmetljivo, i pogrešno i grešno tako svojatati Boga. Katolička je vjera, kako znamo, rasprostranjena po čitavome svijetu. Nema uistinu ništa globalnije od nje, osim možda Coca-Cole. Benedik XVI. vjerski je poglavar čak i nekim gologuzim urođenicima što strjelicama iz puhaljki gađaju majmune u amazonskoj prašumi, no dio vjernika i gotovo čitav kler u ovoj zemlji svejedno zbog nečega misli da je Almighti, kraj svih Talijana, Iraca, Poljaka, Meksikanaca, Brazilaca i drugih, osobito zabrinut samo za naše nacionalne interese.

Strogo teorijski gledajući nespojivo je da netko bude katolik i nacionalist. Nacionalizam je naprosto proturječan članstvu u golemoj internacionalnoj zajednici, ali to, čini se, osobito ne uznemiruje hrvatske vjernike i slušatelje Marka Perkovića Thompsona, koji zaurlaju od ushita kada ovaj na početku koncerta vitla nekim zastrašujućim mačem kojemu je na oštrici ugravirano, zaprepašteno sam otkrio prije neki dan u novinama, „Oče naš koji jesi“. Nitko, nijedan vjernik ni svećenik, nije se javno zapitao otkuda pjevaču drskost da na hladno oružje stavi ime Božje. Nikoga nije obasjala čak ni malena zraka sumnje da je to možda bogohulno. A i da ne govorimo o tomu da ne postoji uistinu nijedan teološki relevantan argument da bismo vjerovali da Gospodin zagovara potpunu nevinost svih hrvatskih vojnika optuženih za ratne zločine, nepristupanje Lijepe naše Europskoj uniji ili neki drugi stav Thompsona i njegovih slušatelja.

Gledajući plakat na prozoru seoske gostionice, ne mogu uistinu osjećati ništa drugo osim malodušnosti i prezira i za

te ljude i za njihovu primitivnu vjeru. Nema ni u njima ni u onomu što pjevaju i sviraju baš nikakvoga Boga.

Samo tri primjedbe na ovaj gologuzi tekst gologuzog *utorkaša* i bit će dovoljno za dokaz kako ovaj autor *stupidno* misli i kako je njegovo, navodno, slobodoumlje u stvari *stupidno* slaboumlje; u što se slobodoumlje bez uma, a on je tomu valjan dokaz, često i prečesto pretvara.

Na prvom mjestu ono da Bog nije samo hrvatski i da on ima i drugih poslova nego misliti na Hrvate. Što o tomu reći? Ako neki Hrvat vjeruje u Svemogućeg Boga, koji je i Bog drugih naroda, ništa prirodnije nego da pojača svoju vjeru pri spoznaji da u toga Boga vjeruju i drugi narodi i da se istovremeno naježi na bogohulnu pomisao, koji mu neuki Tomić pripisuje, da bi on time Boga mnogih naroda pokušao prisvojiti samo za se. A ako netko u Boga ne vjeruje, kao što je to slučaj s Tomićem, i uz to se ne smatra pripadnikom naroda kršćanske kulture, s pravom, jer o toj kulturi ne zna ništa, onda bi mu bilo najpametnije da u teološku logiku o harmonije nacionalnog i internacionalnog ne dira. E, kad bi taj to poslušao!

Pa onda, na drugom mjestu, ono da se istovremeno ne može biti i katolik i nacionalist, jer da je to nespojivo, budući da je nacionalizam svojevrsni separatizam, klaustrofobija, a katolicizam je svojevrsni internacionalizam. I zato se separatizam i internacionalizam mogu spojiti samo u glavama gologuzih Hrvata! Bože što taj podoficir, inače mentalni komunist, priča! Je li on zna da se svaki globalizam, pa i katolički, unutar sebe artikulira i u toj artikulaciji, u katoličkom slučaju djelotvornim posredstvom jedne vjere, uspostavlja sklad između dijelova i cjeline. A artikularnijeg i skladnijeg globalizma, stvorena kroz mučna iskustva tijekom vjekova, od katoličkog u ovom trenutku nema, pa bi globalizmi drugih vrsta katolički morali vidjeti kao uzor. I zna li on da uspjeh svakog globalnog projekta ovisi u prvom redu

o uspješnom usklađivanju odnosa separatnog i globalnog! I zato hrvatska zasebnost u vjeri nije protivna univerzalnosti katoličke vjere, nego je jedan od stupova na kojemu ta univerzalnost počiva.

I na kraju ono treće, ono o maču i Europskoj Uniji! Teško da to Tomić zna, iz njegovih tekstova bazdi osiona neukost, ali bi kao kakavtakav novinar morao znati da svi predmeti imaju svoju semantičku i svoju simboličnu vrijednost. Na potonjoj građena je književnost. Kod mača je ta simbolična vrijednost osobito obilata. A trebao bi znati i da je religija puna simbolike, pa tako, među ostalim, svaki svetac ima svoj atribut. Atribut svetog Pavla, koji je Nazarećanina učinio Spasiteljem svih ljudi, svih naroda i pripadnika svih jezika, je mač. I Tomić gaje, da se uputio u Rim, mogao vidjeti na Pavlovu kipu, u Pavlovim rukama, iako taj mač u rukama za vrijeme svoga apostolata nije držao. Nije mu trebao, jer je njegova moć bila i ostala pisana riječ, prvi tekstovi kršćana. Što mač znači u Pavlovim rukama, to znači i u Thomsonovim. To se može držati pretjeranom pretencioznošću pjevača, ali se ne može smatrati da je taj mač čakija iz pjesme koja glasi *koga moja čakija ubode, ne treba mu ni kruha ni vode*, kao što to smatra Tomić, pa mač s tekstom *Oče naš koji jesi* drži huljenjem Boga.

Osim toga mača u simbolične svrhe Thompson upotrebljava i medaljon svetog Benedikta, zaštitnika Europe, sveca čiji su svećenici kristijanizirali europske narode, pa dobrim dijelom i nas Hrvate. Ako se spoje simbolike mača i Benediktova medaljona, onda se jasno vidi o čemu Thompson pjeva i što privlači njegovu publiku. Kršćanskoj Europi pjeva pjesmu u kojoj će mjesto naći i njegovi Hrvati! Thompson, očito, drži, i u tomu nije usamljen, da može postojati samo takva Europa i nikakva drukčija. E, sad, može se to Tomiću ne svidjeti, ali je s mačem u pjevačevim rukama i s Europom to tako i nikako drukčije... Uostalom, nije li papa primio u audijenciju toga Marka Perkovića sa ženom i djecom, i nije li to najbolja potvrda da je sa simbolikom njegovih nastupa, s kršćanske strane gledano, sve u najboljem redu!

I ako sažmemo smisao svih triju primjedaba - na zatucanu religioznost, na klaustrofobičnost i na, figurativno kazano, viđenje u maču ustaške kame - otkrivamo da su stavovi u tekstu gologuzog Tomića identični polazištima Stjepana Mesića u obrani „antifašizma“ i potrazi za znakovima oživljavanja ustaštva u hrvatskom narodu. Ni jedan ni drugi nisu pri tom zapazili da ih je prepoznavanje fašizma u vjeri, naciji, obitelji i domovini, u patriotizmu s bilo koje stane dolazio, odvelo daleko od liberalne demokracije, kamo su htjeli doći, i prokazalo onim što jesu, mentalnim komunistima, po svemu jednakima svojoj totalitarnoj braći fašistima i nacistima. Nije to rijedak slučaj, da te fiksacija učini onim u što si se fiksirao! Dogodi se to, pa se i njima dogodilo. Da im se „antifašizam“ od fašizma po mnogo čemu ne razlikuje.

I da mantru o pojavi neoustaštva privedemo kraju!.. .Ustaška ideologija i politika iz života su prešle u negativnu memoriju i tamo, upravo zbog negativnog predznaka, ostaju i više nego mrtve. Od toga je pokreta preživio samo patriotizam, državotvornost, ono na osnovi čega je on i nastao, mnogo prije nego će paktirati s nacizmom i fašizmom. Radi viših interesa, radi nacionalnog izmirenja, tom patriotizmu treba dopustiti suživot s patriotizmima slivenim u hrvatsku državotvornost sa svih drugih izvora. Ne lučiti taj patriotizam od ustaške ideologije i politike ne znači ništa drugo već ono što je Mesić deset godina radio: oživljavati ono što je umrlo i što se ustati iz groba neće, da bi se osujetio život onomu, patriotizmu sa svih izvora slivenu u jedni maticu, što mora živjeti radi viših ciljeva, radi našeg mira, sreće, napretka i opstanka.

DVANAESTO POGLAVLJE

MANTRA „NEKA INSTITUCIJE RADE SVOJ POSAO“ U PRAKSI MENTALNOG KOMUNISTA NA PRIMJERU ZAPLOTNJAČKOG PROGONA AUTORA „AMBRE“

Ovo ću poglavlje započeti uvidom u tekst proistekao ispod pera nekadašnjeg Mesićeva apologeta, fascinirana njegovom ležernošću i *vrlo zdravim i hrabrim odnosom prema politici,* koji se kroz deset godina Mesićeva predsjednikovanja oslobodio fasciniranosti, zauzeo kritičan stav prema tom političaru, prema njegovoj osobi i političkoj praksi, obrazlažući svoj preokret u gledanju na sebi svojstven način. Što znači, prebacujući krivnju sa sebe na Mesića, koji se u međuvremenu promijenio, pa je i on, novinar, svoje stavove prema toj promjeni morao usuglasiti, a nije išlo drukčije nego ih stubokom promijeniti.

Započet ću uvidom u tekst Davora Butkovića, koji je o samom Mesiću napisao dosta panegiričnih tekstova, a uz njegovu pomoć, kako ćemo vidjeti, napisao je i najbolje svoje tekstove o mnogo čemu i mnogo komu. Možda i nesvjestan onoga što čini, u priči koju priča Butković je nacrtao portret Mesića kao zaplotnjaka, špiclova, uhode i doušnika, portret kakav se samo može poželjeti i ja sam mu za to zahvalan. Kao što to običava činiti, članak, u kojemu će analizirati Mesićevo desetogodišnje vladanje i zaključiti da je u njemu najbolje to što uskoro prestaje, Butković započinje u stilu petparačkih romana u *ja formi:*

> *Bilo je to ne baš odveć hladne, ali za mene neugodne večeri, 23. prosinca1993. godine. U Vjesnikovoj se tiskari slagao Globus s jednim od etički najvrednijih članaka što smo ih objavili, onaj s detaljnim priznanjima ljudi koji su ubili obitelj Zec. Članak je zauzeo naslovnicu i prve četiri stranice lista, a tiskan je pod nedvosmislenim naslovom* Merčepovi eskadroni smrti. *Budući da sam znao kako će me sutra, na Badnjak, zahvatiti javni, ali i sigurnosni kaos (policija je Denisu Kuljišu, tadašnjem glavnom uredniku, i meni rekla da nas ne može štititi, što je nezgodno, jer smo se objavljivanjem toga teksta zamjerili ozbiljnim ubojicama), odlučio sam provesti zadnju mirnu večer u Bistrou Esplanada.*

Oko pola deset nazvala me mala Andrea te me zamolila da odmah dođem u firmu.

Digao sam se usred večere, posve nevoljko, uzeo taxi i odvezao se u Martićevu 22, gdje je tada bila redakcija Globusa, kao i uprava male izdavačke tvrtke, koja će se poslije pretvoriti u najveću medijsku kompaniju u ovom dijelu Europe.

U sobi za sastanke sjedili su vlasnici tvrtke i predsjednik Zastupničkog doma Hrvatskog sabora, sadašnji predsjednik Republike Stjepan Mesić.

Mesić je, kako piše u mojim bilješkama, nosio smeđi samotni sako, crnu dolčevitu i traperice. Ležerno se smijao i rekao nešto poput: „Sjajno ste ovo napravili" (pokazali su mu isprinte teksta o ubojicama obitelji Zec) te dodao: "Znaš, ako ti nije komplicirano, možeš li mi vratiti zabilješku? Kada to sutra vidi u novinama, Tuđman će provjeravati tko ti je to dao, pa bih je htio imati kod sebe, da mu pokažem da je u mom sefu."

Ponovo sam nazvao taksi, otišao doma i nakon petnaestak minuta vratio se u Martićevu s dvadesetak gusto tipkanih stranica teksta, koji je bio označen državnom tajnom, a koji je sadržavao detaljna priznanja strašnog ubojstva počinjenog u studenome 1991. godine u Zagrebu. Ubojstva što ga je zagrebačka policija bila riješila za nekoliko dana, ali ga HDZ-ovo pravosuđe jednostavno nije željelo procesuirati. Stjepan Mesić, kojeg sam tada već razmjerno dobro poznavao, dao mi je zabilješku o slučaju Zec tjedan dana prije, dok sam ga intervjuirao. Pred kraj intervjua iz sefa u uredu predsjednika Sabora izvadio je zabilješku te rekao da je taj materijal jedna od najvažnijih državnih tajni s kojim on ne može ništa učiniti, ali bi bilo dobro kad bi se to objavilo...

Vrijeme u koje nas Butković vraća, kako bi nam pokazao dobrog Mesića, čovjeka koji je imao *Zdrav i hrabar odnos prema politici,* vrijeme kad je stradala obitelj zec, bilo je vrijeme kad su na hrvatskim prostorima, i na dijelu kojim su gospodarili srpski pobunjenici i na dijelu pod legalnom hrvatskom vlašću, mnogi samonikli „eskadroni smrti" činili zločine, u što se mogu lako uvjeriti svi oni koji pogledaju dokumentaciju vođenu i na jednoj i na drugoj strani. Bio takav kakav je samo jedan od mnogih ili bio jedan jedini, slučaj je obitelj Zec valjalo rasvijetliti, procesuirati i počinitelje pravično, čak i egzemplarno kazniti. U tom smislu, svaki je korak, otkriće i isljeđivanje zločina, što je policija na vrijeme učinila, te slanje na uvid rezultata istrage svim odgovornima u vrhu državne vlasti *etički vrijedan čin,* koji je trebao rezultirati još etičnijim i mudrijim činom, da vrh vlasti, krug od najmanje tridesetak ljudi, zbog vrlo složenih ratnih prilika u zemlji, dogovori kad će s otkrićem zločina krenuti u javnost da bi se krivce izvelo na sud i kaznilo. Ako netko misli da je obavijest o zločinu nad obitelji Zec, poslana na toliko adresa, od kojih je jedna bila i Mesićeva, da bi tajna o zločinu bila zauvijek sačuvana u sefovima adresanata - osobiti ako je među adresantima bio i već pročitani Mesić - onda je taj u debeloj zabludi. Ona bi se bolje čuvala da nije poslana nikamo! A to se nije dogodilo, što uklanja sumnju da je namjera zataškavanja postojala. Prema tomu, slanje obavijesti o zločinu vrhu državne vlasti bila je faza u procesuiranju zločina koji je imao i političku komponentu. Ratni zločini ne zastarijevaju i procesuiranje je, dok se o njemu ne postigne dogovor u vrhu vlasti koja je o tomu obaviještena, moglo pričekati. Ne dovijeka, ali da do pogodna trenutka!

Da je *Globus*, slijedeći tu logiku, pričekao da se vrh vlasti dogovori i, kad bude dogovoreno vrijeme suđenja, objavio policijski spis, onda bi se mogao složiti s Butkovićem da je objavljivanje zapisa bio *jedan od etički najvrednijih članaka što* ih je *Globus* objavio. Ovako, misleći naivno, da vrši čin visoke etičke vrijednosti, *Globus* je i But-

ković s njim, postao predmet Mesićeve manipulacije, u kojemu, osim što otkriva Mesićev zaplotnjački mentalitet, postoji i, s današnjeg gledišta, dodatna vrijednost, bjelodan dokaz da je Mesić ostao isti, da se on nije mijenjao. Bio je isti, kad ga je Butković upoznao, i na kraju desetogodišnjeg predsjedničkog mandata, kad se Butković u njemu temeljito razočarao. Meni je, za razliku od Butkovića komu je to etički ispravno, taj slučaj sa zabilješkom iz sefa samo dokaz da se Mesić ne mijenja ni kad se u različitim razdobljima predstavlja u različitim ulogama. On je uvijek isti, zaplotnjak, a maske su mu različite. Prilagođavanje prilikama, vještina mimikrije, vrdanje i izvrdavanje! Ili glumatanje onoga koji nije uspio postati glumac!

Mesić obmanjuje Butkovića kad mu kaže da ima u sefu jednu *od najvažnijih državnih tajni*, jer tajni tako niskog ranga bilo je koliko hoćeš, a još više kad mu kaže da on s tom tajnom *ne može ništa učiniti*, nego je dati novinaru da je objavi i da tajna tajnom preko noći prestane biti. Prvo, njemu je kao čovjeku koji stoji na čelu zakonodavnog tijela, policijski zapis i dostavljen da ga pročita i kaže svoje mišljenje što s tim predmetom u daljnjem postupku treba činiti; a drugo, on je, ne samo imao priliku, nego i dužnost da, kad se bude odlučivalo što s tajnom učiniti, zatajiti je ili ići s njom u javnost i na sud, kaže što o tomu misli. Čista je laž da on s *njom ne može ništa učiniti*, a istina je da mu je pružena prilika neka kaže što misli da je nužno učiniti. Ali, on ponudu ne prihvaća, ne drži se reda na koji je položio prisegu, već, slijedeći svoju zaplotnjačku narav, čini ono što je u skladu sa zaplotnjaštvom - prokazuje zabilješku novinaru da bi postigao svoj cilj, zabio nož u leđa svojim političkim takmacima, ljudima s kojima dijeli vlast i svakodnevno se druži u poslu, a ne da bi istjerao pravdu za obitelj Zec i zločince, na čast našega pravnog sistema, izveo na sud i kaznio. Da bi, kao čelni čovjek zakonodavne vlasti, suzbijao *eskadrone smrti* gdje god se pojavili!

Tuđman je od početka formiranja Hrvatske vojske imao problema kako u jedno, u vojsku lišenu političkog raslojavanja, složiti dvije struje patriotizma, lijevu i desnu, patriotizma na kojemu je ta vojska bila utemeljena. Podsjetimo se samo na nesporazume s pravaškim HOS-om! Toga je bilo mnogo više nego se, sa strane gledajući, moglo vidjeti i on je, kao ni nad čim, nad tim bdio. Mesić je, protivan nacionalnoj pomirbi, za to znao i, kad bi mu se god ukazala prilika, u taj je procijep zabijao klin. Tako je učinio i ovaj put... Između Tuđmana i Merčepa dugo je vremena tinjao nesporazum koji je premošćivan micanjem Merčepa što dalje od vojnih i, općenito, od operativnih poslova. To nije bilo lako, jer je Merčep u ekstremno desnim krugovima slovio kao ikona. Ali, kad se Merčep, više pijan nego trijezan, počeo miješati u imenovanja vojnih zapovjednika, Tuđman ga je javno, u prisutnosti cjelokupnog kadra HDZ-a, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, ukorio i zabranio mu da se miješa u poslove vojske i države. Što je Merčep, ne izustivši ni riječi, prešutio, ali se pokajao nije, jer u njemu nije bilo umnog potencijala za kajanje. (Tko želi ovo provjeriti, neka pogleda arhivu predsjednika Tuđmana, tamo se to nalazi snimljeno kao što se i sve drugo tamo snimalo!)... Ili klin u procijep ili sol na ranu, u svakom slučaju sa zlom namjerom, da Tuđmana dovede u sukob s nerazumnom desnicom, onima kojima je Merčep u to vrijeme bio ikona, Mesić je provalio tajnu o zločinu nad obitelji Zec pripisujući zločin *Merčepovim eskadronima smrt*, koje Tuđman, navodno, štiti ne otkrivajući njihove policiji poznate zločine.

Mesić je imao razloga da, kad je vidio tajnu provaljenu pod tim naslovom u *Globusu* na sam Božić, kaže lakovjernom Butkoviću i zlonamjernom Kuljišu: *„Sjajno ste ovo napravili!“*. Ali, da Butković u sebi nije nosio preduvjerenje kako je Mesić samo *ironičan čovjek, koji ni samoga sebe, ni bilo koga oko sebe ne shvaća smrtno ozbiljno,* da je znao kako je to ustupanje policijske zabilješke iz saborskog sefa samo zaplotnjački čin, nožem u leđa pa bježi u mrak, što ga za svoj

račun izvodio odavno vrbovani agent jugoslavenske tajne policije, onda bi i on Mesiću, s istim pravom, mogao uzvratiti istim riječima, da je to sjajno napravio. Mislim, zabio nekomu nož u leđa!

Ili je bio fasciniran činjenicom da njemu, neznatnom novinaru tada neznatnog tjednika, pruža usluge i dolazi u redakciju bez policijskog osiguranja predsjednik Sabora ili nije znao što je moralna i zakonska obaveza obnašatelja državne vlasti - a obaveza im je da čuvaju državne tajne, ma što one sadržavale, slagao se ili ne slagao s njihovom tajnošću - u oba slučaja začuđuje činjenica, unesena u novinarsku bilježnicu, da je Butković u predsjedniku Sabora, spalu na ulogu doušnika i zaplotnjaka koji se smuca po redakcijskim rupama, u njegovoj odjeći od *smeđog samotnog sakoa, crne dolčevite i traperica*, kao i u njegovu ponašanju prepoznao ležernost a u njegovu smijehu *ležeran smijeh.*

Po onomu koliko Mesića poznajem iz osobnih kontakata, a toga su se i gledaoci televizije imali prilike nagledati kroz proteklih deset godina, slobodan sam tvrditi da se on nikada u javnom prostoru, makar publika bila svedena na jednog čovjeka, ne ponaša ležerno niti se kada u javnom prostoru na njegovu licu može vidjeti *ležeran smijeh.* Tako je pred vratima, kad je obasjan svjetlošću reflektora, tako je iza vrata, u polumraku, dok s nekim nešto priča i želi ga oduševiti samim sobom. On ležernost, pred vratima kad ga kamere snimaju, a iza vrata kad sugovornika ležernošću treba oduševiti, samo glumi. Nekada, kao u ovom Butkovićevu slučaju, uspješno, a nekada tako prozirno da mu se gluma ležernosti u očima gosta pretvara u grotesku.

Njemu je ležernost pred Butkovićem trebala kako bi prikrio pravu narav svoga čina i on ju je, sudeći po fasciniranom novinaru, dobro odglumio. A prava je priroda njegova djela bila bezakonje, izdaja i krivokletstvo onoga koji je položio prisegu da će se držati zakona koje je donio Hrvatski državni sabor, među ostalim, i da će čuvati

tajnost onoga što je stigmatizirano državnom tajnom. A zašto je prekršio zakon i odao tajnu? Za malo naklonosti lakovjernog i naivnog novinara? Da pospješi sudski proces protiv počinitelja zločina? Ne, već da kao predsjednik Sabora zabije nož u leđa predsjedniku države! I da bi se Mesić pri tom rizičnom poslu mogao ležerno ponašati i ležerno smijati! Kad bi on doista bio ležeran, a ne napet kao puška i ne pri punoj svijesti da radi nečastan i nedopušten posao, ostao bi on kod kuće mirno sjediti, a ne bi se maskirao u traperice, smeđi džemper i crnu dolčevitu, pa dojurio u Martićevu ulicu da *corpus delicti* dobije natrag i pred Tuđmanom i pred svima ostalima prikrije svoje nečasno djelo.

Da je Butković znao kako se u ono vrijeme postupalo s povjerljivim spisima, koji su, prije nego će o predmetu u njima biti raspravljano na državnom vrhu i biti donesena odluka, morali doći u ruke članova toga vrha, vjerujem da ne bi nasjeo Mesićevoj ležerno glumljenoj laži kako će sutra, kad iz tiska iziđe *Globus* sa člankom na naslovnici *Merčepovi ekskadroni smrti*, Tuđman od njega tražiti da mu pokaže svoj primjerak zabilješke o zločinu nad obitelji Zec. Tuđman to od njega sigurno tražiti neće!

Naime, povjerljivi spisi, kad bi se umnožili i dijelili članovima tijela koje će o njihovu sadržaju raspravljati i odlučivati, imali su redni broj. Taj se broj u odjelu za distribuciju, prije nego će primjerak što ga nosi biti odaslan, bilježio uz ime rukovodioca komu je povjerljivi materijal stavljen na uvid. Rukovodilac je za spis bio zadužen i on se od njega razduživao na kraju sjednice na kojoj bi s obavila rasprava i bili doneseni zaključci. Povjerljivi se spisi nisu gubili ni po čijim sefovima! Mesić je u takvim okolnostima iskoristio priliku da spis o tragediji obitelji Zec, dok se kod njega nalazio i čekao na raspravu, doturi Butkoviću, a kad se njegov sadržaj u članku *Merčepovi ekskadroni smrti* našao pred objavljivanjem, sav u strahu da će biti raskrin-

kan kao doušnik, dotrčao je Butkoviću u redakciju, kako bi dobio natrag numerirani, svoj, primjerak policijske zabilješke. Da ga dobije u ruke, da ga pohrani u sef, kako bi ga imao kod sebe kad se o njemu bude raspravljalo na sjednici državnog vrha. I kako bi se tamo, kad se bude pitalo tko je zabilješku dostavio *Globusu*, pred Tuđmanom i svima ostalima, pravio nedužan, još jednom lagao: on nije, njegov je primjerak tu! Tamo će, pred licem Tuđmana i ostalih, ponovo glumiti ležernost, uz pratnju odgovarajućih riječi, kao što ju je odglumio i pred Butkovićem, možda i uz pratnju dijela istih riječi – da je otkriće zločinaca koji su bacili ljagu na Hrvatsku sjajno obavljen posao i da ga treba dovesti do kraja! I gdje je onda problem?

Problem je u tomu što je Mesić, nakon iskustva s jugoslavenskim tajnim službama, postao mentalni doušnik, insajder, krivokletnik, onaj koji zaobilazi zakone i zakonitost, onaj koji vuče nevidljive konce, onaj koji igra zakulisne igre, jednom riječi, zaplotnjak i busijaš. Jer da to nije, on je sa zabilješkom o obitelji Zec mogao sasvim drukčije postupiti. Sam Butković u nastavku svoga članka otkriva na koji, kad piše: *Za razliku od većine drugih članova HDZ-a, koji su Tuđmanu govorili „gospodine predsjedniče Mesić mu se obraćao s više nego familijarnim „Franc Nekoliko mi je puta pričao, bez osobite potrebe da se pravi važan, kako je Tuđmanu volio kontrirati frazom „Ali, slušaj, Franc, ti ovo uopće ne razumiješ!“*

Istina da je Tuđman za vrijeme službenih razgovora, bili oni sastanci tijela kojima je rukovodio bili neformalni službeni razgovori, pazio na oslovljavanje. Nije on ni od koga tražio da ga titulira s *gospodine predsjedniče*, ali se to podrazumijevalo kao dio uljuđenosti koja je oko njega vladala. Zauzvrat, i on je na tim susretima svakoga od nas titulirao s *gospodine*, dodajući uz to naše prezime ili dužnost koju obnašamo, a ponekad jedno i drugo. Da bi Mesić bio izuzet od toga pravila, nisam imao priliku vidjeti, iako sam vidio da on uljuđeno ponašanje ne voli. Čisto sumnjam da bi mu to pravo bilo do-

pušteno tamo gdje ja nisam bio, u bilo kojoj situaciji i na bilo kojem mjestu, jer to nije bilo dopušteno nikomu drugomu. Ne zbog toga što bi Tuđman nekomu branio da ga zove krsnim imenom, i kad je ono pretvoreno u intimno *Franc*, već zato što bi ta nametljiva intimizacija u uljuđenoj atmosferi bila svojevrsna bezobraština, koja je, istina, Mesiću svojstvena, ali je u društvu oko Tuđmana, ne od Tuđmana, nego od toga društva bila nedopustiva. Među ostalim i zato jer bi ona značila da Tuđman, dopuštajući nekomu intimizaciju, uvodi diskriminaciju među svoje suradnike, a on kao mudar državnik to nije htio činiti.

Prema tomu, obrnuto Butkovićevu dojmu, da se Mesić, kad mu je pričao o familijarnosti s Tuđmanom, nije imao razloga praviti važnim, ja mislim baš obrnuto, da se Mesić, komu je pravljenje važnim oblik ponašanja u svim prilikama, što se tiče imena *Franc*, više nego familijarnog, pravio pred Butkovićem, pred novinarom fasciniranim svojom osobom, i te kako važnim. Osobito kad je tvrdio da bi tom *Francu* dodavao *ti ovo uopće ne razumiješ.*

Neshvatljivo je što bi to Tuđman, ako se radilo o ozbiljnim stvarima, ako se nije radilo o tricama i kučinama, mogao ne znati a da Mesić znade!

Ipak, ostavimo postrance i oslovljavanje *gospodinom, i familijarnog Franca* i *zidanje*, kako se u šatri naziva pravljenje važnim, čudi me da se Butković nije upitao: pa, kad je Mesić tako intiman s Tuđmanom i kad ga može podučavati, kako mu onda, u slučaju zabilješke o obitelji Zec, nije mogao reći: *»Čuj, Franc, ne može to tako, nego to treba ovako; dopusti, ti to ne razumiješ, a ja to i razumijem i znam!“* Nego umjesto toga prigovora, na koji i kao *Francov* intimus i kao predsjednik Sabora ima pravo, uzme povjerljivi materijal i krišom ga gurne u džep novinaru uz obrazloženje da on ne zna što bi drugo s tim uradio. E, stanimo malo i promislimo što je sve to!

Kad bi ovo bio jednokratan, osamljen i neponovljiv slučaj, ne bi mu trebalo pridavati krupno značenje, iako bi i takav značenje imao, ali je ovaj postupak s povjerljivim dokumentima, ovo je *dilanje dokumenata* Mesićeva konstanta od početka do kraja njegove glume na javnoj sceni. To je stil i sadržaj njegove političke djelatnosti koju je izučio u samoupravnom komunizmu i u demokraciju je donio kao svoj miraz, kao svoj uzorni komunistički mentalitet. I zato je do ganuća naivno Butkovićevo mišljenje da je Mesić u to vrijeme, kad je njemu dostavljao povjerljive dokumente bio drukčiji čovjek, bio čovjek koji je prema politici imao otklon i koji se u politici ponašao ležerno. Isto toliko naivno koliko je naivno i ono što Butković navodi kao razloge Mesićeve velike karakterne promjene:

> *„Entourage" kojim se Stipe Mesić okružio još u kampanji, kao i poslije pobjede, krajnje je neprimjeren za predsjednika Republike.*
>
> *Mesić se družio i druži i druži i s ljudima s ruba$_f$ od kojih su neki bliski „pravom" kriminalu, dok se drugi bave poslovima sumnjive legalnosti.*
>
> *Dio Mesićeva društvenog miljea ostavio je trajne, neugodne posljedice na njegov predsjednički mandat.*

Čini mi se da Butković, želeći kazati *okruženje kojim se Stjepan Mesić okružio*, nije jedino iz stilističkih razloga koristio rijetko upotrebljavanu stranu riječ „entourage", već ju je upotrijebio i zato da bi prirodu toga okruženja skrio u toj, po mom ukusu, nakaradnoj riječi. Nakaradnoj, kad se u našem jeziku nađe, isto toliko koliko je nakaradna riječ „antrešelj", ime za dio magarećeg i konjskog samara, koju je Hrvatima podarila Napoleonova soldateska. Da ne bi, ako ga nazove okruženjem, morao reći što sve u taj „entourage", odnosno „anturaž-antrešelj" spada ili, ako se držimo samara, što je u njega natovareno! Da ne bi morao govoriti tko je sve sudjelovao u izbornom

šminkanju i financiranju Stjepana Mesića na prvim, za njega, pobjedničkim izborima, jer to, zbilja, ne bi bilo lako, jer bi to bio spust u ponor s mnogo zatamnjenih odvojaka! Da ne bi ništa rekao o savjetničkom timu što ga je Mesić za deset godina oko sebe okupio, timu u kojemu su vidljivi primjerci bili sve sami mentalni komunisti Budimir Lončar, Tomislav Jakić, Saša Perković i znameniti „kulturnjak" Zdravko Jelenović, a među nevidljivima je, u prvom i svim ostalim koncentričnim krugovima oko Mesića, bilo pravo obilje isto toliko egzemplarnih pripadnika jugoslavenske tajne policije, diplomacije i povlaštenog sloja općenito! I nije se to vidljivo i nevidljivo društvo oko Mesića, taj Butkovićev „entourage", slučajno okupio, nego se okupio po zakonitostima dviju narodnih poslovica, *da svaka ptica svome jatu leti* i *da svaka krpa nađe svoju zakrpu*. To je bio kriterij po kojemu je Mesić birao suradnike, a priča da ih je birao po „stručnoj sposobnosti" može se slobodno objesiti mačku o rep! U tomu ima isto toliko istine koliko je ima u komunističkoj tvrdnji - koja je također sastavni dio komunističkog mentaliteta - da su članovi komunističke partije *avangarda naprednog čovječanstva*. Treba zapamtiti: to je maska, to je jedna od najvećih komunističkih laži! Iza te maske krije se hrpa neznalica i neljudi! Ne slušajte ih što vam govore, pogledajte ih u lice i to ćete vidjeti!

I, najzad, nije Butković pretraživao što je u tom „antrešelju" ni zato da ne bi pronašao po sebe neugodnu istinu, kako je Mesić svoje miljenike u novinarstvu pronašao u njemu, Butkoviću, i njegovu sudrugu Kuljišu, pa su i oni na neki način dio toga kriminalnog okruženja u kojemu je Mesić kvasao i stasao. Htjeli to ili ne htjeli! Kao što je član Mesićeva okruženja bio i još jedan Butkovićev i Kuljišev onodobni prijatelj. Slavni Ivo Pukanić, s kojim je Mesić *dilanje povjerljivih dokumenata* nastavio sve do njegove naprasne smrti, iako je svima bilo jasno da se taj čovjek druži s ljudima bliskim kriminalu, dok se sam bavi poslovima *sumnjive legalnosti*.

Ništa od svega toga Butković iz „entouragea“ nije izvadio na vidjelo, ali, moram reći istinu, i u onomu što je kazao, mi, u stvar dobro upućeni, možemo jasno vidjeti ono što je ostalo neizrečeno. Butkovićeva je rečenica pitka i plitka, nju Butković ispisuje na površini vode i, kad je sreće, kao ovoga puta, kroz te se rečenice može jasno vidjeti ono što se događalo u mračnim morskim dubinama.

U nastavku portretiranja Mesića o njegovoj promjeni kroz dva mandata Butković piše:

Stipe Mesić posljednjih se godina jako promijenio.

Mesić kojeg sam upoznao početkom devedesetih bio je ironičan čovjek, koji ni samoga sebe ni bilo koga oko sebe nije shvaćao smrtno ozbiljno, koji nije bio osvetoljubiv i koji je imao vrlo zdrav i hrabar odnos prema politici.

Deset godina kasnije Stipe Mesić postao je čovjek kod kojega je taština znatno nadmašila osjećaj autoironije.

Vrlo je teško obavljati toliko značajnu javnu dužnost, kada taština i čista požuda za vlasti postanu jedan od glavnih, ako ne i glavni motiv nečijeg djelovanja.

Utoliko je dobro što je Mesić pri kraju mandata.

Nije točno da bi Mesić u vremenu otkako ga je Butković upoznao *dilajući* s njim povjerljive dokumente do potkraj drugog predsjedničkog mandata promijenio karakter. U prvom redu, to je nemoguće, jer se karakter, kako nas uči pedagogija, formira u ranoj mladosti i kroz život koji slijedi ostaje isti, s neznatnim korekcijama, ako i njih bude. A u drugom redu, na promjenu karaktera, ni u minimalnim oblicima ne upućuje ništa u njegovu ponašanju, budući da se hipertrofija neke karakterne crte, recimo, taštine, što ju je Butković kod njega zapazio pri kraju drugoga mandata, ne može smatrati karakternom promjenom. Nije točno da je Mesić bilo kada, u početku, kad mu to Butković

pripisuje, ili na kraju drugog mandata, kad mu i on to niječe, imao ironičan odnos prema vlasti, da nije u vlasti ozbiljno shvaćao ni sebe ni druge; nego je istina da je on oduvijek vlast shvaćao smrtno ozbiljno, a ležernost je, prekrivenu ironijom, samo glumio. Za opsjenjene njegovom osobnošću, vješto i šarmantno, za one koje on očarati nikad nije mogao, falš i prozirno! Koliko su ta njegova ležernost, ironija i otklon od vlasti glumljeni, najbolje se moglo vidjeti ako ga kao takvog počneš shvaćati, ako ga vidiš kao neozbiljnog cirkusanta, kao onoga komu do vlasti nije, pa kažeš mišljenje da mu preko njegove volje vlast ne treba ni davati. Tada bi se uvrijedio i rasrdio, otkrivajući ispod lažne ležernosti i lažnog otklona gotovo patološku pohlepu za vlašću i dominacijom.

Prema tomu, nisu se kod njega požuda za vlašću ni taština koja će nadmašiti autoironičnost pojavile promjenom karaktera, već su se one od početka nalazile u njegovu karakteru, a s vremenom su, kad je oslabila moć glume ležernost, hipertrofirale i postale vidljive i onima koji su do tada bili opsjenjeni njegovim ležernim i nonšalantnim ponašanjem. Toliko vidljive - ta taština, ta požuda za vlašću, taj nedostatak samokontrole, to osjećanje superiornosti bez pokrića, sva ta karakterna izobličenja - da ih je i, dotada Mesićevom osobom fascinirani, Butković primijetio i protumačio kao promjenu karaktera. Nema tu promjene, to je konstanta.

A okruženje, onaj Butkovićev „entourage“ - što je potrebno još jednom naglasiti - nije slučajan, ni kad pomaže Mesiću da pobijedi na izborima, ni kad s njim planira i provodi politiku. Nije to ni *izbor stručnih i sposobnih*\ To okruženje lansira Mesića, da bi on njih odveo u javnu orbitu! Niti bi bez njih bilo Mesića, niti bi oni bez Mesića kao javni djelatnici postojali. Lijepo je od Butkovića čuti kako je dobro što Mesić završava i drugi mandat. Što bi se moglo protumačiti i da je lijepo što će s njim u nepovrat otići i njegovo okruženje. Ali, ne

treba smetnuti s uma da će Mesić na odlasku učiniti sve da uz novog predsjednika na Pantovčaku ostane što veći broj članova iz njegova okruženja. I dio njega s njima! I njegova politika u njima! Jer Mesić smrtno ozbiljno shvaća vlast i ne odriče se ni njenih mrvica. A to okruženje, kojim se otpočetka okružio, koje ga je lansiralo, i koje ga je nadahnjivalo dok je bio na vlasti i koje želi ostaviti u naslijeđe svom nasljedniku, sastavljeno je od bivših čuvara komunističkog poretka, odabranih, učenih komunista, koji su se zajedno s njim trudili da, kad im je propalo komunističko samoupravljanje, sačuvaju neoštećen komunistički mentalitet. Tom okruženju mandat ne završava. A kad bi netko pretražio prostor ispod Mesićeva prividno ležernog odlaska, pronašao bi da ni on kraj mandata ne doživljava krajem svoje misije - održavanje na životu komunizma komu je dao ime „antifašizam“. Dakle, i okruženi i okruženje nastavit će i nakon predsjedničkih mandata po starom!

Kaže se da političar govori, a državnik djeluje; kaže se i misli tako. Kao izraziti političar, Mesić se za deset godina zbilja nagovorio i izrekao doslovce svašta. Od čega će ostati zapamćeno samo ono što će od izgovorenog ući u knjige kao znanstvena djela o njemu napisana ili kao priče pisane na njemu kao predlošku. Kako u njemu nije bilo od državnika ni prvog slove te riječi, potpuno su za pamćenje izostala njegava javna djela, opipljiva, prostim okom vidljiva. Ta su djela nadomještena maglom koju je on sam oko sebe širili ili su mu u proizvodnji te magle, toga sipina crnila, pomogli novinari iz njegova okruženja. I da je na tomu ostalo, na verbalnoj magli kao nadomjestku za državnička djela, *nerugodne posljedice*, što ih je prema Butkovićevim riječima njegovo okruženje ostavilo *na njegov predsjednički mandat*, bile bi manje.

Ali, tražeći se i iskazujući se kao političar u govoru o svemu i koječemu, nemoćan napraviti nešto u značenju svima vidljivog i opipljivog dobra, on je, slijedeći svoj mentalitet i mentalitet svoga okruženja, kroz deset godina, u demokraciji činio ono isto što su u vrijeme komunističkog samoupravljanja činili komunisti. Ono isto i na način kako su to i oni činili! Njihov se komunizam zvao radničko samoupravljanje, ali je on doista bio komunističko samoupravljanje, jer su svi vodeći samoupravljači bili članovi partije, pa ako su pokatkad i bili radnici u proizvodnji. Radničko je samoupravljanje, doduše, imalo zakonsku regulativu kao da je radničko, ali je ono upravljano od komunista, a ne od radnika koji komunisti nisu bili. Taj isti model komunistički mentalitet pokušava primijeniti i u pluralnoj demokraciji. Sve institucije treba premrežiti svojim ljudima, nosiocima komunističkog mentaliteta, koji će djelovati i kroz zakon i mimo zakona. Je li to išlo? Ponekad, ponešto, ali je to uglavnom završavalo na zbrci i bruci.

Može se očekivati da će se nakon Mesićeva odlaska otvoriti neki slučajevi takvog njegova djelovanja, ali se može očekivati i to da će za takvo djelovanje nedostajati pisani dokazi. Mesić nije državnik Tuđman, koji će za povijest ostaviti snimke razgovora s ljudima koji su spadali u njegovo okruženje. On je političar koji, kad ne mora, ne koristi ni telefon, a kad mora, govori u šiframa. On je u komunističkom samoupravljanju naučio da se drži podalje od papira. U četiri oka, iz usta u uho, migom i samopodrazumijevanjem - to je komunikacija komunističkih samoupravljača!

Iz više razloga - i zbog nedostatka dokumentacije ako bih koristio neki drugi slučaj, i zbog toga što ovaj traktat pišem radi objašnjenja društvenog predloška svojih romana i zbog toga što čitalac opširnu dokumentaciju ovoga slučaja može pronaći u dodatku šestog izdanja *Ambre* - za obrazac Mesićeva djelovanja na samoupravni način u demokraciji koristit ću slučaj *Ambre.*

Netom je *Ambra* bila tiskana i na nju zaredali napadi iz pera vučjeg čopora, na pitanje novinara što o toj knjizi misli, Mesić je, kako bi Butković kazao, ležerno odgovorio: *Nisam čitao Araličinu Ambru, niti namjeravam, neka piše što hoće.*

Odgovor je, gledan s literarne strane, bio bezprijekoran. Što bi netko, makar i najrevnosnije pratio recentnu literaturu, čitao ono što mu se ne čita. Odgovor je, gledan sa strane političke korektnosti, bio još bolji. Što bi predsjednik države imao s tim ako netko piše i ono što se njemu ne bi trebalo svidjeti. Neka svatko piše što poželi pisati, pa makar predsjednik i ne želio da netko piše što i kako piše. Svemu tomu ni najveća cjepidlaka među čuvarima umjetničkih sloboda i zaštitnicima ljudskih prava ne može naći zamjerku. Ali, to je bila samo fasada, iza nje se samoupravljač Mesić nije držao ni stvaralačkih sloboda ni ljudskih prava.

Pričali su mi činovnici, koji su u Dvoru službovali i u vrijeme dok je tamo bio Tuđman, pa sam ih poznavao, da je Mesić *Ambru* čitao u predsjedničkom uredu i da bi u više navrata u tijeku čitanja izlazio u predvorje i tamo me pred njima psovao na kočijaški način, pitajući se otkuda sam nešto mogao doznati i srdeći se na nešto što sam, po njegovu mišljenju, izmislio. Očito, ne shvaćajući narav književnog teksta, u kojemu je i korištenje svih mogućih izvora spoznaje i kombiniranje svega sa svim, dakle, izmišljanje, ne samo dopušteno nego i poželjno u najvećoj mogućoj mjeri, on je i činovnike i sebe sama u predvorju želio uvjeriti da on ni kao prauzor s onim što u *Ambri* piše nema nikakve veze. Što, zapravo, nije trebao ni dokazivati, to se samo po sebi razumije, ako se misli na doslovnu sličnost. Ali, ako se misli na ono nešto, ono što je sukus umjetničkog djela, ono što je bilo u inspiraciji i što je realizirano, onda on s tim ima i te kakve veze. Međutim, dirne li u to, dirnuo je u samu srž slobode stvaranja i on se, zatečen, za mentalnog komunistu, u nemiloj situaciji, dovijao kako se s tim mentalnim opterećenjem samo dovijati mogao.

Kad bi bila istina ono što je Butković kazao, da je nekada, valjda i na početku svoga prvog mandata, Mesić politiku shvaćao zdravo, što će reći, s ironičnim otklonom, on je na slučaju *Ambre*, knjige koja i s te strane politiku prikazuje, imao priliku to pokazati. Da se prema njoj odnosi ležerno, onako kako je i kazao da će se ponašati! Ali, Mesić politiku shvaća smrtno ozbiljno; sve što u politici čini i što se u politici zbiva, gleda kroz osobnu prizmu, bez ikakva cilja, osim želje da u toj prizmi bude sa svih strana obasjan jarkom svjetlošću. I najmanja sjena u toj prizmi, u tom sjecištu svjetlosti, kod njega izaziva bijes. I zato je on, pročitavši *Ambru*, odlučio prekršiti i drugo javno obećanje - da će me ostaviti na miru, neka pišem što hoću.

Nije me ostavio na miru, odlučio je izbaciti me iz HAZU, oduzeti mi titulu akademika, poniziti me i osvetiti se. Odlučio je to učiniti zaplotnjačkom metodom, koja je imanentna njegovu mentalitetu i mentalitetu onih koji su ga okruživali i podržavali, koji su bili s njim u duhovnoj i telefonskoj vezi. Trebalo bi doći vrijeme kad će se jedan za drugim - ono što već dosad nije - obrađivati slučajevi u kojima su Mesićeve intervencije ugrožavale pravni sistem i zato što oštećeni trebaju istjerati pravdu i zato da u znanstvenoj literaturi ostane zabilježeno što je radio jedan predsjednik banuo iz komunizma a što ne smije činiti predsjednik u liberalnoj demokraciji. Slučaj je *Ambre*, kad se koristi savjetničko okruženje, pristaše, istomišljenici i nadobudni arivisti, da bi se preko njih izbacilo nepoželjnog akademika iz Akademije, samo jedan od mnogo sličnih, i još gorih, slučajeva.

Svi dostupni dokumenti vezani uz slučaj *Ambre* - novinarski izvještaji s tiskovnih konferencija, kritike i komentari pojedinih autora, interni dokumenti i moji istupi s tim u vezi, nekad u cijelosti, nekad u skraćenom obliku radi uštede prostora ili po želji autora - tiskani su u dodatku *Ambre* počevši od njena drugog izdanja. Zato nema potrebe da tu dokumentaciju ovdje ponovo donosim u istom obimu. S njom

ću se koristiti samo onoliko koliko će mi biti potrebno da opišem tri pravca udara, onoga preko tiska, onoga u vezi sajma knjiga u Frankfurtu i onoga unutar HAZU.

Svi ti dokumenti, izrijekom ili kontekstom, potvrđuju da je centar akcije bio na Pantovčaku, a njen pokretač onaj koji se prepoznao u Žepi Bevandi, glavnom liku *Ambre.* Izvršitelj, glavni operativac, što se pouzdano zna, bio je Mesićev savjetnik za kulturu Zdravko Jelenović, opskurna ličnost koja nema nikakve veze s kulturom, za koga se, nakon nekoliko godina, kad je i potjeran s Pantovčaka, utvrdilo, bar prema onomu što su o tomu pisale novine, da je i obiteljski nasilnik. Na Pantovčaku se, u Mesićevu „entouragu" našao na isti način kao i svi ostali savjetnici - da bude član zbora bivših čuvara komunističkog režima. Za njega će tih dana Josip Pavičić, izdavač Ambre, kazati da mu se zbog poslova na slučaju toga romana *telefonska slušalica toliko ugrijala, da ju je nekoliko puta dnevno morao polijevati vodom.*

Ništa Jelenović nije radio na svoju ruku, pa se može mirne duše reći da je kroz njegova usta govorio, a kroz njegove poteze djelovao Mesić. Ono što je za istraživača *post festum* nezgodno jest činjenica da o tim telefonskim razgovorima nema transkripata, niti ih je zbog zaplotnjačke metode moglo biti, pa se njihov sadržaj mora rekonstruirati iz pisanih dokumenata kojima raspolažemo. Srećom, sasvim dovoljne količine dokumenata i za mene kao pisaca ovoga traktata i za eventualnog znanstvenika koga bi zanimalo kako je to Mesić unazađivao demokraciju i činio nezakonita djela.

Meni je samu to i tada bilo jasno, pa sam, neka se zna o čemu se radi, u vezi napada na *Ambru* izjavio:

> *Nešto pod nazivom „detuđmanizacije", nešto pljuvanjem po nacionalnoj pomirbi i nešto pod naponom onih „deset izgubljenih godina", trećesiječanjska je garnitura, neki voljko a neki nevoljko, izbrisala desetogodišnji demokratski prostor,*

u kojemu se razvilo ono malo tolerancije prema drukčijem mišljenju i odmrznula komunistički mentalitet koji je trećesiječanjsku promjenu vlasti doživio kao svoju restauraciju, kao ono što je bilo prije tih „deset izgubljenih godina Kad je netolerancija prema drugomu i drukčijem bila sastavni dio dobrog odgoja u partijskim školama, i u kumrovačkoj, i kad je medijski linč nad drukčijim mišljenjem - a nacionalisti i konzervativci svih vrsta bili su prvi na udaru - bio sastavni dio partijskog bontona...

U desetljeću demokracije osvojen je prostor slobode umjetničkog stvaranja, koji je teško ugroziti, bez obzira što orkestar svirao, ali su se i ljudi na javnoj sceni, ne samo političari, naučili braniti od iritacija i uznemiravanja što im priređuje ta sloboda...

Tihomir Dujmović, novinar koji je te progone osjetio na vlastitoj koži, govoreći jednom prilikom, kad su mu kao vanjskom suradniku *Večernjeg lista* odbili suradnju bez objašnjenja, o čuvarima komunističkog mentaliteta, za koje je predmnijevao da su krivci što mu je suradnja odbijena, ovako je taj čin prokomentirao: *Da je četrdeset i peta, strijeljali bi nas; da je sedamdeset i prva, uhitili bi nas; ovako nas samo bacaju na ulicu.* Prema tomu, prostor slobode, izboren za pedeset godina, što sam ga morao braniti od strijela s Pantovčaka, pružao se od strijeljanja u četrdeset i petoj, preko zatvora u sedamdeset i prvoj do izbacivanja iz HAZU u naše dane. To je, doista, veličanstven prostor, kad ga se sudi po vremenskom rasponu, ali tužan i mizeran kad ga se gleda iz trenutka u kojemu smo. Toliko žalosno mizeran, da se čovjek pita koji su to mentalni mastodonti, taj Mesić i taj Jelenović, da u naše dane, u liberalnoj demokraciji, deset godina nakon pada komunističkog totalitarizma, mogu i pomisliti da nekoga zbog onoga što je napisao u nekakvom romanu mogu iz Akademije izbaciti na ulicu. Koji?

Kad je *Ambra* bila objavljena, uslijedilo je ono što se u vrijeme samoupravnog komunizma zvalo *prozivkom od strane društveno-političkih organizacija*, a u post-komunizmu se uobičajilo zvati napadom *vučjeg čopora*, zapravo, napadom onoga dijela novinara i inih pismoznanaca koji su dobili ili sami sebi postavili zadatak da očuvaju komunistički mentaliteta, samoupravni milje i metode obračuna s neistomišljenicima i kad komunističkog poretka više ne bude. Figurativno gledano, o svrsi i suštini ćemo nakon niza primjera, taj mi *vučji čopor*, uvijek istih individua više nego vukovima nalikuje borbenim psima iz srednjovjekovlja, koji sa zapaljenom kučinom na leđima, preko ljestava bačenih na zidove utvrde, prvi jurišaju na opsjednuti grad. Svrha je njihova napada da dopru do kuća i, sami pretvoreni u baklju, izazovu požar i paniku u gradu. Zastrašujući prizor za onoga koji ne zna o čemu se tu radi, a u naše dane smiješan i jadan za onoga koji je na napade tih pasa i na smrad zapaljene kučine namočene smolom naviknuo. *Vučjem* su *čoporu* riječi, teške i uvredljive riječi, ono što je borbenom psu, dok trči uz ljestve, zapaljena kučina na hrptenjači. I ako to znaš, ne dopusti psu da te zapali i uspaniči. Uspiješ li, imat ćeš priliku vidjeti kako pas sam dogara. A uz to, koga bi mogle uspaničiti i spržiti riječi, primjerice, našeg Tomića, kad u tim riječima, jer su misaono prazne, nema nikakve vatre, samo dim i smrad.

Evo zato niza primjera!

Robert Bajruši: *De pišem* poput najgoreg pamfletista iz Staljinove ere*!*

Srećko Jurdana: Riječ je o nadriknjiževniku Ivanu Aralici, profesionalnom skupljaču narodnog blaga iz bukovačkog kamenjara... O kroničnom ulagivaču režimima.

Jurica Pavičić: Romanom *Ambra* Ivan će Aralica prestati biti književni klasik, omražena veličina i društveni moćnik, a postat će jedna od bizarnih osobnosti hrvatske desne subkulture, autistična, čudna in-

dividua koja u osami drlja svoje ekscentričnosti... *Ambrom* je Aralica sebe prekrižio kao pisaca.

Tihomir Ponoš: Araličin novi uradak, zamišljen kao njegov obračun s njima, prepun rasizma, šovinizma, seksizma, apologije prvog hrvatskog predsjednika i nevjerojatno neukusnog obračuna sa svima koji ne pušu u isti rog s njim, stane samo u tri riječi - zadah ocvalog književnika.

Miljenko Jergović: Na samom početku vrijedno je reći da je Ivan Aralica objavio knjigu za idiote.

Frenki Laušić: *Ambra* nije, kao „satirični politički roman", eksplicitno fašističko štivo, ali sasvim sigurno predstavlja političku, moralnu i kulturnu podlogu za njegovo blagotvorno bujanje.

Ante Tomić: Neki od nas *(misli na pripadnike „ vučjeg čopora kojemu i sam pripada)* odvažili su se primijetiti kako Ivan Aralica zavređuje niskokomformni smještaj u Hagu. Sada se, međutim, ta stvar pokazala potpuno besmislenom. Nakon posljednjeg romana toga čovjeka, naime, sasvim je bjelodano da on tamo ne bi bio osuđen. Eventualno bi mu odredili neku mjeru liječenja. Radi li se u ovom slučaju o mitomaniji, demenciji ili je poremećaj neke žlijezde, ne bismo se usudili spekulirati.

Nadežda Čačinović: Tu se autor naprosto previše očituje u svojoj moralnoj bijedi kad puni stranice dosadnim pornografskim materijalom.

Napravi li se sažetak ovih objeda, koji ne može biti sveobuhvatan, koji mora biti egzemplaran - staljinistički pamflet, nadriknjiževnost, supkultura, rasizam, šovinizam, seksizam, knjiga za idiote, podloga za bujanje fašizma, posebna vrsta ludila, moralna bijeda - u njima se bez muke prepoznaju svi elementi boljševičkog, dosljedno tomu i svakog drugog komunističkog duhovnog smaknuća kao predigre

u stvarno smaknuće, koje je, kako tvrdi Dujmović - da još jednom ponovimo - u četrdeset i petoj bilo strijeljanje, u sedamdeset prvoj robija, a u povratku komunističkog mentaliteta za vrijeme Mesićevih mandata izbacivanje na ulicu.

S prijedlogom kako me treba izbaciti na ulicu istupio je Slobodan Prosperov Novak. Njegov ću istup, i zbog sadržaja i zbog stila, donijeti u nešto opširnijem obliku, da bi čitalac mogao vidjeti zbrku u toj glavi, protuslovlje do protuslovlja, i muljanje do muljanja:

Makar ih navodno poštuje, prosječan naš čovjek akademicima ne vjeruje baš mnogo. Najmanje vjeruje pravim akademicima. Onima koji su poput Aralice postali akademicima, jer su im knjige objavljene u „hit biblioteci", tim, pak akademicima naš čovjek slijepo vjeruje.

...Upravo je ovih dana jedan diletant, koji je, žalibože, i akademik, objavio roman s ključem zbog kojega bi u svakoj normalnoj sredini morao biti isključen iz Akademije. Taj akademik, koji se zove Ivan Aralica, akademikom je postao na osnovi svojih romanesknih ojkanja, i to u vrijeme kad je s ponosom tvrdio da njega ne zanimaju ni Kafka, ni Joyce, ni Mann ni Musil i kad su mu svi romani tiskani u „hit biblioteci".

To, da se akademikom može postati nakon što ti knjige izlaze u „hit biblioteci" moguće je samo u krajevima istočno od Beča. Sad taj Aralica, inače obrazovanjem i duhovnom razinom udaljen barem jedno stoljeće od današnjih gimnazijalaca, objavljuje neki galimantijaš u kojemu vrijeđa malo pa ne čitav hrvatski politički Panteon. Što se toga Panteona tiče sasvim je legitimno da se o njemu piše što se hoće, ali kad to radi Akademik kojemu se svakog mjeseca iz proračuna izdvaja određeni novac za njegov duhovni rad i osobno mu se uplaćuje na račun, tada bi trebalo ipak zazvoniti na uzbunu.

Odgovorio sam na Prosperove objede i taj se odgovor nalazi u dodatku *Ambri* s ostalim prilozima o ovom slučaju. U skladu s onim što sam o koncepciji ovoga poglavlja na početku rekao, taj odgovor nema potrebe ovdje ni donositi u cijelosti ni citirati u odlomcima. Ali ima potrebe, jer se govori o slučaju *Ambra* kao o uzorku Mesićevih progona, reći ponešto o tri stvari. Stoje Prosperovu motiv da predloži moje izbacivanje iz Akademije? I kako stoji s argumentacijom toga izbacivanja, da pisac hitova ne bi ni trebao biti akademik i da akademik ne može kritički pisati članovima političkog Panteona?

Nikad nisam imao razmirica s Prosperovim, nikad me nije zanimalo, ni onda kad bih od njega ponešto pročitao, što on radi i što se s njim događa. Jedva da sam ga i poznavao. Da nije bilo jednog putovanja u Njemačku početkom devedesetih, kad je bio zamjenik ministra kulture, ni to. Nasuprot tomu, kasno otkrivam, da ja njega živo zanimam i da on ima nešto teško protiv mene, kad me, i ne pročitavši *Ambru*, želi - štoviše, sam podnosi prijedlog - izbaciti iz Akademije. Otkuda kod njega tolika akumulacija mržnje?

Prosperov je dugo godina radio u Akademijinu Zavodu za književnost i nadao se da će jednoga dana postati akademik u jednom od dva, njegovoj struci odgovarajuća, razreda, onomu za književnost i onomu za filologiju. Međutim, prolazile su godine, umirali su stari akademici, birani su novi, a Prosperov, ne samo da za akademika nije biran, nego ga nikada nitko za akademika nije ni predložio. U njemu je bujala mržnja i na stare akademike koji po diskrecijskom pravu, u dugoj proceduri, biraju nove i na nove akademike koje su stari primali; bujala sve dotle dok se ta silna mržnja nije prelila na Akademiju kao instituciju u cjelini. Ništa neviđeno, obična zavist čovjeka kojemu se ambicije nisu ispunile. I što bih ja tu trebao biti krivac? Pa, krivac sam samo zato što ja akademik jesam a Prosperov nije!

I to bi bilo gotovo u redu! Zašto bi Prosperov morao voljeti akademike koji ga nisu primili u svoje društvo i one koji su primljeni umjesto njega? Ali, upotrijebiti tu nagomilanu frustraciju kao eksploziv da se mene, u pogodnom političkom trenutku, digne u zrak i izbaci iz Akademije, to je nešto sasvim drugo. To je bio običaj čuvara komunističkog poretka, poretka koji je bio zasnovan, u dobroj mjeri, i na zavisti onoga koji nema prema onomu koji ima. I to je politička metoda djelovanja koju mentalni komunisti, dovijajući se na razne načine, žele koristiti i u demokraciji.

Je li Prosperov bio detoniran daljinskim upravljačem s Pantovčaka ili je on svojevoljno Pantovčaku nudio uslugu, to ne znam, ali da je Prosperov tu mogućnost predložio - izbaciti iz Akademije - i više je nego jasno.

Oko argumentacije prijedloga da me se izbaci iz Akademije, za njega razumljiva sama po sebi, Prosperov se nije mnogo namučio, naprosto zato jer on, ohol kakvog nam je sudbina dala, ne drži potrebnim svoj stav argumentirati, budući da svoje stavove smatra najjačim argumentom za ono što predlaže. On to kaže; i kad on to kaže, to je tako! Proglasio me je totalnom neznalicom, kao da ja nisam završio isto sveučilište koje je i on završio, a potom piscem hitova, čiji pisci nisu dostojni postati akademicima. Jer, po njemu, valjda, akademicima mogu postati samo pripovjedači čije se knjige slabo čitaju! Kad je argumente za defenestraciju trebao potražiti u *Ambri* - što će učiniti Mesićev savjetnik Jelenović u suradnji s akademikom Pravdićem - on je, odbijajući je i pročitati, knjigu proglasio *nekim galimantijašem u kojemu* autor *vrijeđa malne pa čitav hrvatski politički Panteon*. I to bi, što se argumenata za defenestraciju tiče, bilo sve!

Budući da, ipak, mnogo toga o književnosti znade, Prosperov priznaje pravo autoru da o tom Panteonu piše što poželi pisati, ali samo ako je autor izvan Akademije. Ako je, pak, akademik, on to ne može

činiti, jer od Panteona prima mjesečnu apanažu za duhovni život i rad. Nije bitno što ovako prijedlog za izbacivanje iz Akademije može argumentirati samo neznalica - pa ne plaća akademike Panteneon nego hrvatski porezni obveznik, i moralna bijeda koja misli da se akademiku s onim novcem što mu mjesečno stiže na račun zatvaraju usta - ovdje je važno to da su i ovaj prijedlog i ova argumentacija jasan znak kako samoupravni komunistički mentalitet želi preživjeti i kad nema uvjeta da preživi. Htio bi nekoga izbaciti na ulicu tako da se ne vidi gazda koji je zapovjedio izbacivanje, već samo *hizmećar* koji izbacivanje s ponosom, u ime viših principa, svojeručno obavlja!

Nešto kasnije inicijalnoj prozivci *vučjeg čopora* i prijedlogu Prosperova, kao nastavak jednog i drugog, dogodilo se ono što se dogodilo oko predstavljanja *Ambre* na Frankfurtskom sajmu knjiga. Dokumenti o tomu u skraćenom obliku nalaze se također u već spomenutom dodatku *Ambre* i ovdje ih neću donositi, osim u slučaju kad mi bude potrebno izložiti potpunije neku misao ili sliku zbivanja. Suština je spora u tomu što je izdavač Pavičić odlučio predstaviti *Ambru* na Frankfurtskom sajmu, na svom odjelu zajedničkog štanda hrvatskih izdavača, a Pantovčak je tu promociju želio spriječiti. Aktanti u priči su Pantovčak, ministar kulture Vujić, pripadnici *vučjeg čopora*, nakladnik Pavičić i autor *Ambre.* Da, bilo je i još nekih aktanata, pobočnih, izdavač Nenad Popović i izdavači okupljeni oko malotiražnog splitskog *Ferala.*

Čim je Zajednica nakladnika i knjižara, koja uz novčanu pomoć države i glavnog grada svake godine, pa i ove, organizira i realizira hrvatski nastup na Frankfurtskom sajmu, donijela plan nastupa i u nj uvrstila *Ambru*, koja neće biti realizirana na razini zajedničkog štanda, dakle, neće imati državno značenje, nego u režiji izdavačke kuće, na njenu odjeljku, u njenoj realizaciji, oglasili su se predstavnici vučjeg čopora, a među prvima Branka Džebić, tadašnja urednica kulture u *Vjesniku: Postavlja se pitanje trebamo li doista Araličine političke*

pamflete predstavljati svijetu kao naš prvorazredni izvozni književni projekt, koji nas, nedvojbeno, svrstava u dubinu Balkana iz koje toliko želimo pobjeći. Njoj je odgovorio nakladnik *Ambre* Josip Pavičić i, kao član Zajednice nakladnika i knjižara koji to dobro zna, urednicu kulture podučio stoje to Frankfurtski sajam. To je mjesto gdje se prodaju svakojake knjige, a ne mjesto gdje se predstavljaju svijetu naši prvorazredni književni proizvodi. A kao nekadašnji novinar *Vjesnika* tomu je dodao:.. .Za sva razdoblja karakteristična je djelatnost autora (molim, posve uvjetno) koji su bez razmišljanja, obično nekritički i površno, upotrebljavajući ograničen repertoar izlizanih političkih fraza, bili spremni javno nasrnuti na svaku označenu osobu (djelo) i pojavu. U takvim su se obračunima umjetnička djela kao od šale proglašavala *patvorinama i neprijateljskim političkim pamfletima*, a njihovi autori optuživali da su okrenuli leđa umjetnosti i postali *politički propagatori.* Ključno je pitanje obično bilo za koga, tj. *za koju to publiku* optuženi umjetnik radi, kome se on to obraća i kako se on uopće usuđuje - tu sad dolazi omiljena metafora o zamućivanju inače neobično bistrih socijalističkih voda - *pomutiti* sklad naše socijalističke zajednice. Da bi se na kraju, kao završni udarac, obavezno u množinskom obliku, kao zajednički MI, postavilo pitanje...

Drugim riječima, Pavičić je urednici kazao - ono što je temeljna tvrdnja ovoga traktata, pa se u različitim varijantama često puta ponavlja – da je ona proteklih deset godina, kad se stvarala hrvatska država, koju ona nije željela, i demokratsko društvo, koje ona ne razumije, prespavala i sad, kad su se na vlast vratili komunisti Mesić i Račan, nastavlja djelovati s pozicija komunističkih mentalnih vrijednosti, kao da desetogodišnjeg kontinuiteta u prekidu komunizma nije ni bilo. Što urednica, sigurno, nije razumjela! Jer je, uz osobna ograničenja, bila u uvjerenju da ide pravim putem i zbog toga što je direktiva za ono što je napisala došla s Pantovčaka, od Mesićeva savjetnika za kulturu Jelenovića.

Zajednica nakladnika i knjižara, pod pritiskom pitanja s viših i nižih razina što to, pobogu, rade, izdala je priopćenje i u njemu kazala da se iz službenog dijela sajma isključuju sve promocije, pa tako i sporna *Ambra.* No, nakladnik ima pravo na svojih nekoliko kvadrata zakupljenog prostora predstaviti svoju knjigu izvan protokola. Tako je ostalo na izdavačima da ocijene koliko će dopustiti da se u Frankfurt izveze pseudoliterarni, traumatski politički problemi. Ujedno je rečeno, i onima gore i onima dolje, da Zajednica nakladnika ne želi biti cenzor i da se svakom nakladniku dopušta da na svom *ćepenku* izlaže i predstavlja što želi, odnosno, što je proizveo.

Potom je Pantovčak prozvao ministra kulture Antuna Vujića da on, koji će na sajmu otvoriti hrvatski štand, izvrši pritisak i na Zajednicu nakladnika i knjižara i na Nakladu Pavičić, koja Ambru želi predstaviti na svom ćepenku u okviru hrvatskog štanda. Što se tiče pritiska na Zajednicu nakladnika i knjižara, Vujić, koji, po mojoj spoznaji, iako ljevičar, što je kod nas pravilo, nije nosilac komunističkog mentaliteta, bio je jasan i rezolutan: *Nisam ja taj koji će reći tko smije, a tko ne smije nastupati u Frankfurtu... Isto tako želim reći da ministar kulture nema ingerencije da mijenja odluke Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske niti da traži ičiju ostavku.* A što se tiče autora Ambre nije bio ni jasan ni odrečan, pa će oko te nejasnoće biti poprilično upitnosti u stilu: što je autor time mislio reći? Vujić se o tomu ovako izjasnio: *Izražavam nezadovoljstvo i upozoravam da Frankfurt nije mjesto da se pred licem međunarodne publike europskih obzora iznose politički problemi... Na izdavačima je da ocijene koliko će dopustiti da se u Frankfurt iznose pseudoliterarni traumatski politički problemi... Sad oni, koji se busaju u prsa da su veliki patriot, imaju priliku da pokažu koliki su patrioti.*

Dakle, Vujić ni autoru ni nakladniku ne želi zabraniti istup na sajmu sa svojim proizvodom, jer dobro zna kakva bi to za njegov socijaldemokratizam bila bruka zabraniti prezentaciju knjige koju sud

nije zabranio, ali Vujić, rekao bih, kao pripadnik iste političke falange - ne i istog mentalnog ustroja - kojoj pripada i Mesić, želi Mesiću udovoljiti, pa, pošto je *Ambru* ocijenio kao *literaturu traumatskog sadržaja*, apelira na savjest i patriotizam autora i nakladnika neka oni, u ime te savjesti, jer svoje prljavo rublje ne valja pred drugima pokazivati, i zbog svoga patriotizma sami sebe obuzdaju, odustanu od promocije *Ambre* i, u stvari, sami sebe zabrane. Razumije se, da ni autor ni nakladnik, koji imaju drukčiju savjest od Mesićeve, i Vujićeve u onoj mjeri kojom se s Mesićevom podudara, pa i drukčiji doživljaj i sadržaj patriotizma, taj ministrov apel nisu poslušali, nego su ga i pod najvećim pritiskom, da to ne čine, odbacili. Svaka čast Vujiću koji je u Mesićevu zahtjevu da se predstavljanje *Ambre* zabrani prepoznao staljinizam, ali neka on ne dira ni u našu savjest ni u naš patriotizam. Neka ih ne preispituje; to smo nas dvojica davno učinili i zaključili da su neupitni. Za tu je neupitnost najbolji dokaz *Ambra*, knjiga nastala iz patriotskog otpora prema izdajici i krivokletniku.

Naime, u jednom intervjuu, baš na početku obnašanja dužnosti ministra za kulturu, iz meni nepoznatih razloga, jer s njim o tomu nikada nisam polemizirao, Vujić je imao potrebu da mi poruči, i to u naslovu preko čitave stranice, kako nemam pravo kad držim da se na ljevici može zapaziti komunistički mentalitet. Razumije se da ja kod Vujića taj mentalitet nisam primjećivao, i on je upravo na slučaju *Ambre* dokazao da ga nema, ali je Vujić na slučaju *Ambre* morao iskusiti - i ne samo u tom slučaju, nego i još više u sukobu s radikalnim ljevičarima - da u političkoj formaciji s kojom vlada u resoru kulture postoji žilavo ukorijenjen komunistički mentaliteta, koji ide tako daleko da želi uvesti cenzuru i zabranu knjiga. Meni je žao što je Vujić, koji je pritisak s Pantovčaka časno podnio dokazujući svoju demokratičnost, u jednom trenutku pokleknuo i pozvao mene i Pavičića da u ime savjesti i patriotizma odustanemo od promocije *Ambre* u Frankfurtu, jer je, prvo, taj apel bio uzaludan, budući da smo mi

odlazak u Frankfurt držali činom obrane savjesti i patriotizma i jer je, drugo, taj apel, ipak, poziv na autocenzuru, do ogavnosti svojstvenu komunističkom mentalitetu.

O predmetu dobro obaviješteni *Nacional*, budući da je njegov vlasnik i urednik Ivo Pukanić kućni prijatelj Stipe Mesića, donosi sažetak onoga što se s *Ambrom* događalo u vezi Frankfurtskog sajma. Iako ću se u ponečem ponoviti, taj ću sažetak citirati:

> *Predsjednik Mesić smatrao je, naime, kako ne dolazi u obzir da država financira predstavljanje knjige koja je vrijeđa: nastup na Sajmu stoji 740.000, a grad Zagreb 240.000 kuna. No, prije nego što je sam bilo što poduzeo, nazvao ga je ministar Vujić i rekao da će apelirati na izdavače da promijene svoj program nastupa. U drugom razgovoru rekao je da je to i učinjeno, pa se činilo da Ambra neće biti promovirana u Frankfurtu.*
>
> *Što su, međutim, promijenili nakladnici? Ništa. Naglasili su da Ambra nije u zajedničkom, nacionalnom programu predstavljanja, a da na dijelu svoga štanda svaki izdavač ima pravo predstavljati što god hoće. Točnije, da za taj program odgovaraju isključivo nakladnici koji knjige predstavljaju. Kako drugi izdavači, tako i Pavičić i Ambra, čija promocija ostaje u udarnom terminu.*
>
> *U Uredu predsjednika nisu zadovoljni, ali samo nemoćno zaključuju da je njima jasno da je ispod tobožnje demokracije providno politikanstvo, kaže predsjednikov savjetnik Zdravko Jelenović. A ministar Vujić je na to, saznajemo iz ureda predsjednika, rekao da on tu više ništa ne može, jer ne može zabranjivati knjige koje službeno nisu zabranjene, odnosno, da bi sve drugo bilo ždanovizam.*

A da ždanovizam, što nije drugo nego element komunističkog mentalnog naslijeđa, ostane prisutan i nakon Vujićeva nepristajanja da bude cenzor, pobrinuli su se nakladnici iz splitskog Feral tribunea i nakladnik naklade Durieux, dobro poznati nam - iako nitko ne zna po čemu - Nenad Popović. Te dvije nakladničke kuće kroz izjavu toga Nenada Popovića, zbrčkanu kao i sve ostalo što on napiše ili izjavi, kazale su da je istup na Sajmu organiziran p*od palicom naših desničarskih izdavača i kolega koje potpuno falsificiraju sliku suvremenog hrvatskog književnog života*, jer da na Sajmu nisu organizirali istup pisaca svjetskog glasa poput nekoliko autora njihovih izdavačkih kuća.

Kojima, da odmah kažemo, nitko istup na Sajmu nije branio, ako su htjeli istupiti - nego su u svijet širom otvorili vrata Araličinoj *Ambri, bijednom političkom pamfletu, koji jeftinom vulgarnošću i političkom pornografijom opisuje likove aktualne vlasti, a zapravo najbolje oslikava svu grotesku HDZ-ovskog kulturnog establishmenta.*

Uz to, da je *Ambra* pamflet, što je od njega za očekivati, Popović je kazao i da je to oblik *političke diverzije*. Koliko je to bio lijep dokaz da dvije nakladničke kuće i njihov portparol Popović nisu samo zaraženi komunističkim mentalitetom, već su kao izdavački kvasac i izvorište te zaraze, o tom u objašnjenju što je to *politička diverzija* sjajno govori Josip Pavičić:

> *O tomu je li Ambra politička diverzija ne bih govorio. O tomu neka sude njezini čitatelji kojih je iz dana u dan, hvala Bogu, sve više. No, da je samo uskrsnuće sintagme politička diverzija, koju nisam čuo dobrih deset godina, prvorazredan politički znak, zapravo skandal, u to nema nikakve sumnje. Naši malo stariji čitatelji lako će se sjetiti jugosocijalističkih vremena kad je svaka slobodnija misao proglašavana političkom diverzijom. Te su se riječi od česte upotrebe, jer na svim su se stranama pronalazile političke diverzije, malo i izlizale, ali su ipak sačuvale izrazit pečat mračnog, grobarskog govora*

zatiratelja slobode. Mislio sam da je tom jeziku zauvijek odzvonilo pobjedom demokratske Hrvatske. Sad vidim da nije i to me pomalo plaši.

U pluralističkom je društvu, naime, politička diverzija apsolutno nemoguća. I najgora politička diverzija u slobodi je obična, svakodnevna politička djelatnost.

I zato je Ambra, zaključuje Pavičić, *ponos hrvatske knjige. Ona je dragocjen dokaz da je Hrvatska normalna europska zemlja u kojoj političari nisu svete krave.*

Iz protesta što Mesić nije uspio privoljeti Vujića da zabrani promociju *Ambre* na hrvatskom štandu Frankfurtskog sajma, što Zajednica nakladnika i knjižara nije odustala od programa nastupa na Sajmu, a nakladnik Pavičić nije pristao da zbog savjesti i patriotizma pristane na autocenzuru i ponovo oživi ždanovizam u našoj kulturi, nakladnici su *Ferala* i *Durieuxa* donijeli dramatičnu odluku da svoje knjige ne izlažu na hrvatskom štandu, tamo gdje se promovira *Ambra*, taj pamflet i ta politička diverzija, nego da ih izlažu na posebnom štandu što im gaje, zajedno s nekim drugim ljevičarskim nakladnicima iz tranzicijskih zemalja, ponudio Sajam u istom paviljonu u kojemu se nalazi i hrvatski nacionalni štand, koji je *Ambra*, kao mirišljivi izmet ulješure za neke opoganila a za druge ispunila miomirisima. Ministar Vujić izrazio je žaljenje nad postupkom *Ferala* i *Durieuxa* i dalje ne vidjeći da u hrvatskoj lijevoj opciji, uz Mesića i njegove savjetnike, postoje i dva izdavača u kojima buja kvasac komunističkog mentaliteta. Josip Pavičić je o tom kvascu još jednom progovorio na pravi način:

Nakladnik koji ne može podnijeti susjedstvo u kojem se izlažu knjige koje se njemu ne sviđaju, nema što tražiti u nakladništvu. Pa ni u bilo kojoj poslovno-kulturnoj djelatnosti, jer svaka takva djelatnost počiva na razlici. Gesta kolege iz spomenutih kuća pokazuje da oni osim što ne shvaćaju posao kojim

se navodno bave, ne shvaćaju ni bit slobodnog, pluralističkog društva. Om, na žalost, nemaju nikakav kontakt sa stvarnošću zapadnoeuropske civilizacije, guše se u svom zastarjelom radikalizmu i nekakvom besmislenom, odavno zauvijek pokopanom ljevičarenju jugoslavenskog tipa.

I kako je završilo to s *Ambrom* u Frankfurtu? Ja tamo nisam bio, pa je najbolje da opis te političke diverzije prepustim novinaru Gojku Boriću: *Prisustvovao sam toj diverziji. Direktor Naklade Pavičić, Josip Pavičić, predstavio je skupini od petnaestak ljudi pred svojim štandom, veličine samice u jugoslavenskim zatvorima, svoje tri knjige od kojih je jedna bila Ambra, a o njoj je najmanje govorio. Silna galama lijevih talibana, kako je dr. Srećko Lipovčan nazvao hajku oko hrvatskog postava na Sajmu knjiga u Frankfurtu, samo će povećati zanimanje za taj roman s ključem... Knjige poput Ambre sasvim su normalna potrošna roba u zapadnim demokratskim zemljama.*

Te godine u Frankfurtu nisam bio, ali kad sam u vrijeme sajma došao nekoliko godina potom, pokazali su mi gdje je Nenad Popović imao svoj protestni štand, o kojemu se kod nas toliko pohvalno pisalo, jer su, Bože moj, na njemu izlagane knjige hrvatskih u svijetu poznatih pisaca. Pisaca, uzgred kazano, koji su u svijetu poznati taman toliko koliko im je potrebno da s tom svojom svjetskom slavom nama tucaju luk na glavi, kako bi, dok nam na oči suze teku, mogli na miru uzimati novce koje naše ministarstvo kulture dijeli da bi oni bili *u svijetu poznati pisci.* Čemu se, toj tranziciji, tim transakcijama i tim metamorfozama posebno izvještio, u općoj smušenosti, lucidni Nenad Popović. Bio je taj njegov štand na - za vrijeme moga posjeta praznom - prostoru koji pri zapadnom kraju petog paviljona dijeli štandove malih nacija od sanitarnog čvora, kojim se koriste svi što trajno borave ili posjećuju peti paviljon, svi pisci, trgovci i kupci knjiga. Takvoj vrsti disidenta kakav je Popović, čije disidenstvo s klasičnim pojmom disidencije od totalitarnih režima nema nikakve veze,

upravo je takvo, počasno, mjesto trebalo dodijeliti. I to, kako je rečeno, gratis! Jer, ako ne želi da mu na hrvatskom nacionalnom štandu u profinjene nosnice ulazi miris Ambre, neka tamo, na svom disidentskom štandu, ispred zahoda, udiše miris svekolike sajamske ambre petog izložbenog paviljona. Šteta da ovaj podatak o počasnom mjestu gdje su smjestili Popovića nije bio zabilježen u našim tiskovinama!

Međutim, tu zakašnjelom i već prokazanom ždanovizmu s Pantovčaka nije bio kraj. Ne znam da li po želji Mesića, njegova savjetnika za kulturu Zdravka Jelenovića, nekog drugog od savjetnika ili svih njih zajedno, na Pantovčaku je zaključeno da se prihvati početni prijedlog Slobodana Prosperova Novaka o mom udaljavanju s Akademije, što bi značilo i defenestraciju i degradaciju. Smislili su i način kako to izvesti. Tako da se ne otkrije kako inicijativa i pritisak dolaze od njih, već od akademika i od uprave Akademije, koja zahtjevu akademika, mililo joj se ili ne mililo, mora udovoljiti! Realizacija zamisli svodila se na to da se napišu dva teksta, jedan, kraći, pod naslovom *Prosvjed skupine akademika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, a drugi, poduži, *Tumačenje Prosvjeda zbog štete što je ugledu HAZU nanosi knjiga akademika Ivana Aralice Ambra - roman s ključem*. Inicijativa bi krenula iz jednog akademijina razreda, bila potpisana od članova toga razreda, a onda, kao cirkularno pismo, poslana svim akademicima da se i oni sami, kad pročitaju *Tumačenje* pridruže *Prosvjedu* svojim potpisom. Očekivalo se da će odziv potpisnika biti masovan i u razredu koji inicijativu pokreće i u čitavoj Akademiji. Na tako masovan odziv akademika uprava se neće moći oglušiti i morat će pokrenuti stegovni postupak zbog štete što je ugledu HAZU *nanosi knjiga akademika Ivana Aralice Ambra.* Računalo se na izvjesnu rezervu dijela akademika prema takvoj inicijativi, ali se, usporedo s tim, mislilo da ona ne može biti velika, obzirom na autoritet inicijatora, predsjednika države, za koga se, ipak, znalo da je začetnik i pokretač svega.

Za mjesto pokretanja inicijative odabran je Razred za prirodne znanosti, vjerojatno stoga što se u tom Razredu nalazio akademik Velimir Pravdić, koji se prihvatio da bude nosilac inicijative *Prosvjeda* i autor *Tumačenja* kojim je bio popraćen *Prosvjed*. Sklon sam vjerovati da ni *Prosvjed* ni *Tumačenje* nije napisao Pravdić, da ih je već napisane dobio s Pantovčaka i bio zamoljen neka u svom Razredu pokrene *Prosvjed*, potpiše ga i ponudi drugim akademicima na potpis, a da *Tumačenje toga Prosvjeda* i u Razredu i u cirkularnom pismu plasira pod svojim autorstvom. Sklon! Ali, ako je Pravdić doista pisac tih tekstova ili to nije, ali to i dalje želi pred javnošću ostati - neka mu bude, u oba slučaja, po činjeničnom stanju ili samo po njegovu pristanku. Moja se dvojba oko toga je li on autor teksta temelji na tomu da je on stručnjak, i po tomu je postao akademik, *za kemiju, za fizikalnu kemiju, za zaštitu okoliša i posebno za zaštitu mora*, što je pojedinačno i sve skupa poprilično udaljeno od književnosti i kad se ta književnost bavi općepoznatim političkim temama. No, moguće je da je njemu i književnost bliska. U tom slučaju, da poznaje književnost koliko i morski okoliš, moja mala isprika! Iako, što se moga suda o *Prosvjedu* i Tumačenju tiče, da je to čistokrvni ždanovizam, pitanje autorstva nad tim tekstovima ne igra nikakvu ulogu. Jedno je sasvim pouzdano, Pravdić, bio ili ne bio autor tekstova, taj, po sebi rizični, korak u Akademiji nije poduzeo bez sugestije i podrške s Pantovčaka.

Prosvjed je temeljen samo najednom odlomku iz *Ambre* i nemoguće je nastaviti ovaj prikaz zbivanja ako taj odlomak ne citiramo, iako smo do sada izbjegli citiranje bilo čega iz romana radi čijeg je opravdanja ovaj traktat pisan. Isto je tako nemoguće ne navesti predložak izvađen iz našeg političkog života, iz rada Sabora, koji mije poslužio da taj odlomak romana napišem. Tim prije što je taj predložak, poznat kao cijena mozga, bio bezbroj puta zlorabljen, pa je zasluživao da ga se u roman uvrsti i osvijetli s druge strane.

Dragi je, pametni i dobroćudni Ivan Milas u Saboru, izazvan dugim kokodakanjem mentalnih komunista koji su se kao globalisti naguravali pod europski kišobran, rekao: *Gospodo draga, ovdje su puna usta Europe, svi se u ovom domu utrkujemo kako ćemo pohvaliti Europsku zajednicu i kako čim prije moramo postati članicom toga društva. Za razliku od mnogih ovdje, ja sam živio i radio u Europi. I mnogi misle kako ulazak u Europu odmah osigurava bogatstvo i bolji život. U Austriji teleći mozak košta dvije marke, a tek ćemo vidjeti koliko vrijedi naš...*

Ja sam na temelju toga predloška u *Ambri* napisao:

I kako to već biva u sličnim sporenjima, kad se nadmeću oni koji vladaju s onima koji su im oporba, vladajući su ognjištari tvrdili da se pamet cijeni, a oporba da pamet kod nas nema cijene. Neki od oporbenjaka, oni koji su vjeru u Boga zamijenili vjerom u svoj um, kad su govorili o bescjenju naše pameti pozivali su se na visoku cijenu pameti na europskom tržištu. Dokaz je tomu da se naši mozgovi, trčeći za boljom cijenom, masovno odlijevaju u Europu.

Florijan Lobel, jedan od ognjištara, čovjek razvijena osjećaja prema sirotinji, koji je kao pripadnik Hrvatskog proljeća morao emigrirati u Njemačku i tamo se, iako je bio pravnik, baviti ugostiteljstvom, javio se za riječ i rekao smireno, bar na početku govora, da se tamo gdje je on bio i crnčio punih dvadeset godina ljudski mozak s Balkana ne cijeni tako visoko kao što misle gospoda koja u bajnoj Europi nikad nisu bila, ni tamo kruh zarađivala, a ni cjenike u dnevnim novinama čitala kao što ih je on dva desetljeća čitao.

„Ne zavaravajte se!“ – Rekao im je Florijan Lobel. „Otiđite tamo i pokušajte prodati svoju pamet. Vidjet ćete da tamo ljudski mozak nema veću cijenu od telećega. Dvije marke za kilogram!“

Taj ognjištar, taj plemeniti i umni ali nervozni čovjek - osobito živčan kad mu se dokazuje nešto suprotno njegovu iskustvu u pečalbi, gdje je u unajmljenom lokalu ugošćivao bogate strance - izgovorivši što je izgovorio, napravio je gestu rukom koja se odčitava kao Gonite se u pe em i vi vaša Europa! A zatim je dodao:

„Lako je vama idealizirati ono što niste vidjeli i što, čini mi se, vidjeti ne namjeravate. Ali da ste vi te vaše visokovrijedne mozgove ponudili njemačkim bogatašima, vidio bih ja vas biste li mislili da je cijena mozga tamo enormno visoka.“ I još je jednom napravio gestu koja se odčitavala Gonite se u tri... Prije nego će sjesti, rekao je i ovo: „Dižući cijenu svoga mozga u Europi, vi ga ovdje želite skupo prodati, jer ćete ga ovdje jedino i prodavati.“

Oni koji su, kao i Florijan, po svijetu prodavali snagu i mozak, lako su se složili da je njihov supatnik našao točnu, iako malčice pregrubu metaforu o cijeni našega mozga u svijetu. Nasuprot njima, oni koji mozak u svijetu nisu prodavali i to ne kane ni ubuduće činiti, sirovu metaforu o cijeni mozga pretvorili su u dokaz svoje tvrdnje da su ognjištari primitivni i ne znaju što je prava vrijednost. Iz te je matrice izišao i onaj mozak ispod peke, koji je osmislio i mojoj pameti pripisao onaj netalentirani iskompleksirani smrdljivac.

U ovoj su anegdoti konceptori *Prosvjeda*, ne vjerujem i svi oni koji će ga potpisati, prepoznali *poznati istup jednog saborskog zastupnika* i, pošto su našli da je to stilom i sadržajem *neprikladno jednom članu Akademije*, zaključili da Aralica nije u stanju *doživjeti intelektualne uspjehe naših znanstvenika na sveučilištima i znanstvenim institucijama* širom svijeta, od kojih su mnogi *bili ili jesu članovi HAZU*. Tom su temeljnom argumentu *Prosvjeda, vezanu uz anegdo-*

tu o cijeni mozga, dodali, ukratko, će o *svemu tomu biti opširno govora u Tumačenju,* da Araličina vrijeđanja u *Ambri podsjećaju na način obračuna s pojedincima u ranim danima boljševičke revolucije,* da su umetnuti stihovi u romanu *pučkoškolski, neukusni i ispod dostojanstva jednog člana HAZU* i da zbog svega toga, a posebno zbog *blaćenja pojedinaca i izrazitog antiintelektualističkog stava* i konceptor i potpisnici *Prosvjeda* smatraju da je to neprimjereno *članu HAZU. I kad je to s mozgom tako, oni Prosvjed* završavaju riječima: *Ovim se putem želimo distancirati od toga pamfleta.*

Ispod navoda *ovaj prosvjed podnose slijedeći članovi HAZU* trebali su, kad *Prosvjed* bude kao interno cirkularno pismo poslan svim akademicima, uslijediti brojni potpisi koji će biti poticaj i potpora upravi Akademije da protiv mene pokrene stegovne mjere. Međutim, dogodilo se da su *Prosvjed* uz Pravdića na prvom mjestu, potpisala samo još petorica članova Razreda za prirodne znanosti, u kojemu je i Pravdić, na izravan Pravdićev nagovor, dok su ostali članovi Razreda *Prosvjed* odbili potpisati. Oni koji su ga potpisali bili su akademici Ivan Gušić, Boris Kamenar, Vlatko Silobrčić, Dionis Sunko i akademkinja Sibila Jelaska. Kako potpisnika nema mnogo, da bi se mogla vidjeti njihova kompetencija u prosudbi književnog djela, moguće je, a ni zgorega neće biti, navesti njihovu pravu kompetenciju, ono po čemu su postali akademici.

Za Pravdića, kemičara, već znamo da se *uz fizikalnu kemiju i elektrokemiju bavio i istraživanjem okoliša, osobito zaštitom mora.* Ivan Gušić je geolog i bavio se *statigrafijom i paleontologijom mezazojskih naslaga, osobito karbonantnih platformi* Tetisa i jedan je od utemeljitelja *dinamičke statigrafije gornje krede na jadransko-dinarskoj karbonantnoj platformi.* Boris Kamenar, inženjer kemije, *koji je, prije nego će postati asistent na Institutu Ruđer Bošković i krenuti znanstvenim putem, bio šef laboratorija iz analize metala, metalografskih ispitivanja i ispitivanja ljevačkih pjeskova*. Vlatko Silobrčić, *medici-*

nar, komu je imunologija uža specijalnost. Dionis Sunko, kemičar, *bavi se primjenom dekterijskih izotopnih efekata.* I najzad, Sibila Jelaska, biologinja, *koja se među ostalim bavi i biljnom fiziologijom i citogenetikom.*

Dopuštam da svaki od gore spomenutih kolega akademika može biti konzument književnih djela i dopuštam da svaki od njih o književnosti može mnogo toga znati, ali koliko god čitali i koliko god znali, to nije na razini znanja akademika kojima je književnost i jezik akademska struka. Valjda svjesni toga, inicijatori su poduhvata - da li Pravdić ili oni s Pantovčaka, ne znam - *Prosvjedu* pridodali Tumačenje, da bi njime dokazali kompetentnost i inicijatora i onih koji će se prosvjedu pridružiti. Drugim riječima, da bi dokazali kako imaju skup mozak u glavi oni koji u *Prosvjedu* kažu da moja replika *o cijeni mozga u romanu ni*je primjerena mozgu člana HAZU.

Tumačenje Pravdić nominalno upućuje kolegicama i kolegama Razreda za prirodne znanosti, ali stvarno svim akademicima, kad *Prosvjed* s potpisima većine članova njegova Razreda, na što je računao, uprava Akademije pošalje na njihove kućne adrese, kako se to čini sa svakom inicijativom, od značenja za Akademiju u cjelini, koju pokreće neki od Akademijinih razreda. Već u prvom stavku Pravdić ističe svoje autorstvo i *Tumačenja* i inicijative u cjelini, podastirući pri tomu razloge koji su ga naveli da *Tumačenje* pridoda *Prosvjedu, pa je zbog toga, ali ne samo zbog toga, potrebno taj stavak citirati:*

> *Iako sam se priključio općem protestu članova HAZU protiv duha i navoda u Araličinoj knjizi, ovime se obraćam vama s opširnijim navodima iz teksta. Svrha je ovoga napisa dokaz da kritika koju iznosim nije paušalna, već proizilazi iz dojma koji sam dobio iščitavanjem cjeline teksta toga „romana". Ovim sam proširenim tekstom Prosvjeda htio dokazati da nam je „roman" poznat do u pojedinosti, i da se kritika ne zasniva na tuđim recenzijama.*

Tko god da ga je pisao - Pravdić, netko tko je Pravdića instrumentalizirao ili neka imaginarna skupina koja se krije pod izrijekom da joj je „roman“ poznat - ovaj je uvodni stavak, kao i ono što za njim slijedi, na samom rubu birokratske pismenosti; a smatra li ga se književnom kritikom, što bi pisac teksta želio, čista nepismena ždanovština. Sklopljeno od dva dijela, prvoga, u kojemu se nižu krimeni poput onoga o *cijeni mozga* na europskom tržištu i drugoga, u kojemu se ti krimeni dokumentiraju citatima iz *Ambre, Tumačenje* sadržava i jedan zanimljiv mentalni arheološki nalaz. To je tvrdnja da *Ambra podsjeća na rane dane boljševičke revolucije!*

Nedokučivo je što bi to iz *Ambre* podsjećalo na prve dane boljševičke revolucije, a još nedokučivije što se to iz ranih boljševičkih dana može naći na istoj ravni sa sadržajem iz *Ambre.* Ako Pravdić misli da je antiintelektualizam, što ga meni pripisuje, prisutan u počecima boljševičke revolucije, išao od akademika, intelektualaca, prema vlasti, što bi bilo usporedivo s onim što se nalazi u *Ambri*, onda se on vara, jer je boljševički antiintelektualizam, poznat i kao ždanovizam, išao od vrha i dna komunističke, boljševičke vlasti protiv akademika, protiv intelektualaca, što je s *Ambrom* nespojivo i nesravnjivo, budući da je *Ambra*, što god ona kao umjetničko djelo bila, djelo akademika, dakle, intelektualca, usmjereno na kritiku vlasti. Ako je to tako, a drukčije ne može biti, jer je to tako, da su komunisti progonili intelektualce, *u ranim danima boljševičke revolucije* bilo - i ne samo u *ranim danima*, nego i kroz čitavo vrijeme vladavine boljševizma, pa sve do rudimenata boljševičkog mentaliteta u vrijeme kad je komunizam postao mrtvac - onda je upravo ono što Pravdić čini pišući *Prosvjed* i *Tumačenje* moguće poistovjetiti sa ždanovizmom, s progonom slobodoljubivih intelektualaca i njihovih književnih djela u prvim danima boljševičke revolucije.

Otkuda to naglašavanje da su boljševici, čitaj, komunisti, samo u prvim danima Oktobarske revolucije imali antiintelektualistički stav, kad se zna da su boljševici, čitaj, komunisti, imali antiintelektualistički stav - jer su prihvaćali samo intelektualce komunističke političke orijentacije, a sve su ostale držali na oku ili na nišanu - sve do kraja svoje vlasti, a potom antiintelektualizam učinili sadržajem svoga mentaliteta? Pa, otuda što su boljševici, čitaj, komunisti, izvršili kritiku svoga rabijatnog antiintelektualizma samo u ranim danima boljševičke revolucije, da bi prikrili svoj rafinirani antiintelektualizam - jer nikad nisu prihvaćali mišljenja suprotna svojima - koji se nastavlja i nakon prvih dana njihove revolucije. Ništa, kao ta arheološka iskopina o edukaciji komunista, tako lijepo ne otkriva tko je zapravo Pravdić i svi oni koji su iza njega stali - to su mentalni boljševici.

A da je to tako, da nas je arheološki nalaz doveo do pravog zaključka, dokaz su optužbe koje iz *Tumačenja* pljušte kao što su pljuštale iz tekstova boljševičkog ministra kulture Andreja Aleksandra Ždanova:

> *... izljev nerazumno velike mržnje na niz izabranih političara, popraćen neukusnim, dapače prostačkim primjedbama; Mesića uspoređuje s majmunom i naziva Ciganinom; posebnu mržnju pobuđuju dvije saborske zastupnice; poistovjećuje akademika i nosača; kićenje tekstova stihovima, koji su loši, pučkoškolski, neukusni i ispod dostojanstva jednog akademika; za sebe kaže da je slavan, a kroz usta nepoznata čovjeka govori da je on jedini političar koji je pošten...*

I zato, kad je sve to u *Tumačenju* nanizano i potkrijepljeno dijelovima teksta iz *Ambre*, Pravdić, *kao u ranim danima boljševičke revolucije* zaključuje: *Naši kolege - članovi HAZU - i ja, zajedno smo, u pismu upućenu Predsjedništvu, izrazili našu ogorčenost zbog Araličinih primitivnih vrijeđanja i neargumentiranih blaćenja ljudi, te zbog njegovog izrazitog antiintelektualističkog stava. Smatramo da na ovaj način nanosi veliku štetu ugledu Akademije.*

Osim antiintelektualizma, kao središnje krivnje, i ponašanja boljševika u ranim danima revolucije, kao identifikacije onoga što se čini, Prosvjed i Tumačenje, plodovi ispod pera Pravdića i njegovih mentora, sadrže i još jednu težišnu riječ - štetu. Štetu, koju sam, pišući *Ambru*, nanio ugledu Akademije! Neupućen se može začuditi zašto toliko inzistiranje, Pravdića, njegovih instruktora i prije svih njih Slobodana Prosperova Novaka, baš na toj šteti, kad se zna da je sloboda umjetničkog stvaranja civilizacijska tekovina prosvijećene Europe, za koju se i Pravdić i njegovo društvo na riječima zalažu. Na šteti ugledu Akademije inzistira se zato jer je to jedina kvalifikacija po kojoj se, kao po statutarnoj odredbi, akademika može udaljiti s Akademije. Prema tomu, šteta je temelj za defenestraciju. Za pisca *Ambre* Pantovčak je preko Pravdića i onih petero koji su ga slijedili tražio da ga se iz Akademije izbaci na ulicu... Eto što je slijedilo iza Mesićeve izjave da ja mogu pisati što hoću!

Međutim, i Mesić, i njegov savjetnik za kulturu Jelenović i svi ostali koji su planirali i realizirali akciju izbacivanja pisca Ambre iz Akademije u jednom su se, najvažnijem, debelo preračunali. Oni su mislili da je Akademija, koliko i njihovo društvo na Pantovčaku zaražena retardiranim mentalitetom *iz ranih dana boljševičke revolucije.* Istina, toga je mentaliteta tamo bilo, jer, da ga bilo nije, oni ne bi mogli pronaći Velimira Pravdića ni onih petoro potpisnika *Prosvjeda* koji su povjerovali u Pravdićevo *Tumačenje.* Ali je istina i to da je kroz minulih deset godina nacionalnog ponosa i razvoja demokracije taj duh, taj komunistički mentalitet iz *ranih dana boljševičke revolucije* u dobroj mjeri ishlapio i ustupio mjesto nacionalnom ponosu i demokratskoj savjesti, što su ih u temelje Akademije ugradili njeni veliki osnivači. U tom su se očekivanju Mesić i društvo prevarili!

Već u Razredu za prirodne znanosti, komu je Pravdić prvomu ponudio *Prosvjed* na potpis, a *Tumačenje* na čitanje, akademici su, u daleko većem broju od šest potpisnika, odbili dati svoje potpise,

zgražajući se nad onim u što ih Pravdić želi uvući. Kad je *Prosvjed* s *Tumačenjem*, bez podrške većine članova Razreda za prirodne znanosti, došao u ruke članova Predsjedništva Akademije, Predsjedništvo u cjelini, na čelu s tadašnjim predsjednikom Ivom Padovanom, iz formalnih razloga, jer nema podršku većine Razreda, odbija tekst *Prosvjeda* i *Tumačenja* poslati svim akademicima u formi cirkularnog pisma, što bi, da ga je većina Razreda podržala, moralo učiniti.

Na ovaj ili onaj način i *Prosvjed* i *Tumačenje* došli su u ruke svih akademika. Potpisima šestorice nitko se nije pridružio. A Predsjedništvo je Akademije i Mesiću, koji je stajao u pozadini, i Pravdiću, koji je kolo vodio, dalo do znanja da ni po statutu, ni po tradiciji ni po temeljnom duhu Akademije ne dolazi u obzir pokretanje stegovnog postupka zbog narušavanja ugleda Akademije protiv pisca romana kakva je *Ambra*, ma tko bio onaj tko se u njegovim likovima prepoznavao, jer bi upravo takav postupak, kad bi ga poduzeli, ne samo narušio, nego i uništio ugled Akademije u očima naroda i svih onih koji znaju što je demokracija i što sloboda umjetničkog stvaranja.

Iz Razreda za filološke znanosti i Razreda za književnost, u kojima se nalaze znalci jezika i književnosti, nije bilo internih reakcija, najviše stoga što su akademici mislili da je Pravdićeva inicijativa na toliko niskoj razini da o njoj ne treba ni raspravljati ni donositi zaključke. Ako to netko želi, neka sa svojim stavom istupi u medijima. Što su neki i učinili! Mnogi su se sa mnom šalili i pitali me plaćam li ja toga Pravdića i one koji iza njega stoje što mi *Ambri* prave reklamu.

I dok su se akademici kompetentni za ždanovizam od Velimira Pravdića javno ograđivali, a u četiri se oka s njegovim *Prosvjedom* i *Tumačenjem* rugali, dvojica su se akademika, jedan kemičar a drugi matematičar, potrudili da Pravdića i ostale poduče kako *Ambra* nije blasfemija iz *ranih dana boljševičke revolucije*, nego su blasfemija slična onima iz *ranih dana boljševičke revolucije* njihovi tekstovi *Prosvjed* i *Tumačenje.*

Akademik Željko Kućan napisao je, po njegovim riječima, vrlo osobno pismo akademiku Pravdiću. To je pismo na njemu nepoznat način dospjelo u javnost, bilo umnoženo i došlo u ruke svih koji su ga željeli pročitati. Kad je došlo do objavljivanja cjelokupne dokumentacije o slučaju *Ambra* u dodatku njenih narednih izdanja, akademik Kućan nije dopustio da se njegovo vrlo osobno pismo objelodani u cijelosti. Dopustio je da se objave samo oni dijelovi toga pisma koje će on obilježiti, uz izričitu napomenu nakladniku Pavičiću da ne smije objaviti ni jedno slovo više. Kako je to što je u pismu napisao i objelodaniti dopustio akademik Željko Kućan mišljenje i većine akademika i kako je to suština spora, objavit ćemo ovdje još jednom taj za objavljivanje dopušteni dio pisma Velimiru Pravdiću:

Dragi Veljko,

...svojim si Tumačenjem... osramotio znanstvenike (= prirodoslovce). Pa zar jedan književnik... nema punu slobodu stvaranja i kritike?... Zar mi znanstvenici imamo pravo ograničavati rad akademika? Kako bi bilo da oni ograničavaju naš rad.

Veljko, Tvoje Tumačenje... na žalost nema veze ni sa znanošću ni s umjetnošću. Zbog toga ono ne bi trebalo imati nikakve veze ni s Hrvatskom akademijom, ni s našim Razredom. Ono je isključivo poziv na političko svrstavanje. Akademija, njeni razredi, pa i njeni članovi, trebali bi biti iznad toga.

Drugo je pismo, ali javno, svim članovima Akademije, napisao i poslao akademik Josip Pećarić, matematičar, i u njemu, među ostalim, kazao:

Nevjerojatna je tvrdnja: „ vrijeđanja u Araličinoj knjizi podsjećaju na obračun s pojedincima u ranim danima boljševičke revolucije.“ Boljševici su radili silna zlodjela kad su bili na vlasti. I komunisti u Hrvatskoj također. Ali Aralica danas nije na vlasti. Upravo je protiv njega, a zbog njegove knjige, današnja hrvatska vlast pokrenula pravu harangu. Nadajmo se da njegovu knjigu neće spaljivati.

A prosvjed šestorice akademika se podudara s napadima vlasti i režimskih novinara na kolegu Aralicu. Duboko sam uvjeren da je primjerenije članovima Akademije uzeti u zaštitu akademika izložena tako grubim napadima, nego priključiti se tim napadima.

I ovim je ta stvar oko moga izbacivanja iz Akademije bila završena. Hvala akademiku Kućanu i akademiku Pećariću; hvala predsjedniku Ivi Padovanu i svim članovima Predsjedništva; hvala svim akademicima koji su stali iza njihovih javno izgovorenih riječi. Oni nisu branili samo mene, oni su branili i čast naše Akademije pred naletom Mesićeva komunističkog mentaliteta iz *ranih dana boljševičke revolucije.*

Ni Pravdiću ni bilo kojemu od petorice kolega, nikada, ni u kojem obliku, ni pred drugima ni u četiri oka, nisam uputio prijekor za ono što su mi činili, iako me je sve to skupa, njihovo pisanje i potpisivanje, vrijeđalo i činilo nespokojnim. Ostalo mi je trajno nepoznato, jer to nisam želio istraživati da ga ne bih povrjeđivao, je li Pravdić doista autor *Prosvjeda* i *Tumačenja* ili mu je te tekstove dostavio netko s Pantovčaka. Nisam ni istraživao koliko je u cjelokupnoj inicijativi njegova, a koliko je to rezultat poticaja s Pantovčaka. Štogod da je posrijedi, i Pravdiću i ostalima ne predbacujem stoga jer su i oni sami, svjesno ili nesvjesno, voljko ili nevoljko, postali žrtvom komunističkog mentaliteta, što ga je Mesić iz sebe sama, uz pomoć svoga okruženja, širio kroz proteklih deset godina, zlorabeći obilato mjesto

predsjednika države. Na njima krivnje ne vidim ni kad vidim da su krivi, jer svu krivnju stavljam na mentalitet i savjest onoga koji ih je na nedemokratični čin potaknuo i u činjenju podržavao.

Slučaj je *Ambre* samo ogledan primjerak svih onih slučajeva kad je Mesić, koristeći savjetničko okruženje i sve one koji su po liniji poznanstva i političkog istomišljeništva bili umreženi u njegovu mrežu, progonio sebi nepoćudne ljude, podmuklo i podlo, sad s uspjehom, ako je mreža funkcionirala, sad s neuspjehom, ako bi, kao u slučaju *Ambre*, naišao na otpor svom – recimo tako i nećemo pogriješiti – boljševičkom djelovanju. U kulturi, u gospodarstvu, u sudstvu, u svim segmentima društva, jer nema onoga u što se nije pačao! Za slučaj se *Ambre* zna, zna se i za neke druge slučajeve, ali se nadajmo – iako, obzirom na raširenost i ukorijenjenost komunističkog mentaliteta koji će i dalje štititi Mesića, postoji razlog sumnji - da tek dolazi vrijeme kad će se kroz pismena svjedočanstva, ako postoje, i kroz sudske procese, ako će ih biti, doznati i za druge slučajeve, pa će se tek onda moći vidjeti razmjeri štete takvoga djelovanja.

Deset godina u kojima je Mesić predsjednikovao kako je predsjednikovao nisu izgubljene godine ni godine koje pojedoše mravi, naprosto stoga što se godine izgubiti ne mogu niti je poznato, osim u literaturi, da ih mravi mogu pojesti. To su godine koje su ugrađene u našu prošlost i bit će upamćene kao godine u kojima komunistički mentalitet, zaklonjen autoritetom demokratski izabranog predsjednika, pokušava preživjeti društveni sistem iz kojega je izrastao u prvim danima boljševičke revolucije i trajao do sloma komunističkih režima u svim europskim zemljama. A kod nas do sloma komunističkog samoupravljanja! Ali to su i godine, što ne bi valjalo zaboraviti, otpora tom mentalitetu, u kojemu *Ambra* i *Sebastijanove priče* u cjelini imaju tek malu ulogu. Onoliku koliku je književno djelo može imati!

TRINAESTO POGLAVLJE

MANTRA O NASLJEDNIKU I NASLIJEĐU KAO RECIDIV KOMUNISTIČKE MENTALNE OSOBINE O SVOJOJ NESMJENJIVOSTI I NEZAMJENJIVOSTI

Čim se približio kraj drugog Mesićeva mandata, njegove pristaše počele su voditi brigu, u skladu sa svojim komunističkim mentalitetom, da im i *nakon Mesića na Pantovčaku ostane Mesić*, a desničari počeli odbrojavati dane što ih dijele od osamnaestog veljače dvije tisuće i desete kad će predsjednik Mesić postati prošlost, Mesić je, narcisoidan kao obično, nametnuo javnosti problem svoga odlaska u dva odvojena, ali narcisoidnošću bez pokrića povezana pravca. Prvo, kakav treba biti onaj koji će ga naslijediti i koji će, sjedne strane, bdjeti nad njegovim naslijeđem, nad mantrama i *uzancama* što su opisane u ovom traktatu, a s druge, nastaviti s tim naslijeđem i s tim mantranjem. I drugi pravac, što će biti s njim kad se na Pantovčaku instalira njegov nasljednik, što će raditi, gdje će mu biti rezidencija kao *doživotnom bivšem predsjedniku*, kakav će komfor imati i koje će mu sve beneficije pripadati. *Doživotni* bivši predsjednik! Neka bude *doživotni*, nesmjenjiv i nezamjenjiv, pa makar bio i bivši!

Tko poznaje Mesićev način djelovanja, da se koristi mrežom poznanika i istomišljenika kako bi promicao osobne interese i tko poznaje njegove veze s ASH i predsjednikom te stranke Zlatkom Klarićem, tomu se neće učiniti nategnutom pretpostavka da je upravo Mesić potaknuo predsjednika ASH-a da već na početku mantranja oko nasljednika i statusa doživotno bivšeg predsjednika dade izjavu i u njoj, prema riječima izvjestitelja, kaže što je kazao: *Kandidati HDZ-a i SDP-a Andrija Hebrang i Ivo Josipović svojim dosadašnjim radom pokazali su da su nesposobni i nemoralni te stoga nisu sposobni obnašati funkciju predsjednika Republike, tvrde u ASH-u te predlažu promjenu Ustava kojom bi se sadašnjem predsjedniku Mesiću omogućio još jedan mandat. Predsjednik ASH Zlatko Klarić tvrdi da je Mesić svojim radom, unutarnjom i vanjskom politikom te moralnošću i autoritetom jedina osoba koja mora biti na čelu Hrvatske.*

Kazao je to u vrijeme kad se činilo da će u drugi krug izbora za predsjednika ući kandidati SDP-a i HDZ-a i u vrijeme kad je Josipovićeva kandidatura bila izvjesna, a Hebrangova puna neizvjesnosti. Obojicu ih je Klarić, Mesićev glorifikator i donator, proglasio *nesposobnim i nemoralnim*. Iako se slutilo da iz Klarića progovara Mesić, koji i ovoga puta vješto koristi Klarićev karakter dodvorice, na prijedlog da se radi Mesićeva trećeg mandata mijenja Ustav, osim odmahivanja rukom, nije bilo drugih odaziva. Taj je suludo komunistički prijedlog, čini se, i imao svrhu da pokrene i opravda nužnost rasprave o Mesićevu naslijeđu i nasljedniku i o Mesićevu statusu kad postane *doživotno bivši predsjednik*, statusu koji će biti jamac neprolazne vrijednosti i naslijeđa i Mesića kao osobe bez premca.

Kako je nemoguće da demokratski izabrani predsjednik, kao da je knez kakve nasljedne kneževine, oporučno, između mogućih pretendenata, bira svoga nasljednika, Mesić nije nikoga ni birao ni imenovao onoga tko će ga naslijediti, ali je zato, slično onomu što su činili komunistički vlastodršci kad bi morali otići i kad bi im se pružila prilika, istaknuo kriterije za izbor predsjednika koji bi ga trebao naslijediti. Kriterije? Uz nekoliko nevažnih, kao da je gospodarstvenik, isticala su se dva kriterija, da je *europski orijentiran* i da je „antifašist". Mesić nije imao hrabrosti kazati ono što je želio kazati, da bi kao svog nasljednika nakon dva mandata volio vidjeti sebe u trećem mandatu. Nikada nije kazao ni koga bi želio vidjeti kao svoga nasljednika, pa se može zaključiti da ni svoga klona nije želio vidjeti u ulozi svoga nasljednika. To jest teatar apsurda, ali sasvim u skladu s Mesićevim sebeljubljem i njegovim shvaćanjem nesmjenjivosti i nezamjenjivosti komunističkog kadra. Najbolji dokaz za postojanje apsurda njegovi su famozni kriteriji!

To da je netko *europski orijentiran nije* mogao biti razlikovni element u izboru predsjedničkog kandidata, jer su svi koliko ih je bilo i koliko ih je moglo biti bili samo *europski orijentirani*. A to da su neki

orijentirani s dozom suzdržanosti, a da drugi idu kao grlom u jagode, odnosno, bezglavo, to razlikovni element nije ni za Mesića, jer ga on kao takvog nije ni istaknuo; nije rekao eurofili *da*, a euroskeptici *ne*.

Isti je slučaj i s „antifašizmom"! Morao bi netko među kandidatima biti zagovornik fašizma, u cijelosti ili u pojedinostima, da bi se razlikovao od onoga tko je od Mesića prihvaćen kao antifašist. A takvoga među kandidatima nije bilo. I opet, druga bi stvar bila da je Mesić kao kriterij istaknuo svoje shvaćanje antifašizma - onako kako smo to prikazali u mantri o njegovu „antifašizmu" - onda bi se među kandidatima našlo onih koji jesu antifašisti, ali ne i Mesićevi „antifašisti".

Da su oba ta ključna kriterija, *europska orijentacija* i „antifašizam", dimna zavjesa, koja treba prikriti istinu kako Mesiću nije stalo do ljudskih i političkih osobina svoga nasljednika, nego mu je stalo samo do onoga što u naslijeđe ostavlja - hoće li njegov nasljednik nastaviti tamo gdje je on stao i raditi na način kako je i on radio ili će njegovu politiku napustiti i izložiti je kritici - vidjelo se onoga trenutka kad se Mesić odredio prema jednom od potencijalnih nasljednika, kad je kazao: *Andrija Hebrang na Pantovčaku bio bi moj osobni poraz.*

Ako mu kriteriji vrijede za svakoga tko bi ih usvojio, a Hebrang je i antifašist i *europski orijentiran*, onda je neshvatljivo zašto mu Hebrang kao antifašist i *europejac* ne bi odgovarao. I zašto bi kao takav, baš po njegovu kalupu sliven, bio njegov poraz!

Hebrang bi bio Mesićev *osobni poraz* zato što njegovu ostavštinu ne bi htio naslijediti, nego bi je odbacio i izložio žestokoj kritici, ali i zato što Mesić, bilo tko da ga naslijedi, odlazak s Pantovčaka doživljava kao *osobni poraz.* I u tomu je kvaka rasprave o naslijeđu i nasljedniku! Da je to tako, da mu se s vlasti ne silazi - ni s televizijskih

ekrana preko kojih je vlast doživljavao - dokaz je njegova silna briga što će biti kad predsjednik prestane biti.

On sam, preko drugih, zna se, plasira nisku mogućnost što bi sve mogao biti kad predsjednik prestane biti:

... Bit će spasilac ljevice, kojoj trenutno nedostaje ličnost takve moralne snage i takvog ugleda, na taj način da će joj, kad stane na njeno čelo, na osnovu od dvadeset posto, koliko dosad dobiva na izborima, dodati još deset do dvadeset postotaka svojih birača.

... Bit će osnivač trećeg bloka, što će ga stvoriti od nekoliko manjih lijevih i regionalnih stranaka i u koaliciji s najvećom lijevom strankom SDP-om postat će premijer; mjesto na Pantovčaku zamijenit će mjestom u Banskim dvorima, pa će postati ono što je već jednom bio, drugi čovjek u zemlji, predsjednik vlade u trajanju od tri mjeseca na samom početku hrvatske samostalne države.

... Bit će ponovo član HDZ-a, jer se ukazuje potreba, nakon Sanaderova odlaska na Pantovčak, o čemu se govori kao o sasvim izvjesnoj stvari, da netko snažan, ugledan, uzme tu stranku u svoje ruke i postane premijer.

... Bit će emisar naših i svjetskih političara; on će im u kriznim situacijama pružati usluge temeljene na bogatom političkom iskustvu i razgrananim poznanstvima po čitavom svijetu.

A sve će to, i još mnogo toga lijepoga i korisnoga, moći biti na osnovu spoznaja, stečenih kroz trideset godina promatranja izbliza, Mesićeve dugogodišnje suradnice Štefanije Balog. Ta svoje spoznaje ovako sažima:

Njegovo povlačenje iz politike bila bi šteta za zemlju, jer u političkim strankama nema nijedne osobe koja bi mu bila dostojna zamjena na mjestu predsjednika. On je moralna vertikala kakvih nedostaje u Hrvatskoj i osobno smatram da treba i dalje obnašati najviše funkcije... Kao premijer mogao bi još puno toga napraviti za Hrvatsku.

Nema ni potrebe ni smisla polemizirati s gospođom Balog. Žena je oduševljena svojim Šefom! Njen se citat ovdje našao samo kao ilustracija tko su ljudi koji plasiraju mišljenje da je Mesić nezamjenjiv i da i dalje treba ostati u politici. Eto, to su takvi kakva je gospođa Balog! Ipak, ne želeći mu povećavati značenje, njeno je ushićenje potrebno popratiti s nekoliko blagih opaski.

I za ta tri mjeseca koliko je bio premijer i za svih onih godina dok je bio ovo i ono Mesić je pokazao apsolutnu nesposobnost rješavanja praktičnih pitanja u gospodarstvu, kulturi, prosvjeti i bilo kojem drugom segmentu društva. Odgojen na *lijevoj frazi*, on je ostao lijevi frazer i kad se našao u demokraciji koja od političara traži da bude praktičan. To su proteklih deset godina svi zaključili, osim gospođe Balog i njoj sličnih!... Čovjek koji ne poznaje engleski jezik, danas ne može biti ničiji emisar u svijetu; čovjek bez strpljenja, isključiv i strančar, konfliktna osoba, ne može pronalaziti pomirbene platforme i ne može ih realizirati, a u tomu se sastoji emisarstvo svih isluženih političara; čovjek koji svjetsku politiku personalizira do banalnosti, do „Martineza“, i ne vidi da ona ima determinirane konstante, i ne raspoznaje te konstante od slučaja do slučaja, za takvog je čovjeka najbolje da se u emisarenje ne upušta. Zbog svoga sluganstva iskazivana kroz mantranje da *Europa nema dileme* i zbog svjedočenja na Haškom sudu, Mesić spada u poznatu grupu hrvatskih političara koju su, dok nam je Europa imala sjedište u Beču, prozvali *bečkim konjušarima.* Sad bismo ih mogli nazvati *konjušarima briselskih štala*, kad bi u tom gradu

danas postojale štale i kad bi se do njega dolazilo u konjskom sedlu ili u kolima s konjskom zapregom. Kad bi Mesić doista bio *moralna vertikala*, zamjenu bi mu među našim političkim liderima zbilja bilo teško naći. Ali, budući da je on tip političara *bečkog konjušara*, njemu će, jer su naše konjušnice pune takvih, zamjenu biti lako naći. I onda, kod tolikih svježih *bečkih konjušara*, što da u službi i dalje držimo jednog od isluženih i istrošenih *bečkih konjušara!*

Usporedno s raspravom o nasljedniku, koji bi naslijeđe morao sačuvati živim, i o *moralnoj vertikali* gospođe Balog, koja bi, ta vertikala, i *dalje morala obnašati najviše funkcije*, otkriveno je, i otada se o tomu živo raspravlja, da postoji *Zakon o posebnim pravima predsjednika Republike Hrvatske po prestanku obnašanja dužnosti*, što ga je Sabor na Mesićev poticaj donio u vrijeme kad se Mesić pred pet godina zabrinuo što će biti s njim kad mu završi prvi mandat a drugi ne dobije. Kad je, ipak, dobio drugi mandat, na taj se *Zakon*..., jer nije bio primijenjen, zaboravilo, pa je znanje o tom *Zakonu*... trebalo obnavljati. Prava koja on daje bivšem predsjedniku toliko su velika da je njihovo otkriće ozbiljno ugrozilo moralnost *moralne vertikale*. Milan Jajčinović, novinar *Večernjeg lista* i jedan od mnogih komentatora i aktualiziranog *Zakona*... najpotpunije je uočio i formulirao što s tim *Zakonom*... nije u redu:

> *Zar predsjednička mirovina bivšim predsjednicima ne bi bila dovoljna? Nismo li bogata država, možemo barem biti demokratska. Tko razuman, a pogotovo razuman, a oskudan, može biti ravnodušan prema tome da bi država svake godine na ured bivšeg predsjednika trebala potrošiti gomilu novca. Pa i sam je predsjednik Mesić u ime demokracije, u ime boljih demokratskih običaja, mogao biti protiv ozakonjenja predloženih povlastica. Predsjednikom je postao parolom da će biti građanin predsjednik.*

Valjda vjerujući i dalje, što pisac *Ambre* nikad nije vjerovao, kako Mesićevo izjednačavanje predsjednika i građanina nije samo demagogija lijeve fraze, a njegova moralna vertikalnost samo euforija gospođe Balog, Jajčinović nastavlja:

> *Zakon kojim je to regulirano nije ni svet ni nepromjenjiv Mijenja li se Ustav, onda se, valjda, može promijeniti i jedan moralno problematičan zakon. Kani li Mesić, kao što obično čine predsjednici razvijenih država, koje se želi kopirati i statusom bivšeg predsjednika, pisati memoare, onda mu je dovoljna i honorarna tajnica.*

A apeli na demokratsku i građansku savjest, Jajčinovićevi i svih onih koji su ih upućivali, ostajali su bez odjeka i kod Mesića i kod sabornika. Kod Mesića zato što on, tražeći posebne povlastice *za doživotnog bivšeg predsjednika,* ne traži pogodnosti za pisanje memoara, jer on za pisanje slabo mari - a bude li memoare pisao, pisat će ih netko drugi - već traži takav status, materijaliziran u rezidencijalnom prostoru i od države plaćenom osoblju koji će mu pružiti mogućnost da paralelno Pantovčaku, koji može i ne mora nastaviti s njegovim naslijeđem, osnuje *Ured doživotno bivšeg predsjednika* koji će, makar i u konfliktu s Pantovčakom - što će najvjerojatnije biti - čuvati njegovo naslijeđe i mantrati njegove mantre. Sama rezidencija *doživotno bivšeg predsjednika* skupo će stajati porezne obveznike, ali će nova Mesićeva pozicija, pozicija lijevog smetala, društvo koštati i još više. Posebno aktualnog predsjednika!

Svjestan te opasnosti, umirovljeni je sudac Ustavnog suda Zdravko Bartovčak držao potrebnim upozoriti javnost o čemu se tu radi. Iz njegova pisma citiram odlomak u kojemu Bartovčak donosi sadržaj *Zakona...*, što sam nisam učinio, i govori o koracima koje je kao sudac Ustavnog suda sam poduzeo da se taj *Zakon...* podvrgne prevrednovanju:

Prema *Zakonu*...bivši predsjednik ima pravo na osobnog vozača, službeno vozilo, tjelesnu zaštitu, korištenje opremljenih uredskih prostorija primjerenih za obavljanje i organiziranje sastanaka, na dva državna službenika i na troškove električne energije, grijanje i troškove telefona, mobitela, telefaksa i interneta te na troškove i održavanje nužne računalne opreme. Međutim, nigdje nije propisano do kojeg mu se iznosa mogu osigurati te privilegije niti smije li se on, dok rabi te privilegije, politički aktivno svrstati i djelovati. Takva su prava gotovo apsurdna.

Zbog toga sam još pred godinu dana podnio Ustavnom sudu RH prijedlog za ocjenu ustavnosti toga *Zakona*... s Ustavom RH. No Ustavni sud to unatoč mojoj požurnici nije stavio na dnevni red, očigledno, čekajući da sadašnjem predsjedniku istekne mandat i da on ta prava stekne. Tako, na žalost, Ustavni sud postupa bez obzira što to nije samo moj interes, nego interes svih poreznih obveznika, što znači i svih hrvatskih građana. Propisivanje i korištenje takvih beneficija koje ima bivši predsjednik krajnje je drsko i nepošteno jer može dovesti do toga da bivši predsjednik na legalan način radi protiv većine hrvatskog naroda i da ga taj narod za to još i plaća.

Aktualni se predsjednik na to uopće ne obazire, jer si već bira nove postpredsjedničke dvore te se već sada, protivno Ustavu i zakonima, svrstava izravno ili neizravno uz lijevo orijentirane stranke i predsjedničke kandidate.

Posljedice šutnje Ustavnog suda o zahtjevu da se ispita ustavnost *Zakona*..., što ga je tražio njegov bivši član Bartovčak, tek će se vidjeti; a sudeći po Mesićevoj želji da i dalje, pod svaku cijenu i na bilo kojoj poziciji, ostane faktor u vlasti, neće biti ni male ni nevidljive i, ako ne poprime oblik tragičnoga, oblik će komičnosti sigurno imati. Ne vjerujem da će bilo koja instanca vlasti, vlada, Sabor, predsjednik ili koja od stranaka prihvatiti participaciju u vlasti što će je nuditi

doživotno bivši predsjednik, niti će rado slušati njegove javne ugrize i prihvaćati ih kao kritiku dobrih namjera, pa će uskoro, najprije s Pantovčakom, doći do prekida veza između njegova Ureda i vrhova aktualne vlasti, a nedugo iza prekida veza doći će i do prepucavanja i podvala. Do obostranog soljenja pameti i podmetanja!

Ono što Mesić ne može shvatiti gotovo da je banalna stvar: da je svaki demokratski izabran političar, i dok obnaša dužnost, na odlasku, na prijelazu od aktualnog u bivšeg. I kad je na početku obnašanja mandata bio potpuna novina i kad je mandat nastupio kao poprilično istrošen političar! Na kraju mandata od njega nitko ništa ne očekuje, osim da mirno ode i uživa posljednje dane života u zasluženu miru. S Mesićem je, glede toga prelaska iz aktualnog u bivšeg političara, stanje nešto teže nego kod ostalih, jer on na početku dva mandata nije bio nov već istrošen političar. I kao istrošeni „antifašist“ obnašao je oba mandata, tom istrošenošću bitno doprinoseći zastoju razvoja hrvatske demokracije i sveukupnog društvenog napretka.

Istrošen došao, istrošen deset godina mantrao istrošene mantre i na kraju ne može shvatiti ni toliko da je svaki političar na kraju mandata istrošen, a da je on, jer je mandat nastupio kao već istrošen, istrošeniji od svih ostalih. Temeljna Mesićeva zamjerka svim vladama, koje su za njegovih deset godina vladale, bila je da nisu u dovoljnoj mjeri slušale njegove savjete i koristile prolaz kroz vrata koja im je on otvarao. Kad ga kao aktualnog predsjednika nisu slušali - s razlogom, jer se tu nije imalo što slušati - kako će njegove savjete slušati i kroz njegova vrata prolaziti sada kad je postao *doživotni bivšil* Neće, bome, iz tog brašna biti pogače! Samo nesporazumi!

Mesić je u tijeku dva mandata prakticirao i uvježtio ispuštanje probnih balona, on vlastoručno ili preko svojih glasnogovornika, koji bi se, kad budu istrošeni i naiđu na negativan odjek, mogli tumačiti kao produkt njegove sklonosti šali. Što je rekao, to je rekao; što se

čulo, to se čulo - ali to nije ozbiljno mišljeno, sve je to bila šala! Tako je u vezi statusa *doživotno bivšeg predsjednika* ispustio dva probna balona. Jedan, da bi mu se, uz posebna prava koja mu daje već spominjani Zakon..., podzakonskim aktom trebalo dati i pravo da do kraja života koristi državne rezidencije, osobito onu na Hvaru. Nije u probnom balonu rečeno, ali je na to mišljeno, da bi mu korištenje rezidencija, uz ugodne boravke u njima ljeti i zimi, značajno pojačalo status *doživotno bivšeg predsjednika*. Da tako misli u skladu je sa segmentom njegova „antifašističkog" mentaliteta o nezamjenjivosti i nesmjenjivosti. Dakako, prilagođena demokratskim vremenima!

A drugi je probni balon s pačjim perjem bilo govorkanje po kuloarima i piskaranje po novinama da Mesić od Sanadera, iznudama, pokušava isposlovati donošenje podzakonskog akta onom *Zakonu...*, po kojemu bi bivši predsjednik, uz već postojeća prava, dobio i imunitet u trajanju od najmanje četiri godine.

Oba su probna balona ispuhana kad su se nabila na šiljak činjeni ce da su Sanadera, prije nego će ga Mesić privoljeti da donese podzakonske akte, na odlazak s vlasti privoljeli drugi. Sad od dva balona pretvorena u novinske patke perje sipi na sve strane kao u zimi snježne pahulje, ali Mesićeva potraga za proširenjem beneficija na korištenje rezidencija i stjecanje imuniteta ne prestaje i još ćemo o toj potrazi imati priliku štošta čuti. Zašto? To nam je već i to će nam još reći sam Mesić!

Nije nepoznato, ni javnosti ni Mesiću, da su neke odvjetničke kancelarije u tijeku proteklih deset godina zapremile brojne kaznene prijave protiv Mesića. One čekaju da *doživotno bivši predsjednik* izgubi imunitet, pa da ih, ako nisu otišle u zastaru, odvjetnici aktiviraju. Mnogo je tu javnosti poznatih delikata, jer je o njima pisano u tisku, ali ima i onoga što je dosada nepoznato. Nitko ne može znati koliko je tih prijava; upućeni tvrde da se toga skupilo nekoliko desetina. Čini

se da su svi probni baloni o Mesićevu statusu i beneficijama koje će imati kao *doživotno bivši predsjednik* i priče o šteti koju bi hrvatsko društvo imalo od njegove pasivizacije usmjereni prema jednom cilju: da stekne bilo kakav imunitet, onaj što ga imaju zastupnici ili onaj koji bi proistjecao iz podzakonskog akta ovdje spominjanog *Zakona*..., kako se, kad ode s Pantovčaka, protivno svojoj volji, ne bi povlačio po sudovima i u novinama punio stupce crne kronike. Već da bi i dalje, zaštićen imunitetom, dijelio šakom i kapom političke savjete i širio oko sebe „antifašističku" mentalnu maglu! Da je tomu tako, u odgovoru na pitanje novinara hoće li mu situacija, da se brani po sudovima, teško pasti, sam nas u to uvjerava:

> *Ne, ima puno ovih koji čekaju s tužbama tako da ću puno vremena provoditi na sudu. To su ta politička strašila, ali i oni imaju pravo na svoja prava. Sigurno će se javiti čim mi završi mandat, pa će se meni biti zabavno nalaziti s njima kada dođu sa svojim argumentima. To će mi biti jedno od zanimanja.*

Po mom sudu, samo zahvaljujući činjenici da je Sanader otišao naprasno i prije vremena, Mesić od njega nije žicanjem i prinudama dobio podzakonski akt koji bi mu imunitet produžio još četiri godine, do zastare većine tužbi, isto onako kao što je žicanjem i prinudama od Račana i Sanadera dobio željeni *Zakon o posebnim pravima predsjednika Republike Hrvatske po prestanku obnašanja dužnosti*. Ali sad, što je, tu je; ima, što ima!

Kako je inicijativa umirovljenog suca Ustavnog suda Zdravka Bartovčaka, da Ustavni sud preispita ustavnost toga *Zakona*..., stopirana do isteka Mesićeva mandata, on će ta *posebna prava* pretvoriti u *stečena prava* i zakonodavni mu ih organ nakon toga neće moći ni oduzeti ni bitno skresati. Netko će reći, srećom pa mu, zasad, nije uspjelo produžiti imunitet! Svoj će *Ured doživotnog bivšeg predsjednika* morati više koristiti za razgovor s odvjetnicima koji će ga po

sudovima braniti, nego za razgovor s političarima koje će učiti kakvu politiku trebaju voditi! To će neki reći, jer misle da će to tako biti! Ja tako reći neću, jer ne mislim da će to tako biti, da će Mesić, kako sam kaže, *puno vremena provoditi na sudu*, udovoljavajući pravima *političkih strašila*. Koja će tražiti svoja prava! Po mom mišljenju, on će na sudu provoditi taman onoliko vremena koliko ga sam tamo poželi provoditi!

O kakvom se predviđanju radi? Zahvaljujući zastari većeg dijela tužbi, s vremenom ispuhanom naboju tužitelja da se s njim povlače po sudovima uz prijetnju da izgube parnicu i plate sudske troškove, a ponajviše zahvaljujući podršci braće po samoupravnom komunističkom mentalitetu, koje i u sudstvu i u tužiteljstvu Mesić ima koliko poželi imati, većina se tužbi deponiranih kod odvjetnika neće aktivirati i Mesić će na sud odlaziti najčešće onda kad se tamo bude raspravljalo o tužbi koju je sam protiv nekoga podnio. Živi bili, pa vidjeli hoće li se ovo moje predviđanje ispuniti!

I na kraju, kao odgovor onima koji će mi prigovoriti što sam se dohvatio Mesića, i pišući svoje romane i pišući ovaj traktat! Nemam ništa protiv njega kao čovjeka i daleko sam od toga da bih mu kao čovjeku u bilo čemu naudio. Njega sam se morao dohvatiti kao desetogodišnjeg protagoniste komunističkog mentaliteta na taj način da mi je poslužio kao predložak za stvaranje jednog od protagonista u književnim djelima koja govore o tom mentalitetu. Da se on sam u tom protagonistu nije prepoznao i činio što je činio - a vidjeli smo što je činio - njegovo ime ne bih nikada spominjao, a najmanje pisao ovaj traktat s ciljem da dokažem kako ja pamflete nisam pisao. Nikad, ni dok sam pisao *Sebastijanove priče* i *Puža*, ni dok sam pisao ovaj traktat. To što pišem, ako se radi o prozi, zove se žurnalistički roman!

Zagreb, 27. siječnja 2010. godine

(Ovaj je traktat pisan od 5. rujna 2009. do 27. siječnja 2010. godine. Kad sam ga odlučio objaviti nisam mijenjao, jer bi to bilo nemoguće, vremenski rakurs, pa bi čitalac morao znati da je to i zapis nastao u jednom trenutku. Kojemu? Iz teksta je to jako vidljivo! Na objavljivanje sam se odlučio jer u sklopu mojih *Djela* kod *Školske knjige* predstoji novo izdanje *Puža* i *Sebastijanovih priča.)*